

Tottaboo! Tottaboo!

Handwritten scribbles at the top of the page.
R I S A

ÖFRKING

J O R D E N

ÅR 1823, 24, 25 OCH 26.

AF

OTTO V. KOTZEBUE,

CAPTAINEN OCH RYSKA SÄNDINGEN.

ÖFRKINGEN AF

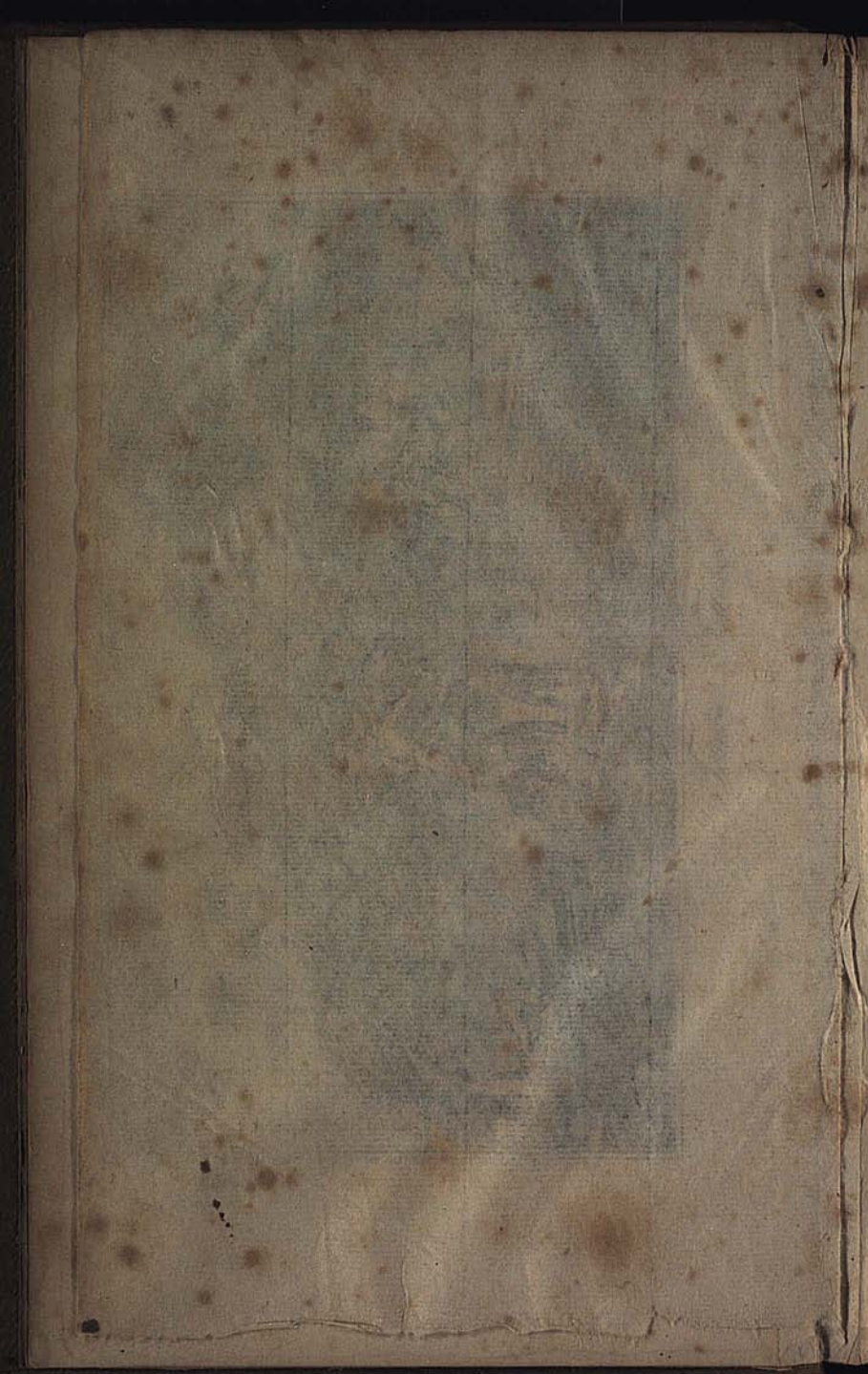
A. W.

MED EN PLÅNDE.

PI A. WILSON & CO FÖRÄGARE.

STOCKHOLM

AF JOHAN HÖRSTEDT

J. Chr. L.

R E S A

OMKRING

J O R D E N

ÅREN 1823, 24, 25 OCH 26.

AF

OTTO v. ROTZEBUE,

CAPITAINE VID KEJSERLIGA RYSKA FLOTTAN.

ÖFVERSATT AF

A. W.

MED EN PLANCHE.

På A. WIBORG & C:o FÖRLAG.

STOCKHOLM.

HOS JOHAN HÖRBERG, 1850.

977

Handwritten scribbles and marks at the top of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

INLEDNING.

I Mars år 1823 blef jag af Hans Kejsersliga Majestät *Alexander den Förste*, glörovdigst i åminnelse, utnämnd till befälhafvare på det ännu icke färdiga Skeppet *Predpriatia*, på Svenske Försöket. Det var ämnadt till en rent vetenskaplig resa; men snart inträffade omständigheter, som gjorde det nödvändigt att gifva det en helt annan bestämmelse. Jag blef beordrad att i Kronstadt intaga en last af åtskilliga Materialier, föra den till Kamtschatka, och derifrån segla till nordvestra kusten af Amerika, för att der hindra den smyghandel, som drefs af utländska fartyg, till förfång för Rysk-Amerikanska Compagniet. Ett år skulle skeppet dröja qvar på Amerikanska kusten, och derpå, aflöst af ett annat, segla tillbaka till Kronstadt. Att taga hvilkendera vägen jag ville, så väl vid bort- som hemresan, stod i mitt fria val.

Först i Maji blef skeppet fullbordadt. Det var det första, som i Ryssland blifvit bygdt under ett tak (ett ganska förmånligt sätt), var till storleken som en medelmåttig fregatt, och, för att icke onödigtvis belastas, försedt endast med 24-pundiga kanoner. Till besättning hade jag Lieutenanterne *Kordinkoff*, *Korsakoff*, *Bordoschewitsch* och *Pfeifer*, Midskipmännerna *Gekimoff*, *Alexander von Moller*, *Golowin*, *Grefve Heiden*, *Tschekin*, *Murawieff*, *Weckotitsch* och *Paul von Moller*, Styrmännerna *Grigorieff*, *Gekimoff*.

och *Simokoff*, åtta Underofficerare och 115 Matrosor. Dessutom hörde till besättningen Presten *Victor*, Läkaren *von Siegwald*, Professorn *Eschscholts* såsom Naturforskare, Herr *Preus* såsom Astronom, Herr *Lenz* såsom Physicus, och Herr *Hofmann* såsom Mineralog, så att vi inalles utgjorde 145 personer.

Med astronomiska, fysikaliska och andra vetenskapliga instrument voro vi rikligen försedde. Vi medförde ibland annat tvänne pendel-apparater och en af den namnkunnige *Reichenbach* enkom för vår expedition förfärdigad Theodolit. Detta dyrbara instrument var med synnerlig noggrannhet sammansatt, och har varit oss till stor nytta vid astronomiska observationer på land.

I Junii kom skeppet till Kronstadt, och den 14 Julii, gamla Stylen, efter hvilken allt i denna resa är räknadt, stod det fullkomligt utrustadt och segelfärdigt i dervarande hamn. Samma dag förkunnades oss Kejsarens ankomst, af kanondundert från fästningen och den på reddan liggande flottan, och strax derefter hade vi den lyckan att se Hans Kejsarliga Majestät på vårt skepp. Sedan han tagit det noga i sigte, förklarade han sin höga tillfredsställelse; Månskapet erhöll en summa penningar, samt jag och mina Officerare en skriftlig tacksägelse. Med den honom egna milda vänlighet önskade den älskvärde Monarken oss en lycklig resa och lemnade skeppet, beledsagad af våra enthusiastiska välönskningar. Vi anade icke, att vi sågo honom för sista gången. Vid vår återkomst hade hans höga ande redan uppsvingat sig till evighetens rymder, ifrån hvilka han välsignande nedblickar på en älskad Bror, salig i den känslan, att af honom öfverträffas i regentdygder.

Resa till Brasilien.

Vi hade lagt ut på redden, och efter ett smärtsamt afsked från en öm och älskad maka, kunde jag d. 18 Juli, vid gynsam vind, gifva befallning att lyfta ankar.

Allt manskapet var lifvadt af ett gladt mod och hög förtjusning af vårt värf, och sällan hafva väl ankare blifvit lyftade och segel spända med sådan skyndsamhet. Då nu skeppet började sin fart och klöf de skummiga vågorna, föll man förtroligt i hvarandras armar och med hjertlig glädje önskade hvarannan lycka till den anträdde resan.

För mig var denna syn ganska välgörande. En sådan sinnesstämning hos Manskapet vid ett företag, hvaraf de måste vänta sig mångfaldiga mödor och farligheter, gaf mig hopp, att de icke heller då skulle förlora sitt goda lynne och glada mod, när besvär och faror verkligen mötte. Med ett godt skepp och ett stadigt godt mod hos manskapet, är man nästan säker på lycklig utgång af en resa.

Sedan vi med sju skott tagit afsked af Kronstadts fästning, och ifrån den fått ett lika antal till afsked, hissade vi ännu flera segel. Vinden blåste friskt i och snart var fästningen med dess torn försvunnen.

Ända till Gottland gick farten förträffligt, och den allmänna munterheten rubbades icke af något: men då öfverföll oss hastigt en storm vester ifrån, och lemnade oss knappt tid att vidtaga nödiga åtgärder. De höga ore-gelbundna vågorna kastade oss våldsamt hit och dit, och jag var icke alldeles utan fruktan. På ett nytt, oförsökt skepp, med en besättning, som icke varit i ständig öfning, medför den första stormen många obehagligheter,

som sedermera icke äga rum. Man har ännu icke blifvit invand. Krängning och slingring blir icke riktigt beräknad, och man försummar att fastgöra en del af de lösa saker i cajute och hyttor. Detta var ock händelsen med oss, i synnerhet i den af tjugu personer bebodda campagne-salen. Här utbrast en riktig revolution. Ingen stol, intet bord, ingenting ville blifva qvar på sitt ställe; allt trängde sig fram, och gick, trotsande ordningen, sin egen dumma väg. De unga lustiga officerarne hade roligt af förvirringen, och sjelfva de sjösjuka Lärde, kunde icke låta bli att skratta, när ett välgödt svin, uppjagadt ur sin lega af den obehägnade skakningen, hade tagit sin tilflykt på skansen, derifrån gjort ett dristigt språng genom öppna fönstret ned i Cajuten, och nu såg sig omkring, förundradt att icke heller här finna någon ro. Under tiden observerade jag noga fartyget, som ännu skulle bära oss så länge och i många stormar. Under elementernas ras lär man bäst känna sitt skepp, liksom i lifvets stormar sina vänner. Jag afvägde behörigen mitt skepps fel med dess goda egenskaper, och glädde mig att de sednare vida hade öfvervigten. Det var en vän, på hvilken jag kunde förlita mig i nöden. En sådan öfvertygelse är nödvändig för befälhafvaren på ett skepp. Endast genom den erhålla hans handlingar den säkerhet och bestämdhet, som erfordras för att lyckas, och hvarförutan man icke lätteligen kan gå faran til möte.

Efter 24 timmars förlopp lade stormen sig. En gynnande vind fyllde åter våra segel, och efter öfverstånden möda var den stilla farten dubbelt angenäm.

Vid Ön *Bornholm*, hvilken vi upphunno den 8 Aug. vid dagsgryningen, sågo vi oss omgifna af en Rysk flotta, som här kryssade under Amiral *Crowns* befäl. Att här

träffa landsmän, var oss en angenäm öfverraskning. De kunde medföra till ett älskadt hem den underrättelsen, att vi kommit lyckligen och väl åtminstone hit. Vi helsade Amiralen med nio kanonskott, besvarades af honom med lika många, och fortsatte vår fart med fulla segel.

Tidigt om morgonen den 10 Aug. anlände vi till Danmarks hufvudstad, der vi intogo, den af Reichenbach åt oss förfärdigade, och från München hit försända Theodoliten. Innan solen den 12 Aug. ännu syntes öfver horisonten, voro vi redan under fulla segel, med frisk gynnande vind och lugn sjö. De vackert bebyggda Danska kusterna, som vi foro förbi, gáfvo, upplyste af den klara morgonens första solstrålar, en angenäm anblick. Ännu samma dag passerade vi Sundet, och befunno oss nu i Kattegatt.

Här öfverföll oss ett häftigt oväder om natten. Himlen svartnade öfver oss, och bredde ett rysligt mörker öfver hafvet. Åskan dundrade förfärligt, och de genom mörkret till stora eldmassor förvandlade blixtarne, slogo ned rundt omkring oss i sjön. Det såg ut som hvar enda måste träffa oss; men prisad vare vattnets stora attractionskraft, att den är en så god afledare för skepp. Utan den hade vi varit förgångne.

I Nordsjön fördröjdes vår fart af en nästan oafbruten motvind, och i Engelska kanalen blef den farlig genom en beständig töcken. Likväl anlände vi lyckligt den 25 Aug. till Portsmouths redd.

Som det var min afsigt att omsegla sydligaste udden af Amerika, det beryktade *Cap Horn*, hvilket måste göras på den der på stället bästa årstiden, i Januarii eller Februarii, så nödgades jag noga hushålla med tiden och uträtta mina affärer i London så fort som någonsin möj-

ligt. Derföre begaf jag mig genast till London, och lät icke förleda mig af någon Englands och dess hufvudstads härlighet att dröja längre tid i land, än som erfordrades för att anskaffa nödiga astronomiska instrument, sjökort och chronometrar, så att jag redan den 2. Sept. försedd med allting, var åter om bord på vårt skepp, för att med första gynnande vind afsegla. Men denna behagade, af sin ofta infallande förargliga nyck, anställa ett tålmodspröf med oss. Först den 6 kunde vi lemna reddan, och knappt hade vi följande morgon upphunnit reddan Portland, förr än det åter började blåsa; och till och med storma, rakt från det håll, åt hvilket vi ville.

Då Engelska Kanalen, i anseende till sina många sandbankar och starka, oordentliga strömdrag, kan räknas ibland de farligaste vatten, så är hvarje skepp, som under storm tillbringar natten i densamma, blottstäldt för faran att förolyckas, och årligen gå den en mängd skepp förlorade. Jag sjelf skulle, under min förra resa på Ruwik, ofelbart hafva här funnit min död, om dagen hade börjat gry blott en half timma senare. Lärd af denna erfarenhet, beslöt jag att icke anförtro vårt öde åt nattens mörker. Lyckligtvis hade jag icke ännu förfäskedat vår Engelska Lots. Äfven denna, i tjensten grånade och med dessa vatten nogsamt bekante man, var af den tankan, att vi måste ofördörligen vända om, för att ännu föresolens nedgång åter upphinna reddan af *Portsmouth*. Jag lät derföre skeppet strax vända. Vi satte til så många segel som stormen tillät, och flögo emot vår tillflyktsort. Stormen blef allt starkare, så att vi snart kunde föra blott några få segel. Dock gick vår färd tämeligen fort; men sedan vi tillryggalagt ungefär hälften af vägen till *Portsmouth*, inträffade en elak omständighet. Det blef mulet

och så töcknigt, att fasta landet, som hittils varit vår säkra vägvisare, försvann för vår blick. Vi kunde knappt se 300 famnar från skeppet. Lotsens förändrade ansigtsfärg gaf tydligt tillkänna, huru vådlig vår belägenhet var. Den korta, feta och hittils så phlegmatiska mannen, blef i hast liflig, hans svarta ögon blixtrade, flera gånger drog han till, med den bekanta Engelska eden, som Figaro anser för grundvalen till språket, gnuggade händerna häftigt och sade slutligen: Capitaine gif mig ett glas Grog. Fan anamme mig, om jag icke skaffar er säkert till Portsmouth. Naturligtvis blef denna begäran på stunden uppfylld. Styrkt och modfull fattade Lotsen sjelf nu i styrhjulet och vårt öde hängde på hans skicklighet.

För att ännu vid dagen hinna till Portsmouth, gaf blott en möjlighet, nemligen att taga den kortaste vägen, genom det af fasta landet och ön Wight bildade, trånga, af grund uppfyllda Needles-sundet, i hvilket man äfven vid klart väder behöfver en bra lots. Solen var redan nära nedgången och det hotade att snart blifva aldeles mörkt, då vakten, som stod i fören, för att observera land, med ett ängsligt skrik gaf oss dess närhet tillkänna, och i samma stund fingo vi alla se en hög klippa, insvept i töcknet, emot hvilken bränningen förfarligt rasade, och från hvilken vi kunde vara på ungefär två hundra famnars afstånd. Vår lots igenkände i henne vestra spetsen af ön Wight vid inloppet till Needles-sundet, och den fara, i hvilken vi sväfvade, ökade hans mod. Han grep med bägge händerna i styrhjulet, och förde skeppet med beundransvärd skicklighet under flygande storm genom alla af bankarna bildade krökningar, ofta så nära förbi de hotande klipporna på landtuddarna, att vi hvart ögonblick fruktade att stöta på.

Ett mindre skepp, som följt oss åt ett stycke, stötte på en sandbank och uppslukades af vågorna utan att kunna räddas. Denna rysliga syn och möjligheten att hvarje ögonblick samma öde kunde drabba oss, gjorde, att allt på vårt skepp förstummades och med orörliga blickar såg åt den led vi styrde. Sjelfva Lotsen sade icke ett ord, förr än vi lyckligt upphunnit redde och alla öfverlemnade sig åt glädjen att vara frälste. Emedlertid återtog vår firade styrman, med ett glas Grog vid spisen, sitt förra phlegmatiska lynne, och ansåg våra lof- och tacksägelse-offer med likgiltighet.

Dagjemningsstormen hade under natten rasat ut. De första solstrålarne, medbragte vackert väder och gynnande vind, af hvilken vi genast begagnade oss, för att andra gången lemna England. Ingenstädes är man så underkastad ödets omskiftelser, som på hafvet. Fingo vi nyss förut erfara dess otämnda raseri, så blef det nu i en hast spakt och fogligt. Stiltie höll oss ändå i nio dagar qvar i Kanalen, innan vi kunde komma ut i Atlantiska Oceanen.

Här förde en frisk Nordanvind helt nära till oss ett fenomen, bestående i en trattformig vattenmassa i fridgande rörelse, hvilken stod med spetsen på hafvet, och hvars vida öfra yta hängde tillhoppa med ett svart moln.

Vi höllo nu en sydlig kosa, och upphunno, den 22 Sept. efter mången strid emot stormar, parallelen af *Lisabon*, der vi i den behagligare varma temperaturen, lyckönskade hvarandra att hafva stormregionen bakom ryggen. Vi togo genaste vägen till ön *Teneriffa*, der vi ärnade förse oss med vårt behof af vin. Den gynnande, friska passadvinden förde oss hastigt och lätt framåt. Hela

besättningen mådde väl och njöt glad en af de härligaste morgnar i denna trakt. Den allmänt muntra sinnesstämning, som så särdeles utmärkt denna resa, steg ännu mera genom den fagnande utsigten att snart få hvila på den förtjusande ön *Teneriffa*, då en Matros genom oförsigtighet föll öfver bord, och fann döden i vågorna. Alla räddningsförsök misslyckades, emedan en stark vindstöt i samma ögonblick aflägsnade oss från det ställe, der hafvet hade uppslukat den olyckliga. Nu var naturligtvis all munterhet förbi, och jemte bedröfvelsen öfver denna händelse uppstod hos mig en fruktan, att den skulle göra ett varaktigt elakt intryck på besättningen. Sjömän äro, liksom jägare, vanligen icke alldeles fria från skrock och spådomar. Huru lätt kunde icke den olycka, som nyss träffat oss, blifva ansedd såsom ett förebud, och nedslå det glada mod, hvilket man så väl behöfver på en sådan resa, som vår. Man är redan till hälften förlorad, när man icke mera med tillförsigt tror på en lycklig utgång. En besättning, som qväljes af den aningen, att den är invigd åt döden, skall icke gå sin befälhafvare med erforderlig villighet till mötes, utan till deras egen olycka, försvåra befalet för honom.

Bedröfvade sågo den olyckliges kamrater länge efter det ställe, der han drunknat; men då vi blefvo varse den lilla klippiga ön *Salvages* och emot middagen seglade nära förbi densamma, gaf anblicken af land någon förströelse. Efter hand kom sedan den gamla munterheten tillbaka, och mitt bekymmer i detta hänseende kunde alldeles försvinna. Ännu samma afton fingo vi se den höga, af moln och töcken omsløjade ön *Teneriffa*. Under natten hunno vi till dess af höga, branta, svarta Lava-klippor bestående norra udde, der jag beslöt att lovera till dagningen,

för att då styra på Staden *Santa Cruz*, enda platsen på denna ö, der skepp kunna ligga för ankar.

Natten var ganska stormig och den höga stranden förorsakade häftiga vindkast, som stundom oröade oss från motsatta håll. Vid dagningen blef vädret bättre. Vi sågo, att strömmen under natten fört oss 20 mil *) åt sydost. Denna starka ström anträffas här vanligen alla årstider, och kan under en mörk natt medföra de värsta följderna för ett skepp som icke känner den.

Vi foro nu omkring den norra udden af ön, och seglade längs södra kusten, till udden af *Santa Cruz*. Stranden ger väl här, genom sina höga, branta lavamasor en vacker tafel, men synes öde och ofruktbar. Förgäfves söker ögat en fläck, der det sköna Teneriffa-vinet skulle kunna växa. På en spetsig högd af ungefär ett tusen fot öfver vattenytan sågo vi en Telegraph i full verksamhet, förmodligen för att underrätta staden om vårt ankallande. Snart syntes sjelfva staden. Byggt likt en amphitheater på sluttningen af ett berg, visar den sig, med sina många kyrkor, kloster och till större delen vackra hus, rätt behaglig för den ankommande sjöfararen; men det majestätiska Pico, denna rese ibland berg, som i fonden höjer sin isbetäckta hjessa 13,278 fot öfver hafsytan, och nu låg alldeles molnfri framför oss, ger en obeskrifligt intagande anblick, i synnerhet när man icke redan på afstånd blifvit den varse, och småningom vant sig vid dess vördnadsjudande gestalt, utan först helt nära genom molnens hastiga delning på en gång röjer den i hela sin storhet, såsom händelsen var med oss. För sin brant het är denna gigantiska, kägelformiga Vulkan svår

*) Nemligen Engelska sjömil, af hvilka 60 gå på en Grad. Öfverallt i denna Resa, der det talas om mil, förstås Engelska.

att bestiga, och den just på spetsen befintliga kratern är omgifven af en så smal, rund lavavall, att man på några ställen knappt finner plats att sitta. Den som ickedestomindre varit nog djerf att klättra dit upp, blir belönad med en af de härligaste utsigter på vårt klot. Under sig ser han hela ön med alla dess täcka landskap; dernäst ser han äfven de öfriga 19 canariska öarna; sedermera sväfvat hans blick i ofantliga lointainer på hafvet; han upptäcker till och med Afrikas kuster med sina stora skogar, och hortöfver dessa visar sig i gula strimmor början af sandöknarna.

Intagne af tankan på alla de njutningar, som nu snart väntade oss, nalkades vi staden allt närmare. Partier uppgjordes för att genomtåga landet och bestiga Pico. De Lärde fröjdade sig redan öfver de örter och stenar, som de skulle finna, och höllo sig färdiga att stiga i land, så fort båten blef nedsläppt. Emedertid hade jag genom vänlig signal begärt en Lots — en försigtighet som ej kan nog tillstyrkas här, emedan reddens botten icke är jemn öfverallt, utan stora hvassa stenar, äfvensom förlorade skepps-ankare ligga på densamma, genom hvilka man lätt kan förlora sina egnä. Sedan jag förgäfves väntat på lotsen, beslöt jag, såsom ifrån mina förra resor icke alldeles obekant med reddens, att utan honom gå till ankar, och när alla anstalter dertill redan voro tagne, slog en ifrån fästningen på oss rigtad kula ned i vattnet icke långt ifrån skeppet. Tillika sågo vi att på vallarna var allting i stark rörelse. Kanonerne laddades, och kanoniererne stodo med brinnande luntor tillheds att välkomna oss med Spanska kulor. Som vi icke voro i krig med denna magt, så kunde jag icke förklara detta fiendtliga förhållande; men som jag icke hade lust att leverera bataille, så

lät jag vända skeppet och lägga utom skotthåll, i förmodan, att man skulle skicka oss en båt med något slags förklaring. Sedan vi länge nog väntat förgäfvades derpå, och sågo de krigiska anstalterna på vallarna fortsättas, beslöt jag att bjuda ön och dess vulcan farväl, och fortsätta farten till Brasilien, der vi kunde räkna på vänligare emottagande.

Sålunda voro då alla nöjen, alla nya skatter för naturkunnigheten, som vistandet på Teneriffa skulle skänka, tillika med det sköna vinet, som vi der ärnade inlasta, genom ett enfaldigt missförstånd tillintetgjorde. Ehvad grunden dertill än måtte hafva varit, så blir det alltid en obetänksamhet af Spaniorerne, att förolämpa Ryska flaggan; och om man ock ansåg oss för fiender, så var det dåraktigt, att vara rädd för ett enda skepp, då fästningsverken, som försvara staden, äro så starka, att den namnkunnige Nelson med den Engelska flottan kunde ingenting uträtta emot dem, utan måste draga derifrån efter att hafva lemnat ena armen qvar.

När vi seglat några mil, blefvo vi varse ett stort tremastadt skepp, som, kämpande mot vinden, sökte genom lovering nå udden af *Santa Cruz*. Jag lät därför styra löst på detsamma, i hopp att genom ett samtal tilläfventyrs inhemta underrättelser, af hvilka jag kunde utleta orsaken till det fiendtliga bemötande vi fått erfara; men skeppet hade samma rädsla för oss, som fästningen, och vek hastigt undan, så snart det märkte vår afsigt. Det var löjligt, men också tillika förargligt, att vi fridsamma menniskor i dag öfverallt syntes så förfärliga. Jag skickade en kula mot skeppet, för att få det att stanna, då hissade det Engelsk flagg, men icke desto mindre aflägsnade sig vidare. Vi förföljde det icke, utan begagnade

oss af den friska passadvinden, för att så fort som möjligt förlora Teneriffa ur sigte.

Följande morgonen sågo vi ännu, på hundrade miles afstånd, Pico höja sig öfver molnen. Vi påmint oss vid denna anblick de fabelaktiga berättelserna om öns urinvånare, om hvilka man påstått, att de, för likheten emellan deras och de endast gräsätande djurens tänder, skulle hafva kunnat föda sig blott med örter. De kände, liksom de gamla Egyptierna, konsten att balsamera sina lik, hvilka de sedan förvarade i bergsgrottor, der de skola ännu träffas. Spaniorerne, som först upptäckte och eröfrade Canariska öarna, hafva berättat mycket om dessa deras dåvarande innevånare, Guareches kallade, om deras odling, deras statsförfattning och rena sedlighet. Det oakadt hafva de dock alldeles utrotat dem genom sin tyranniska behandling.

Passadvinden förde oss under fortfarande skönt väder raskt till vårt mål. Delphiner, flygfiskar, och de af Spaniorerne för deras skönhets skull Bonito kallade guldfiskarne voro våra dagliga ledsagare och staffaget på den eljest så enkla målningen af den gränslösa hafsytan. Under de mörka nätterna gaf hafvets sken en härlig illumination. Genom en oändlig mängd phosphorescerande, molluskartade små djur, synas de svarta vågorna likasom besädda med eldgnistor. Vår Naturforskare, Herr Professorn Eschscholtz, har meddelat den lärda verlden sina mikroskopiska undersökningar derom.

Den 1 Oct. dublerade vi Cap-Verd-öarna, utan att se det höga, nästan alltid i töcken insvepta landet, och styrde vår kosa rakt på Æqvator. Vi befunno oss nära Afrikas vindstilla regioner, och hettan började blifva ganska besvärlig. Likväl syntes hos besättningen intet tecken

till sjukdom, och genom behörig omvårdnad lyckades det att bibehålla den frisk. Ordning, mycken snygghet och god sund föda, skydda i synnerhet för sjukdomar, och göra att man till och med icke behöfver frukta den eljest så allmänna plågan hos vidtfarande sjöfolk, den så kallade skörbjuggen.

Under femte graden nordlig latitud, begagnade vi oss af en stiltie, för att medelst en, af den namnkunnige Ryska Akademikern Parrot uppfunnen machine, hemta upp vatten från ett djup af 500 famnar, och funno dess temperatur blott 5 grader efter Reaumur, då vattnets temperatur på ytan höll 25 grader. Vi tvättade oss allesammans i ansigtet och om hufvudet med detta nu för oss iskalla vatten, och kände oss deraf mycket uppfriskade. Machinen vägde 50 skålpund och kunde rymma ett måttligt ämbar vatten; men på ett djup af flera hundra famnar verkade tryckningen så starkt på denna lilla kropp, att sex matrosar knappast voro i stånd att draga den upp utan tillhjälp af hand-spel. Det försöktes att sänka maskinen på tusen famnar; men tåget brast, och vi förlorade den. Lyckligtvis hade vi en till.

Vi voro skilde flera hundra mil ifrån allt land. Dock infann sig en svala hos oss. Märkvärdigt är, huru dessa små djur kunna flyga långt utan att hvila. Emedlertid tycktes vårt skepp vara henne rätt kärkommet för detta behof, och hon öfvergaf det icke mera. I förstone var hon trött, men vederqvicktes snart och flög glad omkring. På öppna hafvet, skild från allt annat sällskap än sina reskamraters, är hvarje gäst från fasta landet, vore det ock blott en fogel, gauska angenäm. Vår blef snart allas favorit, och så tam, att hon satte sig på handen och utan rädsla tog emot de flugor som erbödos.

Min cajute hade hon valt till nattquarter. Om aftonen flög hon in genom öppna fönstret, och begaf sig vid solens uppgång åter ut på däck, der en hvar bemödade sig att fånga flugor, för att undfåna den lilla vännen. Detta var dock hennes olycka. Hon tog för mycket för sig, och dog af indigestion, allmänt sörjd.

Den 21 Oct. afskuro vi Æqvatorn under 25 graders longitud *) och helsade det södra halfklotet med kanoner-
nas lossande.

Härvid företogs ock den vanliga ceremonien, jemte hönsning med alla dem, som första gången passerade linien. En matros, som hade mycken nytta af, att vid min förra resa redan hafva passerat den flera gånger, förrättade ceremonien med mycken allvarsamhet och anständighet. I en costume, som skulle väcka fasa, kom han såsom Neptun, med sin gemål, i stället för på snäckvagn, åkande på en kanonlavett, denna gången dragen icke af Tritoner, utan af Negrer. På aftonen blef ett, af matroserna sjelfva författadt lustspel, uppfördt med allmänt bifall. Dylika förlustelser bibehålla manskapet vid gladt lynne, komma dem att lätt glömma öfverståndna mödor, och stärka modet till de förestående. De äga ett välgörande inflytande på sjelfva helsan. Naturligen motstår den glada menniskan en sjukdom mycket lättare, än den ledsna. Derföre måste särdeles skepps-befälhafvare vidtaga hvarje oskyldigt medel, att bibehålla och befordra en glad sinnesstämning hos sitt manskap.

På en sjöresa, som räcker flera år, då man ofta flyter omkring några månader å rad på det ödsliga element,

*) Ifrån Greenwich, hvarifrån longituderna här alltid blifva räknade.

som Naturen icke bestämde till människans vistelse, utan att emellanåt hemta någon vederqvickelse på land, får sinnet dessutom en fallenhet för melancholi, som blir grund till många sjukdomar, och till och med kan leda till vansinighet, hvarpå man har många exempel. Förströelse och uppmuntran är då den bästa läkedom, hvilken, särdeles nyttjad som preservativ, icke förfelar sin verkan.

Sedan vi lagt Æqvatorn till rygga, blefvo vi emottagne af en frisk sydost-passad och klart väder, och hunno hastigt och lätt till Brasiliens kuster.

C A P. II.

Rio-Janeiro.

På morgonen d. 1 November, således en vårmorgonty vi befunno oss inom södra hemisphären, fingo vi *Cap Frio* i sigte, och samma afton urskilde vi redan tydligt det genom ett sockertopplikt berg lätt igenkänliga inloppet till bugten vid *Rio-Janeiro*. En stiltje beröfvade oss det nöjet att i dag på aftonen inlöpa i hamnen, vid hvars mynning vi nödgades kasta ankar; men våra omgifningar här, voro så förtjusande, att vi funno ersättning i deras betraktande. Brasiliens underbart härliga natur har blifvit skildrad af många; dock har väl ännu ingen skildring mäktat uttrycka förtrollningen af dess skönhet, prakt och behag. Det blir endast phantasien förbehållet att teckna sig en bild af dessa härliga landskap, denna yppiga, jättstora vegetation, som i den mångfaldigaste form, och i den praktfullaste schattering af färger, tätt sammanträngd,

betäcker så väl dalar som berg, ifrån hafsstranden upp till spetsen. En uppfriskande landvind tillförde oss de angenämaste vallukter samt en mängd sköna fjärlar och insekter. Foglar, sådana som finnas blott inom Tropikländerna, flögo omkring oss. Allt vittnar, att Naturen företrädesvis velat att alla varelser i detta land skola med glädje njuta lifvet och finna sig lyckliga. Blott för Neger-slafvarne blir denna himmel ett helvete, genom deras svåra arbete under deras tyranners piska.

En vidrig contrast mot hänryckningen af Brasiliens härliga natur var anblicken af tvenne slafskepp, som först i dag anländt från Africa, och här, likasom vi, lågo för ankar. Handeln med menniskor, denna skamfläck för alla höfsade stater, för hvilken dock de flesta börjat blygas, står här ännu i full, vederstygglig flor, och drifves med all vinningslystnadens omensklighet, skyddad af lagarna. Som bekant är, blifva de skepp, som nyttjas till denna skändliga handel, så öfverfyllda, att de arma slafvarna knappt kunna röra sig från stället och högst sällan komma upp på däck för att hemta frisk luft, emedan det måste ske tourvis, ty blott en ringa del i sönder har rum på däcket. Den längsta tiden måste dessa förnedrade menniskor ligga stilla, hvarftals hoppackade i skeppsrummets förpestade luft, hvarigenom sjukdomar uppstå, och tredjedelen af menniskoladdningen vanligen slutar sitt elände redan under resan, men resten kommer fram till sin bestämmelseort i ett högst ömkeligt tillstånd. Så sågo vi äfven nu däcken på de slafskepp, som jemte oss lågo för ankar, fullpackade af fjättrade, alldeles nakna, till största delen sjuka Negrer och Negriinnor. Till och med mödrar med dibarn vid bröstet, icke försmädda af de hjertlösa

speculanterne, funnos deribland. Hvilka rysligheter måtte rummen i dessa skepp hysa!

Aftonens annalkande mörker undandrog oss småningom allt hvad som så förtjust och så upprört oss. Under hela natten hörde vi nästan oafbrutet ifrån staden skott af kanoner och emellanåt äfven af gevär, hvarjemte en mängd raketer uppstego i luften. Detta gaf naturligtvis tillkänna att någon vigtig fest eller tillafventyrs någon stor händelse firades. Efteråt fingo vi veta, att det var folkets fröjdebetygelser öfver arresteringen af tvenne Ministrar, som beskyldes för en sammansvärjning emot Kejsaren.

Vid dagens början anmälte sig härvarande Lots-Direktor på vårt skepp; en man till åren, kort, tjock och, som de flesta Brasilianer, ohyfsad. Han yfdes mycket öfver sitt namn, *Vasco de Gama*, och försäkrade att han i rät linia härstammade från den *Vasco de Gama*, som först omkringseglade Goda-Hopps-Udden. Med högmodet öfver sina anor parades hos honom högmodet öfver Brasiliens sjelfständighet, likasom han vore ett af hufvudstöden för densamma. Det delar han med sina landsmän af alla classer; och deri ligger väl ock säkerheten för denna sjelfständighet.

Ankaret lyftes, och vi begagnade oss af floden, för att inlöpa i bugten af *Rio-Janeiro*. Änskönt vår förare icke hunnit sin anherres rykte, måste jag dock gifva honom det vittsord, att han var en god styrman; ty han förde skeppet mycket bra genom det smala inloppet in i bugten. Detta inlopp, som formerar en kanal, beherrskas af en stark fästning, belägen på en höjd, så att bugten är temligen skyddad för fiendtliga fartyg. Genom ännu starkare batterier skulle det kunna göras alldeles omöjligt att med våld intränga i bugten, emedan kanalen är så

smal, att man icke kan komma ens utom halft skotthäll. Vi lade oss för ankar på litet afstånd ifrån staden, ibland en mängd skepp af olika nationer, och hade nu åter en landningsplats, sedan vi efter afresan från England legat två och femtio dagar på sjön. Ehuru öfverraskande och intagande anblicken af Brasilien ock är för Européen, är den dock tilläfventyrs ingenstädes så öfver all beskrifning praktfull och behaglig, som inom denna bukt, der man, jemte de härliga, ovanliga landskap, af hvilka man omgifves, har den högst glada utsigten af den i amphiteater byggda staden, som härifrån presenterar sig ganska grannt. Emellan byggnaderna lyfta sig stolt de höga smala palmträden, och deras skugga gör en alldeles besynnerlig effekt, när den faller på de hvita husen. Öfver staden ser man långt bort på sluttningen af det branta berget, som utgör fonden, flera kloster, lika svalbon på en vägg.

Knappt hade vi tagit in seglen, förrän Ryska Vice-Consuln *von Kielchen*, och en af Brasilianska Regeringen skickad Officer kommo om bord, för att lyckönska oss till vår ankomst. Den sednare underrättade mig tillika om en förordning af Regeringen, att hvarje ankommande krigskepp måste salutera fästningen med 21 kanonskott, och på det att intet tvifvel måtte blifva öfrigt, att saluten verkligen var för Brasilianska flaggan, hade han tagit en med sig, hvilken vi skulle under saluteringen hissa upp på förmasten. Ehuru ny och anspråksfull denna förordning, af en då ännu af vår Regering icke erkänd stat föreföll mig, beqvämade jag mig dock att hörsamma den, för att undvika möjliga obehagligheter, befalle genäst att lossa de 21 kanonskotten, och emottog ofördrojligen ifrån fästningen ett lika antal till svar.

Som det var af mycken vigt för mig, att icke försumma den goda årstiden vid Cap Horn, så anhöll jag hos Herr von Kielchen att så fort som möjligt bekomma de, till fortsättningen af vår resa, erforderliga lifsmedel och öfriga förnödenheter; men dertill behöfdes en tid af fyra veckor, hvilka jag nu önskade använda förnämligast till astronomiska och pendel-observationer. Herr von Kielchen skaffade mig till den ändan ett bekvämt landthus, beläget vid den lilla romantiska bugten Botafogo, dit jag genast följande dagen flyttade med Herr *Preus*, hvilken åtföljde mig som Astronom, och öfverlemnade arbetena på skeppet åt mina officerare.

I förmodan, att Brasiliens historia icke är känd af hvarje läsare eller läsarinna (ty äfven sådana önskar jag mig), vill jag låta följande anmärkningar föregå berättelsen om mitt vistande derstädes.

Det stora rike i Södra Amerika, som blifvit kalladt Brasilien efter ett färgträd, hvilket der växer i myckenhet, och har utseende af ett glödande kol (på Portugisiska *Brasa*), hör till de rikaste och bördigaste länder på jordklotet. Det upptäcktes tillfalligtvis år 1500 af Portugisaren Cabral, som var skickad med en flotta till Ostindien, och blef drifven till kusten. Man kände icke i förstone detta lands rikedom, utan bestämde det till en förvisningsort för brottslingar. Längre fram, då de förviste började idka sockerodling samt guld- och diamant-grufvorna blefvo upptäckta, fick Brasilien ett högt värde i Portugisiska Regeringens ögon. Den skickade dit en Vice-Konung, som förvaltade landet, och hade sträng befallning att tillsluta hamnarna för alla främmande Magter, på det att förnämligast diamanterna och andra ädla stenar, i hvilka Brasilien äger en så stor skatt, icke skulle tillfalla någon

annan nation, utan Portugal för sig ensamt behålla denna rika handelsgren. Sålunda blef detta sköna land under de Portugisiska Vice-Konungarna i lång tid en rik guldgrufva för Portugal, men sjelft fattigt, förtryckt, litet befolkadt och otillgängligt för all själsodling. Året 1807 gaf omsider Brasilien ett helt annat utseende. Napoleons herrsklystna afsigter sträckte sig äfven öfver Portugal, och tvungo Hofvet att flykta till sin coloni. Med Hofvet följde ungefär 12,000 innevånare från Portugal och inemot 14,000 man soldater. Hofvets vistande i hafvud- och residens-staden Rio-Janeiro har sedermera haft det fördelaktigaste inflytande på landet. Hamnarne öppnades för alla Europeiska magter, och handel, näringar och bildning befrämjades. Då nu ändteligen Napoleons segrar funno sitt mål i förvisningen till St: Helena, och Konungen i Portugal år 1821 återfick sitt land, öfverlemnade han förvaltningen af Brasilien till sin Son, Kronprinsen Peter, som redan förut hade förmått sig med en Österrikisk Prinsessa. Exemplet af de nyss uppkomna Republikerna hade redan verkat på sinnena, och Konungens afresa blef signalen till oroligheter, hvilka Kronprinsen likväl förstod dämpa, i det han förvärfvade sig ett parti, förklarade sig år 1822 oberoende af moderlandet, lofvade en Constitution och lät hylla sig till Kejsare af Brasilien under namn af Peter den Förste. Ifrån hyllningsdagen bär Kejsaren sjelf äfvensom hvar Patriot på vänstra armen en grön cocard, hvarpå stå de orden: Independente on morte. Vid Kröningen instiktades Orden det södra korset, och på fästningen upphissades nationalflaggan, grön, med en gul fyrkant i midten, på hvilken ses jordklotet, omgifvet af 13 stjernor (provincernas antal) och beströdt med Kaffe och Tobaksblad såsom landets produkter.

Regeringen var ännu under vårt vistande i Brasilien ingenting mindre än constitutionell. Det bevisar den bul-lersamma arresteringen af de ofvannämnde tre Ministrarne, det egenmäktiga åtskiljandet af de Deputerade, hvilka, uttryckligen sammankallade från alla provinserna, bildade en constituerad församling, och Kejsarens yttrande: han fordrade en oinskränkt åtydnad af sina befallningar, om han ock, såsom Carl XII en gång velat, skickade blott sin stöfvel till de Deputerades församling. Tilläfsventyrs har Kejsaren emot sin vilja sett sig nödsakad till dessa våldsamma steg, af de stridiga partiernas arbetande mot hvarandra, då hvart och ett har sitt enskilda interesse, och intet det allmänna till ögonmärke. Hans personliga character berömmes såsom ädel. En anekdot, som berättades mig, af Capitainen på ett rysk-amerikanska Compagniet tillhörigt skepp, som varit i Brasilien, bevisar hans memmiskokärlek. Tvänne matrosar från detta skepp voro i land, hade supit sig fulla, och blifvit liggande sanslöse på vägen till *Corcowado*. Kejsaren kom med Kejsarinnan, åtföljd endast af ett par Betjenter, ridande den vägen och fick se Matroserna, hvilka han trodde vara sjuka. Han steg af hästen, gned dem med egen hand i pannan och sökte att få dem till sans; men förgäfves. Derpå skickade han efter sin Lif-Medicus, och lät föra de förmenta patienterna, af honom åtföljde, till Hospitalet, ifrån hvilket de följande morgonen, sedan de sofvit ruset af sig, gingo friska och sunda.

En annan anekdot hörde jag af en Målare från Wien, som vistades i Rio-Janeiro. Kejsaren ville låta måla sig, stående i kroppsstorlek. Målaren uppsatte sin staflet på slottet, och Kejsaren framträdde i den valda ställningen för honom. Knappt voro några drag gjorda, då en offi-

cer steg in, hvars syssla var att dagligen rapportera de nyss ankomna skeppen. Officeren uppläste ur ett papper mycket illa och otydligt namnen på fartygen och Capitainerna, af nationer, hvilkas språk voro honom främmande. Kejsaren blef ond öfver sin officers okunnighet, till den grad att han fattade i en käpp. Endast genom en hastig flykt omkring stafleten, hvarvid han i början förföljdes, undgick officern den honom ärnade agan. När man besinnar, på hvad odlings grad Regenten träffat sitt land, så skall man mindre förundras öfver denna händelse. Mätte det lyckas Kejsaren af Brasilien att upplyfta den Nation han beherrsakar. Af hans styrelse skall det bero att göra landet, hvilket Naturen danat till det skönaste och bördigaste, äfven till det lyckligaste.

Brasilianska flottan, då för tiden commenderad af den välbekanta Lord Cochrane, bestod af ett linieskepp, två fregatter, tre briggar och några mindre fartyg. Denna sjömagt var väl liten, men i godt stånd, och gjorde underverk genom sin anförares skicklighet och hjältemod, hvilken förut hade utmärkt sig så fördelaktigt såsom sjö-officer. Det var icke länge sedan, som Cochrane med ett linieskepp och en fregatt anföll en Portugisisk escadre af två linieskepp och fyra fregatter, dref den på flykten, tog ifrån den fyratio handelsfartyg, som den escorterade, och förföljde den ända till Lisabons hamn. För denna hjältebragd blef Cochrane af Kejsaren utnämnd till Stor-Amiral, och fick titel af Marquis de Marignon, efter en provins. Förut hade han tjent Republiken Chili, och, såsom det säges, jemte sina militära bedrifter, icke försummat att sörja för sina egna financer. Här hade han nu varit bara ett år. — Jag var nyfiken att se denna berömdade mannen, och snart yppade sig ock ett tjenligt

tillfälle för mig att göra hans bekantskap och oftare vara i hans sällskap. Hans yttre och hans sätt att vara hafva snarare något fränstötande än tilldragande. Vid ett vanligt samtal är han ganska fåordig, och det är svårt att i honom röja den qvicka och kunskapsrika mannen. Hans ålder öfverstiger femtio år. Han är lång och mager, har ett ganska allvarsamt utseende, starkt markerade anletsdrag och rödt hår. Hans ställning är ständigt lutad, med blicken fästad på marken. Äfven när han talar med någon, ser han en aldrig i synen, och de yfviga, öfverhängande ögonbrynen skyla det blott sällan under dem framblixtrande lifliga ögat. Hans fru, som gör en fullkomlig contrast emot honom, ty hon är ung, skön, liflig i conversation, och öfverhufvud ganska älskvärd, bär en sådan kärlek och trohet för honom, att hon icke skiljes vid honom ens i den största fara. Hon har bivistat alla sin mans sjöslag under hans tjenst i södra Amerika, och blottställt sitt unga lif, som ännu står i sin första blomning, för kanonkulorna, endast för att vara jemte honom. Cochrane yttrade ofta för mig den önskan, att gå i Rysk tjenst, för att bistå Grekerna och slå Turkarna. Detta ändamål har han nu på annat sätt vunnit*). Krig tyckes höra till hans lifs oumbärliga behof, och den farligaste kamp för en sak, som han anser rätt, är för honom en njutning. Huru detta kan stå tillhopa med den stora kärlek till penningar, som man förebrår honom, är icke lätt att inse.

Den korta tiden för mitt vistande i Brasilien gick fort och angenämt förbi, i den förtjusande nejden omkring mitt landthus, under ständig sysselsättning för expeditio-

*) Detta skrefs år 1827.

nen. Underligt förefaller det en Europé att befinna sig i en så helt annan natur, äfven om han icke ser den för första gången. Allt, hvarpå hans blick faller, är här så helt annorlunda än i hans hembygd. Intet träd, ingen blomma, ingen insekt, ingen fogel, till och med intet grässtrå liknar hans fäderneslands. Allt väcker hans uppmärksamhet genom främmande former och främmande colorit; särdeles beundrar han i allt detta välsignade himmelstreckts öfversvinneliga rikedom. Om dagen svärmar omkring honom en otalig här af de skönaste fjärlar, skalbaggar och de täcka Kolibri, brokigt om hvarandra; knappt är solen nedgången, så ses en oändlig mängd, dels raskt om hvarandra flygande, dels på örterna liggande eldgnistor, skönare och större än våra lysmaskar, gör en den täckaste illumination. Högst sällan kunde jag göra små excursioner, hvarföre jag ock, såsom det vanligen går sjömän, vet litet att säga om det inre af landet. Botafo-go, der de rikaste och mest ansedde innevånare i Rio-Janeiro hafva sina landtställen, der de ofta vistas, emedan luften här skall vara utmärkt sund, är väl ibland hufvudstadens omgifningar den behagligaste och som mest förtjenar att beses. I fonden af denna bugt höja sig berg, ibland hvilka ett utmärker sig genom formen af ett ofantligt kyrktorn. Detta berg, som består af en enda klippa, är, efter en af vår Physiker Herr Lenz anställd barometrisk mätning, 1580 fot högre än vattenytan. Med oändlig möda är en väg anlagd ända upp till dess spets, på hvilken blott ett litet sällskap rymmes, och från hvilken man njuter den härligaste utsigt. Äfven Kejsaren tycker om detta ställe, som heter *Corcowado*, och rider ofta dit med Kejsarinnan. Det var på vägen dit som han träffade de fulla matroserna,

Ifrån Botafogo går en behaglig, mellan vackra landställen slingrande väg till staden, hvars namn Rio-Janeiro, d. ä. Januarifloden härleder sig från ett misstag hos Bugtens första upptäckare, som ansåg den för mynningen af en flod, den han benämnde efter namnet af månaden, i hvilken den upptäcktes. Ifrån bugten visar sig staden mycket vacker, såsom jag redan anført; men går man in i densamma, så blir man på ett oangenämt sätt öfverraskad af trånga, illa stenlagda, oreña gator, och af en total brist på med smak uppförda byggnader. Plumpa kyrkor och kloster finnes det i myckenhet. Stadens vidd är tämligen ansenlig; också räknar den ungefär 250,000 innevä-nare, men af dem äro två tredjedelar Negrer, och den tredje åter till stor del består af Mulatter, Mestizer och andra färgade folkstammar. Ganska sällan ser man på gatorna ett hvitt ansigte, öfverallt är man omgifven af svarta, så att man kunde tro sig vara i Afrika. Det som mest förtjenar att ses i staden är Museum, hvilket innehåller några sällsynta Naturalier och är uppfyllt af dyrbara stenar.

Ibland Negrerna finnas ganska få fria; de fleste äro slafvar och af sina herrar förnedrade till dragare. Det är förundransvärdt, hvilka ofantliga bördor dessa arma menniskor måste släpa, och det fordras visserligen lång vana, för att komma derhän. Vanligtvis är bördan hängd på en stång, hvars ändar bäras på axlarna af tvänne personer, hvarvid de sjunga en monotont, högst melankoliskt låtande sång på deras språk, hvars takt håller dem i tillhörig gång. Man hör ofta på deras röst, att de äro nära att digna under deras börda, men då väcker piskan ny kraftspänning. Ofta måste de äfven en och en bära tungt packade korgar på hufvudet. Till och med qvinnor äro

icke undantagna från dessa förfärliga arbeten. En dylik sång, som när de bära bördor, fast muntrare, men likaledes i takt med gången, sjunga Negrerne, då de på sönd- och högtidsdagar gå fritt omkring, eller när de skickas i ärenden, då de tillika hålla mellan fingrarna ett litet instrument, på hvilket ett par stålfjädrar gifva några toner, och accompagnera sig derpå. Alla dessa slafvar föras väl till Dopet, men någon undervisning i Christendomens läror kan svårligen hos dem äga rum, då de icke förstå något annat tungomål än deras aflägsna fäderneslands. Så ger man sig anseende af att rädda deras själar, under det man lemnar dem i mörker, hvartill icke sällan kommer förtviflan öfver deras misshandling i kroppsligt hänseende.

De få fria Svarta äro, — hvad dock äfven här, fastän sällan, förekommer — frigifne slafvar och deras afföda. De äro för det mesta handtverkare eller idka någon liten handel. Ofta gifter sig en hvit af ringare classen med en fri svart qvinna. Af sådana äktenskap, men oftare utan äktenskap, uppkomma Mulatterne, af hvilkas förening åter med hvita eller svarta uppkomma alla de serskilda nuancerna af färgade människor. Dessa, Mulatterne och de fria Negrerne, utgöra egentliga Borgareclassen, ibland hvilka finnas blott få hvita, och äro vanligen af sämsta character, högst okunnige och lastfulla. Deras vidriga yttre bär helt och hållet stämpeln af det inre. De äro ock hufvudsakligen de, som drifva slafhandeln en détail, för hvilket ändamål de hafva ordentliga bodar, der man kan efter behag söka sig ut dessa olycklingar, liksom en vara. Inemot 20,000 Negrer skola årligen föras till Brasilien, och medelpriset är för en qvinna 300, och för en karl 600 piaster.

Den förnämsta rätten, som ägarena låta gifva sina negerslafvar, och hos de flesta till och med den enda, består i en tjock välling, kallad Manioc, hvilken tillagas af roten Tapioc, som man derföre enkom odlar; denna knådas sönder i hett vatten, och smakar åtminstone icke en Europeisk gom. Födande kan denna rätt väl vara, ty Negerne i allmänhet se välfödde ut; men jag tviflar, att den i längden, och såsom enda näringsmedel är helsosam. Den är sannolikt grunden till en ohygglig sjukdom, hvaraf Negerne ensamt här angripas, och hvilken de icke veta af i sitt fädernesland. De få nemligen stora, böldartade svullnader, förnämligast i ansigtet och på benen, hvilka icke mogna och brista, utan blifva allt större, så att man på några af dessa sjuklingar knappt kan se att de äro menniskor. I bugten Rio-Janeiro, icke långt ifrån staden, ligger en liten ö, kallad dos Fradres, på hvilken fanns ett kloster, som har ett under regeringens uppsigt stående hospital för sjuka Negrer. Jag har icke med tillförlitlighet fått veta, om det lyckas här att bota ofvananförda sjukdom. Medan Kejsarens fader ännu residerade i Rio-Janeiro, besökte han detta kloster ofta, och man visar der ännu ett rum, i hvilket han brukade taga sin tillflykt när det åskade, ty han hade varit ganska rädd för åska, och af okänd anledning ansett sig säkrare i detta rum.

Den 19 November lockades jag till staden att se firandet af kröningsdagen och instiktelsen af Orden det södra Korset. Knappt började det dagas, förrän kanondundret från alla fästningsverk och från skeppen på reddan påminte om dessa i dag ett år sedan timade lyckliga händelser. Allt kom i största rörelse. Folket strömmade på gatorna; soldaterna, i parad-uniform, hastade till sina

samlingsställen; Negerne, fria från arbete, gapade nyfikna omkring sig. Klockan 11 såg man Kejsaren och Kejsarinnan i en präktig, med åtta hästar bespänd, vagn fara till kyrkan, escorterade af ett Compagnie af Lifgardet till häst, hvilka sågo ganska bra ut i sin vackra uniform. Tåget slöts af en mängd vagnar med det höga Kejsareparets svit, och det rörde sig bara helt långsamt, för att lemna det jublande folket så mycket mera tid att åskåda detta lysande skådespel. På tämligen långt afstånd ifrån Kyrkan gjordes halt, Kejsaren med sin gemål steg ur vagnen och fortsatte i stor ceremoni vägen till fots, omgifne af Ridderne af södra Korset. Utanför ingången till Kyrkan blef han emottagen af Biskopen och hela Presterskapet och med all pomp införd i densamma, ända fram till en på höger om altaret upprest thron, på hvilken han uppsteg. Kejsarinnan tog plats till venster i en Loge. Gudstjensten börjades med en förträfflig musik och en chör af goda röster. Vid dess slut framträdde Biskopen och höll ett ganska långt tal, i hvilket han sökte framställa Monarkens lysande egenskaper, och jemförde honom med Peter den Store i Ryssland. Emedlertid föreskref han honom dock en hop reglor, huru han borde styra sitt rike för att bereda sina undersåtares väl. Jemförelsen mellan Kejsaren i Brasilien och Peter den Store kan blott så vida passa, som bägge finga det problemet att forma och utbilda en rå massa. Om Kejsaren i Brasilien, med ojemförligt större hjälpmedel, kan komma att lika lyckligt lösa detta problem, som Peter den Store gjorde det, skall tiden utvisa. Ett skönt hopp för Brasilien är försvunnet; Kejsarinnan hade redan gjort mycket för Vetenskapernas och Konsternas utspridande. När Biskopens tal var slutadt, anträdde Kejsaren och Kejsarinnan, i samma ord-

ning som vid tåget till Kyrkan, under ett oafbrutet kannondunder, återtåget till Slottet, der det var stor gratulations-cour. Klockan 4 hölls stor parade på Stadens stora handelstorg, der en tempellik byggnad var uppförd för Kejsrliga familjen. Trupperna, utgörande 45,000 man, formerade en halfcirkel omkring templet och commenderades af den 80-åriga fältmarskalken Don Jose de Currado. Det var mig en glädje, att i denna vördnadsvärde gråhårsman igenkänna den fordna Gouverneuren på S:t Catharina, hvilken vid min första resa omkring jorden år 1803, under nuvarande Amiralen von Krusensterns befäl, emottog oss så gästfritt. Innan Kejsaren kom dit, betraktade jag militairen och fann den på intet sätt dålig. Äfven klädseln var vacker och passande, men disciplin tycktes det beskedliga folket icke stort veta af. Man rökte i fronten och tillät sig allehanda oskick. I synnerhet fäste Musikanterne min uppmärksamhet. Hvar Regements-Chef har rättighet att bestämma deras klädsel efter behag; och som smaken är så olika, så ser man häruti den största mångfaldighet, ehuru väl Asiatiska former äro de mest rådande. Några Musikant-chörer äro klädde som Turkar, andra som Indianer o. s. v. Vid ett Regemente voro Musikanterne, som för öfrigt gäfvo den sämsta musiken af alla, alldeles icke klädde, utan hade blott en hop brokiga fjädrar omkring hufvudet och lifvet. — Kanonerna duntrade, Kejsaren och Kejsarinnan, begge till häst, åtföljde af en lysande svit, syntes på afstånd. Soldaterna bortkastade de brinnande cigarrerna, pöbeln svängde hattarna i luften, ifrån balconerna hviftade damerna med sina hvita näsdukar, allt skrek viva l'Emperador! Långsamt nalkades tåget, i hvilket Kejsaren, genom sitt med stora briljanter besädda bröst, framlyste såsom Sirius på himla-

hvalfvät. Hans colossala figur tycktes vara hel och hållen öfverdragen med guld, och den stora med breda tresser och andra prydnader rikt smyckade hatten skuggade hans starka anletsdrag. Kejsarinnans drägt bestod i en enkel smakfull, svart guldbroderad ridklädnad. Sedan Kejsarinnan intagit sin plats i templet, öfversåg Kejsaren truperna och öfvertog sjelf commando, för att i parademarche föra dem förbi sin Gemål. Knappt hade han höjt sin starka stämma, förrän kanonerna ånyo föllo in, Turkarne, Indianerne och Papagayerne blåste i sina trumpeter och pöbeln skrek öfver alltihop med sitt viva l'Emperador. Sedan Colonnerna flera gånger defilerat förbi Kejsarinnan, slöts paraden, och Kejsarliga Familjen begaf sig, tillika med sin svit, till Theatern. Jag hann dit förut, och hade redan en stund varit i min loge, innan den anlände. Salongen var uppfylld, och jag blef öfverraskad, så väl af sjelfva byggnaden, som den inre inrättningen, hvilken är så bra som man blott kan vänta sig det i Europa. Alla logerna voro fulla med förnämre folk; följaktligen såg man i dem blott hvita ansigten, ibland hvilka många fruntimmer utmärkte sig genom en synnerlig hvithet, för hvilken sjelfva norra Europas Damer icke skulle behöft blygas. Läger man nu till den späda rodnaden på de unga kinderna, så göra de svarta eldiga ögonen och det svarta håret ett ganska vackert helt. Dock ser man äfven många fruntimmer med brunt hår, och man finner till och med Blondiner i denna class. Sin klädsel rätta de förnämligast efter Pariser-moder, och tillämpa dem med smak; men toilettens konst är också för det mesta den enda de idka, åtminstone sträcka icke alla det ända till läsa och skriva. Likväl fattas dem icke fägring och behag, och naturliga anlag ersätta till en del

bristen af uppfostran. De förstå att underhålla ett samtal, deri inblanda skämt och krydda det med skalkhet, så väl som någon Europeiska; äfven det har man tillfälle att märka på theatern. Här råder nemligen det bruket, att gå ur den ena logen i den andra, för att aflägga besök, hvilka emottagas ganska vänligt. Man sätter till och med högre värde på ett besök som man får i en theaterloge än på ett hemma i sitt hus, emedan hela publiken der är vittne till den aktning, som besöket utvisar. Vid dessa tillfällen hållas lifliga samtal mellan de unga Damerna och Herrarna, och af de blickar, som mången gång åtfölja ett sådant, kan man något så när sluta till, hvarom talet är. Att man likväl icke af denna yttre, alldeles Europeiska belevvenhet hos detta Loge-publikum får tro dem äga äfven öfrig Europeisk utbildning, bevisar ibland annat följande anekdot. År 1817 låg Ryska Frengatten Kamtschatka i Rio-Janeiro-Bugten. Ibland andra besöktes den af en Officer af hög rang, hvilken blef stordligen förvånad att finna ett Crucifix i Cajutan. Han visste väl, att Ryssarne bekänna sig till Grekiska Religionen; men att den var Christen, var för honom något alldeles nytt. Parterren ger en frapperande anblick med sina i alla nuancer från svart ända till hvitt färgade ansigten, ibland hvilka de mörka dock hafva stor öfvervigt. Då i logerna röjes endast anständighet och fina seder, likasom i Europa, så råder här ett obehagligt plump larm. För Kejsarliga logen hänga gardiner, som voro tätt tillhopadragna och på hvilka allas blickar voro väntansfullt fästade. Ändtligen öppnades de, och man fick se det höga Kejsare-paret stående tillsammans fram i logen. Fonden af logen intog sviten, som till det mesta bestod af Ridare

dare af södra Korset. Hattarne svängdes nu åter i luften, Damerna hviftade med näsdukarna i logerna, och från alla sidor skallade viva l'Emperador, l'Emperadina, la Monarchia! Ett nådigt nickande vedergällde denna entusiasm. Rideaun gick upp, en Actrice framträdde och prisade Kejsaren i en prolog. Derpå uppfördes en pies, af hvilken jag förstod alltför litet. Till slut gafs en Ballet, den jag icke hade väntat så fullkomlig i Brasilien. Under representationen gaf Kejsaren i sin loge flera af sina undersätare audiens, som hvarje gång börjades med knäfall och handkyssning. Så snart rideaun gått upp, blef parterren tämeligen stilla och uppmärksammare än logerna, för hvilka visiterna ofta tycktes vara intressantare än piecen. Äfven jag gjorde Lord Cochranes och hans älskvärda maka besök i deras loge, och stannade qvar der till spektaklets slut. Han talade mycket om Chili och bar till och med på denna högtidliga dag Chilisk uniform och ett Chiliskt hederstecken, bestående i ett blått skärp öfver axeln, hvilket föreföll mig så mycket besynnerligare, som han icke var nöjd med Chiliska Regeringen. På min förundran deröfver, sade han mig, att hans Brasilianska uniform icke ännu vore bestämd af Kejsaren, hvarföre han till dess bure den Chiliska. Hans sköna Fru fann sig icke lika väl i Brasilien, som hon funnit sig i Chili. Äfven trodde hon, att klimatet här icke vore henne nyttigt.

Jag tillbragte ännu 8 dagar med mina göromål på mitt ensamma landtställe, hvarifrån vi den 27 November begåfvo oss tillbaka till Fregatten, för att följande dagen fortsätta resan, emedan vi redan voro försedde med alla förnödenheter. Redan klockan 5 på morgonen den 28 November skilde oss ebben och en svag nordlig vind lång-

samt från det sköna Brasilien, hvilket vi bödo ett hjertligt farväl. Emedlertid blef vinden snart så svag, att vi icke mer kunde regera skeppet; en stor förlägenhet i ett trångt farvatten, ur hvilken den på reddén liggande Engelska Escadern hjälpte oss, dermed att den skickade till oss en hop båtar, som bogserade vårt skepp, så att det mot aftonen lyckades oss att hinna sjön.

Brasiliens väldiga hetta hade icke skadat vår besättnings helsa. Färsk föda, mycket grönsaker och frukt, i stället för den vanliga drycken en god limonad, och alla aftnar ett bad i hafvet, voro de förvaringsmedel jag lät använda. Allt manskapet befann sig vid bästa välmåga och förberedde sig att modigt trotsa stormarna vid Cap Horn, efter hvars besvärliga omsegling jag utsett hamnen Conception på Chiliska kusten till hvilopunkt.

Resultaten af våra på land flera gånger anställde observationer till ortbestämning äro följande:

Botafogos Latitud $21^{\circ} 56' 5''$ sydl.

Longitud, efter många olika

observationer, medeltal . . $43^{\circ} 7' 32''$ vestl.

Alla longituder, som i denna resbeskrifning angifvas, äro räknade från Greenwich, samt, under hela resan, från vester till öster.

Magnetnålens variation gjorde 3° östl., dess inclination $9^{\circ} 28'$. Då longituden af Cap Frio uppgifves så olika, har jag bemödat mig att bestämma den så noga som möjligt. Förmedelst min mycket goda Chronometer fann jag longitudskillnaden emellan Cap Frio och Botafogo $1^{\circ} 6' 20''$; följaktligen är rätta longituden af Cap Frio $42^{\circ} 1' 12''$ vestl. från Greenwich.

CAP. III.

*Omseglingen af Cap Horn och vistandet
i Chili.*

Vid skönt väder och gynsam vind fortsatte vi angenämt vår färd åt söder. Under den 39 latitudsgraden blefvo vi emellertid redan varse, huru mycket längre den södra Polen sträcker sitt obehagliga inflytande, än den norra. Det var förbi med den klara himmeln, vinden började blåsa föränderligt och häftigt, luften blef märkligt kallare, och förebuden till den nära liggande Stormregionen, Hvalfisken och Jättefogeln, Albatross kallad, visade sig ofta. En af det sednare slaget sköto vi sedan på kusten af Chili, och den höll 12 fot emellan vingspetsarna.

När vi voro i parallelen af Rio de la Plata, 200 mil ifrån land, drefvos vi af strömmen dagligen 39 mil sydväst ur vår kosa. En verkan af den ofantliga strömmen, som den sträcker hela 240 milen från sin mynning ut i hafvet.

Den 15 December, således i början af den södra hemispherens sommar, befunno vi oss under 47 Graders latitud, hvarest, om temperaturen i bägge hemisphererna vore lika under lika latitudsgrad, samma klimat borde råda, som i södra Tyskland eller mellersta delen af Frankrike. Här öfverföll oss en våldsamt storm, med hagel och snö. Den kom från sydväst, men gick inom 24 timmar omkring hela compassen, hvarigenom vågorna reste sig från alla håll i ofantliga massor och tycktes åsyfta vår undergång. Då beviste det sig först riktigt, huru dugtigt

vårt skepp var. Det gjorde sin byggmästare mycken ära, fastän det tog ett icke obetydligt läck. Efter detta hårda väder hade vi någon tid lugn och gynnande vind till fortsättning af vår resa.

Mellan Falklandsöarne och kusten af Patagonien mötte oss en oändlig mängd stormvädersfoglar, som förkunnade att land icke var långt borta, och vi seglade förbi en Nord-Amerikansk hvalfiskfångare så nära, att vi kunde talas vid. Det osnygga skeppet och den med tran nedsö-lade besättningen voro väl äckliga att påse; men när man besinnar hvilka mödor och faror dessa arma hvalfiskjägare äro underkastade på deras, vanligen flera år långa, resor, i de allraoroligaste regioner, huru de icke sällan segla omkring hela månader, utan att se en fisk, derunder ofta lida största brist på sund föda och dock med fast ihärdighet fullfölja sitt syfte; så kan man icke neka dem sitt medlidande och till och med en viss grad af aktning.

Öfverhufvud upphinnas NordAmerikanarne icke af något folkslag, ej en gång af Engelsmännerna, i flit, arbet-samhet och ihärdighet i handelsföretag. På alla haf, till och med i de mest obesökta trakter, träffar man deras skepp. Öfverallt veta de att skaffa sig fördelar, och för-små icke att draga nytta äfven af de ringaste artiklar. Så ger dem hafvet omkring Cap Horn och derintill liggande öar hvalfiskar och skinn af åtskilliga sjödjur. På nord-vestra kusten af Amerika stå de i nära förbindelse med vildarna och köpa af dem för lapprissaker de sköna haf-s-utterskinnen, som de sälja i China med ofantlig vinst. Rätt många af deras skepp intaga på Söderhafs-öarna laddningar af sandelträd, hvilka de likaledes föra till Chi-na, der det står i högt pris, och andra fara efter Sper-

macetfiskan, af hvilken Wallrath beredes, hvarmed drifves en betydlig handel.

Morgonen den 23 December upptäckte vi på 50 mils afstånd, de höga, snöbetäckta, kantiga bergspetsarna af det ohyggliga Statlandet. En frisk vind förde oss snart nära nog förbi denna obeboeliga, af naturen så helt och hållet vanvårdade ö, att vi kunde utan tub urskilja föremål på densamma. Hvilken contrast mot det sköna Brasilien! Der synes naturen hafva uttömt sig i prakt och mångfald; här kastade hon bara ihop svarta, skyhöga, med mossa sparsamt beväxta bergmassor. Sällan bevärdigar solen detta, äfvensom det närgränsande, lika så förskutna Eldslandet, med en blick. Ett evigt töcken ökar kölden, som här råder hela året igenom, med sin skadliga fuktighet, så att på sin höjd några dvärgträd trifvas vid bergsfoten, likasom högst i vårt Norden. Blott sjödjur med sin kalla blod omsimma dessa öde kuster; äfven sjöfoglar omflyga dem. Eljest rör sig här intet lif. Till och med insekter sky detta klimat. Men menniskan, som man träffar under hvarje himmelsstreck, har äfven trängt sig ändå hit, med sin trogna följeslagare hunden. Dock äfven hon behöfver mildare solblickar för att utveckla sin natur. Här är hon ingenting annat än djur. Af liten ful växt och smutsig kopparfärg, med svarta, borstlika, glesa hår, utan skägg, dåligt skyld med ett sjödjursskinn, bebör hon sin usla koja, sammansatt af stänger betäckta med torrt gräs, och stillar sin hunger med dödade, eller ock sjelfdöda, halft förrutnade sjödjur, utan all tillredning. I sin dumhet har hon ej ens fallit på de enklaste uppfinningar, att skydda sig emot klimatets hårdhet eller att skaffa sin glädjetoma varelse någon beqvämlighet. Så hindrar kölden äfven tankegåfvan att här utveckla sig, och likväl är

denna sydliga latitud lika med den nordliga, under hvilken mitt älskade Esthland ligger, der man kan lefva rätt angenämt, der jag blef född, der mitt lifs högsta sällhet förenade sig med mig under en täck qvinnogestalt, och der jag, efter utstånden möda, hoppas få hvila ut i vänskapens och kärlekens hamn, till dess jag anträder den sista resan, ifrån hvilken ingen återvänder.

Man hör de olyckliga invånarena på Eldslandet ofta uttala det ordet *Pescheräh*, utan att ännu veta dess betydelse, hvarföre man äfven kallat dem så. Anledning är att förmoda, att deras förfäder, fördrifna från en bättre trakt, flyktat hit, der de nu, nedsunkna till djur, icke känna annat behof, än att på det äckligaste sätt uppehålla sitt jämmerliga lif.

Den syaga vinden tillät oss först påföljande morgon omsegla östra udden af Statlandet, *Cap John*, och vi funno blott en ganska liten olikhet emellan dess geographiska longitud efter vår Chronometer och den af Cook uppgifna. Jag lät nu, utan att aflägsna mig från land, taga en vestlig cours längs södra kusten af Statlandet, för att på detta sätt snarare uppnå *Cap Horn* och dublera det i åsyn af landet. Vanligen välja sjöfarare en annan väg, och taga kosan ifrån Statlandet söder ut ända till 60 graden, i tanka, att de der skola mindre besväras af contraira vestanvindar och derföre komma fortare i Söderhafvet. Helt annat har erfarenheten lärt mig. Man skall i allmänhet omsegla *Cap Horn* med mindre tidsspillan, om man alltid håller sig nära landet, der under sommarmånaderna vanligen gynnande östanvindar blåsa, då man i stället redan på 40 mils afstånd utåt hafvet träffar vestanvinden rådande.

Sedan vi seglat förbi Statlandet, låg Eldslandet till höger i lika rysliga former. Vi fortsatte vår färd med

en mätlig Nordostvind och observerade en tämelig stark ström norr åt.

Nästa middag sågo vi redan tydligt det så fruktade *Cap Horn*, på ett afstånd af 25 mil, ligga framför oss, likt ett högt rundt berg. En stiltje fördröjde vår färd. Den användes till att skjuta några Albatrosser, och Juldagen dublerade vi detta Cap utan all svårighet. På aftonen seglade vi helt nära förbi de små höga klippöarna *Diego Ramirez*, bebodda af en oändlig mängd sjöfoglar, och befunno oss nu i Söderhafvet.

Ännu den 28 December fyllde en gynnande östanvind våra segel, med hvilken vi sökte så fort som möjligt vinna utrymme åt vester, för att, vid infallande vestanvind lättare kunna omsegla Eldslandet; men nu uppsteg en storm från detta håll, hvilken icke allenast hindrade vårt framträngande, utan dref oss ned ända till $59\frac{1}{2}$ grad. Der fingo vi till nyårgåfva en frisk sydlig vind, som tillät oss hissa alla segel, och dref skeppet 11 mil i timmen. Genom dess tillhjälp hade vi lyckligen omseglat Eldslandet den 5 Januarii och fortsatte nu med glädje vår fart åt nordn. Vid *Cap Horn* visade Reaumurska Thermometern blott 4 graders värme; en temperatur, som vi vid den hastiga öfvergången från tryckande hetta funno ganska obehaglig. Desto behagligare var emedlertid den nu dagligen tilltagande värmen.

Mina Matrosar hade hört mycket om de farliga stormar, som skulle oupphörligt blåsa omkring *Cap Horn*, och att så många skepp der funno sin undergång. Innan vi hunno dit hade nyss förut en af dem till och med läst Lord Ansons olyckliga resa för sina kamrater. De nalkades således icke utan fruktan denna fasans ort, och blefvo högst förvånade, då vi så stilla omseglade den. I sin

glädje deröfver, föllo de på den stolta, poetiska ideen, att Ryska flaggan ingaf vördnad hos sjelfva elementerna. Denna dristiga tanka hlef med synnerlig håg mer och mer utbildad, och omsider beslöto de i glädjen, att pantomimiskt framställa den, hvartill jag gerna gaf mitt samtycke, helst min egen munterhet till stor del berodde af deras. Till följe deraf upprestes på ena kranbalken en med många brokiga flaggor och vimplar utsirad thron, hvilken man måste tänka sig stå på yttersta spetsen af Cap Horn. I högt allvar satt den hittils okände, ur matros-phantasien utprungne Guden Horn, den stränge herrskaren öfver hafvet och vindarna i denna trakt, på densamma, insvept i en röd, Grekisk mantel. I sin mäktiga högra hand höll han en treuddig eldgaffel, och i den vänstra en tub, med hvilken han spejade omkring horisonten, för att finna ett offer. Ett af tjärdref förfärdigadt skägg, som räckte ända till knäna, ökade dess ärevördiga utseende, och hans hufvud prydde, i stället för krona, ett läder-ämbur, förmodligen såsom symbol af hans välde öfver hafvet. Framför honom låg en stor uppslagen hok, och bakom örat hade han en lång skrifpena, för att uppteckna de förbi-seglade skeppens namn. Hvartill detta skulle tjena, var väl icke lätt att inse; emedlertid skadade det icke effecten. På nedersta steget af thronen stodo två svartklädde, starkt sminkade Matrosar med blåsbälgar, föreställande vädren, färdiga att på herrskarens vink strax frambringa den vildeste orkan. Den fruktansvärde Guden tycktes vara vid mycket elakt lynne, då vid åsynen af ett af några brädbitar sammansatt tremastadt skepp hans ansigte hastigt uppklarnade. Mankindet på det i full segling varande skeppet pekade på Cap, och tycktes vara ganska gladt i hopp att snart lyckligt dublera det. Då gaf Guden Horn

den afgörande vinken, och blåsbälgarne sattes raskt i verksamhet. Skeppet refvade hastigt segel, men vräktes förskräckligt fram och åter. Nära att förgås, utsträckte manskapet bedjande armarna och den stränga Guden lät bevecka sig, befalle vindarna sakta sig, upptecknade skeppets namn i boken och tillät det att lyckligt segla derifrån. Strax derefter syntes ett annat, under Rysk flagg. Det föreställde vårt. Så snart Guden fick det i ögnasigte, steg han genast upp från thronen, lyfte vattenämbarret af hufvudet och gaf genom en djup bugning tillkänna sin ynnest mot vår flagg. Vädren blåste bara helt sakta och vi försvunno snart under fulla segel bakom vår egen stormast. Så slöts det med allmänt bifall emottagna gycklet, och en derefter utdelad dubbel portion punsch förhöjde än mera den glada sinnesstämningen.

Sålunda hade vi då lyckligt och gladt börjat året 1824. Besättningen trodde, att med omseglingen af *Cap Horn* var största faran af resan förbi och var vid lustigt mod. Den 15 Januari upptäckte vi på mycket långt afstånd ön *St Maria*, och följande morgon märkte vi redan af de bägge höga runda bergen, kallade *Biobios barm*, efter den flod, som framlöper emellan dem, att vi befundo oss i grannskapet af bugten *Conception*. Afslöjar sig först detta bergpar för en ankommande, så skall han också lätt uppnå inloppet till bugten. Det är vid klart väder den bästa vägvisaren dit.

En frisk sydlig vind förde oss raskt mot landet, hvilket icke framter Brasiliens sköna tafla. Det bjuder åt ögat en nästan oafbruten, tröttande, lodrät linie. Den kullriga bergsryggen är glest beväxt, och hade i denna årstid nästan utseende af en ödemark. Vid middagstiden

dublerade vi den vid inloppet till bugten liggande ön *Quiquirino* och befunno oss på den vida, nu spegelglatta vattenytan, omringade af en mängd hvalfiskar, sjöhundar, delphiner och vattenfoglar, som lifva hafvet vid Chilis kuster. Deremot visar landet få spår efter människor. Några få eländiga kojor ser man spridda här och der. Sedan århundraden ägare af denna bördiga jord, hafva Spaniorerne gjort nästan ingenting för dess uppodling, likasom i alla deras besittningar.

Stiltjen gjorde det omöjligt, att ännu i dag upphinna byen *Talcoguanu*, der skepp vanligen ankra, och vi måste på aftonen, blott några få mil derifrån, kasta ankar. Kl. 12 på natten blef skildtvakten varse en stor båt, som nalkades mycket försigtigt och stannade på böss-skotthåll. Detta smygande i mörkret var misstänkligt, i synnerhet som colonien, upprest mot sitt moderland, befanns i krigstillstånd. Icke heller kunde vi urskilja, huru starkt be-mannadt eller huru beväradt fartyget var. Emellertid voro vi färdiga till strid, och, om ett anfall skett, uppenbart öfverlägsne. Jag befalle skildtvakten anropa båten. Då blef jag tillfrågad genom ett språkrör, först på Spanska och strax derefter äfven på Engelska, till hvilken nation vi hörde, samt hvarifrån och hvarföre vi kommo hit. På vårt svar: vi äre Ryssar och goda vänner, kom båten närmare, och en med sabel och pistoler beväpnad Officer steg upp till oss, men blef så skräm, när han fick se oss stridfärdiga, att han ej fick fram ett ord, förrän han trodde sig öfvertygad, att vi verkligen vore Ryssar och icke hyste någon fiendtlig afsigt. Hans fruktan grundade sig på det ryktet, att en Spansk fregatt kryssade här omkring kusten. Denne hjelte var en Engelsman i Chiliska Republikens tjänst, förste Lieutenanten på en

Corvett, som låg utanför *Talcaguana* såsom brandvakt. Han lemnade oss med den begäran, som genast uppfyllades, att vi måtte uppsätta en laterna i toppen af vår förmast, såsom en signal för innevävarne i *Talcaguana*, der vår ankomst satt allt i största oro, att vi vore här i fredlig afsigt.

Följande morgon, så snart det blef ljust, skickade jag en Officer i land, för att behörigen anmäla vår ankomst hos Commendanten på stället och begära hans tillåtelse att här kunna förse oss med nya lifsmedel och vatten till fortsättning af vår resa. Han återkom med den underrättelsen, att befalhafvaren i *Talcaguana* tagit emot honom med utmärkt artighet, och försäkrat, att han ville göra sig all möda att förekomma våra önskingar. Säker om ett vänligt bemötande, lät jag genast lyfta ankar. Vi begagnade oss af en just i detsamma uppstickande frisk vind, och kastade åter ankar middagstiden, så långt som ett bösshäll ifrån *Talcaguana*, på ett djup af fem och en half famn, sedan vi tillbragt femtio dagar på vägen mellan Rio-Janeiro och här, utan att under tiden minsta tecken till sjukdom visat sig på skeppet. Utom oss lågo här, jemte den redan omförmälte Brandvakten, under befäl af en Capitaine Simson, Engelsman, tre handelskepp under Chilisk och tre hvalfiskjägare under Engelsk flagg. På eftermiddagen for jag i land och gjorde Commendanten ett besök. På vänligaste sätt, men med Spansk etikett, emottog mig den gamle, högst republikanskt sinnade mannen. Han sade mig, att Republikens förste President, Freire, för närvarande befunne sig i staden *Conception*, och lät förstå, att han måste hafva ifrån honom en anvisning, huru långt han finge gå i tjenstaktighet emot oss. Jag beslöt derföre att genast följande dag begifva mig till

Presidenten, för att utverka en önskelig föreskrift i detta hänseende.

Här afbryter jag berättelsen om våra händelser, för att göra läsare, som till äfventyrs alldeles icke känna det land, hvori vi nu befinne oss, först något litet bekanta med detsamma.

Det hördiga Chili är ett långt och smalt kustland, vid stora Oceanen eller det origtigt så kallade stilla Hafvet, som i vester sköljer dess strand. I norr är det skildt från Peru, genom den öde landssträckan Atacamu, och i öster från Buenos-Ayres, genom den höga, med evig snö betäckta Cordillere- eller Ande-kedjan, på hvilken en mängd vulkaner beständigt spruta eld. I söder sträcker det sin gräns högst till Magellanska Sundet, ehuru det äfven tillagnar sig besittningen af Eldslandet, men deraf har det ingen nytta och dit kommer högst sällan någon Chilier. Spanioren Valdivia kan anses för den egentliga upptäckaren af Chili. Han äfven grundlade här år 1541 den första Spanska colonien, den nuvarande hufvudstaden St Jago, och senare likaledes Conception. I lång tid varade, utan afbrott, ett blodigt krig med landets urinvånare, Araucaner kallade. Dessa starka, hurtiga och raska människor drogo sig undan i bergen, der de voro oöfvervinnerlige, och derifrån de oupphörligt oroade de Spanska ankomlingarna. Man nödgades erkänna deras sjelfständighet, hvilken de ännu i detta ögonblick försvara. Ännu föra de i bergen sitt gamla nomadiska lefnadssätt, och förblifva sin lära och sina seder trogne; men till olycka för Spaniorerna hafva de skaffat sig hästar af dem, med hvilka de, såsom ganska skicklige ryttare, utföra sina ströftåg med en sådan snabbhet, att de sällan misslyckas, hvilket gör dem till farliga grannar. Helt få hafva nedsatt sig i da-

larna, vid bergsfoten, samt antagit Christna Religionen, likväl utan att förlora sin frihet.

Den lägre classen af Chilis nuvarande innevånare, till hvilka Araucanerne, såsom undanträngde, icke räknas, är en ifrån början af Spaniorer och Araucaninnor härstammande menniskorace. Den är välbildad, af starkt brun hy, öfver hvilken likväl en liflig rodnad på kinderna ganska märkbart höjer sig. Karlarne äro samteligen goda ryttare, och bringa den konsten att fånga djur med kastsnåra till stor fullkomlighet.

De högre classerna hafva bibehållit sitt Spanska blod oblandadt. De äro mycket väl växta, och fruntimmerna, ibland hvilka finnas många frappanta skönheter, äro nästan alla åtminstone täcka. La Perouse fann dem ännu i inhemska drägter; nu följa de med smak de franska moderna, så nya, som de kunna hinna öfver Peru till dem. I Europeisk samqvämsbildning stå de väl efter damerna i Rio-Janeiro, men kunna dock skicka sig rätt artigt.

Climatet liknar det i medlersta Frankrike, och den ytterst bördiga jordmånen frambringa i öfverflöd alla växter, som der trivas.

Ibland de många inhemska djurslagen finnes i största myckenhet en vild get, hvilken icke sällan blir tam. På åtskilliga sköna foglar är Chili särdeles rikt. Stora härar af papegojor tåga genom luften, Colibris af alla slag surra omkring blommorna. Äfven svärma härar af brokiga fjärilar omkring, och laternbärare tindra om nätterna. Giftiga insecter och ormar vet man här alldeles icke af.

Detta sköna land har alltför länge varit alldeles vanvårdadt. Den Spanska afundsjukan tillät icke någon handel med främmande länder, och Inquisitionen, som äfven här var införd, drog försorg om att tanken behörigen

förtrycktes. Äfven vållade innevånarnes stora lättja, att af jordens gifmildhet drogs så liten nytta. Numera, sedan Chilierna afskuddat det ok, som förlamade deras arbetsdrift, och Inquisitionens bojor, som tryckte deras själ till jorden, börja de på att skämmas för den låga odlingsgrad, på hvilken de i jemförelse med hysade nationer stå, och denna känsla skall snart lyfta dem upp.

För sin sjelfständighet hafva de i synnerhet att tacka den bekante Generalen Marbin, som år 1817 gjorde det namnkunniga tåget öfver Anderna med en armée från Buenos-Ayres, anföll Spaniorerna, vann en fullkomlig seger och såmedelst grundlade Chilis befrielse. Nu styres det af en Congress af Fullmäktige från alla provinserna, för hvilken General Freire står i spetsen.

Bugten Conception är för sjöfarande en af de förträffligaste i verlden, så väl för sina säkra och beqväma hamnar, som för det sunda klimatet och det öfverflöd på lifsmedel, man der träffar. Af naturen egnad till medelpunkt för Chilis handel, skall den snart taga företrädet af hela landets nuvarande stapelplats Valparaiso, som har en osäker redd, på hvilken många skepp förolyckats. Freire har nu fattat den föresatsen att anlägga ett Amiralitet i granskapet af *Talcohuano* och att befolka trakten häromkring, så mycket som möjligt. Byn *Talcohuano*, bestående af ungefär femtio dåliga hus, och en annan, ännu mindre, benämnd *Pencu*, äro de enda anläggningar vid denna bugt, sedan den gamla staden Conception år 1751 lades i aska genom en jordbäfning, sådana här ofta inträffa. Den nya staden af samma namn blef sedermera uppbyggd djupare in i landet, vid stranden af den sköna floden *Biobio*, och ligger sju mil ifrån *Talcohuano*.

Tidigt på morgonen den 18 Januarii for jag med Herr Doctorn *Eschscholtz* till *Talcaguana*, der redan de ridhästar väntade oss, som skulle föra oss till *Conception*. Här finnes intet slags vagnar, utan till och med Damer måste, likasom i riddaretiderna, göra sina resor till häst. Endast när de med största ståt skola fara på bal, nyttja de de stora, tunga, med oxar förspända kärror, som jag beskrifvit i min förra resa. På stranden funno vi en myckenhet människor, ditlockade af nyfikenhet, emedan Ryska flaggan nu först för andra gången ifrån verdens skapelse svajade här; och som det blifvit bekant, att Capitainen var samma person, som var här för åtta år sedan och då gaf den balen, på hvilken man hade så roligt: så hade ock några af mina dåvarande gäster skyndat hit, för att se mig åter. Jag kunde icke motstå de vänliga, enträgna bjudningarna att helsa på dem före min resa till *Conception*. Man emottog mig med mycken hjertlighet och gjorde sig all möda att på bästa sätt undfagna mig; men i de tillförene så rika husen röjdes nu spår af fattigdom. De myckna silfverkärl, som jag för åtta år tillbaka såg äfven hos de fattigare invånarne, voro nu allestädes försvunna och ersatta med ett slags dåliga stenkärl. Man klagade mycket öfver kriget, som här rasat med hela sin fasa och förstört de rikaste släkter. Många bland dem hade äfven flyttat ifrån *Talcaguana* till *Lima*, der det då ännu var lugnare.

Efter slutade besök kastade vi oss på de modiga fälarna och trafvade till staden. Denna eljest så behagliga väg visade öfverallt krigets förödelse. Uppbrända gårdar, obrukade åkerfält, nedhuggna fruktträdgårdar och en här af tiggare, voro de rysliga påminnelserna derom och en bedröflig bild af det närvarande. De tabrika hjordarna af får och boskap, som förr prydde dessa betesmarker, voro

försvunna, och det tillhör en vis, kraftfull styrelse att förvandla detta allmänna elände i den gamla välmågan. Med så dryga uppoffringar har Chili köpt sin sjelfständighet, och en längd af år måste gå förbi, innan det kan med hugnad njuta frukten deraf. Under två timmars väg hade vi idkeligen nya ämnen till dessa betraktelser, och vi glädde oss nu att hafva hunnit fram till staden, af hvilken vi förväntade fägnessammare intryck. Men deri hade vi bedragit oss. Äfven den var förstörd. En stor del låg öde i ruiner. De ännu kvarstående husen beboddes icke af nyttiga borgare, af verksamt speculerande köpmän eller idoga handverkare, utan af soldater. De förra, på några få när, hafva öfvergifvit Conception och utvandrat till Mexico och Peru, som då ännu hade lugn. Icke revolutionskriget ensamt har ödelagt denna olyckliga stad. Det var blott ett år sedan, som en stor svärm vilda Araucaner, afpassande en tid, då den Chiliska Militären var annorstädes sysselsatt, nattetid öfverföll staden så plötsligen, att innevånarne, som icke hade minsta aning derom, förrän fienden redan var inom murarna, icke kunde försvara sig. Väl vetande, att de icke kunde länge bibehålla sig här, slog den vilda Horden sig med hast, under mord och brand, på plundring, och drog bort med rikt byte.

Desse Araucaner, som oftare företogo sådana ströftåg, äro efter beskrifning af härvarande Officerare ett krigiskt folk, ganska bra beridne, samt beväpnade med bågar, pilar och lansar. De anfälla i sammanträngda hopar, under ett vildt skri, med sådan häftighet och vildhet, att det är svårt till och med för reguliera troppar att motstå deras första anfall. Men har man ståndaktigt uthärdat det,

det, så äro de ock inom få ögonblick skingrade och jagade på flykten. När de förföljas, kasta de sig mycket vigt än på den ena, än på den andra sidan af hästen, för att undvika skott och sabelhugg; de hänga till och med mången gång under buken på sin häst, medan den springer i fullt galopp. Kunnade de icke undkomma, så väljer deras kärlek till friheten hellre döden än fångenskap. De försvara sig till sista andedraget.

Ifrån Rio-Janeiro hade jag ett recommendationsbref till en för detta ganska rik och ännu välmående köpman i *Conception*, vid namn Mendiburu, hvilken jag strax uppsökte, och blef på det vänskapsfullaste sätt mottagen af den lilla ålderstigna mannen. Jag måste bo hos honom, och befann mig nu i samma hus, som för åtta år tillbaka dåvarande Gouverneuren upplät åt mig under mitt vistande i *Conception*. Det gafs nemligen då redan missnöjde, som kallade sig patrioter, och förföljdes af Regeringen. Mendiburu hörde till dem, hade måst flykta undan, och hans hus var tillfallet Regeringen, till dess den omstörtades. Min artige värd, som i många hänseenden varit oss ganska nyttig, följde oss ock, sedan vi städat oss litet, till Presidenten Freire. Denne emottog oss, i full Generalsuniform, med stel etikett, men likväl vänligt, änskönt det icke var utan, att något misstroende röjdes i hans bemötande. Man kände våra förhållanden till Spanien; man trodde, löjligt nog, såsom vi sedermera erforo, att Ryssland hade afsigter på Chili, och att en hemlig plan låg under vårt vistande här. Freire, hvilken har utmärkt sig som skicklig och tapper General, är en reslig karl, då 45 år gammal, och har ett rätt behagligt utseende; han är född i *Taleogvano* af ganska fattiga föräldrar, och har

icke fått synnerlig uppfostran. Det gör honom så mycket större ära, att han genom sig sjelf blifvit värdig den höga plats han innehar.

Efter en tämeligen likgiltig, blott af artigheter bestående conversation, anhöll jag hos Presidenten om tillåtelse för våra Naturforskare och Mineraloger att göra en resa i Cordillererna, men hvilket han på höfligaste sätt tvärt afslog, emedan man låge i krig med bergsfolken. Efteråt fick jag veta af Mendiburu, att detta var blott en förevändning, emedan det redan lyckats Presidentens bemödanden, att sluta frids- och vänskaps-förbund med dessa folkslag. Det hade således behöfts blott en liten militärisk betäckning, för att skydda de resande för alla obehagligheter; men här röjde sig den ännu svaga Regeringens räddhåga. Den är misstänksam mot alla utländningar, och håller sig till den gamla Spanska grundsatsen, att tillsluta det inre af landet för dem. De för kort tid sedan uti bergen upptäckta guld- och silfvergrufvorna, hvilka man ännu söker hålla hemliga, af fruktan att någon främmande magt skall fika efter dessa rikedomar, äro väl förnämsta orsaken, hvarföre det icke tillåtes utländningar att anställa undersökningar på Cordillererna, hvarigenom stor skada tillskyndas Naturkunnigheten, som säkert skulle blifva mycket riktad från dessa, för henne ännu nya trakter. Allt hvad jag hos Presidenten kunde utverka för våra lärda var tillstånd att beresa nejderna kring Talcoquano och stranden af hafsviken Concepcion, hvar till pass utfärdades, och en Underofficer förordnades till ledsagare, eller kanske för att tillse, det resan icke sträcktes vidare.

Öfverhopad med hölligheter och löften att göra vårt vistande här så angenämt som möjligt, togo vi afsked af

Presidenten, tillbragte dagen i Mendiburus behagliga sällskap, och redo morgonen derpå, af honom åtföljde, tillbaka till Talcoguano. Här hade han den artigheten, att upplåta åt oss ett stort, honom tillhörigt hus, detsamma som La Perouse tillförene bebodde, till våra astronomiska observationer. Jag tog genast vår nya boning i besittning, och nu delades våra arbeten i nödig förbättring på vårt skepp och i himmelens betraktande. Hvilostunderna tillbragte vi hos de ganska gästfria Talcoguanerna. Hastigt uppfylldes staden af krigsbuller. Ett ifrån Conception kommande Grenadier-regemente marcherade in, med hvirflande trummor och verkligen skön musik. Det var alldeles efter Fransk snitt, snyggt och väl klädt. Gevären befunnos i bästa stånd. Freire har med beundransvärd ifver gjort allt möjligt för att skaffa Republiken en anseelig armée; men att införa behörig disciplin ibland detta, af äfventyrare ur allahanda nationer, sammanrafmade pack, lär blifva oändligt svårt för honom; i synnerhet som det icke alltid är nog penningar inne, att betala dem efter accord, hvarigenom missnöje uppkommer. Sjelfva Officerarne äro till stor del utländningar, och, med få undantag, öfver all föreställning okunnige och oförståndige. Naturligtvis är det icke att tänka på någon patriotism, någon ädel, segergifvande enthusiasm, hos en sådan militär. Den Chiliske Soldaten slåss, liksom röfvaren, för bytets skull, som han hoppas taga, och roflystnad förblifver grunden till hans tapperhet, till dess en ökad folk-mängd gör bildandet af en national-milice möjligt.

Ett par regimenter skickades äfven till ön Quiquino, tilläfventyrs för att derigenom hafva svårare att rymma. Der skola de ligga i läger och öfvas i manövrerna.

Hela denna styrka, utgörande inalles 3000 man, var ämnad att, under Presidentens eget anförande, anfalla ön Chiloe, den enda punkt, som Spaniorerne ännu innehade. Man väntade endast på erforderliga skepp, som skulle komma från Valparaiso, för att öfverföra tropparna till deras bestämmeelse.

Den 20 Januarii blef i staden Conception, under kanonernas dunder, med många ceremonier, en ny, af Freire undertecknad, statsförfattning tillkännagifven, och på flera ställen uppläst. En del af innevånarne emottog den nya anordningen med entusiasm; en annan, och den större delen, behagade den icke. Äfven i Talcogvano voro meningarne delade och yttrades högt och öppet. I alla samkväm var nu den nya Constitution samtalsämnet, och gaf icke sällan anledning till häftig tvist. På den bildningsgrad, Chilierne nu innehafva, göra de ofta de besynnerligaste fordringar af sina lagstiftare. Hvar och en vill gerna hafva sin förvridna åsigt gällande; hvar och en vill af lagen draga möjligen högsta fördel för sig, obekymrad om det hela dervid lider eller icke. Säkerligen befatta sig Damerna ingenstädes mera med politik, än här. Med den mest afgjorda bestämdhet och med en säkerhet, som aldrig tviflar, fälla de vanligen sina omdömen, hvilka dock i allmänhet utmärka sig fördelaktigt framför karlarnes.

Utan att inlåta mig i vidare granskning af den nya Chiliska Constitutionen, vill jag endast anmärka, att åtminstone ett stadgande i densamma visserligen är ganska skadligt för Staten. Det består deri, att ingen annan Religion än den Catholska får offentlig öfvas, att endast Catholiker kunna bekläda civila embeten (i militära är man, för nöds skull, icke så noga), och att till och med

ingen får idka ett handverk, utan att bekänna sig till Catholska kyrkan.

Om fördelarna af en allmän religions-frihet äro synbara till och med i de mest blomstrande stater, huru mycket önskvärdare måste de ej vara för ett land med så svag befolkning och som ännu står så långt efter i näringsflit och upplysning.

Vi hade ofta besök på skeppet af Herrar och Fruntimmer. En gång befann sig deribland äfven en med Chilierna befryndad Araucanisk Höfding, med sin dotter och ett litet sällskap. Det böds frukost, hvarvid Araucanerne försmådde knif och gaffel, men åto tappert med fingrarna. Efter måltiden gjordes dem små presenter, hvilka emottogos med mycken fågnad. Men Höfdingen utbad sig dessutom en piaster, och hans dotter — så röjer sig könet äfven ibland vildarna — en spegel. Sedan hon en stund med välbehag betraktat sig sjelf i den, gick denna klenod ur hand i hand bland hennes kamrater, hvilka samteligen tycktes vara rätt nöjda med sina ansigten, fastän de, efter våra skönhetsbegrepp, just icke hade mycket skäl dertill. De äro af medelmåttig växt, stark kroppsbyggnad och mörk färg. Deras raka svarta hår hänger löst öfver axlarna. De små, Chinesiskt dragna ögonen och de utstående kindknotorna synas förråda Asiatisk härkomst. Uttrycket i deras ansigten är vänligt, lifligt och icke utan qvickhet. Deras klädsel är mycket enkel, och består blott i ett fyrkantigt, mer långt än bredt, på längden brokigt randadt stycke ylletyg, som de sjelfva förfärdiga. På midten är ett hål, hvarigenom de tråda hufvudet, så att de längre delarne hänga fram- och bakför, men de kortare på sidorna, något öfver skuldrorna, och sålunda skylda den eljest alldeles blotta kroppen. De Span-

ska Chilierna kalla detta plagg paucho, och nyttja den samteligen om vintern såsom öfverrock. Bland den sämre folksclassen utgör den den dagliga, stundom äfven enda klädseln.

Officerarne vid härvarande regimente hade den uppmärksamheten, att till vår heder anställa en bal, hvilken sannerligen i denna fattiga ort icke blef särdeles lysande. Emedlertid funno mina unga officerare sig fullkomligt nöjda. Det fattades dem icke bland de många vackra Damerna vänliga dansöser. Den gamla seden, att börja en bal med menuette, är här ännu bibehållen, och Chilierna dansa den förvånande bra. Utom de hos oss vanliga dansar, brukas här äfven ett slags fandango; en dans, helt och hållet egnad att visa behagen af en skön vext i all deras förmåga. Den utföres af blott ett par och lyckas Chilierna mycket väl. De målände ställningarna och rörelserna accompagneras af guittarre och ömma sånger, hvilkas innehåll de dansande mimiskt uttrycka. För att besvara denna artighet, beslöto vi att också gifva en bal på skeppet, till hvilken vi inhödo, utom våra bekanta i Talcogvano, äfven några från Conception. Mina officerare hade gjort sig all vinning om att öfverträffa de Chiliska i elegance och undfägnad, och lyckades deri ganska väl. Jag hade under anstalterna hållit mig i land, och då jag vid den till balen utsatta timmen kom åter om bord, vardt jag sjelf förvånad öfver de förändringar här blifvit gjorda. Däcket var förvandladt i en stor, starkt upplyst sal. Rundt omkring väggarna stodo sköna myrthen-träd, förenade genom yppiga blomsterguirlander af allahanda färger. Derjemte spridde stora blomsterkorgar sina dofter, och i fonden, midt emot ingången, voro sinnrika transparanter anbragte. Cajutorna hade man på bästa sätt ut-

rymt och inrättat till matsalar. Musiken spelte upp, men var dold bakom ett förhänge utmed danssalen. Snart fylldes den glada lokalen af glada gäster; i behagfull dans hoppade de behagfulla skönhheterna lätt omkring; endast Gracer och Amourer tycktes sväfva i den yrande kretsen. I hast uppstod en allmän förvirring, och i synnerhet tycktes Damerna betagna af en panisk förskräckelse. Oroliga hufvuden och spefoglar hade hviskat ut det ryktet, att vi hade för afsigt att i tysthet lyfta ankar och segla vår väg med det sköna bytet. Genom min vän Mendiburus bemödanden lyckades det dock att förjaga denna inbillade förskräckelse och återställa lugnet. Förtroende och glädje återvände, och rådde sedan oafbrutet under den roliga måltiden och den muntra dansen, till dess solen stod högt på himmelen, och, liksom allt skönt här nere, äfven denna balen fick ett slut, hvilken säkerligen hos många af våra hemvändande gäster, äfvensom hos våra unga värddar, lemnade efter sig kära minnen.

Kort derefter förmådde oss det utmärkt vackra värdret att företaga en lustfart till den midt emot liggande stranden af Baien, der vi ville bese ruinerna af den gamla staden Conception. Mendiburu var med i sällskapet, äfvensom samtliga våra Lärde och alla Officerare, hvilka tjensten det tillät. Helt tidigt, en skön morgon, anträdde vi farten i tre stora båtar och foro öfver på två timmar. Vi landade vid byn Pencu, hvilken likasom Portici öfver Herculanium, är uppbygdt på ruinerna af den uppslukade staden Conception, och hvars inneånare bo roligt och gladt öfver deras lefvande begrafna förfäder, obekymrade derom, att samma öde också kan drabba dem. Ungefär 15, af trädgårdar omgifna, hus ligga här spridda på en behaglig slätt, genom hvilken en liten ström, kallad

San Pedro, sorlande framslingrar sig. Naturen synes här yppigare och rikhaltigare än vid Talcogvano. Den bergsträcka, som innesluter denna dal, stiger i jemna former, blott till en medelmåttig högd, och fagnar ögat med den mångfaldigt gröna småskog, hvarmed den är beväxt. För vår Naturalie-samling anställdes jagt efter de många särskilda foglarna och insekterna, medan Matroserna utkastade ett stort nät och öfvertygades, att hafvet innehåller ett öfverflöd af olikartade fiskar och skaldjur. De sednare utgöra den fattigare folkclassens förnämsta föda. Man anser denna trakt för en af de härligaste vid Baien, åtminstone öfverträffar den vida den vid Talcogvano. Af den gamla stadens ruiner ses ganska litet. Jorden hade öppnat sig såsom ett stort, djupt svalg och uppslukat största delen af staden, att intet spår blef öfrigt. Äfven svalget har åter fyllts, så att på den nu så behagliga slätten blott här och der några lemningar af fordna bostäder påminna om den rysliga katastrophen.

Innevånarne i Talcogvano och Conception göra valfarter till Pencu, för att der beundra såsom en synnerlig märkvärdighet en af en utländning anlagd vattenqvarn. Vi funno den i ett så dåligt tillstånd, att den icke mera kunde mala. Ägaren beklagade sig, att han icke kunde finna någon som var i stånd att laga den. Här blir ännu all säd krossad och stött i stenkrukor med stötar af hårdt träd, till dess den är förvandlad i mjöl. Deraf kan man göra sig ett begrepp, huru långt Chilierne ännu äro efter i industri.

Nära vid Pencu hade Mendiburu en gård, der vi höllo en glad måltid i skuggan af fruktträd. Efter måltiden gick hela sällskapet på jagt, och inom ett par timmar blefvo flera hundra sjöfoglar af särskilda arter skjut-

na. Här uppehåller sig en otrolig mängd af sådana. Ofta blir solen tidtals förmörkad af deras skaror. Ifrån skeppet observerade vi en sådan skara efter klockan. Ungefär tio famnar bred, drog den i så tät massa förbi, att ingenstädes kunde något mellanrum förmärkas, och dess flygt varade fulla tre timmar.

Vårt arbete på skeppet hade haft god framgång, och tiden nalkades, då vi ville lemna Chili, när det vänskapliga bemötande, som vi hittills hade erfarit, mer och mer förbyttes i förbehållsamhet och ganska synbart misstroende. Till och med hemliga stämplingar gjordes emot oss, och sjelfva Regeringen ville gå till väga om just icke fiendtligt, dock våldsamt. Den första förargelsen hade de lättretlige och just icke djupt tänkande Chilierne tagit sig af de mustacher, som en af mina följeslagare brukade. De ansågo honom blott derföre för en förklädd Spanior, som vi fått med oss, för att här vinna sinnena för den fiendtliga Regeringen och att stifta oroligheter. Emedlertid måtte tillika andra föreställningar hafva verkat emot oss, hvilka, likasom den egentliga afsigten man hade med oss, blifvit oss okända.

När skeppet redan var i segelfärdigt skick och vi ärnade inom få dagar lemna Talcoquano, begaf jag mig till Conception för att taga afsked af Presidenten Freire. Redan hade vi lagt största delen af vägen till rygga, när jag på min muntra gångare hunnit litet före mina följeslagare, och från en högd betraktade den vackra negden. Då kom ifrån stadssidan en ung välklädd karl springande emot mig, stannade bredvid mig, betraktade mig några ögonblick med uppmärksamhet och frågade sedan, om jag vore Capitainen på den Ryska fregatten. På mitt ja, såg han sig omkring, om någon observerade oss, och sa-

de: "Det torde vara Er bekant, att här i landet finnas två partier, af hvilka det ena är väl, det andra illa sinnadt. I öfvermorgon ärna Officerarne vid det i Talcoguanoguo liggande regimentet gifva Er en afskedsbal, för att vid det tillfället gripa de Ryska Officerarne. Jag ville hasta till Talcoguanoguo, för att underrätta Er derom. Var på er vakt." Vid det sista ordet vek han af vägen och försvann i småskogen. När mina följeslagare, ibland hvilka också Mendiburu var, hade hunnit fatt mig, tog jag honom af sides och berättade hvad som händt. Den ganska lifligt känslige, redlige mannen bleknade af förvåning och harm, men försäkrade efter litet besinnande, att förhållandet omöjligen kunde vara sådant, och att den okände varnaren vore missledd. Emedlertid beslöto vi begge att genast efter framkomsten gifva Presidenten händelsen tillkänna. Denne emottog mig ganska vänligt och förklarade sina Officerares föregifna project med så mycken säkerhet för ett blott hjernspöke af varnaren, att jag blef af hans mening, och icke mer tänkte derpå. Vi hade ju redan på vår bal haft ett exempel, huru lätt de mest ogrundade och orimliga rykten utspridas. Sedan vi lemnat Presidenten, tillbragte jag det återstående af dagen, och äfven natten, i min vän Mondiburus hus. Just som jag ärnade gå till sängs, knackade det helt sakta på min sängkammardörr. Jag öppnade den, och en betjent hos Mendiburu steg rädd in. Han var, efter hvad han berättade mig, en Spanior, och hade tjent som matros på en fregatt, som blifvit tagen af Chilierna. Hans nuvarande husbonde hade tagit honom, som fånge, emot borgen, i sin tjänst. Han gaf mig, med enträgnaste bön, att jag icke måtte förråda honom, samma varning, som jag förut fått. Han tillade dessutom några förbannelser öfver Chilierna och

deras Regering, hvilka samtliga han förklarade för ett röfwarepack. Denna förnyade varning var dock alltför besynnerlig, att jag skulle lemna den utan all uppmärksamhet. Jag förenade alla omständigheter med hvarandra på möjligen bästa sätt, och änskönt det blef mig obegripligt, hvad man kunde hafva i sinnet emot mig, beslöt jag dock att vidtaga behöriga försigtighetsmått. Jag tillbragte natten tämligen sömlöst och tog följande morgon tidigt afsked af min värd, för att så fort som möjligt hinna till Talcogvano. I följd af mitt gifna löfte, kunde jag icke meddela honom mina på nytt väckta bekymmer. Vid ankomsten till Talcogvano fann jag bjudningskort till bal följande dagen för mig och samtliga mina Officerare. En omständighet hade således riktigt inträffat. För att icke synas rädd, emottog jag bjudningen, men gick blott med några få af mina Officerare på balen. De öfrige blefvo kvar på skeppet, hvilket lades så, att det kunde lätteligen med kartescher beskjuta det hus, der balen stod, och tillika hålla den kringliggande trakten i respect. På detta sätt voro vi herrar öfver Talcogvanos öde; hvarken af Brandvakten eller af Batteriet på land hade vi något att befara. Den förra befann sig i ett tillstånd, att den hade måst stryka flagg vid vårt första skott, och det sednare hade blott sex, på sönderfallna lavetter liggande, alldeles obrukbara kanoner. Vårt observatorium på land var nedtaget, och alla effecter förda om bord.

Våra rustningar lära icke hafva blifvit obemärkta. Balen aflopp stilla; men besynnerligt var, att blott ganska få af de Officerare, som gifvo den, hade der infunnit sig. Äfven rådde, i stället för den munterhet, som lifvade de förra balerna, en stark spänning på denna, och sällskapet ätskildes ovanligt bittida.

Vid dagens gryning lyftade vi ankar, för att fortsätta vår resa. När vi redan börjat hissa segel, kom min trogne vän Mendiburu, som under natten skyndat hit ifrån Conception, till oss och medförde den underrättelsen, att utmed ön Quiquirino vid inloppet till Baien låge en Chilisk fregatt och en corvett för ankar, hvilka för två dagar sedan kommit dit från Valparaiso, för att transportera troppar till Chiloe, samt att dessa skepp hade ordres att förhindra oss löpa ut ur bugten. Han visste icke hvad som förmått hans Regering till detta våldsamma steg, öfver hvilket han var högeligen uppbragt; emedertid trodde han, att skeppen icke skulle våga sig emot oss, emedan de just icke voro i det bästa tillstånd. Vi voro redan under fulla segel, då jag, med hjertligaste tacksägelse för hans deltagande, för sista gången omfamnade Mendiburu, och han skildes ifrån oss. Jag lät nu genast skarpladda kanonerna och sätta allt i ordning, för att, om det behöfdes, slå oss igenom. Vid den friska gynnande vinden blefvo vi redan efter en timmes förlopp varse de båda angifna skeppen liggande för ankar vid Quiquirino. När vi kommo närmare, lossades en kanon från fregatten, hvarefter bägge skeppen gingo under segel och togo en rigtning, i hvilken de kunnat afskära vägen för oss. Ej längre tviflande om deras fiendtliga afsigt, lät jag refva flera segel, för att, vid förväntadt anfall, kunna bättre styra vårt skepp. Luntorna påtändes, och en hvar stod på sin plats. Den Chiliska fregatten, som seglade dåligt, hade kommit för långt under vinden, och kunde derföre icke upphinna oss på samma gång, som corvetten, hvilken sökte rakt afskära vår kosa. Snart voro vi inom skotthåll med den sednare, och den kunde väl märka, att hos oss var allt i ordning, för att kraftigt afslå ett

anfall. Då seglade den stilla oss förbi, helt nära, och åtnöjde sig med att genom språkröret ropa till oss något som vi ej förstodo. Det motsatta loppet skilde oss snart långt ifrån hvarandra. Nu sågo vi fregatten vända och styra emot oss, men vi hade redan vunnit långt försprång; och då utloppet ur Baien låg öppet för oss, så väntade vi icke, utan satte till alla de förra seglen och försvunno snart ur dess synkrets.

Så hade vi då undsluppit alla anfäktningar, hvilka tilläfventyrs voro grundade på den afsigten, att likaledes nyttja vårt skepp till truppers öfverförande till Chiloe. De båda Engelska hvalfiskjägarna hade utan Capitainens samtycke blifvit tagna i beslag för detta behof. Våra på land gjorda observationer äro följande:

Latitud af Mendiburus hus i Talco- guano	36° 42' 15"
Vestliga Longituden deraf.	73° 8' 20"
Magnetnålens variation	14° 00' 00" östl.
Dess inclination	80° 4'

Hafvets stigande och fallande är här ganska omärkbart.

Under hela vårt vistande var värmen från 15 till 17 grader efter Reaumur.

C A P. IV.

Den farliga Archipelagen.

De många öar, som utgöra denna Archipelag, hvilken det lilla koralldjuret danat midt i Oceanen, äro så låga, att man ej upptäcker dem förr än man är dem helt nära. Derigenom blir segling här, i synnerhet i mörkret och

vid fult väder, osäker, och detta har gifvit Archipelagen sitt namn. Min afsigt var, att ännu en gång justera det geographiska läget af de öar, som jag här på min förra resa hade upptäckt. OTahaïti skulle tjena till jemförelsepunkt af de observerade longituderna och tillika gifva nödig vederqvickelse. Vägen till denna Archipelag valde jag emellan parallelerna af den 15 och 16 graden sydlig latitud, emedan denna ligger utom kretsen för de handelskepp som besegla oceanen och har icke heller blifvit tagen vid upptäcktsresor, hvarföre det var lätt möjligt att stöta på ännu oupptäckta öar. Till följd af denna plan ställde vi vår kosa, strax sedan vi lemnat Chili, åt nordvest, för att hinna nämnde paralleler. En oafbruten frisk sunnanvind förde oss inom tre dagar 660 mil framåt, hvarigenom vi kände verkan af det heta klimatet så mycket starkare, då vi så hastigt blefvo flyttade in i detsamma. Ön *Juan Fernandez*, dit Spaniorerne, medan de ännu voro herrar öfver Chili, förviste brottslingar och republikanskt sinnade personer, lemnades till venster, och de små obehodda, klippfulla öarna *Felix och Ambrosio*, på föga afstånd, till höger. Sålunda upphunno vi hastigt den södra vändkretsen, och fortsatte nu vår resa vid vackert väder i behaglig stillhet. Mellan vändkretsarna tillåter skeppets obetydliga vaggning sjömannen att företaga åtskilliga göromål, till hvilka han eljest sällan har läglighet. Till och med teckningar kunna på det noggrannaste utföras. Den 17 Febr. befunno vi oss på 18° sydlig latitud och 105° longitud. Vädret var skönt och hafvet stilla. Våra skådespelare ville åter afbryta enformigheten i vårt lif genom en representation. Theatern var uppsatt, entrébilletter utdelade och Orchestern gaf redan signal att åskådarne skulle samlas. Då förvandlades glädtheten

i förskräckelse och sorg. En matros föll återigen öfver bord. Han hade utkiket på förmasten, för att till vår säkerhet se sig omkring i dessa obefarna trakter efter land och grund. Dervid hade han försummat sin egen, och blef offer för sin oförsigtighet. Redan i fallet illa skadad, försvann han, utan att spår efter honom syntes, och alla försök att rädda honom voro fruktlösa. Skilde så länge, som vi nu varit, och så långt ifrån fäderneslandet, kände en hvar desto lifligare förlusten af en medlem af denna till sorg och glädje förenade coloni. Dessutom var den förolyckade en af våra skickligaste matroser. Under häftigaste storm hade han uppe i masten med stor färdighet förrättat de farligaste arbeten, och nu, vid skönaste väder och en nästan omärklig rörelse af skeppet, fick hans verk samma och nyttiga lif ett så plötsligt slut.

Sedan vi inom tre veckor tillryggalagt 4000 mil ifrån Chili, befunno vi oss i grannskapet af den farliga Archipelagen. Småningom försvann nu, tvärtemot all regel i detta himmelsstreck, den hittills oss så trogna sydostpassaden och lemnade rum åt contraira vestan- och nordanvindar, som hade ett ganska styggt väder med sig. Hittills har man varit af den meningen, att Korallöarne, för deras ytterst låga läge och ringa massa, icke kunde verka förändringar i atmosfären, och att passadvinden, för hvilken de icke ställde något hinder i vägen, måste oafbrutet blåsa äfven omkring dem. Förnyade erfarenheter hafva bevisat mig, att så icke är, och att dessa små öar, åtminstone vissa årstider, verka förändringar i den vanliga tropiska väderleken.

Den 26 Febr. befunno vi oss under 16° latitud och 129° longitud. Det blåste vestan, svarta hotande moln uppstego och betäckte snart hela himmelen, häftiga vind-

stötter rasade emot oss, och åt alla håll inom vår synkrets bröto blixtrar genom molnen. Natten var i högsta måtto ryslig. Storm och åska fortforo med all häftighet i det fullkomliga mörkret, afbrutet blott af de förblindande blixterna. Regnskurar liknande skyfall nedstörtade på oss och öfversvämmade däcket. I fyra dagar räckte detta fasliga väder. Blott vid middagstiden uppklarnade himmeln något och skänkte oss en liten vederqvickelse; men derpå kommo stormen och åskan tillbaka med förnyadt raseri. Det är förvånande, att så starka åskdunder kunna bildas på så långt afstånd från höga landet. På skeppet Rurik har jag just i samma trakt och i samma årstid öfverlevvat en dylik, ehuru icke alldeles så häftig, åska.

Den 2 Mars inträdde äntligen tropic-vinden åter i sin rättighet och bragte oss klart väder. Det var visst ganska hett (Reaumurska Thermometern föll till och med om natten icke under 24 grader), dock mådde hela besättningen väl. Samma dag om aftonen räknade vi oss vara på 15° 15' latitud och 139° 40' longitud, och just som solen rörde vid horisonten, ropade utkiken från masten, att precis åt det hållet, hvartåt vi seglade, syntes land. Glädjen att hafva gjort en ny upptäckt satte snart alla tuber i rörelse, och den friska vinden dref oss hastigt nog, så att vi, innan det blef alldeles mörkt, kunde från däcket tydligen se en del af en mycket låg, starkt skogbeväxt ö. Då ingen mig bekant sjöfarande varit på detta ställe, och då det saknas äfven på de nyaste kartor, så kunne vi väl med rätta anse oss för de första upptäckare af denna ö, hvilken jag, efter vårt skepp, tillade namnet *Predpriatic*.

När det blef mörkt, vände vi ifrån ön och loverade natten igenom på något afstånd derifrån. Vid morgngryningen seglade vi åter ditåt, och nu blef den med den mest spända nyfikenhet mönstrad genom alla tuber, då mången trodde sig se något som den andra icke såg och som väl ofta ej var annat än inbillningens skapelser. Emedlertid öfvertygade oss den flerstädes uppstigande röken, att ön var bebodd. Snart kunde vi från masttoppen öfverse hela dess ömkrets. Till dess bländande hvita korallstrand stöter en liflig grönska, öfver hvilken en palmskog höjer sig. Uti midten har ön en stor sjö, på hvilken vi sågo båtar fara omkring. Vi kommo nu landet så nära, att vi kunde med blotta ögonen tydligt urskilja föremålen derpå. De alldeles nakna vildarne, ett långt, starkt mörkfärgadt släkte, voro i stor rörelse. De samlade sig på stranden och betraktade skeppet med åtbörder af förvåning. Några, beväpnade med spjut och stora påkar, sprungo oroligt omkring, andra antände vedhögar, sannolikt för att genom den uppstigande röken gifva tillgränsande öar ett tecken af deras behof af hjälp emot det aldrig förr sedda sjö-vidundret. Under de skuggrika brödträden stodo snygga, af vass flätade hyddor, utur hvilka flydde qvinnor, till en del med barn om halsen, med största hast och gömde sig i skogen. I sådan förskräckelse hade vi försatt den lilla folkhopen. Emedlertid funnos hjeltar äfven ibland dem, hvilka, beväpnade med långa spjut, hade mod att stiga ut på yttersta brädden af stranden och hota oss; men ingen enda kanot, fastän många lågo vid stranden, vågade skjuta ut från land och nalkas oss. Att dömma af deras storlek och de bra inrättade seglen, kunna desse öboer besöka andra och tämmeligen aflägsna öar.

Vi seglade nu rundt omkring vår ö, utan att finna ett ställe, der vi kunde lägga i land. Hafvet var oroligt, och bränningen mycket hög och häftig, hvarföre vi måste afstå ifrån vår önskan att göra närmare bekantskap med Predpriatierna. Likväl tillät oss den klara himmeln och den alldeles rena horisonten att genom observation noga bestämma denna lilla öns latitud och longitud, hvars största utsträckning ifrån O.N.O. till V.S.V. gör blott 4 mil. Latituden af dess medelpunkt är $15^{\circ} 58' 18''$ sydlig, och longituden $140^{\circ} 11' 30''$. Magnetnålens variation var 4° östlig.

Sedan vi slutat dessa bestämningar, lät jag styra åt vester, för att se den af Ryska FlottCapitainen Bellingshausen år 1819 upptäckta ön *Araktschejef*, för att noggrant öfvertyga mig, att densamma och den nu af oss upptäckta icke vore en och densamma, då bägge icke ligga långt ifrån hvarandra. Klockan 4 på eftermiddagen kunde man redan ifrån vår mast se ön *Araktschejef*, och vi hunno till den ännu före solens nedergång. Den har i hänseende till sin storhet och beskaffenhet så mycken likhet med ön *Predpatrie*, att bägge kunna lätt förväxlas, om deras ömsesidiga läge icke vore så noga bestämdt.

Enligt vår observation funno vi latituden af midten på ön *Araktschejef* $15^{\circ} 51' 20''$ sydl.
och longituden $140^{\circ} 50' 50''$

Enligt Capitainen Bellingshausens

Karta är latituden $15^{\circ} 51' 00''$
och longituden $140^{\circ} 52' 00''$

Vore det icke genom Capitainen Bellingshausen bekant, att ön *Araktschejef* är bebodd, så måste vi tro motsatsen. Vi kunde icke upptäcka något spår af inwånare. Emot natten aflägsnade vi oss ifrån land, och

skeppet lades bi, för att icke i mörkret stöta på någon ännu okänd ö.

Vid daggroningen lät jag styra åt nordvest, för att se den af mig på skeppet Rurik upptäckta ön *Romanzow*, och öfvertyga mig om rättigheten af dess då gjorda astronomiska bestämning. Klockan 8 på morgonen sågo vi i sydvest norra spetsen af ö-gruppen *Wolchonsky*, som likaledes blifvit upptäckt af Capitainen Bellingshausen. Som den låg på sju mils afstånd rakt i söder ifrån oss, funno vi dess longitud efter vår chronometer $142^{\circ} 2' 38''$. Efter Bellingshausen är denna ös longitud $142^{\circ} 7' 42''$.

Vinden var så svag, att vi först om morgonen den 8 Mars fingo ön *Romanzow* i sigte. Här begagnade vi oss af den klara himmeln, för att, genom en hop noggrannare observationer på afstånden emellan solen och månen, uträkna denna ös rätta longitud, den vi funno vara $144^{\circ} 28'$. Efter observationerna på skeppet Rurik var den $144^{\circ} 24'$. Det uppkom således blott en skillnad af 4 minuter.

Nu styrde vi rakt åt vester, för att undersöka, om den af mig, under min resa på skeppet Rurik, efter Amiralen *Spiridow* uppkallade ön verkligen vore en ny, eller tilläfventyrs den sydligaste af de båda Kung Georgsöarna. En frisk vind påskyndade vår fart och klockan 6 eftermiddagen sågo vi redan denna ö, hvars upptäckande man velat bestrida mig, ligga framför oss, på ett afstånd af sex mil, rakt i vester.

Tillika blefvo vi varse från masttoppen, rakt i norr, södra delen af en annan ö, och öppet vatten emellan båda. Vi befunno oss i detta ögonblick, efter noggrann observation, på $14^{\circ} 41' 36''$ sydlig latitud och $144^{\circ} 55'$ longitud. Under hela natten hade vi stillt och vid dag-

gryningen kom en frisk vind rakt ifrån det håll, hvaråt vi måste, för att fortsätta vår undersökning. Derjemte hade vi blifvit af strömmen förda så långt åt söder, att vi icke en gång från masten kunde mer upptäcka land. Under dessa omständigheter skulle det hafva medfört för stor tidsförlust att söka åter uppnå ön Spiridow, och det blef alltså oafgjordt, om den och den andra ön, som vi sågo i norr, äro de bägge Kung Georgs-öarna, eller icke. Jag kan blott bevisa, att om de verkligen äro det, har deras upptäckare uppgifvit deras geographiska läge högst origtigt.

Sydostpassaden hade upphört, vinden blåste skiftevis från norr, vester och söder, med oupphörlig åska och regnskurar, och dess häftiga stötar söndersleto många segel för oss. Dock blef hafvet förvånande stilla. Ett bevis, att vi måste vara omgifne af öar och derföre behöfde iakttaga största försigtighet vid seglingen, särdeles som strömdragen i denna trakt ofta äro ganska betydliga. Snart sågo vi ock land igen rakt framför oss, och som vid alla korallöar intet grund finnes på 50 famnars afstånd ifrån stranden, så gingo vi det en mil nära. Denna ö sträcker sig ifrån öster till vester tio mil i längd och är blott fyra mil bred. I midten har den en sjö, och den smala landremsa, som omgifver denna, är blott tätt beväxt med småskog. Endast sjöfoglar, som flögo omkring i stor myckenhet, synas bebo denna ödemark. Latituden af ön midtöfver funno vi $15^{\circ} 27' 00''$ och dess longitud $145^{\circ} 31' 12''$. Efter den af Amiral von Krusenstern författade Karta kan man taga den för den år 1722 af Roggewin upptäckta och *Carlshof* benämnda ön, hvars geographiska läge på de flesta kartor utsättes olika och hvars tillvarelse till och med blifvit satt i tvifvelsmål. Vi befunno oss nu

midt i den farliga Archipelagen, och sökte hålla oss hvarje natt qvar i den trakt, som vi föregående dag öfverskådat och befunnit ofarlig. Efter en ny natt-åska med störtregn och vindkast togo vi vid påföljande godt väder under fulla segel vår kosa till de östligaste bland de af Cook upptäckta *Palliser-öarna*. På skeppet Rurik hade jag blott sett deras norra del, och önskade nu astronomiskt bestämma äfven den södra. Cook omnämner dessa öar ganska ytligt, hvarigenom sjöfarande förvillat sig. Efter några timmar hade vi nått detta mål. Denna grupp består af en mängd små, genom korallbankar förenade öar, hvilka, sammanhängande som en kedja, formera en cirkellik figur och innesluta en stor vatten-bassin. Då vi uppnått södra spetsen af denna östliga grupp af *Palliser-öarna*, sågo vi en bank, som sträcker sig 10 mil ifrån den åt vester ända till tvänne små öar och från dessa löper norr åt, der den långt bort förenar sig med större öar. Cook har, såsom man kan sluta af hans egna ord, icke kommit denna ö-grupp så nära, att han kunnat se den långa banken, och har fjerran ifrån ansett de bägge små skogbeväxta öarna, som utgöra hans vändpunkt, för södra delen af en särskild grupp, hvilken han gifvit namn af fjerde *Palliser-gruppen*. Jag kan bevisa, att det gifves blott trenne sådana grupper. Om middagen funno vi skeppets latitud $15^{\circ} 42' 19''$ och longitud $146^{\circ} 21' 6''$. De nämnde bägge små öarne vid banken lågo då rakt i norr ifrån oss, och södra spetsen af den första *Palliser-gruppen* var icke mer synbar. Från detta ställe skulle ock vi hafva kunnat anse de små öarna för en del af en fränsild grupp, om vi icke förut öfvertygat oss, att de medelst banken sammanhänga med den första gruppen. Äfven den andra och tredje gruppen kunde vi se

från vår ståndpunkt. Den förra i S.O., den sednare i S.V.

Klockan 6 på aftonen befunno vi oss i grannskapet af östra spetsen af den tredje gruppen, och sågo från masttoppen den af Capitainen Bellingshausen upptäckta ö-gruppen *Greigh*. Vi styrde nu vår kosa emellan dessa båda grupper, för att lemna Archipelagen och vinna öppna sjön. Natten var åter lika stormig, som de förra, och en stiltie, som inföll under densamma, kunde hafva blifvit ganska farlig för oss, emedan strömmen dref oss mot land. Morgonsolen skingrade molnen, såsom vanligt är mellan vändkretsarna, och afslöjade för oss snart åter den sköna tropiska blåa himmelén. Innan kort hade vi förlorat allt land ur sigte; men åt den trakt, der det försvann, såg himmelen ännu länge svart ut. Ett bevis, huru stark kraft dessa korallmassor äga att draga till sig åskmoln. Nu återkom ock sydost-passaden, och gynnade af den, togo vi kortaste vägen till O Tahäiti. Alla longituder i den farliga Archipelagen, som jag uppgifvit, utan att tillika säga, på hvad vis de äro beräknade, äro uttagna efter chronometrarna. På O Tahäiti visade dessa ett fel af 6'50" minus.

I följd af vår observation är *Palliser-öarnas* läge följande:

Södra spetsen af första gruppen, latitud 15° 34' 25"
	longitud 146° 6' 49"
De begge små vester om första gruppen lig-	
gande öar, latitud	15° 30' 15"
longitud	146° 20' 50"
Östra spetsen af tredje gruppen, latitud	15° 44' 52"
	longitud 146° 28' 2"

De flesta öarna i denna Archipelag äro bebodda, men man har hittills gjort föga bekantskap med deras äboer.

De äro ganska skygga och komma icke såsom andra öboer i Söderhafvet till skeppen, utan söka förhindra sjöfarande att landstiga. Byron landsteg med våld på en af dessa öar, vid hvilket tillfälle flere öboer omkommo, de öfrige blefvo drifne på flykten och deras i hyddorna befintliga förråd af Cocosnötter plundrade. Möjligen har en tradition om detta fiendtliga anfall spridt sig omkring på öarna. Cook lät likaledes en del af sitt manskap gå i land. De funno väl intet motstånd, men deras medförda skänker blefvo med största likgiltighet emottagna, och till tacksägelse fingo de vid afresan stenar kastade efter sig. Äfven Capitainen Bellingshausen ville år 1820 landstiga på en af dessa öar, men innevånarne satte sig deremot med sådant allvar, att han afstod ifrån sitt förehafvande, emedan han icke ville bruka våld.

Dessa människor hafva för öfrigt mycken likhet med Tahaïtierna i utseende och språk, och man bör förmoda, att deras anförvandter och grannar skola med tiden verka fördelaktigt på dem, när först sjelfva Tahaïti fått riktig odling.

C A P. V.

O T a h a ï t i.

Denna sköna ö, hvilken naturen så frikostigt begåfvade med allt hvad dess barnligt menlösa innevånare behöfva för att njuta det gladaste lif, blef tilläfventyrs först sedd af den Spanska Sjöfararen Quiros, då han år 1606 gjorde en fart ut ifrån Lima, för att, såsom en hans landsman uttrycker sig om honom, vinna själar åt himmelen och konungariket åt Spanien. Men som alla ortbestämningar

den tiden voro ganska felaktiga, så är det icke bevist, om det land han kallade *Sagittaria* verkligen var *Tahaiti*. Mera tillförlitligt tillkommer Engelska Capitainen Wallis, som år 1767 der landsteg, äran att hafva upptäckt denna ö, den han, efter hvad nya länders upptäckare den tiden plögade, genom en högtidlig förklaring tog uti sin Konungs namn i besittning, hvilket dock blef okänt för *Tahaitierne*, som icke förstode honom, och, änskönt detta blifvit senare förnyadt, likväl fallit i förgätenhet. Han gaf den namn af Konung Georg den tredjes ö. Åtta månader efter honom besöktes den af den Franska Capitainen Bougainville, hvilken, så länge han icke kände, att Wallis varit der före honom, likaledes ansåg sig för den första upptäckaren, kallade den efter innevånarens mest öfvade sed *Nouvelle Cythère*, men hörde, att den af dem kallades *Tahaiti*, eller med en framföre satt artikel *O Tahaiti*, och sedermera har den behållit detta namn. Den vidtbekante Engelsmannen Cook uppehöll sig här på alla sina tre resor mellan åren 1769 och 1778. Han stod vida längre i förbindelse med infödingarna, än hans föregångare; han förde *O May*, hvilken man hade försökt att i London gifva en Europeisk bildning, tillbaka till sitt fädernesland, och kunde under resan draga nytta af hans berättelser. Derröre hafva vi ock genom Cook och hans följeslagare, ibland hvilka i synnerhet de begge Forster, Far och Son, i detta hänseende utmärka sig, mycket utförligare underrättelser om tillståndet hos *Tahaiterna* före deras omvändelse till *Christna Läran*.

För att göra sig ett begrepp om verkan af denna händelse, måste man noga jemföra det *Christna Tahaiti*, sådant vi lärt känna det, med det fordna hedniska, och sålunda i minnet återkalla alla dessa underrättelser derom. Då icke

hvarje läsare är i tillfälle att straxt kunna på ett tillfredsställande sätt göra detta, så torde ett korrt utdrag deraf här icke ogerna emottagas.

Tahaiti, den största af Sällskapsöarna, är, såsom dessa och så många andra, antingen en lemning af en genom jordbäfnung uppslukad sydlig continent, eller en af underjordisk eld från hafsbottnen uppkastad klippmassa, hvilken, efterhand betäckt med jord, nu prälar i den yppigaste vegetation. Den består af tvänne halföar, hvilka äro förenade genom en smal låg jordremsa, och tillsamman tagna hålla ungefär 120 mil i omkrets. På hvardera halfön höjer sig, emot midten, en bergsträcka, af stora, vildt om hvarandra kastade klippmassor, med djupa hålör emellan, men hvilken likväl är ända till högsta spetsen beväxt med tät skog, och från hvilken det renaste skönaste vatten, i en mängd små strömmar, af hvilka en del bilda granna fall, nedgjuter sig åt alla håll i hafvet. Den höga bergstrakten är obebodd, blott i dalarne finner man bostäder; men förnämligast hafva inneväanarne valt till boningsplatser det lägre landet, som omger bergen ända ned till hafsstranden, hvilken öfverallt är låg. I dessa förtjusande amphitheatraliska landskap ser man deras hus, hvilka egentligen bestå endast af tak på pålar, omgifna och beskuggade af Banan-, Brödfukt och Cocos-träd, på ringa afstånd ifrån hvarandra. Vid hvarje hus finnas inhägnade fält, på hvilka ägarne odla Jams, söta Potater samt en myckenhet andra sunda och välsmakande rötter, som utgöra en stor del af deras föda. Den öfriga delen af den odlade marken intaga planteringar af Bananas och Plataner, eller små skogar af Brödfukt- och Cocomsträd, allt så tätt sammanväxt, att marken, skyddad för de brännande solstrålarna, prälar med den skönaste grönska. Genom

dessa små skogar leda de behagligaste, med sorgfällighet underhållna gångstigar, nästan beständigt i svalkande skugga, från den ena boningen till den andra. Sköna, doftande blommors väl lukter vederqvicka vandraren, och en mängd foglar af olika slag, alla i den tropiska färgprakten, förnöja honom med sin angenäma sång. Än skönt Tahaiti ligger blott 17 mil från Æquatorn, är hettan dock så mildrad af vindar, att till och med Europeer finna den ganska dräglig. Bougainville fann den aldrig öfver 22, men ofta blott 18 grader Reaumur. Då var det likväl deras vinter. Men i sjelfva Januarii, Tahaitis midsommar, afsvalkas atmosfären mycket af det då ofta fallande regnet. Eljest är luften mycket klar, torr och särdeles sund. Sjuka, som föras i land ifrån skeppen, tillfriskna snart. Här besvära inga myggor, mosquiter eller andra tropicländernas plågsamma insecter; här uppehåller sig intet rofdjur; här finnes det inga skadliga maskar, inga ormar, och sjelfva skorpionen, hvaraf träffas en liten art, har här förlorat sitt gift. Den enda landsplågan är den stora hären af råttor, som ofta göra mycken skada på jordens alster och mången gång äfven skola bita en sofvande Tahaitier.

Bougainville säger: Innevånarne i Tahaiti bestå af tvänne ganska skiljaktiga menniskoracer, men hvilka öfverensstämma i språk och seder och tyckas utan åtskillnad blanda sig med hyarandra. Den ena, som är den talrikare, frambringar de längsta karlar, vanligen om 6 fot och derutöfver. Jag har aldrig sett mera välväxt folk. Ingenstädes kan man finna skönare modeller till en Mars eller Hercules. Ingenting skiljer deras anletsdrag från Europeernas, och om de nyttjade kläder, om de blottstälde sig mindre för luften och den brännande solen, så skulle de vara så hvita

som vi. I allmänhet är deras hår svart. (Wallis såg äfven blonda, och Banks till och med Albinos). Den andra racen är af medelmåttig storlek, har krusigt, kort hår och afviker i färg och anletsdrag föga från Mulaternerna.

Cook och hans följeslagare vill härleda Tahaitiernas skiljaktighet derifrån, att de större, hvitare utgöra den förnämna classen, kallad Eri (hvilket uttalas nästan som Jeri), att dessa icke blottställa sig så mycket för solen, som gemene man, icke göra något tungt arbete, som desse, och att deras hustrur äro mera återhållsamma och icke så tidigt öfverlemna sig åt utsväfningar, som de brunare skönheter. Vi äro likväl böjde att mera hålla med Bougainville, och anse de mörkare Tahaitierna såsom urinvånare, Jeris deremot såsom senare invandrare, som underkufvat de andra, ty ännu äro Jeris uteslutande i besittning af landets jord, stå i stort anseende hos den lägre hopen, som sköter deras fält och planteringar emot en viss lön i frukter, och så väl Konungen som alla befälhafvare äro af deras stam. Men denna invandring måste hafva skett för ganska lång tid tillbaka, emedan ingen berättelse derom mera finnes. Att begge folkstammarnas språk och seder småningom blifvit enahanda, är naturligt. I hänseende till begge racernas sammanblandning har Bougainville dock irrats sig. Dertill äro Jeris mycket för högfärdiga och äfven skulle derigenom skillnaden länge sedan hafva varit försvunnen.

Karlarna af båda racerna, fortfar samme resande, låta undre delen af skägget växa, men raka sig på öfverläppen och kindbenen. Några afskära håret helt kort, andra hopknyta det öfver hjessan. Alla hafva för sed att insmörja det, likasom skägget, med cocos-olja. Man ser

dem ofta utan andra kläder, än en gördel omkring lifvet, hvilket tillika bevisar, att de icke äro alldeles utan blygsamhet. Likväl kasta de förnämare vanligen öfver sig ett stort tygstycke, som de låta nedfalla ända till knäna.

Detta är äfven i allmänhet kvinnornas enda plagg, och de förstå att sätta det på sig skickligt nog, för att tillika derigenom behaga. Som Tahaïterinnorna aldrig gå obetäckta i solen (välförståendes endast de af Jeris-classen, ty de andra sågo vi gå alldeles nakna, blott med ett litet förkläde) och en liten hatt af vass, prydd med blommor, skyddar deras ansigten, så äro de mycket hvitare än karlarne. De hafva en fin ansigtsbildning; men hvad som i synnerhet utmärker dem är deras kropps skönhet, hvars former aldrig vanställas genom Europeiska moders tortur. Likasom våra Damer måla sina kinder röda, så färga Tahaïterinnorna sin nedre del mörkblå. Det är på en gång en prydnad och en utmärkelse. Karlarne följa samma mod (nemligen att tatuera sig). En annan, båda könen gemensam, sed är att genomstieka örsnibbarna och i dem insätta uppträdda perlor eller allehanda blommor. Den största renlighet råder bland detta älskansvärda folk. De bada sig oupphörligt, och äta och dricka aldrig, utan att tvätta sig förut och efteråt.

Med denna målning öfverensstämma äfven andra resandes berättelser. Hos alla röjes en stor förkärlek för detta skötebarn af den vällustiga naturen, såsom en kallar dem. Också hafva Tahaïterinnorna synnerligen fångslat de resande. Alla kvinnor på Tahaïti äro vackra, och några till och med ganska sköna, säger Wallis. Cooks följeslagare upphöja deras behag likaledes ganska mycket; de höga, smala gestalterna, dock mindre än karlarne, den behagliga formen på ansigtet, änskönt närmare den runda

än den aflånga, den fina huden, som oaktadt sin brunhet genomskimras af rödt, de uttrycksfulla ögonen, än blixtrande af eld, än försmäktande i ljufta känslor, de små, jemna, ytterst hvita tänderna, och sluteligen ett obeskrifligt leende, som fullkomnar förtrollningskraften af deras iatagande anletsdrag, hafva i synnerhet hänryckt den yngre Forster. Endast näsorna på dessa sköna äro vanligen något för platta; dock finnas äfven sådana, hvilkas form Europeinnor skulle kunna afundas.

Tahaïterna har icke den förbannelsen drabbat: du skall äta ditt bröd i din anletes svett. Tre brödfrukträd äro nog till uppehälle för en person hela året igenom, och han behöfver blott räcka ut handen efter denna föda, liksom efter många andra välsmakande frukter, för ombytet skull. Odlingen af födande rötter är i detta klimat och denna jordmån ytterst lätt. Med ringa möda metas och fångas ur hafvet fiskar och skaldjur. I bäckarne tagas ett slags kräftor och äfven fisk. Den välmående låter steka sina svin, på ett, till och med för Europeiska gomar frestande sätt, i jordgropar med heta stenar, och ombyter sina kötträtter med höns och — hundar, hvilka födas endast med grönsaker och anses som en synnerlig läckerhet. Uti husen bo ofta flera slägter endrägteligen tillsammans. Utom mattor på sofställena, till en del rätt konstigt flätade, och några kärl af kurbitz- och cocós-skal, finnas der inga möbler.

Tahaïternas sinnelag är i högsta grad mildt, välvilligt, öppet, muntert och fridsamt, änskönt man på flera träffade ärr efter sår, som de fått i krig, och som bevissade att de också kunna vara tappra. Hat och hämnd äro fullkomligt främmande för deras hjertan. Ehuru hårdt och orättvist Cook flera gånger behandlade dem, voro de

dock ständigt straxt försonade, när han behöfde dem och aldrig så litet sökte att vinna deras tillgifvenhet. Europe-
erne vågade dristeligen att ensamme och obehäpnade till-
bringa till och med nätterna i land. Allestädes blefvo de
emottagna med den gladaste gästfrihet och öfverhopade
med vänskapsbetygelser. Till afund och elakhet sågo de
aldrig spår. Om någon erhöil en skänk, så tycktes alla
fröjda sig deröfver.

Hos detta barnsligt sinnade folk utbryter känslan lika
så lätt i gråt, som i skratt. Äfven karlar såg man ofta
gråta. Emedlertid ombyta sorg och glädje lika så hastigt
hos dem, som hos barn, och deras lynne är ostadigt och
flyktigt, som hos dessa. Oaktadt den stora nyfikenhet,
hvarmed de begapade allting på skeppen och begärde
förklaringar, var det dock lika så litet möjligt att för nå-
gon längre stund fästa deras uppmärksamhet, som att få
quicksilfver att stå stilla, säger Forster den äldre.

Alla strängare sysselsättningar med kropp eller själ
tyckas icke vara deras sak. De lemna sig hellre åt njut-
ningar af alla slag och det lycksaliga far niente (göra in-
genting). Dock måste man förundra sig öfver den skick-
lighet, hvarmed de förfärdiga sitt tyg till kläder, ett
mjukt papper af bark, sina af vass flätade mattor, sina
nät och metrefvar af cocosnöt-trådar, sina fiskkrokar af
musselskal, och i synnerhet sina båtar och krigsfartyg. De
sistnämnda, så stora att de bära 40 man och derutöfver,
bestå af väl kalftrade och med cocos-snören sammanfä-
stade bräder, hvilka de med stor möda klyfva ur trädstam-
mar medelst hvässta stenar, då andra verktyg felas dem.
Man kan föreställa sig hvad värde de derföre sätta på vä-
ra yxor och spikar.

Såsom alla öboer äro de skickliga sjömän; men i simning och dykning öfverträffa de vida allt hvad Europeiska ö- och kustbor kunna framvisa. Att på ansenligt djup upptaga något från hafsbottnen är dem någonting lätt, och om en båt hvälfver omkull på hafvet, gör det dem ingenting. Karlar och qvinnor simma så länge omkring den, att det lyckas dem vända om den igen, de ösa då ur vattnet och fortsätta lustigt sin färd.

Deras sjöfärder, månggång förundransvärdt vidsträckta, hafva gjort det så mycket nödvändigare för dem att observera stjernorna, som de äro utan compass. Derigenom hafva de förvärfvat sig kunskap i astronomien. De förstå ganska bra att åtskilja planeter ifrån fixstjornor, och benämna de förra med särskilda namn. Efter månens phaser dela de året i 13 månader, hvardera till 29 dagar. En af dessa månader tyckes dock ämnad att jemna månåret med solåret och har färre dagar. Så väl dag som natt delas i sex tider, hvardera till två timmar, och de förstå att noga afmäta dessa om dagen efter solens olika ställning och om natten efter stjernorna.

Deras skicklighet i Chirurgi är erkänd af Skeppsläkare. De bota äfven svårare sårnader ganska bra.

Öfverhufvud utmärka sig Tahäiterna, framför alla öfriga vildar, genom en vida högre grad af civilisation, så att de i sjelfva verket icke böra räknas till dem.

Deras språk, som har långt flera vocaler än consonanter, hvilka äro ganska få, emedan våra c, g, k, s, p, helt och hållet fattas dem, låter behagligt, och uttalet är icke svårt att lära. Cook och hans följeslagare hade redan gjort några framsteg deruti. En af dem säger: det är rikt på bildliga talesätt, och jag är öfvertygad, att man skulle, om man vore närmare bekant dermed, ställa det i

bredd med de språk, i hvilka man mest beundrar bildernas djerfhet och styrka. Genom denna, änskönt ofullständiga språkkunskap lyckades det ock att inhemta mycket rörande Tahaiternas religion, hvarom den äldre Forster tämeligen utförligt meddelar underrättelser.

De tro på en högste Gud, Athua rahai, världens och alla öfriga gudomligheters skapare och styresman. De gifva honom en gemål, men som icke är af hans natur, utan af materiell, mycket hård substans, hvarföre de kalla henne O-Te-Papa, klippa. Från detta par härstamma en månens gudinna, stjernornas, vindens och hafvets gudar, samt skyddsgudarne för de särskilda öarna, hvilka alla hafva sina egna namn. Sedan den öfverste guden hade skapat solen, tog han sin gemål, den väldiga klippan, och förde henne från vester till öster öfver hafvet, då stycken lossnade från henne, af hvilka öar uppstodo. Utom gudarna af andra rangen gifvas äfven Undergudar, och ibland dessa en ond genius, som plötsligen dödar människorna, när han dertill uppmanas af presterna. En tro, som måste komma presternas inflytelse väl till pass. Vidare bor i hvarje människa en genius, som i henne tänker och känner, samt efter döden skiljes ifrån kroppen, men icke aflägsnar sig långt ifrån dess qvarlevor; förnämligast uppehåller sig i de bildstoder af trä, som man uppställer på grifterna, (Maraïs) äfven understundom smyger sig nattetid som spöke omkring i boningarna och dödar sofvande, i det han förtär deras hjertan och inelfvor.

Denna öfvertro på gengångare finner man ju äfven hos bildade folkslag. Tilläfventyrs var den på Tahaiti lika så litet allmän.

Efter

Efter hvad en annan Cooks följeslagare berättar, för-
 enar en Gud de bortgångna själarne med sitt väsende,
 hvilket betecknas med det uttrycket: han uppäter dem.
 Detta är en rening, och efter den kommer själen eller
 Genius till den eviga lycksalighetens ort. Om en karl
 några månader före sin död afhållit sig från qvinnor, så
 behöfver han icke denna rening, utan kommer rakt i
 himmelen. Högfärden hos Jeris går så långt, att de haf-
 va sin egen himmel, der de umgås endast med jern-
 bördiga.

Hvar och en af de förnämsta Tahaïterna har sin egen
 Maraï, som hålles ganska helig och tillika tjenar till re-
 ligiösa sammankomster. De högtidligaste och största sam-
 mankomster af detta slag hållas vid Konungens Maraï.
 Här hålla presterne tal till folket, och här förrättas äfven
 de för Tahaïternas eljest så fromma caracter vanhedrande
 menniskooffren. Cook bivistade ett sådant, och beskriver
 det utförligt. Det anställdes åt Gudarna, för att nedkalla
 deras bistånd i ett krig, som skulle företagas.

Den som skall offras tages alltid ur den lägsta folks-
 classen. Han dödas förut och ceremonierna företagas blott
 med liket, af presterne, i närvaro af Konungen och en
 stor folkmängd, under många böner. En af dessa cere-
 monier består deruti, att vänstra ögat af offret tillbjudes
 Konungen, som dock icke emottager det. Cook vill der-
 af sluta, att Tahaïterne fordom varit mennisko-ätare, och
 att man lät denna, tilläfventyrs läckraste, biten tillfalla
 Konungen.

Vore denna just icke alldeles bestyrkta förmodan
 också grundad, så måste en så ohygglig appetit åtminstone
 redan för mycket lång tid tillbaka hafva försvunnit på

Tahaïti, emedan man icke mer träffar det ringaste spår derefter. I allmänhet låter den icke förena sig med Tahaïternas seder och character. Det kunde man ock med skäl säga om menniskooffren, och det är väl säkert, att de voro blott en uppfinning af presterna, som genom en så rysvärd plägsed sökte förskaffa sitt ämbete större vördnad af ett lättkrämdt folk. Äfven vid likbegängelser ägde många religiösa plägseder rum; men med ett barns födelse, äfven som med ägtenskaps beseglande, befattade Religionen sig icke. Födde älskarinnan ett barn åt sin älskare, så var ägtenskapet utan vidare ceremoni afslutadt och förblef vanligen oupplöst intill döden. Dock kunde ägta personer lätt skiljas och ingå andra föreningar. Att en gift karl hade en frilla, fann man väl understundom, men aldrig att han hade två erkända hustrur på en gång. Likväl synas Konungarne mången gång hafva gjort undantag härifrån. Den sist allidne Pomareh hade gift sig med samtliga döttrarna af Konungen på en närgränsande ö, fyra till antalet, på en gång, hvilka ännu vid vår dervaro höllos i ära såsom hans enkör. Blott med en hade han barn; och då han mot slutet af sin regering öfvergick till Christna Religionen, så ansågs äfven hon ensam sedermera såsom hans egentliga gemål.

Regeringsformen var på bägge halföarna af Tahaïti, som hvardera hade sin egen Konung, monarkisk, fastän Konungarne vid alla viktiga mål syntes rådfråga en Conseil af Jeris, och Regenterne stodo i stort anseende hos folket. Ingen, ej en gång fruntimmer och de förnämste Jeris, tordes visa sig inför dem, eller blott för en af deras bröder, med betäckt öfverlif. En ärebetygelse, som blott bevisades gudarna, när man gick förbi en Maraï, eller gjorde bön. Likväl blottade sig qvinnokönet endast för

de Kongl. Prinsessorna. Alla undersåtarne buro stor kärlek till sina monarker, som hade besynnerliga successionslagar att följa. Så snart Konungen fick en son, gick konungamagten öfver till denne, och fadern förvaltade regeringen i sonens namn, till dess han blef myndig.

De särskilda districten förvaltades genom tillförordnade af Jeris-classen, hvilka äfven skipade rättvisan. Denna var hos det godsinta folket ganska mild. Straffen berodde merendels af de förolämpade och bestodo i slag. Andra straff synas icke hafva varit öfliga ibland dem, änskönt en inföding försäkrade, att tjufvar mången gång hängdes i träd; men hvilket säkerligen icke är sannt, då så många exempel bevisa, att de på sin höjd fingo några slag, men ofta blefvo alldeles ostraffade.

De bägge Staterna på Tahäiti voro mången gång invecklade i krig med hvarandra, mången gång kämpade de ock enskildt eller gemensamt emot utvärtes fiender. Cook och hans följeslagare sågo anstalterna till ett krig med grann-ön Eimeo, och bivistade en revue, som Konungen OTu höll öfver sin örlogsflotta. Af fartygens mängd och besättning slöt den äldre Forster till öns folkmängd, den han antog till minst 130,000 menniskor. Men efter hans tanke kunde Tahäiti föda långt flera innevånare, hvarföre han ock trodde, att folkmängden kan med tiden ännu ansenligt föröka sig. Thy värr funno vi alldeles motsatsen, såsom jag i det följande skall omtala.

I krig vederlade Tahäiterne mången gång sin milda character och bragte fångarna grymt om lifvet. Men hvar och en som bivistat en het strid vet att i en sådan öfverväldigas ofta äfven de godsintaste menniskor af ett raseri, som lätt kan hänföra till grymheter, då känslan

icke styres af grundsatser. Endast under ett sådant af striden uppväckt raseri kunde Tahaitierne vara grymma; vid kall blod skulle de visst icke hafva varit det.

Svårare blir det att frikänna dem från en annan last, nemligen stöld, hvartill båda könen, ringa och förnäma, gjort sig skyldiga emot Europeerna. De voro så öfvade deri, att, med all uppmärksamhet och alla vidtagna försigtighetsmått, sällan någon dag gick förbi, då de icke stulit något. Den unga sköna och förnäma Marorai stal, såsom den yngre Forster berättar, ett par lakan ur en Officers cajuta, då en gång skeppet stötte på en sten, hvarigenom allmän förvirring uppstod och hon blef obemärkt. Till och med en Konglig Prinsessa lade sig i hemlighet till några småsaker på skeppet. Deras Christne lärare hafva bibragt dem begrepp om tjufnads skändlighet, och det har, som vår erfarenhet betygar, haft välgörande verkan.

Att Tahaitiernas seder från ännu en annan sida voro ganska anstötliga, får jag icke neka, ehuru mycket anständigheten än bjuder att hölja öfver dylika saker, emedan Missionärernas inflytelse äfven i denna punkt varit ganska stor.

Om den blygsel, hvarmed kärleken hos civiliserade nationer döljer sina hemligheter, är blott en följd af deras själs-odling, så får man icke undra, om ett folk, som ännu icke hunnit denna odling, ej känner den och i sin fördomsfrihet till och med anställer offentliga högtidligheter, som vi måste finna högst oanständiga.

Tahaitiernas råa godsintet gick så långt, att de förde sina döttrar, systrar, ja till och med sina hustrur, till en välkommen gäst, och mången gång förledde egennyttan dem att för jernbitar, glasperlor och dylikt sälja, hvad

de skänkte gästen. De qvinnor, som icke hade försyn att sjelfva sälja sin gunst, voro nästan alla af den lägre folksclassen. Deremot fanns ibland de förnämre ett ytterst utsväfvande förbund, hvars medlemmar, af båda könen, kallade sig Ehrioi, afsade sig ägtenskap och afkomma, drogo i vild lusta omkring i landet och på nästgränsande öar, och när de fingo ett barn, antingen gingo ur förbundet, eller bragte barnet om lifvet. Karlarne ibland dem voro samteligen krigare och stodo i stort anseende hos folket. Man var stolt öfver att vara Ehrioi, emedan sjelfva Konung O Tu hörde eller hade hört till detta förbund, på hvilket Missionnairerne lyckligtvis äfven hafva gjort slut.

Der sådan tygellöshet herrskar, der qvinnan anses hufvudsakligen endast såsom ett föremål för förnjelsen, kan hon icke heller hafva stor aktning, och huru kärleken gör oss sälla, är der fullkomligen okänt.

Derföre voro ock qvinnorna på Tahaiti, änskönt vida mer ansedda, än hos många andra folkslag, af mindre aktning uteslutna från karlarnas måltider, och vid ett besök, som Konungen med sin familj aflade på Cooks skepp, måste till och med de Kongliga Prinsessorna undfagnas i en särskild cajuta. Ett bruk, som numera naturligtvis icke heller äger rum.

Vid uppräknandet af alla Tahaitiernas odygder, måste man ännu till slut omnämna deras kärlek till den rusgifvande dryck, som tillredes af den endast för detta ändamål odlade Ava-roten. Den var ingalunda allmän, men visade dock på några uttärda gestalter sin skadliga verkan. Äfven härutinnan hafva Missionnärerna uträttat något godt. Roten får icke mera odlas och drycken icke tillredas. Thy värr blir det dock till en del ersatt genom införseln

af våra viner och brännviner; likväl hafva vi icke sett någon öfverlastad.

Sedan hela skuggsidan af de eljest så älskvärda, förchristna Tahaiterna nu blifvit framställd, beder jag läsaren åter påminna sig deras många goda egenskaper, och, derigenom försonad, med välvilja följa dem till deras oskyldiga lustbarheter.

Dessa bestå i dans, musik, theatraliska strider och ordentliga dramatiska föreställningar. Deras musik var ganska enkel. Ett slags flöjt, som blåstes med näsan, och gaf blott fyra toner, samt en trumma af en urhålkad trädstam voro de enda instrumenter; men den åtföljande sången, hvartill orden merendels voro extemporerade, hade något angenämt, och vittnade om deras fina öra. Flickorna dansade utmärkt väl; för de gifta kvinnorna var dans förbuden och karlarne deltog icke deri. Den var ett slags ballet, och många af dessa dansöser skulle, efter resandes omdöme, hafva med liten möda kunnat blifva skickliga för vår theater. De Engelska dansarna, och ibland dem den bekanta Hornpipe, lärde de snart och dansade med mycket behag.

De strider, som gåfvos till åskådarnes förlustande, voro afbildningar af de allvarsamma, som förefalla i krig, och den skicklighet, hvarmed ett slag af klubba eller en stöt af lans parerades eller genom en rörelse på kroppen hindrades att skada, väckte stor förundran: all denna skicklighet tycktes behöfvas, för att icke blifva illa sårad. De dramatiska föreställningarna, i hvilka båda könen läto se sig, voro dels af allvarsamt, dels komiskt innehåll. Af brist på språkkänedom har deras beskrifning blifvit ofullständig. Personer af högsta rang försmådde icke att åtaga sig roller i dem.

Med dessa ofta förnyade nöjen, med lätthet att tillfredsställa alla behof, icke betungade med svårt arbete, icke tryckta af bekymmer, icke plågade af någon passion, blott sällan angripne af sjukdom, tillbragte Tahaiterne, under den härliga tropiska himmeln, i deras paradisiska negder, sitt njutningsrika lif, och det fattades dem, såsom en af Cooks följeslagare uttrycker sig, ingenting annat än odödligheten, för att i detta elysium vara gudarna lika.

Den 12 Mars, en skön, klar morgon, hade vi den glädjen att se det framför oss, likt en lätt molnfläck på den rena horisonten. Allt skönt vi visste derom återkom för vårt minne och phantasien lade sitt till. 70 mil måste ännu läggas till rygga, innan vi kunde beträda landet, som nu syntes oss likasom tre skilda kullar tillhöriga två särskilda öar. Högsta punkten, 8000 fot öfver hafsytan, är spetsen af ett berg, som skiljer sig ifrån de öfriga genom sin sockertopplika form. En svag vind pröfvade vårt tålmod, och vi kunde blott långsamt nalkas det sköna landet, som småningom för oss utvecklade sina behag. Den lätta molnfläcken blef allt högre, vidare och mörkare, och snart urskilde vi de stora, branta, vildt om hvarandra kastade klippmassorna i den högre delen af landet, hvilka gifva en ytterst romantisk anblick. Derefter återfunno vi i trädens yppiga växt, till och med på de högsta bergspetsarna, Brasiliens natur, och slutligen hänryckte oss de ända till stranden utlöpande förtjusande dalarna med sina parker af Brödfrukt-, Cocos- och Orange-träd, med planteringarne af Bananer och de små inhägnade Jams- och Taro-fälten.

Först den 14 lyckades det oss att komma till *Cap Venus*, hvilket Cook gaf detta namn, emedan han der

observerade denna planets gång förbi solen. För den öfvermåttan förtjusande anblick, som detta Cap ger, förtjente det dock att heta så efter sjelfva den sköna gudinnan. Det är en ifrån nordligaste delen af ön utskjutande smal, låg, med Coccosträd starkt beväxt landtunga, som genom sin krökning bildar hamnen *Matarai*, hvilken väl icke är den säkraste, men, igenom Cook ryktbar, sedan blifvit af sjöfarande vald framför andra.

När vi ännu voro ett par mil ifrån *Cap Venus*, lät jag afskjuta en kanon, för att väcka uppmärksamhet på den i förmasten upphissade flaggen, genom hvilken vi gifvo tillkänna vår önskan att få en lots. Straxt derpå sågo vi en Europeisk båt ro till oss, utur densamma uppsteg på vårt skepp en karl, som till vår stora förvånad tilltalade oss på Ryska, emedan han sett att vår flagg var Rysk. Det var en Engelsman, vid namn Williams, som i början rest såsom matros på handelsfartyg, sedan varit i tjänst hos Rysk-Amerikanska Compagniet på nordvestra kusten af Amerika, och sluteligen fäst sina hopålar på Tahaiiti. Han var gift med en inföding, hade redan flera barn, och som han nu gjorde lots-tjänst i Matarai-viken, hade han blifvit skickad till oss af dervarande Missionnärer. Dylike äfventyrare nedsätta sig stundom på öarna i Söderhafvet, dock sällan till öboernas hästa. Vanligen äro de för rå och okunniga, för att kunna hafva någon välgörande inflytelse på de infödda, men väl smitta de dem med sina laster. Likväl gäller icke detta utan undantag. På Tahaiiti funnos några och tjugu sådane naturaliserade Engelmän och Amerikanare, ibland hvilka åtminstone några böra härifrån frikallas.

Med lots om bord, styrde vi rakt på yttersta spetsen af *Cap Venus*, på hvilken Tahaiitiska Nationalflaggan sva-

jade. Den är röd, med en hvit stjärna i midten, och härleder sig, såsom mången annan inrättning, ifrån Missionnärerna, hvilka icke till titeln, men genom sin inflytelse på sinnena, äro landets egentlige regenter. Vi omseglade derefter lyckligt det på vestra sidan utanför Mata-rai-viken liggande grundet, der Capitaine Wallis stötte på, och hvilket efter hans skepp blifvit kalladt Delphin. Ändtligen fälde vi ankar, midt emot den på stranden liggande gården Matawai, 200 famnar ifrån land, på 15 famnars djup, i svart lerbotten.

Knappt hade innevånarne i bugten sett vår fregatt insegla, förrän stranden hvimlade af nyfikna, som helsade oss med jublande glädjeskri. En mängd Canoter, lastade med allahanda lifsmedel, frukter och andra till byteshandel tjenliga saker, sköto skyndsamt ifrån land, och snart var vårt skepp omgifvet af stojande Tahaïter. Sedan seglen voro fastgjorda, gaf jag dem tillstånd att stiga om bord, hvilket i ögonblicket begagnades. Med sina varor på ryggen uppklätrade de under skämt och skratt hastigt på däcket, hvilket de nu förvandlade i en liflig marknad. Skämt och glädje togo ingen ända. Under skratt berömdes varorna, under skratt uppgjordes handeln. Snart hade hvar Tahaïtier valt sig en Rysk vän, för hvilken han under de ömmaste omfamningar uttryckte sin önskan att få byta namn med honom, hvarigenom han äfven utfäste sig, att lemna den nya vännen allt hvad denne tilläfsventyrs hade att önska. Kanske bidrog äfven egennyttan till den ifver, hvarmed de nya vänskaps-förbunden afslötos. De kunde medföra en bättre afsättning på varorna. Emedlertid hade den hastigt fattade vänskapen allt sken af upprigtighet och hjertlighet. Inom en timme såg man på däck intet annat än de ömmaste vänner gå omkring parvis,

arm i arm. Man skulle kunnat tro, att vi redan hade varit här i flera år. Af allt som vi hade att tillbuda Tahaïterna tycktes klädespersedlar hafva högsta värdet i deras ögon. En som köpt sig en sådan, sprang omkring af glädje lik en besatt. Vid detta första besök hade intet fruntimmer kommit med. Äfven sedermera skedde det blott ganska sällan, och alltid uppförde de sig högst sedesamt.

När solen nalkades horisonten öfvergåfvo våra nya vänner och trosförvandter oss, och rodde tillbaka i land, högst belätne med sin handel och de undfångna skänker-na, utan att hafva snattat någonting ifrån oss, änskönt de voro mer än hundra om bord. Den af mig till Missionären Wilson afsände Officeren kom ock nu tillbaka från land, och medbragte den försäkran från honom, att han ville med nöje räcka oss hjälpsam hand till uppfyllande af alla våra behof. Han har redligt hållit ord.

Följande morgon helsade oss den uppgående solen, vid fullt klar himmel, med ett härligt sken öfver det gent emot henne liggande sköna landet. Innan vi ännu sågo henne sjelf, skimrade redan hennes sken på bergspetsarna, ifrån hvilka det småningom, upplifvande den mångfaldiga grönskan, nedsänkte sig i dalarna, till dess dagens drottning sjelf syntes öfver horisonten i hela sitt majestät, och äfven strandens förunderligt täcka landskap blefvo genom hennes allt förskönande strålar ännu mera förtjusande. Ur tätta skogar af fruktträd, omgifna af små rotfruktplantager, framstucko de af Bambusstänger uppförda, med stora blad betäckta boningar, som hyste denna stora lustgårds lyckliga innevånare; men till vår stora förundran herrskade dödsstillhet öfver allt, och äfven sedan solen var högt öfver horisonten sågs ingen menniska

till. Den först i går slutna varma vänskapen tycktes redan i dag vara alldeles kallnad. Vi voro fullkomligt förgätne. Ändtligen erhöilo vi, med den båten som varit i land för att hemta lifsmedel, förklaring öfver denna besynnerliga tillfällighet. Tahaïtis inneväanare firade sin söndag, och gingo derföre icke ur sina hus, der de liggande framstupa under högt gråtande läste Bibeln. De befatta sig icke med några sysslor, emedan den dagen, som de sade, är egnad åt bön.

Efter vår räkning var det lördag. Denna skillnad i dagar härleder sig derifrån, att de första Missionnärerne voro komne vester ifrån öfver Nya Holland, och vi öster ifrån öfver Cap Horn till Tahaïti.

Jag beslöt att fara i land till Herr Wilson för att genom honom erhålla ett beqvämt ställe för våra astronomiska observationer. Vi landstego vid spetsen af Cap Venus, der skuggan af en tät palmlund genast tog oss i skygd mot de brännande solstrålarna. Ingen menniska, ej en gång en hund, mötte oss på stranden, allt var stilla omkring oss. Sjelfva foglarne tycktes här fira söndagen med sin tystnad, så framt det icke var för varmt för dem att sjunga. Blott en liten bäck, som behagligt slingrade sig fram mellan blommande växter, tog sig frihet att blanda sitt sorl i Tahaïternas andakt. På en smal trampad stig gick jag långsamt vidare, i skygd af palmer och sedan i skuggan af Apelsin-, Citron- och Banan-träd. Begärligt insög jag de på skeppet så länge saknade väl lukterna, och glädde mig åt den yppiga naturen, hvilken likväl öfverträffas af Brasiliens, genom växternas mångfald äfven som genom dess Colibris och fjärilar. De Tahaïtiska Christnas höglästa böner ljödo emot mig, när jag nalkades deras boningar. Alla dörrar voro tillslutna, och till och

med barnen fingo icke njuta den vackra morgonen. Missionnärens lilla täcka, på Europeiskt vis byggda hus blef mig snart synligt. Det stod på en fri plats, omgifvet af en med allahanda Europeiska hushållsväxter uppfylld kösträdgård. Herr Wilson bad mig vara hjertligt välkommen i sin enkla, men snygga boning, samt presenterade för mig sin fru, likaledes Engelska, sina barn och ännu tvänne Engelsmän, Herrarna Bennet och Tyrman, hvilka höra till Londonska Missions-Sällskapet, hade för tre år sedan lemnat London, och såsom Revidenter reste omkring till alla deras i Söderhafvet befintliga Missions-inrättningar.

Öfver-Missionnären på Tahaiti, under hvilken de andra lyda, heter Nott, och vistas i Konungens residens. Han, nu en man till åren, har lärt sig Tahaitiska språket fullkomligt, och var den första som skref det. Han har öfversatt Bibeln, en Psalm- och Bönbok, samt skrivit en Grammatika, som utkommit under titel: Grammar of the Tahitian Dialect of the Polynesian Language. Tahiti printed at the Mission press, Burders point 1823, eller åtminstone haft mycken del i dessa arbeten. Han började äfven att undervisa Tahaiterna i läsa och skriva, hvilket är tämligen allmänt ibland dem. Jag beklagar, att jag icke fick lära känna Herr Nott, utan derföre måste bedömma endast Missionnären, icke menniskan. Han står i ganska stort anseende. Wilson, äfvenledes en man till åren, som bott öfver 20 år på Tahaiti, är af lägre härkomst, en Matros, som lagt sig på Theologien och studerar den med stor ifver. För öfrigt en from, behaglig och redlig man. Nott och Wilson inberäknade, finnas på Tahaiti sex Missionnärer, och på alla öfriga Sällskapsöarna tillsammans bara fyra. Hyar och en besitter ett stycke jord, som, odladt af infödingarna, ger honom öf-

verflödigt uppehälle, och erhåller dessutom 50 Pund Sterling om året af Londonska Missions-Sällskapet. Detta hade ock för kort tid sedan skickat Missionnärer till Tongatabu, en af Vänskaps-öarna, och till den af Krusenstern upptäckta ön Nukakieva. Derjemte bildas Missionnärer af sjelfva Tahaïterna, hvilka skickas omkring till öarna i den farliga Archipelagen, för att äfven der sprida Christendomen. Hos oss måste en sorgfällig uppfostran och ett flitigt studerande i skolor och vid universitet hafva föregått, om någon vill blifva skicklig till religionslärare. Londonska Missions-Sällskapet nöjer sig med mindre. En halfvilde, af en matros förryckt genom några Dogmer, anser det fullkomligt tjenlig dertill.

Det blef nu tid att gå i Kyrkan, och Wilson tillbjöd mig att bivista Gudstjensten, hvilket jag med nöje emottog. Ifrån hans hus till Kyrkan går en vacker, bred, stenlagd snörrät väg, med djupa grafvar å ömse sidor, planterad med Cocospalmer och de höga skuggrika Brödruktträden. Vi tillbragte ungefär tio minuter på vägen, innan vi hunno till Kyrkan, en vacker byggnad, omkring 20 famnar lång och 10 bred, byggd af korsverk, efter klimatets fordran, mycket öppet för väderväxling genom många stora fönster utan glas, hvilka man här icke behöfver för att skydda sig emot fult väder, utanpå rappad och hvitlimmad, hvilket sticker mycket täckt af mot det gröna. Taket konstigt sammanflätadt af en vassaktig växt och täckt med ofantliga blad, ger skygd emot de starkaste regnskurar. Torn och klockor finnas icke, men kyrkogården med sina svarta träkors försätter sinnet i en högtidlig stämning. Kyrkans inre bildar en stor sal, hvars väggar likaledes äro ljusa och vackra. En mängd bänkar i långa rader äro så ställda, att de som sitta på dem

kunna beqvämt se predikstolen som står i midten. När vi stego in, var Kyrkan redan fullpackad af folk. Karlarna suto på den ena sidan och fruntimmerna på den andra. Nästan alla hade psalmböcker liggande framför sig. Den största stillhet herrskade. Bredvid predikstolen, i hvilken Wilson uppsteg, stod en bänk för Herrarna Bennet och Tyrman, på hvilken jag satte mig, jemte dem. Ehuru högtidligt andäktiga dessa samlingar än äro, skall man dock förlåta, om en Europé, som första gången ser Tahaïterna i sin helgdagsståt, har svårt för att hålla sig ifrån att skratta.

Det är redan anmärkt, hvilket högt värde våra klädespersedlar hafva för dem. De yfvas mera öfver att äga sådana, än våra Damer öfver sina brillanter och Persiska shawlar, eller våra Herrar öfver stjernor och ordensband. Som de icke hafva något begrepp om våra moder, så kommer snitten aldrig i betraktande. Äfven ålder och slitning förringa värdet blott föga. En uppsluppen söm eller ett hål skämma icke elegancen. Alla dessa klädespersedlar äro uppköpta på skräpmarknader af skeppare, som besöka Tahaïti, och sålda här, der det icke finnes någon skraddare, med ofantlig vinst. Som en fullständig klädning skulle vara ganska dyr, så åtnöjer man sig med någon del deraf. Detta har modet i Tahaïti helgat. Den som paraderar med en frack eller Engelsk soldatuniform, är för öfrigt, ända till Tapagördeln, alldeles naken, och den som har mågtat få sig pantalonger eller en väst, tror sig likaledes hafva gjort nog för sin garderob. Några bära blott en skjorta, andra svettas under en tjock klädeskappa, som uti ett Ryskt imbad, men äro för fåfänga att lägga bort den. Strumpor och stöflor eller skor ser man alldeles icke. Putslustigast att påse äro likväl Herrarne i frackar, som merendels äro för korta eller för trånga åt dem.

Många kunna knappt röra armarna, utan nödgas hålla dem utsträckta som ett par qvarnvingar, hvarjemte icke sällan en armboge genom en uppsluppen söm tittar nyfiket ut i världen.

Man föreställe sig en sådan, efter dess begrepp ganska anständigt klädd, församling, och tillika, för att fullkomna det comiska af intrycket, de högtidligt allvarsamma ansigtana, och man skall finna att jag, placerad midt emot den, omöjligt kunde vara andäktig.

Icke alldeles så löjligt, men ändå rätt besynnerligt, voro fruntimmerna klädda. De hade på sig korta hvita eller randiga mansskjortor, som icke skyldte knäna, några med breda krås i bröstet, eller hade de omsvept sig med lakan. De kala afklippta hufvudena, ett af Missionnärerna infördt bruk, pryddes af små Europeiska halmbhattar, af smaklös, underlig form, fullsatta med band och blommor, hvilka äfven i Tahaïti eftergöras. Högsta prydnaden af toiletten utgjorde en brokig bomulls-duk, som tillika betecknade ägarinnans stora välmåga.

Då Wilson kom upp på predikstolen, lutade han sig ned, satte den uppslagna Bibeln för ansigtet och bad tyst för sig sjelf, hvilket hela Församlingen strax gjorde efter, nyttjande psalmboken i stället för Bibel. Härpå uppslogs och afsjöngs den utsedda psalmen. En illa lärd choral förderfvades ännu mer af falska röster. Efter slutad sång läste Wilson några capitel ur Bibeln, hvarunder man föll tvänne gånger på knä. Största delen af åhörarne tycktes vara ganska uppmärksam och det rådde en berömvärd tystnad, hvilken blott åtskilliga gånger, och i synnerhet vid knäfallandet, afbröts genom hviskningar och sqvaller af några unga flickor som sutto bakom mig, hvarföre Herrarne Bennet och Tyrman ofta kastade straffande blic-

kar ditåt. Änskönt en sådan blick alltid träffade som en blyxt och förstelade, så upplifvade dock ungdomskraften snart åter de af skräck förlamade lederna. Hviskandet och sqvallrandet började på nytt, och den hvita främlingen bekikades, liksom man icke vore obenägen att göra hans närmare bekantskap. Sedan Wilson slutat sin läsning, söngs åter en psalm och dermed var gudstjensten slutad. Gruppvis vandrade nu församlingen genom den sköna breda alléen, med psalmboken under armen, högst själf-förnöjd hem, hvarvid deras costume blef först riktigt frappant. Emedlertid hade all lust att skratta förgått hos mig. Jag hade nu deltagit i en stor sammankomst af dessa nya, gudfruktiga, så kallade Christna Tahaïter. Jag jemförde dem med deras af äldre resebeskrifvare skildrade förfäder. Detta förde mig på betraktelser, hvilka blefvo så mycket mindre hugnande, ju mer jag blef bekant med Tahaïtis nyaste historia.

Efter flera misslyckade omvändelseförsök ifrån år 1797 lyckades det äntligen Engelska Missionnärer att bland Tahaïterna bana väg för hvad de kallade Christendom, och att vinna själfva Konung Tajo, som då regerade i ro och fred öfver bägge halföarna, för deras lära. Men derigenom kastades eldgnistan i en kruttunna, som gjorde ett förskräckligt utbrott. Den nya Religionen blef med våld införd. Alla Maraïs blefvo på Konungens befallning plötsligen förstörde, likasom allt annat, som på något sätt kunde påminna om de dittills dyrkade gudomligheter. Hvar och en, som icke ville strax tro på den nya läran, blef dödad. Med omvändelse-ifvern hade ett tiger-raseri bemäktigat sig de för så stilla och milda sinnena. Blodströmmar flöto. Hela folkstammar utrotades. Många gingo själfva

sjelfva döden modigt till möte, och valde den hellre än att förkasta sin fordna tro. Några få undgingo den, derigenom att de flyktade till de höga, obebodda bergen, der de ännu, sina gamla gudar trogne, lefva skilde från den öfriga världen.

Med fanatismen förenade sig, såsom alltid, herrsklystnad. Konung Tajo, icke nöjd att i öfverlevforna af sitt folk se idel anhängare af den nya Religionen, drog ut på eröfving, för att införa den äfven på de öfriga Sällskaps-öarna. Detta hade ock lyckats honom med de flesta, men då uppträdde den unge hjälten Pomareh, Konung på den lilla ön Tabua, emot honom. Hvad som fattades denne i härsmagt, ersatte hans utomordentliga tapperhet och hans öfverlägsenhet i krigskonst. Sålunda eröfrade han den ena ön efter den andra ifrån Konung Tajo och slutligen sjelfva Tahaïti, tog honom till fånga och offrade honom åt hans mördade oskyldiga religionsförwandters skuggor. Sedan underkufvade han alla andra ditintils sjelfständiga Sällskaps-öar, och tog, såsom hela Archipelagens beherrskare, sitt residens i Tahaïti. De underkufvade Konungarna lät han sjelfva styra sina öar under hans öfvervälde och ålade dem en årlig skatt af svin och frukter. För att ännu mer befästa sin regering genom släktförhållanden, förmälte han sig med dottren af den mäktigaste Underkonungen; den i Ulietea, och efter gammal plägsed bléfvo de tre öfriga systrarna, jemte henne, hans gemåler.

Nu herrskade åter lugnet på Tahaïti och öfver hela Archipelagen. Pomareh var en vis och mild regent. Han lät sina nya undersåtares tro vara oanfäktad, fastän han icke bekände sig till den. Missionnärerne, inskränkte till

blott öfvertalande, förstodo dock att behålla folket vid deras lära, så att de till bergen flyktade fortforo att lefva af-söndrande hellre än att ibland sina landsmän vara föremål för hat och förakt. Äntligen lät också Pomareh med hela sin familj, på Missionnären Notts intalan, döpa sig, och dog som Christen i sina bästa år, genom följderna af omåttligt njutna starka drycker, som han erhållit från sina nya trosförwandters skepp.

Han hade fått en oöfvervinnelig passion för dessa drycker, fastän han insåg deras skadliga följder, och ofta i sitt druckna tillstånd utropade han: O Konung, i dag skulle dina feta svin kunna regera bättre än du!

Denna svaghet öfvervägdes emedlertid så mycket af hans goda egenskaper, hans tillförene ådagalagda tapperhet, hans städse öfvade rättvisa, mildhet och frikostighet, att han ända till sin död åtnjöt allmän aktning och kärlek af sina undersåtare, hvilka ännu under vår dervaro, nära två år senare, klagade högeligen öfver sin förlust, änskönt han varit en oinskränkt Monark och de nu, genom Missionnärernas inflytelse, hade fått en efter den Engelska bildad eller efterapad constitution.

Missionnärerne hafva nämligen begagnat sig af Pomareh's sons minderårighet (under vår tid ett barn om fyra år, som, under namn af Pomareh den andra, är Konung, för att öfvertala Tahaïterna att antaga denna af dem hopsmidda constitution. Af den allmänna sorgen öfver den oinskränkta Konungens bortgång hade man just icke anledning att sluta, att den spridt någon ny sällhet öfver ön. Men så stor är Missionnärernas magt öfver sinnena, att allt hvad de vilja, blir af folket verkställt.

Efter denna constitution är Tahaïti nu indeladt i 19 district, och den närgränsande ön Eimeo, som icke har

någon särskild Underkonung, i 8. Hvert District har sin Ståthållare och sin Domare. Den förra tillsättes af Parlamentet och den sednare väljes af folket. Bägges embetsförvaltning räcker blott ett år, men kan förlängas för de påföljande, om man är nöjd med dem. Deras syssla är att bibehålla ordning och slita små tvister. Vigtiga saker måste hänvisas till Parlamentet, som består af Deputerade från alla districten och har den lagstiftande, likasom Konungen den verkställande magten.

Då Tahaiterne äro vande vid en blind vördnad för Missionnärerna och, så vidt möjligt är, vid alla företag inhemta deras råd, hvaraf de låta bestämma sig, så ser man, att svärigen någon kan blifva eller ännu mycket mindre förblifva Parlamentsledamot, Ståthållare eller Domare, som ådragit sig deras misshag, samt att de genom Constitutionen fullkomnat sitt välde, såsom Prester och Regenter.

Äfven vid valet af förmyndare för den unga Konungen, som förer regeringen i sitt namn, har Missionnärernas sluga politik visat sig. Det har fallit på Underkonungen på ön Balabola, hvilken väl utmärker sig genom sin jättelika längd af 7 fot, äfvensom genom en alldeles ofantlig fetma, som knappast tillåter honom att röra sig ur stället, men ingalunda genom själsförmögenheter. Naturligtvis skall detta köttberg, som man på något afstånd snarare kan taga för ett obekant djur, än en menniska, finna det ganska bekvämt, att endast vara Missionnärernas språkrör. Men på det att deras välde skall vara säkert äfven för framtiden, är den unga Konungens uppfostran helt och hållet öfverlemnad åt Herr Nott, som väl icke lär uraktlåta att ifrån barndomen vänja honom vid tillbörlig lydnad.

Den egentliga Constitutionsacten var ännu icke utkommen. Missionärerne arbetade ännu på den, på förhand öfvertygade, att allt hvad de funno för godt att insätta deruti, skulle blifva utan motsägelse antaget. Förmodligen utkommer den efter vederbörlig fullbordan ifrån deras tryckeri, och det skulle vara interessant, om någon resande framdeles meddelade den i öfversättning.

Ehuru fast Missionärernas valde än var grundadt, förmodade dock ett litet moln deras politiska firmament. Det fanns ännu en son till den öfvervunna Konungen Tajo, hvilken tycktes icke vara alldeles utan anhängare. Lyckades det honom att bemäktiga sig regeringen, så kunde han tilläfvventys låta Missionärerna umgälla, att de utslutit honom derifrån. Derföre beslöts, att befästa den unga Pomarehs regering genom hans högtidliga kröning, och för att förstärka hans anhang, blefvo alla underkonungarne i Archipelagen dertill inbudne.

Denna stora ceremonie, hvartill anstalterna redan länge varit färdiga, skulle nu snart försiggå och redan voro nästan alla underkonungarne ankomne till Tahaiti med talrik suit. Ibland dessa befann sig den unga konungens farfader, den mäktiga Regenten på Ulietea, som hade fört med sig ett par hundra till en del med skjutgevärf beväpnade krigare.

Gerna hade vi bevistat denna första kröning af en konung på Sällskapsöarna; men vår tid medgaf det icke, och så lät jag Herr Tyrman, som hade anordnat allt hvad ceremonien beträffade, gifva mig en beskrifning derpå, den jag i utdrag här meddelar.

Samtelige Underkonungarne, Prinsar, Parlamentsledamöter och andra höga ämbetsmän samlas hos Drottningen. Derifrån beger processionen sig efter rang och vär-

dighet, med den unga Konungen och Missionärerna i spetsen, till en öppen plats, i hvars midt står en af sten huggen thron, på hvilken den lilla Pomareh uppsättes. Processionen formerar en ring omkring thronen, och Tyrman håller ett tal. När det är slutat påsätter han konungen en krona, som han medfört ifrån England och som till formen liknar den Engelska. Härpå ger han honom Bibeln i hand och säger: detta är den lag, som du under din regering skall följa. Nu nedstiger Konungen från thronen och processionen går i samma ordning som förut till kyrkan, der, efter hållen gudstjenst, smörjelsen för rättas. Dermed är högtidligheten förbi, och en måltid slutar festen.

Märkvärdigt är, att icke Constitutionsacten, utan Bibeln, öfverlemnas åt konungen till rättesnöre för hans regering. Skulle icke en slug reservation ligga deruti? Om Constitutionen tilläfventyrs icke hade åsyftad verkan, att de lydige Tahaïterne, mera dristiga och mognade genom den, skulle försöka att undandraga sig ledbanden, så kunde Notts elev, af ingenting bunden vid den, med all rätt åter kasta den öfver ända, och bringa de upproriska tillbaka under Missionäernas lydnad. Han kunde dervid ändå alltid förfara samvetsgrannt efter det honom gifna rättesnoret, särdeles så som det skulle blifva förklaradt för honom. Huru denna kröningshögtidlighet aflupit, om Tajos son dervid förblifvit stilla, om han delat öde med många olyckliga pretendenter i Europa, eller om gnistan till ett inhemskt krig, som kan gifva Tahaïti åter en annan gestalt, ännu glödgar under askan, derom måste vi förvänta underrättelse af sådane som efter oss besökt denna intressanta ö.

Religion och Statsförfattning kunna hastigt upplyfta ett folk ifrån det råaste tillstånd till allt högre grad af bildning, men kunna ock hålla dem, såsom Turkarne, i ett fortfarande barbari. Huru hafva nu dessa mäktiga krafter verkat på Tahaiterna? Huru skulle de hafva kunnat verka?

Den sanna, ägta Christendomen och en liberal regering skulle hafva snart ställt detta, med så lyckliga anlag till hvarje samhällsdygd begåfvade folk i bredd med de mest hyfsade nationer. Under deras välsignelserika inflytelse skulle konstver och vetenskaper snart blifvit inhemska, och ägta upplysning, begreppen om det evigt sanna, goda och sköna, skulle hafva redt sinnena, förfinat och förädlat sederna. Europa skulle inom kort tid hafva beundrat och kanske afunnats Tahaiti.

Men Missionnärernas lära är icke den sanna Christendomen, änskönt den innefattar dess, till en del missförstådda, dogmer. En Religion, som behöfde våld för att införas, kan redan derföre icke vara ägta christen. En Religion, som förbjuder hvarje oskyldig glädje, som i ett nästan oafbrutet upprepande af föreskrifna böner dödar andan och förlamar hvarje kraft, misskänner Christendomens gudomliga stiftare, människolägtets milda vän. Sålunda hafva Missionnärernas på Tahaiti falska Christendom väl åstadkommit något godt, men mycket mera ondt. Den har förstört den oförnuftiga afgudatjensten och den hedniska vidskepelsen, men satte en ny irrlära i stället. Den har mycket hämmat stöld och okyskhet, men deremot infört hyckleri och liseri, äfvensom hat och förakt för alla som hafva en annan tro, hvilka känslor förut voro främmande för Tahaiternas öppna och välvilliga character. Den har afskaffat mennisko-offer, men deremot hafva oänd-

ligt många flera menniskor blifvit offrade åt Christendomen, än någonsin åt de hedniska gudarna.

Den äldre Forster skattade, såsom redan är nämnt, Tahaitis folkmängd till minst 130000 menniskor. Ville man ock antaga, att han missräknat sig på 50000, så återstå dock 80000; och då folkmängden nu icke stiger öfver 8000, så har den således sammansmält minst $\frac{2}{10}$. De af Europeerna och Amerikanarne införda starka drycker och de sjukdomar, med hvilka de smittat, hafva visserligen kunnat mycket öka dödligheten; men en mängd öar i Söderhafvet blifva besökte af dem, utan att man märkt någon minskning i deras folkmängd. Att koppor eller pest rásat, vet man icke. Det är således Missionnär-Religionens blodiga införande, som här haft de mest förhärjande sjukdomars följder. Jag tror gerna, att det fromma folket sjelft förskräcktes öfver följderna af sin omvändelse-öfver; men de hafva dock tröstat sig fullkomligt och fortfara att med största stränghet vaka öfver upprätthållandet af alla föreskrifter i deras lära. Derföre har ock den glada lifskraften och den tillförene beundransvärda näringsliten nästan alldeles förgåtts hos den lilla återstoden af det mördade folket, genom det myckna bedjandet och det onyttiga grubblande på ämnen, hvilka lärarena lika litet förstå som lärjungarne. Knappt förfärdiga de nuvarande Tahaïterne ännu något af det papperlika tyget, fläta några mattor, och odla några få rötter. De förlita sig på den öfverallt vildtväxande brödfrukten, som för deras ringa antal finnes i öfverflöd. Deras fartyg, som väckte Europeernas häpnad, äro försvunna. De timra ännu blott små canoter, med hvilka de fiska på korallbankarna omkring deras ö, och med dessa, äfvensom med några inköpta Europeiska och Amerikanska båtar, göra de äfven sina längre resor

till de öfriga öarna. Likaledes äro de otillgänglige för hysade nationers industrije, så mycket de än förstå att värdera många dess alster. Förgäfves erbjuda dem färet och bomullsbuschen, som der trifvas mycket väl, ämnen till spånader. På Tahaiti går ännu icke någon spinnräck, och ingen väfstol ger dem tyg till kläder, hvilka de hellre köpa af utlänningar för ägta perlor och allt det mynt de äga. En af våra matrosar fick fem piastrar för en gammal skjorta. Man har äfven fört hästar och boskap till dem, men de kunna icke med dem, hvarföre de allesammans kommit i de bland dem boende främlingars ägo, men äfven hos dessa blifvit så sällsynta, att det begärdes 100 piaster för en oxe, som vi ville köpa till skeppets proviantering. Endast Drottningen hade ett par hästar, men nyttjade dem icke. Ännu fanns på hela Tahaiti ej en gång en smed, ehuru nödvändig den var, för att åtminstone laga de jern-redskap, som längst för detta utträngt de äldre af sten. Besynnerligt är det, att äfven bosatta främlingar icke idka något slags handverk. Kunna Missionnärerne hafva någonting deremot? Säkert är, att de äfven imponera mycket på dem. Emedlertid ärnade likväl en Amerikanare anlägga ett sockerkokeri på Tahaiti, och lofvade sig god vinst deraf.

Genom Missionnärernas stränga förbud, är flöjten, som förr kallades till lust och glädje, längesedan förstummad. Ingen annan sång får ljuda, än den i kyrkan. Ingen dans, intet fäktarespel, ingen dramatisk representation får mera äga rum. Hvarje nöje för folket, hvilket naturen tyckes hafva ämnat till den gladaste njutning af lifvet, är förbytt till synd, som blir strängt bestraffad. Då en gång en af våra vänner fick en skänk och blef deröfver så glad, att han började sjunga, både strax hans

förskräckte kamrater honom besinna huru det skulle gå med honom, om Missionnären hörde det.

En hvar ser klart, att de urartade Tahaïterne icke mer kunna förefalla så älskansvärda, som deras förfäder förefallit äldre resebeskrifvare. Till och med på deras kropps-bildning måste Religionen hafva haft inflytelse. De stora Jeris, som indela sin tid blott i bedja, äta och sofva, äro alla, karlar och fruntimmer, äfven i ungdomsåren, nästan utan undantag, mycket tjocka. Det sämre mindre folket, som dock, jemte Jeris göromål måste för-rätta andra arbeten, ser väl äfven välfödt ut, men dock icke så godt, hvarföre man ock nu ibland dem träffar långt oftare en skön kroppsbyggnad, än ibland de förra. Jeris äro dessutom underkastade en svår sjukdom, som man icke så sällan träffar ibland dem, och som synes hafva sin grund i för mycken föda och för liten rörelse. Föt-terna på dem svälla nemligen så starkt ända upp emot knät, att all form af fotblad och vada försvinner, och de framskrida på tjocka cylindrar, under hvilka tårna bara helt litet sticka fram, likasom på elephant-tassar. För denna likhets skull hafva Europeerna gifvit sjukdomen namn af elephantism. För öfrigt tyckas patienterne icke bry sig stort om den, eller känna någon smärta deraf.

Karlarne af båda klasserna raka skägget af sig och båda könen afklippa håret helt kort, så att man ser sjelfva huden, hvilket just icke klär och ger deras bruna ansigten någonting aplikt. Som emedlertid detta bruk utvisar att de äro christna, medan deras till bergen flyktade icke christna, landsmän hafva behållit sitt långa hår, så äro till och med de unga fruntimmerna stolta öfver denna vanställning.

All fåfånga är synd, och all sorgfällighet om kroppen är fåfånga. Derföre akta de tjocka skönheterne af Jerisclassen sig icke mera för de brännande solstrålarna, utan äro lika bruna, som de andra. Alla gracer hafva vändt dem ryggen till. Det förtrollande smålöjet är försvunnet. Deremot känner man lukten af den härska cocosoljan, hvarmed de smörja sig, redan på flera stegs afstånd. Med få ord, antingen var den teckning, som de äldre resande gifvit af dem mycket smickrad, eller äro de fullkomligt urartade. Jag har sett bara en enda vacker flicka på Tahaïti, den unga konungens syster, fjorton år gammal, och redan förlofvad med sin morbror, prinsen af Ulietea. Karlarnas figurer och ansigten hafva allmänneligen företräde för kvinnornas.

Bruket att tatuera sig hafva Missionnärerna äfven afskaffat, och derigenom åtminstone befriat Tahaïterna från en onyttig olåga. Man finner blott personer af medelåldern och derutöfver tatuerade; men unga alldeles icke mer. De första Europeer, som besökte denna ö, beskriva de teckningar som intogo isynnerhet den nedre delen af kroppen och armarna, såsom regellösa, räta, krokiga och uddade linier, halfmånar och bilder af foglar. Efter närmare bekantskap med Europeerna förändrades modet, och i stället för de äldre teckningarna kommo Europeiska djur, verktyg, och till och med på det noggrannaste utförda sextanter och compasser. Pantalonger funno städse synnerligt bifall, och den som icke kunde skaffa sig andra lät åtminstone etsa sådana på benen, såsom man ännu ser ofta.

Gerna hade vi anställt en jämförelse mellan de så kallade christna Tahaïterna och de hedniska bergsboarna; men det medförde för stor tidspillan, att uppsöka dem i

deras smygvrår, ur hvilka de framkrypa blott om nätterna, för att bestjåla dalarnas inneväfnare, ibland hvilka de icke våga visa sig om dagarna.

Om nu Missionnär-Religionen spridt hvarken sann bildning eller sällhet ibland Tahaiterna, så bör man lika så litet vänta det af deras constitution, hvilken tyckes vara helt och hållet beräknad derpå, att hårdare tilldraga de band, med hvilka omvändarne insnärt detta godsinta folk och behålla det på allt sätt i sitt våld.

Genom Wilsons åtgärd uppläts åt oss ett litet hus på Cap Venus till våra astronomiska observationer, och, som det sades, just på samma ställe, der Cooks Observatorium hade stått. Äfven erhöll jag ett nära derinvid beläget kongligt lustslott att bebo, såsom en synnerlig ynnest af Regenten.

Denna ganska stora byggnad hade varit den afslidne Konung Pomarehs käraste vistelseort, och efter hans död hade den af synnerlig aktning för honom blifvit lemnad obebodd. En myckenhet redskap som han hade nyttjat och en Canot, på hvilken han vunnit flera lysande segrar, förvarades der såsom heliga äminnelser af den älskade Konungen. Den hade ett tempelikt utseende. Taket, af blad, hvilade på fyra pelare, och man var icke innesluten af väggar, hvilket i detta heta och torra klimat är ganska angenämt. Omgifningarna voro högst förtjusande. Höga, lummiga träd vinkade en under sin skugga och en silfverklar bäck tillböd ett vederqvickande bad. Luften var uppfylld af vällukt från en närbelägen orangeskog, som betäckte jorden med sin affallna, af Tahaiterna försmäddda frukt. Vi höllo de sköna Apelsinerna och Citronerne rätt väl till godo.

Som vi kunde dröja blott helt kort på Tahaiti, så flyttade jag tillika med Herr Dr Eschscholtz genast in i vår nya boning, och samma dag blef äfven vårt lilla Observatorium inrättadt. Att efter en så lång och tröttsam sjöresa här hvila ut i den förtrollande naturens sköte var en ojemförlig känsla. Vi tillbragte en ytterst angenäm afton utanför vår boning och en vederqvickande natt under vårt bladtak. Då vi om morgonen sutto med våra tobakspipor rätt förnöjde vid caffebordet och uppgjorde huru vi skulle anställa våra observationer, för att så ändamålsenligt som möjligt använda vår korta vistelse, anmäntes hos mig ett bud ifrån Drottningen, som åstundade tala vid mig. Jag lät honom komma in, och en jättelik Jeri inträdde stolt, åtföljd af vår lots, såsom tolk. Allt hvad han hade på sig var, utom den smala gördeln, som karlarne aldrig äro utan, en ganska sliten sandfärgad frack med stora flata blanka knappar, gjord för ungefär 50 år tillbaka, och för nuvarande ägare så liten och trång, att han icke kunde hopknäppa den, och de nakna armarna räckte en half aln nedom ärmarna. Hans kalt afklippta hufvud täcktes af en röd nattmössa, den han till bevis af sin bekantskap med hyfsade nationers seder vid inträdet lyfte litet från hufvudet. Han steg fram till mig med det ordet *Jorona* (god dag), räckte mig sin stora hand, och satte sig ned, utan att afbida min bjudning, tätt framför mina fötter på bara marken, med benen i kors, likasom Turkarna. Drottningen lät genom honom underätta mig, att hon voro nyfiken att se befälhafvaren på en Rysk fregatt, att hon gerna skulle hafva velat emottaga mig i sitt palats; men som hon fruktade att jag icke skulle vilja skilja mig så långt ifrån Matarai, så hade hon fördenskull fattat det beslut att, med hela den kungliga

familjen, här göra mig ett besök. Den utskickade tillade vidare, att de höga herrskaperna, som kommo sjöledes, skulle ganska snart inträffa, samt att han måste skynda sig för att emottaga dem vid stranden. Han steg så upp, tog mig i hand, upprepade sitt Jorona, lyfte på nattmössan och gick bort.

Knappt hade jag hunnit förbereda mig litet till de höga gästernas emottagande, då folkets spring till stranden redan tillkännagaf deras annalkande. Snart syntes och utanför vår boning en man i en kort Engelsk trunslagarejacka och en högst besynnerligt hopriden brokig Tapa-gördel. Eljest var som vanligt hela hans kropp naken. Hans ben voro prydda med tatuerade pantalonger, och när han vände ryggen till och bockade sig litet, lät han se en stor, ganska skickligt tatuerad compass med alla trettiotvå väderstrecken. I handen höll han en bar, rostig pallasch, och på hufvudet prålade stolt en gammal, söndrig, trekantig hatt med en lång röd fjäder. Vår tolk sade, att det var Kungliga Ceremoniemästaren, men sedermera visade sig, att han förenade flera embeten, t. e. Lifkock och Hofmarskalk, fastän han icke var någon Jeri, utan tillhörde den mindre racen. Till Hofnarr tycktes han hafva största talenten. I alla hans rörelser, åtbörder och miner, rådde en så ofantlig liflighet, att man skulle kunna hafva tagit honom för vansinnig. Utan alla omständigheter och utan att göra något afseende på mig, lade han beslag på hela byggnaden. Med honom följde en hop betjenter i naturens livrée med saker för Herrskapets bekvämlighet, och han lät dem utbreda fina mattor på marken samt ställa allt på behörigt ställe. Dervid gick han till väga med en skyndsamhet, som han hade haft knifven i halsen, sprang ifrån det ena stället till det an-

dra, alltid med bågge fötterna på en gång i luften. In-
gen af betjenterna gjorde honom i lag, hans tunga, lika-
som hans svärd, med hvilket han högg i luften åt alla
håll, voro i beständig rörelse. Han hade ännu icke slutat
sina anordningar, då vi sågo en lång rad parvis gående
Tahaïter ankomma, hvilka buro på bambusstänger öfver
axlarna lifsmedel af åtskilliga slag. Detta fövsatte vår
luftspringare i ny verksamhet. Med några skutt var han
ute hos bärarena och befallte dem nedlägga i en viss
ordning utanför huset dessa af Drottningen mig skickade
skänker. Tre stora svin utgjorde högra flanken. Derefter
följde Patater, Jams, Potäter o. dyl. jemte sköna frukter
af allehanda slag. Sedan Ceremoniemästaren slutat detta
arrangement, vände han sig för första gången till mig
och sökte genom flera komiska pantomimer göra mig be-
gripligt att allt detta tillhörde mig. Ändtligen syntes ock-
så Drottningen med en talrik svit. Hon sjelf gick främst
med den lilla Konungen på armen och hennes dotter,
Prinsens af Ulieta unga fästmö, vid handen. Bakom henne
gingo hennes tre systrar, allesammans, likasom hon sjelf,
stora och tjocka fruar, i ett led, och efter dem trängdes
hela massan af Hofstaten. Sist kom det Kongliga köket,
som bars i allahanda kurbitskärl af personer ur den lägre
folkclassen. Deribland befanns ett lefvande svin, som,
anande sitt öde, genom sitt skrik på ett alltför obehagligt
sätt fyllde Musik-chörens plats vid detta välordnade tåg.
Drottningen och hennes systrar voro insvepta i lakan, och
deras halmhattar ännu fullsatta med stora svarta krusflors-
öglor, till tecken af sorg efter den afidne Konungen.

Den lilla Pomareh, en vacker, liflig pojke, var klädd
alldeles på Europeiskt vis i en liten jacka och böxor af
bombassin. Hufvudet skyldes af en rund hatt, men hans

fötter voro, som på alla Tahaïter, bara. All fotbeklädnad, säga de, hindrar dem att gå. Den unga fästmon, såsom jag förut nämnt, en vacker flicka, hade utstyrt sig helt lätt, blott i ett kort randigt lintyg och utan all hufvudbonad. De jättestora Jeris, som utgjorde Hofstaten, voro till större delen klädde i hvita skjortor och buro runda halmhattar med svarta band.

Det var första gången efter sin gemåls död, som Drottningen begaf sig till denna, nu af mig bebodda byggnad. En ström af tårar störtade ur hennes ögon vid minnet af det förflutna och hela Hofvet grät pligtskyldigast med. Denna känsla af smärta räckte likväl icke länge. Ansigtetna upplarnade småningom. Drottningen aftorkade sina tårar och helsade vänligt på mig. Ceremoniemästaren anviste nu den Kongliga familjen deras platser på de finaste mattorna och de satte sig på Asiatiskt vis ned på dem. En af mina stolar blef framsatt midt emot den Kongliga familjen, och man bød mig taga plats på den. Under tiden hade Ceremoniemästaren försvunnit, för att besörja om taffeln.

Sedan Drottningen med sina blickar mönstrat mig från topp till tå och meddelat sina anmärkningar åt de närvarande, lät jag genom tolken förklara min tacksägelse för det goda emottagandet på ön, för de mig förärade skänker och för den höga ära som vederfarijs mig genom hennes besök. Hon upptog detta mycket nådigt och lät göra mig åtskilliga frågor, hvilka jag med all henne skyldig aktning besvarade, t. ex. huru gammal jag vore, om min resa räckt länge, om jag vore Christen och huru ofta jag beder om dagen. Vid den sista frågan hade jag visserligen haft tillfälle att något upplysa Hennes Majestäts begrepp om Missionär-Religionen, men jag kände mig

icke nog stark, att inlåta mig i en theologisk strid, utan åtnöjde mig derföre med den förklaringen: Christendomen lärer, att vi en gång skole dömmas efter våra gerningar, och icke efter antalet af våra böner. Huru troget tolken återgifvit mitt svar, och om icke Drottningen derföre ansåg mig för en kättare, vet jag icke, men förmodar det nästan, ty hon afbröt talet om religiösa ämnen, och frågade, för att komma på något annat, om jorden verkligen var rund. Jag försäkrade Hennes Majestät: att jag kunde bestyrka det af egen erfarenhet, emedan jag nu fore omkring henne för tredje gången. Detta tycktes väcka någon förvåning, men föreställningen af jordens klotform ville dock icke falla sig rätt fattlig.

För att gifva samtalet ett nytt interesse, tog jag fram några skänker åt Drottningen, hennes familj och närmaste omgifningar, hvilka, ehuru obetydliga de än voro, väckte stor glädje, och åstadkommo en emot sorgens tecken och känslor vid ankomsten ganska contrasterande, högst glad sinnesstämning. Drottningen fick ett stycke Callicot om 5 å 6 alnar, en brokig silkesduk, en liten spegel, en sax och några glasperlor, och tackade mig för hvarje sak med en hjertlig handtryckning. Den unga Prinsessan fick likaledes en silkesduk, glasperlor och en spegel. Drottningens systrar fingo bomullsdukar, speglar och saxar. Hofstaten, ibland hvilka äfven fyra Damer befunno sig, måste låta sig nöja med knifvar.

Under tiden hade Ceremoniemästaren slagat det medförda svinet och stekt det på Tahaitiskt sätt i jorden. Sedan den Kongliga familjen åter intagit sina platser, inbar han det på ett stort Bananblad och satte det framför Drottningen. Andra betjenter framburo på bordet, eller

snarare på marken, brödfrukt, jams, patater m. m. Äfven min stol blef satt midt emot Drottningen, och hon höd mig vänligt att deltaga i måltiden, men jag blef blott en fäfang åskådare deraf, emedan det ännu var temligen tidigt på dagen och jag hade ingen appetit. Sedan alla rätterna vöro framsatta, gjorde Ceremoniemästaren ett luftsprång, svängde sin förrostade pallasch några gånger omkring och läste så en bön högt. Alla närvarande sänkte hufvudet och bådo tyst efter. När bönen var slutad, fattade Ceremoniemästaren det stekta svinet i bakbenen och slet det i tu. Derefter stykade han det med pallaschen, och lade på blad tämligen dugtiga portioner för den Kongliga familjen, som också genast tog för sig med god appetit, och i stället för knif och gaffel nyttjade finger och tänder. Samteliga sviten hade vid denna måltid bara att se på och fick ingenting med. Icke heller blef jag varse, att de efteråt gjorde sig skadeslösa af de borttagna öfverlevorna. Efter slutad måltid lästes åter en bön, liksom förut, de höga Herrskaperna tvättade sig om händerne med vatten och om munnen med Cocosmjök och lade sig nu samtligen att sofva. Betjeningen aflägsnade sig. Jag afstod min säng åt Drottningen, hvilket hon nådigt emottog. Efter slutad sömn, under hvilken jag hade sysselsatt mig med planer till våra astronomiska observationer, yttrade Drottningen åstundan att bese fregatten. Som anstalterna för våra observationer fordrade all min tid, så ledsagade jag henne icke dit, utan gaf henne en Officer med, hvilken tillika fick sig uppdraget att tillse, det våra gäster på fregatten blefvo emottagne så väl som möjligt. Vid afskedstagandet tryckte Drottningen mig i handen och under bortgåendet

ropade flera gånger till mig ett vänligt Jorona, Jorona. Hela hennes suit åtföljde henne.

På stranden lågo, enligt officerens berättelse, Canoterna färdiga till öfverfart. Drottningen steg, jemte sin familj och vår Officer, uti en henne tillhörig Europeisk båt. Ceremoniemästarn ställde sig i förn på densamma, med pallaschen i hand, vändande compassen åt sällskapet och var under hela farten i sin löjligen rörlighet. När man kom till fregatten, fann man den omringad af en mängd båtar, på hvilka invånarne hade ditfört allahanda bytesvaror. Hela skeppsdäcket var uppfyllt af Tahaitier, och handeln drefs med sådan liflighet och så högljudt, att man knappt kunde höra sina egna ord. Folket tycktes föga bry sig om den kongliga familjen, och det kostade mycken möda att arbeta sig fram emellan båtarna till skeppet. Äfven sedan de stigit upp på däcket, låto de handlande på intet vis störa sig och tycktes icke göra synnerligt afseende på de höga personernas närvaro. Huru helt annorlunda hade det icke varit, om en Missionär hade kommit. Då råder strax den största tystnad och andäktighet. Förmodligen senterade Drottningen att man icke viste henne tillbörlig uppmärksamhet. Hon skyndade sig genast, utan att dröjas af något föremål på däck, ned i Capitains-Cajutan, åtföljd af sin familj, och gick icke förr derifrån än hon for tillbaka i land. Äfven torde skeppets inrättning hafva mindre väckt hennes nyfikenhet, emedan hon sjelf ägde ett i England bygd handelsfartyg och således känner sådana. Desto mer frapperades de höga Damerna af sakerna i cajutan. De beundrade allt och ville hafva allt. Det var ganska svårt att öfvertyga dem, huru outhärligt för mig allt var som de begärde.

Emedlertid bemödade Officerarne sig att hålla gästerna vid godt lynne genom små skänker. Ibland dessa var en bred, oägta galon om ett par alnar. Denna grepo de efter med ett synnerligt begär. De kongliga systrarna delade den strax sig emellan och satte på hattarna bredvid sorgfloret. Derigenom tog begäret efter sådana galoner så öfverhand ibland de förnåma Tahaitiska Damerna, att det blef en verklig sjukdom. Missionärernas stränga lära, som fördömmar all fåfanga, fann här gränsen för sin verkan. Tiggandet om galoner tog ingen ända, och ju ringare förrådet blef, desto mer försökte man allt för att få bara en bit. De plågade ägta männerna måste dagligen till skeppet, till dess det lyckades dem att stilla deras hustrus längtan efter en sådan klenod. Med nöje gåfvo de ett stort svin och åtta höns för en half aln af dessa oägta galoner. Äfven mig bestormade man dagligen i min boning på land, för att få denna nya så högt skattade öfverflöds-artikel, och förundrade sig högligen deröfver, att jag såsom öfverbefälhafvare, icke hade något sådant. Förnämligast hade väl — tout comme chez nous — det bifall som de Kongliga systrarna skänkte galonerna, så uppäggat damerna, att de som icke mera kunde få några, föllo i en svärmodighet, som gränsade till förtviflan.

Medan den Kongliga familjen uppehöll sig i cajutan, hade deras suite stannat på däck och köpte der af våra matroser allahanda gamla kläder för spanska piastrar till hundradefall pris. De goda Tahaitierna förstå sig ännu alldeles icke på värdet af penningar, hvilka de erhålla mången gång af der anläggande skepp, och i synnerhet genom handel med Cocosolja på Nya Holland. Missionnär-

rerna sträfva med all ifver att draga så mycket contanta penningar som möjligt till ön och hafva derföre stadgat vissa pris för alla lifsmedel, under hvilka ingen får sälja något till främmande skepp. Men dessa pris äro så höga, att blott nöden kan tvinga en att betala dem, hvarföre ock Skeppare hellre rikeligen förse sig med gamla kläder, verktyg och leksaker, för att dermed drifva en ganska fördelaktig byteshandel och vid tillfälle äfven bortföra contanta penningar.

Allt så hafva Missionärernas mått och steg likt mången annan finansiell inrättning, en verkan rakt stridande mot den åsyftade.

Den unga prinsessan hade oförmärkt smygt sig in i rummet och der köpt ett lakan af en matros. Med denna skatt sprang hon i den yrase glädje upp på däck, vände det med välbehag på alla sidor och drapperade sig dermed verkligen rätt intagande. Hon tycktes veta det sjelf, sprang sjelfsvåldigt omkring, uppmanade personer af hofstaten att beundra henne; med få ord, en ung Europeiska skulle icke hafva känt sig lyckligare, när hon första gången kastade omkring sig en persisk shawl, än denna unga Prinsessa i sitt matros-lakan.

Klockan 4 blef middagsmåltiden serverad för de höga gästerna och deras svit, alldeles efter vårt bruk, hvarvid man likväl fogat den anstalt, att den Kongliga familjen spisade något skild från de öfriga. Den lilla Konungen hade dessförinnan af ledsnad börjat gråta; och blifvit förd i båten, der han sof roligt. Före och efter maten lästes bön. De på ryskt vis tillagade rätterna tycktes smaka väl, och sjelfva den Kongliga familjen åt med god appetit, änskönt den icke långt förut gjort ett godt mål. Man nyttjade nu sked, knif och gaffel, alldeles som om

man hade varit van vid sådana. Icke heller försmåddes vinet, men deraf dracks mycket måttligt.

Efter slutad måltid blef conversation allmän, då i synnerhet en 70-årig gubbe utmärkte sig genom sin liflighet och sitt högst anständiga uppförande. Han var ibland alla som vi lärde känna den enda som hade känt Capitainen Cook personligen. Han påstod sig hafva varit hans vän, hvarföre han ock ännu alltid bar hans namn, hvilket uttalades alldeles riktigt, fastän Tahaïtierna hvarken hafva e eller k i sitt alphabet. Han skröt litet deröfver att Cook tagit honom med sig på alla sina färder ut åt öns kuster och att han ofta sofvit med honom under ett tält. Han kunde noga uppgifva namnen på Cooks följeslagare och hvad hvar och en i synnerhet sysselsatt sig med. Han berättade Bibliska Historien i kort utdrag ifrån världens skapelse ända till Christi födelse, och för att göra läran om Treenigheten rätt åskådlig, satte han upp tre finger, fällde dem sedan tillhoppa och såg upp åt himmelen. Äfven med Geographien var den gamle Cook icke obekant. Han försäkrade, att han ännu ägde en karta, som hans vän hade skänkt honom. Han sade, att England är en ö, och mycket mindre än Ryssland. På en verldskarta, som man lade för honom, visade han, hvilken väg vi måste hafva tagit för att komma till Tahaïti.

Först vid solens nedgång begaf den Kongliga familjen sig ifrån skeppet, ganska nöjde med det bemötande de erfarit, och styrde rakt till residenset.

Efter detta besök hoppades jag numera kunna i ro använda all min tid till mina göromål, men jag bedrog mig. Änskönt min boning var omgifven af skildtvakter, blef den dock beständigt omsvärmad af nyfikna öboer,

som störde mig mycket, men visade sig derjemte så god-sinte och älskvärda, att man omöjligt kunde blifva ond på dem. Dr Eschscholtz's naturhistoriska samlingar gäfvö dem i synnerhet mycket nöje, och de gjorde sig all möda att ifrån alla trakter af ön skaffa fjärilar, skalbaggar, fog-lar, sjödjur m. m. af tacksamhet för den artighet, hvar-med han visat dem sina samlingar. Äfven fingo de mången gång små belöningar för sin möda att rikta hans sam-lingar, hvilka gjorde dem mycken glädje. Sålunda fick en gammal utsliten frack som tillhört Dr Eschscholtz's och den lycklige blef helt förvånad öfver denna frikostig-het, som öfversteg hans djerfvaste väntan. Med uttryck af den högsta hänryckning och med mycken svårighet trängde han sin stora starka kropp i den mycket mindre och smala Doctors rock. Sedan hans arbete öfvervunnit svårigheten gick han bort stolt med utspända armar och krokig rygg, afundad af sina landsmän, som tyckte att han såg alltför präktig ut och länge följde honom med ögonen.

Ehuru mycket Tahaïterna lagt bort att stjäla, så händer det dock understundom, att de icke kunna hålla sig ifrån att snatta något af de saker, som hafva ett så stort värde i deras ögon. Sålunda tror jag, att om till och med en af de förnämre Tahaïtiska Damerna hade haft tillfälle att knipa en bit oägta galon, skulle hon svårligen hafva undgått frestelsen. Emedlertid blir hvarje stöld, när den upptäcket, utan anseende till personen, straffad, och den brottslige, när han blifvit öfverbevist, vanligen dömd till vägbyggnadsarbete. En körväg skall nemligen anläggas rundt omkring ön, och de som försyndat sig svårt emot lagarna måste arbeta på den. Det vill för-

modligen äfven säga, de som icke bedja nog, eller på annat sätt ådraga sig Missionnärernas misshag.

Vi hade tillfälle att öfvertyga oss om den stränghet, hvarmed förfares emot tjuvar. En artig ägta-man kunde ej emotstå sin hustrus trägna önskan att skaffa henne den här så beundrade drägten, ett matros-lakan. Han passade derföre på tillfälle, när våra matroser tvättade sitt linne vid floden, i ett ögonblick, då han trodde sig osedd, att gripa ett lakan och springa sin väg dermed. Emedlertid blef han fasttagen af sina egna landsmän, förd tillbaka och bunden vid ett träd, hvarefter de tillkännagåfvo händelsen så väl för Missionnärerna, som för mig. Jag begaf mig genast till floden, der jag redan fann Districtets Domare, Missionnären Wilson och Herr Tyrman, hos den vid trädet ännu fastbundne tjuften. Herr Tyrman var i högsta mätto förbittrad, så att den fromma mannen icke kunde hålla sig ifrån att skymfa brottslingen. Han kallade honom ett få, som icke vore värdt att behandlas som menniska, och förhöll sig öfverhufvud, som om han hade mycket att säga i denna saken. Detta föreföll mig ganska underligt, då Domaren var tillstädes och Herr Tyrman icke beklädde något ämbete på ön; men han var ledamot af Missions-Sällskapet — et tout est dit. Man tillfrågade mig nu, om jag ville, att den brottslige blefve piskad, emedan han utom det för stölden stadgade offentliga straff voro pliktig att gifva den bestulne tre svin, hvilket han för fattigdom icke kunde göra. Jag efterskänkte hvad som kunde svara mot svinen och bad, att han måtte slippa med en eftertrycklig varning för framtiden och allvarlig föreställning af stöldens skändlighet, samt befrias äfven från allt annat straff. Men denna bön blef icke bifallen. Den olycklige blef med ett rep släpad

till vägbygghuden. Häruppå försäkrade så väl Herr Wilson som Domaren, att han icke vore en Tahaïtier, utan en med en Underkonung hitkommen innevånare på en annan ö, och att en Tahaïtier skulle icke hafva stulit. Vi miste blott ännu en gång något, ett jernband på en af de små tunnor som vi till Matarai-bugtnens lättare uppmätande hade kring densamma utdelat. Tjufven vardt icke upptäckt, och det blef således ofgjordt, om också han var en utlänning, och om det påståendet, att Tahaïtier alldeles icke mera stjåla, var grundadt eller ej. Visst synes det vara, att stölder åtminstone icke förefalla oftare på Tahaïti, än ibland våra civilicerade nationer.

En morgon förde mig ett ärende till Wilson, hvars dörr, som eljest alltid stod öppen, nu var igenläst. Jag knackade på, men hela huset tycktes vara utdödt; knackade åter, då Wilson äntligen sjelf öppnar dörren för mig. Af hans med tårar fuktade ansigte anade jag, att någon olycka måtte hafva händt honom, men blef snart öfvertygad, att andakten framkallat dem. Ut i förmaket lågo fyra eller fem nakna Tahaïtier på knä och läste Bibeln, personer af hög rang, sade Wilson. Jag gjorde min ursäkt, att jag kommit på oläglig tid, och ville gå bort igen, men Wilson bad mig vänligt stiga in i andra rummet, der jag fann hela hans familj tillika med Herrarne Bennet och Tyrman på knä framför ett efter Engelskt bruk med allahanda köttmat fullsatt caffèbord. Tyrman bad högt, de öfriga sagta för sig sjelfva. Han tackade då Gud för de stora framsteg, som Missionärerne gjorde i Christendomens utspridande. Huru gerna hade jag instämt i denna tacksägelsebön, om det vore sann Christendom de predikade, till befrämjande af människovärde och människoväl.

Bönen räckte ännu en fjerdedels timma. Sedan steg man upp och åt med god appetit, men gaf de förnäma personerna i förmaket ingenting med, och lät dem gå bort utan att bry sig om dem.

Det sätt, hvarpå Europeerne här grädda brödfrukt i ugn, fann jag mycket godt. Tahaitierne bibehålla ännu sin gamla vana att grädda allting i jorden.

Under frukosten berättade Wilson, huru svårt det varit att omvända Tahaitierna. De ville alldeles icke medgifva, att hans tro vore bättre än deras, och då han talade om underverk, som bekräftade hans lära, fordrade de af honom, att också han skulle bota krymplingar och uppväcka döda. Då han icke kunde det, skrattade de honom i synen och han vann på många år inga anhängare. Huru helt annorlunda skulle det hafva gått, om han i stället för berättelser om underverk, hade framställt ren christlig sedolära, hvilken aldrig annat kan än göra intryck på så öppna och känsliga sinnen som Tahaitierna, och nödvändigt leder till idéen om gemenskap med en allgod Fader. Ack, J Missionärer, huru mycket blod haden J kunnat spara.

Jag fick ännu ett besök af den Kongliga familjen, och denna gång åtföljd af alla i Tahaiti närvarande Underkonungar med deras gemåler, samt den lilla konungens farfader. Efter något förspråk framförde mina höga gäster en gemensam begäran mycket beskedligt, menj tillika mycket angeläget. Den bestod deri, att låta göra ett par stöflor åt den lilla Konungen. Hans kröning, sade de, skulle snart försiggå, och det skulle just icke passa Konungen öfver samtliga Sällskapsöarna att vid ett så högtidligt tillfälle sitta barfota på thronen. Jag befalle genast min skomakare afhjelpa detta kongliga behof; mått

togs och den vänligaste tacksägelse af alla höga närvarande belönte min villfarighet. Äfven vid detta besök åt man och sof. Denna gång hade jag tillfälle att se huru de tillaga svinet, som alltid utgör hufvudrätten. Man gräfver en tillräckligt stor, rund grop i jorden och belägger den med stenar. Sedan underhålles eld i gropen till dess stenarne äro uppglödade, hvarefter kol och aska borttagas. Nu betäcker man stenarna med stora Bananblad, lägger det väl rengjorda och med glödande stenar uppstoppade svinet i gropen, betäcker den likaledes med Bananblad och glödande stenar, och kastar slutligen jord ofvanpå. Efter viss tid upptages svinet, hvilket då är en så mör och läcker stek, att den bästa Europeiska kock icke skulle kunna tillaga en bättre. På samma sätt tillaga Tahaitierne äfven sina rötter, hvilka derigenom likaledes blifva ganska smakliga. Endast brödfrukten har smakat mig bättre, gräddad i ugn, hos Wilson.

Matarai-Viken är rik på välsmakande fisk, af mångfaldig, till en del besynnerlig skapnad och de skönaste färger. Tahaitierne äta den gerna, merendels rå, endast doppad i litet hafsvatten. Deras fiskredskap bestå endast i simpla krokare. Att bygga nät, såsom deras förfäder, tillåter dem icke tiden, den de måste använda till bönd. Derföre är det en stor raritet här att få fisk, och begäret derefter så oöfvervinneligt, att det kan till och med hänföra Tahaitiern att förneka sin character, hvarpå vi hade ett exempel. Jag lät en gång kasta ut vårt stora nät, och det uppdrogs fullt af fisk. Våra vänner kastade sig med våld på fångsten och hade egenmäktigt delat den med oss, om icke våra stränga föreställningar och District-Domarens tillfälliga ankomst hade afhållit dem derifrån. Nu talade de ur en annan ton och erbödo sina kostba-

raste verktyg för de minsta och sämsta fiskarna. Jag skänkte dem så många, att de för en gång kunde fullkomligt tillfredsställa sin appetit.

Det talades om en af Missionärerna inrättad undervisnings-anstalt. Jag trodde, att det var en skola, der elementerna af vetenskaperna lärdes, och var nyfiken att erfara Tahaïtiernas framsteg i den. Man hade sagt, att undervisningen börjades strax efter solens uppgång. Derföre mötte dess första stråle mig en morgon vid dörren till skolhuset, en rymlig, med godt bladtak försedd byggnad, väggarna af bambustänger så glest sammanfogade, att vädret kunde öfverallt blåsa igenom och sprida en angenäm kyla. Det inre bestod af ett enda, stort, med bänkar försedt rum, och på en upphöjning stod en liten bänk för läraren. Det dröjde icke länge, förr än åhörare af båda könen kommo tågande. Ingen munter ungdom, som hågen att utvidga sina kunskaper för till lärosalen, blott fullväxta och till stor del äldre personer nalrades långsamt med sänkta hufvuden och bönböcker under armarna. Sedan samlingen hade tagit plats på bänkarna, upptogs en psalm, efter hvilket en Tahaïtier satte sig på den högre bänken och föreläste några ställen ur Bibeln. Derefter söngs det ånyo, sedan fölls på knä, med ryggar- na vända åt föreläsaren, under det att denne likaledes på knä, med tillslutna ögon, läste en lång bön. Derpå steg en annan Tahaïtier upp på upphöjningen, läste, sedan en psalm var sjungen, likasom den första, ett ställe ur Bibeln, och allt gick utan förändring. Sannolikt skedde detta ännu ett par gånger; men jag hade nog vid andra kursen och skyndade mig ut.

Dylika bildningsanstalter för Tahaïtierna finnas flerstädes på ön, men inga andra. Litet läsa och skriva lära

barnen i föräldrarnas hus, och att veta mer, är af ondo. I sanning äro Missionnärerne, åtminstone de flesta, icke i stånd att undervisa andra; men det synes, som den tankan, att det är lättare att regera öfver okunniga än öfver bildade människor, äfven hos dem utgjorde en hufvudgrundsats i politiken. Bedja och lyda äro deras hufvudfordringar af det kufvade och förtryckta folket, som är fromt nog att böja halsen under oket, och tåligt låter till och med piska sig till att bedja. Det är nemligen en särskild Polis-Officer tillsatt, som skall tillse, att folket efter föreskrift går i kyrkan och bönehuset. Jag har sett honom i sin tjenst. Han är beväpnad med en smal käpp af bamburör, och drifver sin hjord, som den brutalaste herde, på det andliga själabetet. Hans ämbete synes honom sjelf vara litet löjligt, åtminstone bar han sig mycket sjelfsvåldigt åt, och mången släng gafs mera på skämt, än på allvar. Emedlertid hindrade icke drivarens lek den hufvudhängande andäktigheten hos de drifna.

Uti Bönhuset, hvilket jag i förstone var färdig att taga för en skola, fans ingen Missionnär tillstädes. Utom mig, bestod samlingen blott af Tahaïtier. Därföre rådde der icke heller den tystnad, som i kyrkan, likväl gick allt tämligen stilla för sig. Jag mönstrade alla ansigten i samlingen, så vidt jag kunde öfverskåda dem, och sökte i deras uttryck läsa de tankar, som sysselsatte det fromma folket, ty att högst få voro uppmärksamme på föreläsningen ur Bibeln, sågs skenbarligen. De flesta tycktes fördjupade i ganska verldsliga speculationer, och hos några målade sig, i en glad mine, hoppet om lycklig framgång. Tilläfventyrs öfverslog mången fåfång Jeri hvad medel han hade att tillhandla sig af skeppsfolket en gammal väst eller ett par trasiga pantalonger, för att vid in-

stundande kröning kunna visa sig med anständighet, och ibland Damerna torde mången öfverlägga, huru hon skulle bära sig åt, för att utan fara förvärfva sig ett lakan. Rakt framför mig satt en, som detta lyckats, och som rätt artigt insvept sig i denna klädnad, hvarigenom hon ådrog sig alla sina närvarande systrars blickar, och blygsamt men med synbar inre förnöjelse, firade sin triumf.

Missionärerna berättade mig många saker om den underbara sjön Wahiria, som ligger ungefär i midten af den norra halfön, i bergen. Sjelfve hade de icke sett den, och ansågo det nästan omöjligt för en Europeé att komma dit. Till och med de dristigaste Tahaïtier, försäkrade de, besökte den sjö blott sällan, och på ön gick den sägn, att ett ondt rå bodde i den. Sjöns djup vore outgrundligt, och huru vattnet kommit på en sådan högd, kunde icke förklaras. Vår Mineralog, en ung, oförskräckt karl, beslöt att begifva sig dit. Han tog trenne Tahaïtier till följeslagare med sig: Maititi, som strax vid vår ankomst knutit vänskapsförbund med honom och antagit namnet Hofmann, Taure, en äldre, allvarsam man, och Teiraro, en ung, lustig ture. De begge senare uppskrefvo sjelfva sine namn för honom. I början hade ledarena gjort många svårigheter och försäkrat, att resan blefve för besvärlig, och genom de af regnet högt stigna strömmarna ganska farlig; men en skjorta, lofvad åt hvardera af dem, hade undanröjt dessa hinder, och de resande antrodde modigt sitt tåg vid middagstiden. Maititi, soldat i Konglig Tahaïtisk tjenst, bar sitt stånds insignier, en musköt, på hvilken blott låset fattades, och ett patronkök utan krut. Med tillhjälp af några Engelska gloser, som han kunde, hade han tillstyrkt Herr Hofmann att taga med sig skänker åt hans landsmän. Ty, hade han sagt,

änskönt deras gästfrihet och hans anseende ibland dem skulle öfverallt bereda ett godt bemötande, borde likväl en man, med hvilken han ingått vänskapsförbund, städse bevisa sig nobel.

I förstone gick resan på en tämligen bred, god väg, genom lundar af fruktträd och flera byar. Befolkningen i denna trakt syntes starkare, än omkring Matarai. Ut i districtet Weijoride kom man in i bergsbygden, och snart öppnades en förtjusande dal, som sträcker sig åt sydsydväst och genom hvilken öns största och stridaste bäck flyter. Höga, branta, med den härligaste grönska öfverklädda sluttningar, från hvilka otaliga vattenfall nedstörta, omgifva grunden. De bestå, liksom vid Matarai, af basalt. Här försvinna Brödfruktträdet och Cocospalmen, men Pomeranser och Ananas växa, utan mennisko-åtgärd, saftigare och skönare än i våra drifhus. Blott de enstaka och glest vid bäcken stående hyddorna gifva tillkänna, att menniskor bo här. Första natten tillbragte våra resande i en sådan hydda, hvilken beboddes af ett gammalt ägta par. Maititi tycktes tro sig vara på ärans fält och började såsom tapper soldat fouragera. Herr Hofmann måste be honom taga måtta i akt och öfverlemna åt vår värd att undfagna oss. Denne tog ock genast en gris, och Maititi agerade nu med mycken skicklighet så väl slagtare, som kock.

Sättet att göra upp eld vid detta tillfälle beskriver Herr Hofmann sålunda: En Tahaitier tog tvänne trädstycken af olika hårdhet, stödde det lösare emot marken och gned med ena ändan af det hårdare hastigt upp och ned. Detta förorsakade en fåra, vid hvars nedre ända samlade sig trädmjöl, som snart började glimma, lades sedan mellan torra blad och genom svängande fram och

åter gaf en låga. Det hela gick fort och lätt till väga; dock måste särskild öfning fordras dertill, ty för Herr Hofmann lyckades försöket icke, trots all ansträngning.

Före maten läste värden högt en bön, hvilken de öfrige läste efter sagta; sedan åts mycket och talades litet. Innan man lade sig att sofva gjordes åter bön. Herr Hofmann fick till säng, en upphöjd, med mattor belagd plats i hyddan och ett par dukar af det Tahaitiska tyget Tapa till täcke. Hans ledares, af appetiten under måltiden dämpade talträngdhet fick nu åter luft och störde honom. Nästan hela natten igenom talade de med värden, förmodligen om vårt skepp, som han ännu icke hade besökt, och om deras umgänge med oss. Följande dagen fick han, vid vårt afsked, en knif, hvilken ansenliga gåfva tycktes vida öfverträffa hans väntan.

Ofvanföre blir dalen vildare, men skönare. Den utvidgar sig till en bassin. Bergslutningarne omkring äro flera tusen fot höga. Ifrån de svarta bergspetsarna utbreder sig ända ned i dalen en grön småskog, igenom hvilken, likt silfverband, fradgande och brusande vattenfall nedstörta.

Middagstiden anlände de resande till en hydda, som beboddes af en Maititis vän, vid namn Tibu. Denne Tibu ägde några timmars väg högre upp ännu en hydda, der hans hustru bodde med svinen och hundarna. Detta var sista stationen till Wahiria-sjön, och det beslöts att stanna här öfver natten. Innan resan gick längre följande morgon, blef ett stort svin fastbundet, hvilket skulle vid återkomsten slaktas, och, väl tillagadt, framsättas för gästerna, hvilka den gästfrie Tibu nu äfven sjelf åtföljde.

Här upphörde allt spår af väg. Man såg, vid 711 fots höjd öfver vattenytan ofantliga granitblock, som draga

sig åt sydsydost. Vägen till Wahiria går åt sydsyd-vest. Man steg uppåt och kom till ett träsk i en annan kittelformig dal, der vilda svin lupo omkring. Man måste åter klänga uppföre en brandt höjd, för att ändteligen komma till Wahiria-dalen; denne går från norr till söder, och bildar en kittelformig bassin, hvori sjön är belägen, hvilken efter barometrisk mätning ligger 1450 fot öfver hafsytan. Bergen höja sig ännu, nästan lodrätt, öfver 2000 fot. Sjön håller ungefär två Verst i omkrets, och får sitt vatten ifrån bergen. Norr ifrån flyter en liten bäck i densamma, men intet utfall upptäcktes. Sjöns djup invid stranden är 11 och i midten icke öfver 17 Toises.

Sedan Herr Hofmann tillfredsställt sin nyfikenhet, vände han om med sina följeslagare till Tibus hydda. Ett stort åskmoln drog sig tillhopa, men regnet dröjde till dess de resande hunnit komma under Tibus skyddande tak. Uttröttad af den besvärliga marschen och den tryckande hettan, lade Herr Hofmann sig att hvila, medan hans följeslagare slagade och stekte. Molnet kom nu snart öfver hyddan. Åskan dundrade så starkt i dalen, att de fasta bergen tycktes häfva; blixtar upplyste den mörka natten med dagsljus, och regnet nedstörtade så väldigt, att den närbelägna strömmen steg högt öfver stränderna. Den som öfverlevvat ett häftigt åskväder ibland berg i ett trop-land, kan aldrig förgäta intrycket deraf.

Följande dagen var en söndag. Strax efter uppvaknandet höll Tauru en lång bön och läste sedan ett capitel ur Nya Testamentet, hvaraf fanns åtminstone ett exemplar i hvarje hydda. Häruppå togs en dugtig frukost, och efter den ville Herr Hofmann bryta upp; men hans
ledsa-

ledsagare kunde hvarken genom böner eller hotelser för-
 mås dertill. De försäkrade, att sabbathen ohelgades, om
 de fortsatte resan, och de skulle blifva hängde, om Mis-
 sionnären förnumme deras missgerning. Detta var väl nå-
 got för starkt uttryckt, och jemte det religiösa skälet och
 fruktan för Missionnären tycktes äfven öfverlefvorna af
 svinsteken, hvilka man icke ville lemna i sticket, hafva
 sin verkan. Följande morgon gjordes uppbrott utan mot-
 sägelse. Under vägen sällade sig ännu några hushåll, la-
 stade med Berg-Bananer, till våra resande, och sålunda
 ankommo de i stort sällskap till Matarai.

Herr Hofmann gjorde åtskilliga mindre besvärliga re-
 sor till fots till det inre af ön och kom äfven till Arue,
 nuvarande Kongl. Residenset. De geognostiska och mine-
 ralogiska observationerna på dessa ströftåg äro förvarade
 till en särskild uppsats*). Likväl må här lemnas rum för
 något rörande hans umgänge med invånarne, och hvad
 han dessutom meddelade.

Deras bostäder äro uppförde af upprätt stående gröf-
 re Bambusstänger, hvilka äro ställda tämmeligen glest, så
 att luften kan svalkande draga igenom. Taket af palm-
 blad trotsar det starkaste regn.

Ur alla hyddor, han kom till, stucko barnen nyfiket
 ut hufvudet, och föräldrarna bödo honom vänligt in.
 Han gick in i flera, och hedersplatsen i huset, en med
 mattor och papperstyg betäckt upphöjning, erböds alltid
 åt honom, jemte ett gästfritt bemötande, som vanligen öf-
 verflödigt vedergälldes med en knif. Längs utåt väggarne

*) Denna uppsats är bifogad originalet; men i förmodan, att
 den skulle intressera blott ett mindre antal läsare, har den
 blifvit utelemnad i öfversättningen.

stodo beqväma sängställen, på bambusstolpar, och voro fyllda med mjuka mattor. Öfverallt rådde stor snygghet. En liten instängd gård omgifver dessa vänliga boningar. Om qvällarna upplysas de medelst de oljiga nötterna af vaxträdet uppträdda på en sticka.

Mycken glädje väckte Herr Hofmanns besök hos hans vän, Maititi, som på det hjertligaste bad honom vara välkommen i hans hydda, presenterade för honom sin hustru och sina barn, och efter sitt vis undfägnade honom på det mest lysande sätt.

I det Kongl. Residenset fann Herr Hofmann icke mycket märkvärdigt. Palatset, som den Kongliga familjen bebodde, var en rumrik hydda, med ett förhus, hvori åtta man af gardet hade vakt. Deras enda vapen var en gammal, vid ett bräde fastbunden pistolpipa, hvilken de flera gånger afsköt, tilläfventyrs för att vänja den unga Konungen vid stridernas larm. Den afiidne Konungen ligger begrafven i en byggnad af sten, utanför hvilken stå tre kanoner, som, till förekommande af all skada, äro förnaglade.

Det är redan nämnt om handeln med cocosolja från Tahäiti, och om det skepp Drottningen äger. Detta commenderas af en Engelsman och en del af besättningen består likaledes af Engelmän. Det hade nyss kommit hem från en resa till de öfriga Sällskapsöarna, der det upphemtat skatten, och rustade sig att gå till Port Jackson med en last cocosolja, som der är mycket begärlig. Denna olja föres i tjocka Bambustockar. Capitainen gjorde mig besök och berättade ibland annat, det han fått veta af skepp som nyligen besökt Vänskapsöarna, att Konungen på dem hade lagt äfven Navigators-öarna under sitt välde, hvilka nu måste gifva honom skatt.

I December och Januari, Tahaïtis sommarmånader, afbrytes passadvinden ej sällan af häftiga nordvestvindar. Regn och åska infalla då ofta, och räcka mången gång ända till April; men under de öfriga månaderna blåser passaden oafbrutet, åtföljd af en klar himmel. Derföre skulle man kunna anse härvarande sommar för den egentliga vintren, och som Matarais redd är öppen för vestavinden, så göra de skepp, som under denna årstid besöka Matarai, visserligen bättre uti att inlöpa i en hamn som ligger jemt åtta mil i vester från Cap Venus. Den består af korallbankar, är rymlig, skyddad för alla vindar, och har tvänne inlopp, hvilka ligga så till, att man kan segla in och ut med nästan hvad vind som helst.

Ebb och flod i Matarai-bugten afvika mycket ifrån den allmänna regeln, och tyckas icke bry sig om månen, hvilken de dock eljest öfverallt lyda. Hvarje middag, hela året igenom, så snart solen uppnått meridianen, står vattnet högst och faller med den sjunkande solen ända till midnatt. Denna tilldragelse är för innevånarne lika så väl som solen, detsamma som ur. För öfrigt gör vattnets stigande och fallande blott några fot.

Efter Humboldts uppgift är högsta berget på Tahaïti 10,000 fot; enligt barometrisk mätning af vår Physicus, Herr Lenz, endast 8000 fot högt öfver vattenytan.

Vid vår ankomst till Matarai funno vi, enligt våra chronometrar, longituden af Cap Venus $149^{\circ} 20' 30''$. Dess rätta longitud, som Amiral Krusenstern antagit på sin karta, är $149^{\circ} 27' 20''$. Följaktligen felade våra ur på $6' 50''$. Denna rättelse är tillämpad på alla af oss sökta longituder i den färliga Archipelagen. Våra på Cap Venus anställda astronomiska observationer gäfvos dess

latitud till $17^{\circ} 29' 17''$ och longitud till $149^{\circ} 29' 00''$; Magnetnålens variation var $6^{\circ} 50' 00''$ östlig, och dess inklination $29^{\circ} 30' 00''$. Barometern stod på $29' 80''$ till $29' 70''$; Reaumurska Thermometern visade $23\frac{1}{2}$ till $24\frac{1}{2}$ värme.

De öar, som jag under min förra resa på Skeppet Rurik upptäckt och hvilkas geographiska läge jag bestämt, såsom Romanzow-, Spiridov-, Deansöarne o. s. v., men hvilkas longituder jag då icke hade tillfälle att rätta på Cap Venus, ligga $5' 36''$ mera i vester, än tillförene är uppgifvet.

Capitaine Bellingshausens longitudsbestämningar af de utaf honom upptäckta öar äro efter vår beräkning $3' 10''$ för högt.

Den 24 Mars om morgonen blefvo våra tält på Cap Venus upptagna, de astronomiska instrumenterna flyttade om bord och vi sjelfve öfvergåfvo vår bostad på land. Eftermiddagen var utsatt till vår afresa. Tahaïterne bestormade nu vårt skepp och tillförde oss skänker af lifsmedel, så mycket de hade kunnat få tillhopa. De voro ganska bedröfvade öfver vår afresa och ville icke emottaga några genskänker, för att gifva oss ett bevis af deras oegennyttiga välvilja. De försäkrade med en mun, att af alla nationer som hittills helsat på dem, hade ingen behagat dem så mycket, som Ryssarne. Med de hjertligaste omfamningar togo de afsked af oss, och de fleste voro rörda ända till tårar. De beledsagade oss på sina canoter ända till Baiens mynning, och ville följa oss ända ut i öppna sjön, då en ytterst häftig vindstöt plötsligen tvang dem att skynda tillbaka till stranden. Vi hade genom den så när mistat våra segel och närheten till land gjorde för några ögonblick vår belägenhet vådlig, men officerarnes,

så väl som matrosernas oförskräckthet och skicklighet ställde sig emot faran och öfvervann den lyckligt. Efter en half timme inträdde åter den jemna passadvinden, och under liflig önskan af en lyckligare framtid för de goda Tahaitierna försvann denna sköna ö småningom undan vår åsyn.

Nu vill jag ur förr omnämnda arbete ytterligare tillägga något om det Tahaitiska språket.

Författaren säger:

Det språk, som talas på de flesta öar i Söderhafvet, och som man derföre kan kalla det polynesiska, må anses såsom ett primitift, eller såsom ett släkt språk till det Malayiska och från ett och samma ursprung med det, så är det i alla fall mycket gammalt, ty de menniskor, som tala detsamma, hafva från aldra äldsta tider tillbaka varit skilde ifrån alla öfriga, så att de ansågo sig för de enda på jordklotet, innan Europeer syntes hos dem.

Fastän detta språk, såsom tillhörande ett rått, obildadt folkslag, är, i jemförelse med de Europeiska, ganska bristfälligt, så äger det dock en styrka, en enkelhet och bestämdhet, t. ex. i sina pronomina personalia, hvarigenom det kanske öfverträffar alla.

Dess likhet med Hebräiskan i Verbernas conjugation, äfvensom i några ords ursprung, kan lätt bevisas. Några ord synas verkligen hafva Hebräiska rötter, såsom *mate* död, *mara* eller *maramara* bitter, *rapaous* bota, *pae* sida o. s. v.

Då polynesiska språket är utbreddt öfver en så vid sträcka, och innevånarne på många öar, der det talas, hafva liten eller ingen relation till hvarandra, så förstås lätt, att det har delat sig i många särskilda dialecter.

Dessa äro emedlertid icke så olika, att de icke lätteligen skola igenkännas för grenar af en stam.

Såsom hufvud-dialecter kunna anses: den Hawaianska, som talas på Sandwichs-öarna, den på Marquesas-öarna, den på Nya Seland, den Tongatabuanska, som inneväanarne på Vänskaps-öarna tala, samt den Tahaïtiska. De öfriga, så vidt man vet, hafva mer eller mindre slägtskap med någondera af dessa.

Den Tahaïtiska dialecten utmärker sig genom sitt väljud, emedan den icke har några hårda eller hväsande Consonanter. Hvad som försvårar dess uttal, äro de många diphtongerna, såsom *ao*, *eo*, hvilka icke delas.

Declination ändrar icke substantivets ändelse, utan Casus, som äro blott trenne, nominativ, possessiv och objectiv, bildas genom præpositioner, t. ex.

Singularis.

- Nominat.: *Te taata* — mannen.
 Poss.: *No te taata* — mannens.
 Object.: *He taata* — åt mannen och mannen.

Pluralis.

- Nominat.: *Te mau taata* — männen.
 Poss.: *No te mau taata* — männernas.
 Object.: *He mau taata* — åt männen och männen.

Tahaïterne hafva en mängd bestämda och obestämda artiklar och præpositioner, som de nyttja på ett besynnerligt sätt. Framför nomina propria står ofta artikeln *Te*, äfven framför Gud, *te Atua*, ofta äfven *o*, hvilket likaledes synes här vara en artikel, t. ex. *o Pomareh*, *o Huaheine*, *o Tahaïti*. Detta *o* sättes äfven framför pronomina personalia, när de stå i nominativ. *O vau* jag, *o oe* du, *o oia* hon, han, det o. s. v. På dessa pronomina äro Ta-

häiterne och deras språkförvandter särdeles rika. De hafva icke allenast Österländningarnas Dualis, utan till och med en dubbel i första personen, äfven en dubbel pluralis i första personen, t. ex.

O Taua är du och jag.

O Matau — han och jag.

O Tatou — J och jag.

O Motou — vi tre eller flere.

Derigenom blir också verbernas conjugation mera invecklad, än i andra språk, men är åter deremot lättare, emedan hvarken personer eller tempora förändra sjelfva ordet, utan allt uttryckes genom tillsättning af särskilda partiklar frammanför, t. ex. *Matau* frukta, *Te matau nei au* jag fruktar, *te matau ra oau* jag fruktade, *i matau na oau* jag hafver fruktat, *e matau au* jag skall frukta.

Som mina läsare svårligen önska lära Tahaitiskan fullkomligt, så slutar jag här utdraget ur språkläran. Den som vill lära detta språket grundligt, måste resa till Tahaiti, men då råder jag honom att beväpna sig med tålmod, ty Tahaitierne äro väl mycket förekommande med sina undervisningar, men hafva Tyskarnas osed, att skratta, om man icke talar deras språk riktigt, hvilken erfarenhet vi ofta hafva gjort.

Några månader före oss hade Capitainen i Franska Flottan Duperrey, besökt Tahaiti under sin upptäcktsresa med Corvetten Coquille. Han är lyckligen återkommen till sitt fädernesland och skall utgifva sin resa, af hvilken han redan haft den godheten att skicka mig några häften. Man kan lofva sig en betydlig vinst för vetenskaperna af detta verk.

Pitcairnon.

Jag har förbigått den på min resa, men jag träffade i hamnen Conception, uti Chili, en Amerikansk Sjö-Capitaine, som nyligen besökt den, och på Tahaiti råkade jag en af de första grundläggarrinnorna till denna ös befolkning, hvilken talade Engelska bra nog, så att jag kunde samtala med henne. De underrättelser, jag inhemtat af dessa båda personer, torde icke vara misshagliga för mina läsare, och de, som icke känna denna intressanta colonies upphof, se tilläfventyrs gerna, om jag i korthet berättar dess historia ifrån början.

Engelska Regeringen ville plantera det så nyttiga brödfrukträdet på sina Vestindiska besittningar, och skickade derföre i September år 1787 skeppet *Bounty*, fördt af Lieutenanten Bligh, hvilken förut tjent som Styrman under Capitainen Cook på hans resor, till Söderhafvet, för att ifrån dess öar föra en laddning unga träd af detta slag till Westindien. Skeppets besättning bestod inalles af 46 Man.

Efter en ytterst besvärlig resa, hvarunder han i 30 dagar förgäfves försökt att komma omkring Cap Horn, och omsider måste besluta att omsegla Goda-hopps-udden, anlände Bligh äntligen i October 1788 lyckligt till Tahaiti.

Inlastningen, hvarvid de älskvärda Tahaïterne voro ganska hjälpsamme, räckte fem månader, förmodligen emedan Lieutenanten Bligh och hans manskap fann sig ganska väl på Tahaiti. Under hela tiden lefde skeppsfolket i största samdrägt med öboerna och i synnerhet med dem af qvinnokönet. Häri ligger sannolikt också en orsak till Blighs sednare öde.

Den 4 April 1789 afseglade han ifrån Tahaïti, landade vid en af Vänskaps-öarna, der han ersatte de skadade plantorna med nya, och styrde nu, den 27 i samma månad, i den glada öfvertygelsen att lyckligen utföra sitt uppdrag, kosan åt Vestindien, der den välsignelse skulle spridas, som naturen skänkt sina skötebarn i den växt, hvars öfverförare han var.

Men i ödets bok stod annorlunda skrifvet. Den aldrig eftergifvande stränghet, hvarmed Bligh behandlade sina underhafvande, deras uppbragta hederskänsla, då han lät till och med sin Styrman Christian Fletcher undergå kropps-aga, jemte minnet af den tid de så angenämt tillbragt på Tahaïti, tillvägabragte en sammansvärjning, för hvilken Christian stod i spetsen, och hvars afsigt var att bemästra sig skeppet, skilja befälhafvaren och hans anhang derifrån, vända om till Tahaïti, för alltid försaka fäderneslandet, och der lefva för njutningen och nöjet.

Det hade lyckats de sammansvurna, att hålla sin plan så hemlig, att hvarken Bligh eller någon ibland den delen af besättningen som förblef honom tillgifven anade något derom. Solens uppgång om morgonen den 28 April var den öfverenskomna signalen till det skändliga förehafvandets utbrott. Styrmannen Christian, som just commenderade vakten, steg tillika med tvänne Underofficerare och en Matros in i cajutan till Lieutenanten Bligh, som sof roligt. De kastade sig öfver honom, bakkundo honom, och hotade att mörda honom på stället, om han gjorde motstånd eller blott gaf ett ljud ifrån sig. Bligh visade sig oförskräckt, höd till att försvara sig, och då han måste gifva vika för öfvermagten, ropade högt efter hjälp; men de sammansvurne hade vid samma tid öfverfallit och bundit alla, som icke voro med i complotten, så att den

olycklige Bligh måste underkasta sig sitt öde. Han fördes nu i blotta linnnet och bunden upp på däck, der han fann för sig den honom tillgifna delen af manskapet, 19 till antalet, likaledes bundna. Nu sattes den största båten i sjön, under det Bligh förgäfves bemödade sig att genom föreställningar åter bringa de pligtförgätna till lydnad. De skreko åt honom, att han skulle tiga stilla, eller skulle de slå honom ihjäl.

När båten låg klar vid sidan af skeppet, lät man de bundna Officerarne, sedan man lossat dem ur sina band; först nedstiga i den; derpå sade Christian till Bligh: Nu Capitaine befinna sig edra Officerare och edert manskap redan i båten, det är tid att också ni beger Er dit; det ringaste motstånd gäller Edert lif. Sedan löstes han ur banden, och nedsteg till sina trogna olyckskamrater, under det att bittra förebråelser för hans hittills öfvade tyranni utöstes öfver honom. Sedan båten vidare blifvit försedd med några lifsmedel och man på begäran gifvit de olyckliga en compass, en octant och till gevär ett par gamla sablar, hissade de sammansvurne segel och öfvergafvo båten under högljudt glädjeskri.

Berättelsen om de olyckliga utsattas vidare öde hör väl icke hit; dock torde det för många läsare, som ännu icke känner det, vara angenämt att här förnimma, huru det lyckades deras oerhörda ansträngning, i en öppen båt, som var endast 23 fot lång, 6 fot 9 tum bred och 2 fot 9 tum djup, försedde med få lifsmedel, utan sjökort, lernade det stora världshafvets böljor till pris, att ändå rädda sig.

Då båten öfvergafs af skeppet, var den ungefär 30 mil ifrån ön Tofoa. Det beslöts att landa vid den, för att der intaga ett förråd af lifsmedel och sedan segla till

Tongatabu, hvarest man ville anhålla hos Konungen öfver Vänskaps-öarna om tillåtelse att under hans beskydd sätta båten i sådant stånd, att man kunde våga resa på den till Ostindien.

Man landade lyckligen vid Tofoa och fäste båten vid stranden med en jernkedja; men snart framstörtade en mängd fiendtligt sinnade vildar, helsade de värnlösa ankomlingarna med stenkastning, och skulle snart hafva öfvervunnit dem, om icke den hjältemodige Underofficern Norton hade uppoffrat sig för sina kamraters räddning. Han sprang i land, lossade hastigt kedjan, hvarmed båten var fäst vid klippan, och fick blott så mycken tid, att han hann ropa: flyn, flyn, innan han blef gripen och mördad af vildarna.

Denna hedröfliga händelse betog de flyende allt mod att segla till Tongatabu eller någon annan af vildar bebodd ö. Alla vände sig nu till Bligh, med begäran att blifva förde till någon hamn som tillhörde Europeer och lofvade honom med en högtidlig ed den oinskränktaste lydnad till detta företags utförande. Häruppå fattade Bligh det dristiga beslut, att gå genom Torres-sundet till ön Timor, der Holländarne äga besittningar. Afståndet dit gjorde inemot 4000 sjö- eller 1000 Tyska mil. Den största hushållning måste därför iakttagas vid lifsmedlens utdelning. Villigt underkastade hela manskapet sig den anordningen, att hvar och en skulle få blott ett uns skorpa och en åttandedels butelj vatten om dagen. Redan andra dagen uppsteg en storm, som kastade så mycket vatten in i båten, att den måste oupphörligt ösas af alla krafter, för att icke sjunka. Vid en sednare storm, åtföljd af starkt regn, hade den ringa bröd-provisionen blifvit våt och förvandlad till en gröt, som nu måste tjena till spis,

och äfven denna nödgades man framdeles än mer förknappa, då resan räckte längre, än man i början hade hoppats.

Sålunda i högsta måtto utmärglade af hunger, törst, arbete, väta, brännande solstrålar och genom detta allt uppkomna sjukdomar, hade de olycklige, efter 32 dagars fart, den obeskrifliga glädjen att få Nya Seland's kust i ögnasigte, och snart derefter insegla i Torres-sundet. De landstego på en liten obebodd ö nära kusten, och funno här allahanda välsmakande frukter, ostron och det skönaste vatten i öfverflöd. Med lycksalig känsla hvilade de efter så lång tid, vederqvickte af sund föda, första natten åter på fast mark, men, vid solens uppgång visade sig en ny fara för dem. Vildarne, beväpnade med spjut, hade samlat sig på kusten och hotade med ett anfall, hvarföre ön måste skyndsammast öfvergifvas.

Vid Canalens genomsegling var vädret vackert och sjön lugn. Infödingarne vinkade med gröna qvistar från stranden och bödo dem landstiga, men Bligh litade icke på denna lilla fula Negerracens tänkesätt. Flera obehodda öar tjänade till hviloställen och till intagande af frukter och friskt vatten. Man kände sig lifvad å nyo, och i förhoppning att snart nå målet för allt lidande, ön Timor, rådde det bästa lynne.

Men det var ännu långt dit. Sedan båten hade lemnat Torres-sundet och befann sig åter på vida hafvet, inställde sig å nyo hvarje olägenhet med fördubblad kraft. Hela besättningen var sjuk, några till och med dödssjuka. Nästan alla hade uppgifvit hoppet att någonsin hinna en säker hamn, och anropade himmeln blott om en snar död till slut på deras lidande. Bligh sjelf, ganska dålig, bemödade sig på allt sätt att tända mod hos sina underhaf-

vande, och försäkrade dem att de skulle nu snart komma till land.

Han höll ord. Den 12 Juni klockan 3 på morgonen låg ön Timor med sina höga berg i mildt majestät framför dem. Lik en electrisk stöt genomfor denna anblick de sjukas utmattade lemmar. De upplyfte sina händer emot himmelen, och aldrig har väl en tacksägelse varit innerligare.

Holländska besittningen Cupang upphanns nu inom tvänne dagar, och dervarande Gouverneur emottog medlidsamt de räddade. Utom en enda, hvars lifskraft var alldeles uttömd, blefvo alla snart återställd till helsan, och Bligh fann lägenhet att med sina olyckskamrater segla till England, dit han anlände i Mars 1790.

Man borde tro, att den stora lärdom, som Bligh fått af olyckan, hade gjort honom försigtigare för framtiden, men han vederlade aldrig sin character. Såsom befälhafvare på ett lineskepp föranledde han igenom sin stränghet en ny sammansvärjning, och då han framdeles blef Gouverneur öfver Nya SüdWallis, utbrast der af samma orsak ett uppror.

Efter denna afvikelse återvände vi till berättelsen om colonien på Pitteairnön. Rebellerna på Bounty utvalde, sedan deras brott lyckats, enstämmigt Christian till Capitaine och togo kosan åt Tahaïti. Under vägen dit kommo de till den lilla, högländta och starkt befolkade ön Tabuai, som blef sedd af Cook år 1777, och fattade det beslutet, att der nedsätta sig. Sedan de uppsökt en hamn, blef fartyget dit infördt med mycken svårighet genom corallbankarna. Infödingarne emottogo främlingarna ganska vänligt, och sågo icke blott stilla på, huru desse började bygga en fästning på landtudden vid hamnen, utan till och med länte hjälpsam hand dertill. Emedlertid

varade denna enighet icke länge. I förlitande på sina vapens öfverlägsenhet, blefvo Christian och hans kamrater snart ganska öfvermodige och uppreste de godsinta öboerna särdeles genom bortröfvande af deras qvinnor. Christians manskap blef plötsligen öfverfallet; men han drog sig med dem tillbaka till en högd, hvarifrån gevärselden förorsakade ett stort nederlag ibland vildarna, medan Christian fick blott en man sårad och alldeles ingen död. Likväl funno segervinnarne det icke rådligt, att qvarstanna på Tabuai. De inskeppade sig åter och seglade till Tahaïti.

Under denna öfverfart hade en djup melancholie bemäktigat sig Christian. Samvetsagg och mörka utsigter för framtiden plågade honom. Han slöt sig inne i sin cajuta, visade sig sällan, och talade blott få ord.

När Bounty hade kastat ankar vid Tahaïti, kommo en mängd infödingar om bord, gladdes att återse sina vänner, men förvånades att icke igenfinna Capitainen och en stor del af manskapet. Christian berättade dem, att Capitainen Bligh nedsatt sig, tillika med den bristande delen af manskapet, på Tabuai, der han blifvit Konung öfver ön, men han hade med den öfriga delen af manskapet hellre begifvit sig hit, der de önskade sluta sina dagar ibland sina Tahaïtiska vänner.

Det beskedliga folket trodde på detta föregifvande fullkomligt och gladdes sig hjertligen åt att för alltid få hos sig behålla sina vänner. Men Christians hemliga afsigt var att grundlägga en coloni på någon ännu okänd och obebodd ö, emedan han kunde lätteligen förutse, att Tahaïti skulle blifva den första ort, der Engelska Regeringen lät eftersöka de brottsliga, sedan den fått kunskap om deras gerning. Han var missnöjd med många bland sina kamrater, eller fann dem oskickliga att verkställa

hans förehafvande. Derföre meddelade han detta endast åt åtta bland sitt manskap under tysthetens insegel. Sålunda uppstod en annan sammansvärjning emot de medbrottsliga i den första.

Christian och hans nya complott begagnade sig af tillfället, då alla, som icke hörde till densamma, voro i land, att kapa ankar och hastigt sticka ut i sjön med åtta Tahaitier och tio qvinnor, som de hade lockat till sig.

Sedan de i flera veckor irrat omkring på hafvet, kommo de tillfälligtvis till den af Carteret år 1767 upptäckta Pittcairnön, som är af ringa omfång, har en högländt, klippfull, men bördig jordmån, och hvilken de funno obebodd. Sedan Christian och hans kamrater närmare undersökt densamma, och den yppiga vegetationen synnerligen retat dem, beslöto de att för alltid nedsätta sig här, der de hoppades förblifva dolde för den öfriga världen, och derigenom undgå ett välförtjent straff.

Allt bemödande att upptäcka en hamn, der Bounty kunde inlöpa, var fåfångt. Det blef alltså beslutadt, att med vinden segla till land berga lasten och sedan förstöra skeppet, på det att det icke måtte för framdeles förbiseglande förråda brottslingarnas vistelseort.

Detta beslut blef genast satt i verkställighet. Man utsökte mellan klipporna en plats, der Bounty, som skulle sättas på strand, icke kunde genast krossas af vågorna, och sedan det tagit fast botten, blef lasten med största skyndsamhet förd i land, men skeppet uppbrändt.

I början led den lilla colonien brist på lifsmedel, emedan hvarken brödfukt- eller cocos-träd funnos på ön, hvarföre de måste låta sig nöja med rötter och fisk. Emedlertid sörjdes rikligen för det tillkommande. Alla till Vestindien ämnade växter hade kommit oskadda i land och

blefvo genast utplanterade. Det dröjde väl någon tid, innan brödfrukt- och cocos-träden buro frukt; men de söta pataterna, jams, tarorötter och dylika belönade redan följande året ganska rikligen planteringsens möda.

Sämjan ibland colonisterna, hvilkas allmänt erkända öfverhufvud Christian var, tycktes grundad för alltid. Hvar och en hade fått sitt stycke jord. Snygga hyddor uppstodo, och flitigt odlade patater-, jams- och taro-fält prydde vildmarken. Efter tre års förlopp blef Christian fader åt en son, hvilken han kallade Fridag Fletcher October Christian, men hvars födelse gjorde honom till enkling. Som han nu kände stor böjelse till ett nytt ägtenskap, men alla qvinnor redan hade männer, så gjorde han en Tahaitiers hustru affällig ifrån sin man, hvaröfver denne blef så rasande, att han passade på en stund, då Christian arbetade ensam på sin plantage, öfverföll och mördade honom. Denna gerning blef genast bekant, och uppretade en Engelsman så, att han fattade sin bössa och sköt ned mördaren.

Härigenom i högsta grad uppretade och redan länge tända till hämnd af den mest plågende svartsjuka, emedan qvinnorna gifvo Engelmännerna ett så afgjort företräde, öfverföllu Tahaiterne de sednare oförsedt om en natt, och mördade alla, utom en enda, vid namn Adam, den de äfven ansågo för död, men som endast var illa sårad, och hvilken det lyckades med stor ansträngning att släpa sig till skogen och der gömma sig, så att mördarne icke en gång vid dagsljuset fingo rätt på honom.

När qvinnorna sågo det gräsliga mordet på deras älsklingar, föllo de i förtviflan och törstade efter hämnd, den de öck följande natt tillfredsstälde, dermedelst att de

de under sömnen öfverfölo och mördade samtliga Tahitierna.

Morgonen derpå, så snart det blef ljus, ilade de blodbesläckade Megärerna åter till sina älskade Engelsmans lik, och funno att Adam saknades ibland dem, hvarföre de förmodade att han kunnat rädda och gömma sig, änskönt blod ännu låg på marken i hans hydda. De genomtågade nu skogen i alla rigtningar, för att söka honom, till dess de äntligen funno honom i sitt jämmerliga tillstånd. De förbundo hans sår, buro honom till en hydda, och genom deras förenade omvårdnad samt bruk af helande örtsafter, lyckades det snart att återställa den unga kraftfulla mannen. Allas kärlek concentrerade sig nu i den af dem räddade. Han blef deras gemensamma make och öfverhufvud, hvilken de visade villig lydning, och, efter hans intygande, hafva de icke förbittrat lifvet för hvarandra genom svartsjuka.

Ända till år 1803, således i fjorton år, förblef Adam med sin afkomma dold för den öfriga världen. Men då landade Engelska SjöCapitainen Folgier, som seglade från Canton till Chili, vid Pittcairnön, der han blef ganska förvånad att finna en liten folkhop, som helsade honom på Engelska språket, syntes mycket bekanta med Europeiska seder, och hvilkas hy och anletsdrag till och med antydde Europeisk härkomst. Adam sjelf löste gåtan för honom. Folgier aflemnade berättelse öfver denna upptäckt till Engelska Regeringen, men uppgaf derjemte öns läge så origtigt, att man ansåg den för en nyss upptäckt, till dess Engelska Fregatten Breton år 1814, på sin resa från Marquesas-öarna till kusten af Ghili, äfvenledes stötte på Pittcairnön, hvilken, efter sin upptäckares (Carteret) upp-

gift, hölls för obebodd. Emedlertid blef besättningen på fregatten snart öfverraskad genom anblicken af nätta hyddor och odlade fält. Äfven samlades menniskor på stranden, hvilka genom vänliga tecken bödo dem komma i land. Några till och med sköto med mycken färdighet sina små båtar genom bränningen ut i sjön och rodde mot skeppet.

Man var just i begrepp att tilltala dem på Söderhafs-öboernas språk, då de på ren Engelska begärde få veta skeppets och befälhafvarens namn. Capitainen svarade sjelf, fortsatte samtalet, som blef allt intressantare, och böd öboerna komma om bord, hvilket de ock strax med största frimodighet gjorde, och till och med då, när de omringades af manskapet och bestormades med frågor, förådde ej det minsta af den rädsla, som är de flesta Söderhafs-öboer egen.

Den unga mannen, som först steg upp på skeppet, helsade på Capitainen med mycken anständighet, önskade honom en god morgon, och frågade derefter: om han kände någon i England vid namn William Bligh. Derigenom uppgick hastigt ett ljus öfver de gåtlika Pitteairn-öboerna, hvilka frågades tillbaka: om det på ön funnes någon som hette Christian. "Nej, han är död, men hans son är i båten som anländt" blef svaret, hvilket satte coloniens ursprung utom allt tvifvel.

Man förnam nu vidare, att hela befolkningen på ön gjorde 48 menniskor, att karlarne icke singo gifta sig före tjugonde året eller hafva mer än en hustru, att Adam undervisat dem i christna religionen, att deras vanliga språk vore Engelskan, men att de äfven förstodo Tahaitiska, och att de erkände Konungen af England för sin öfverherre. Tillfrågade, om de icke hade lust att följa

med till England på fregatten, svarade de: "nej, vi äro gifta och hafva barn."

Anblicken af skeppet och manskapet var för dem icke ny. De berättade att Capitainen Folgier varit på deras ö. Men en liten svart pudel, som de hastigt fingo se, skrämde dem. "Det är säkert en hund, utropade de; vi hafve väl ännu icke sett någon, men vi vete att han bites." Emedlertid öfvertygade de sig snart om kreaturets fromhet och lekte med honom.

Nu fördes de i cajutan och undfångades der med en frukost, men uppförde sig dervid ganska beskedligt och röjde under samtalet mycket naturligt vett. Före maten läste de en bön, och höllo sedan rätt väl till godo.

Med mycken svårighet landsteg Capitainen på ön. En behaglig väg mellan planterade grupper af Cocos- och Brödfrukträd förde honom till en liten, ganska vackert belägen by, hvars täcka hus väl voro små, men bekvämt inrättade och förvånande snygga.

En af Adams döttrar, en ung intagande flicka i lätt drägt, emottog gästerna på en högd och förde dem till sin far, en gubbe om 60 år, men som ännu såg ganska kry ut.

Talet föll naturligtvis snart på Christians sammanvärjning, och Adam påstod sig icke hafva haft någon del deri, ej en gång vetat deraf, förrän den utbröt; men med afsky talade han om Blighs sätt att behandla så väl Officerare som matrosar.

Capitainen föreslog Adam att föra honom till England. Det blef snart bekant. Nästan hela Colonien samlades, och alla bådo med tårar, att de måtte få behålla den goda fader Adam. En scene, som rörde sjelfva Engelsmännen.

Pitcheairn-boerna se alla väl ut, hafva sköna tänder och svart hår. Karlarne äro smala till växten och deras längd går till 5 fot 10 tum. Begge könen klädsel består i en mantel, lik den chiliska Pancho, och på hufvudet bärande hattar af vass, prydda med fjädrar. De hafva ännu i behåll en hop kläder från Skeppet Bounty, men de bruka dem icke, och visa dermed mera smak, än deras förfäder på mödernet, Tahaiterne. Ön ger en ytterst behaglig anblick, och skall öfver allt vara fruktbarande. I det inre finner man svinet vildt.

Sju år senare än Breton var Amerikanska handelskeppet Örn, med hvars Capitaine jag talade i Conception, som hastigast vid Pitcheairn-ön. Denne fann folkmängden redan ökad till inemot 100 menniskor. Han var förtjust öfver den ordning han funnit hos dem. Adam styrde såsom en fäderlig Konung, slet alla tvister, och ingen vågade göra minsta invändning emot hans domslut. Hvarje hushåll hade sig anvist ett eget stycke mark att odla. Åkrarne lågo afmätta utmed hvarandra, voro flitigt brukade och buro till det mesta söta Patater och Jamsrötter. Om söndagen samlades Colomien utanför Adams boning, då han läste för dem utur Bibeln och förmanade dem till endragt och goda seder. Hvarje afton, efter solens nedgång, då i detta sköna luftstreck en välgörande kyla vederqvicker innevanarne efter dagens hetta, slöt ungdomen en halfcirkel omkring den älskade fader Adam, som berättade för dem historier från sitt fädernesland och bemödade sig att befästa deras moralitet. Äfven gjorde han dem bekanta med andra länder och folk, talade om konster och uppfinningar, bruk, lefnadssätt och seder i Europa. Om man också icke kan förutsätta många kunskaper hos Adam, så är det dock visst, att han lyft sin Colonie till en grad af bild-

ning, hvarifrån de lätt kunna ernå fullkomlig civilisation. Hans uppmärksamma, åhörare behålla allting noga i minnet, och äro så bekante med cultiverade folkslags seder och bruk, att man må förvånas deröfver.

Oqvädins-ord har Adam vid strängt straff förbudit. Då några öboer besökte skeppet och hörde en matros skymfa en annan, frågade de med förundran Capitainen, om det vore tillåtet i deras hembygd att nyttja sådana uttryck. Fader Adam hade lärt dem, huru lågt det vore att sára sin medmänniska, om ock blott genom ord.

Capitainen försäkrade, att han icke kunde nog berömma detta älskvärda folks character och förhållande, och tillskref det deras Patriarks lära och exempel. Denne gode gamle man var ickedessmindre ganska bekymrad för framtiden. "Jag kan, sade han, icke lefva länge till. Hvilken skall fortsätta mitt påbegynta verk? Mina barn stå ännu icke så fasta, att de ju icke kunna återfalla i förvillelser. En god, dygdig man af en hyfsad nation måste leda dem.

På Tahaïti träffade jag, såsom redan är nämndt, en af Adams hustrur, som kommit dit icke länge sedan med ett Europeiskt skepp, och af hvilken jag inhemtat mycket af hvad här blifvit intaget bland de öfriga underrättelserna. Hon talade Engelska med tämlig färdighet, blott på en främmande dialect. Längtan till fäderneslandet, som öfverallt verkar så mäktigt, hade förmått denna gamla fru att återvända dit. I förstone hade det varit hennes afsigt att der sluta sina dagar, men det hade hon redan ändrat. Hon försäkrade, att menniskoerna voro mycket sämre här, än i hennes lilla paradis, till hvilket hon längtade högeligen tillbaka. Sin Adam prisade hon ganska högt, och påstod att ingen men-

niska på jorden vore värd att ställas jemte honom. Om mordet, som Tahaitierne föröfvade på Engelsmännerna, talade hon ännu med någon hetta, och skröt med den hämnd, som de tagit.

Adam hade gifvit henne det uppdrag att hos Missionären på Tahaiti anhålla om en efterträdare åt honom, emedan han nu vore ganska gammal och krämpig. Äfven var hans plan att flytta några hushåll till Tahaiti, emedan folkmängden på hans ö tycktes snart blifva för stor i förhållande till den uppodlade jorden. Tahaitiska Missionen lærer icke underlåta att skicka Adams efterträdare, då den derigenom kan äfven få Pitteairu-ön under sin lydno. Mätte Adams faderliga regering icke lemna plats för någon despotie, och hans practiska vishetslära icke förvandlas i toma bönformulär.

Engelska Regeringen skickade år 1791 fregatten Pandora under Capitainen Edwards befäl till Söderhavet, för att uppsöka rebellerna emot Bligh. Han fann dem, som kvarstannat på Tahaiti, och förde dem till England, der de, enligt lagens kraf, dömdes till döden och blott några få benådades.

C A P. VII.

Navigator-öarna.

Då vi lemnade Tahaiti, beslöt jag att under vägen till den tillforene af mig upptäckta ö-kedjan Radack, der jag ämnade dröja några dagar, besöka Navigator-öarna. De äro sannolikt desamma, som Roggewin upptäckt redan år 1721. Emedertid tillegnade sig Bougainville år 1766 de-

ras upptäckande och gaf dem det namn, som de ända hittills behållit, för de goda fartyg som deras innevånare hade, och den utmärkta skicklighet, hvarmed de förde dem. Hvarken Roggewin eller Bougainville hafva noggrannt uppgifvit deras läge, och den som besökte dem först efter dem, den olycklige La Perouse, har uppmätt blott den norra delen. Efter honom har ingenting blifvit bekant om dessa öar, ty Engelsmannen Edwards, som senare besökte dem, har icke meddelat publicum något om sin resa, hvarföre jag ansåg det väl mödan värdt att äfven undersöka deras södra del och sålunda fullända deras uppmätning.

För det första ställde jag vår kosa så, att vi seglade förbi Sällskapsöarna för att berigtiga deras longituder; sedan sökte jag sorgfälligt undvika de courser, som äldre, mig bekante sjöfarande tagit.

Den 25 Mars sågo vi vid dagningen ön Guagein i Norr och Ulietea i Nordvest. Som vestligaste spetsen af den sednare ön låg för oss rakt i Norr, gafvo våra Chronometrar dess longitud till $151^{\circ} 26' 30''$, hvilket afviker helt litet från den på kartorna antagna. Men deremot är ön Maurura ansenligt orätt angifven på kartorna. Vi funno longituden af midten på denna ö, då den låg för oss rakt i Norr, $152^{\circ} 10' 40''$. På aftonen hade vi redan alla Sällskapsöarna på ryggen, och fortsatte vår fart åt Vester.

Det klara vädret tillät oss följande morgon göra en noggrann observation, och snart derefter sågo vi land. Det var återigen låga, med tät småskog betäckta korall-öar, hvilka, förenade genom bankar, likasom alla, hade en sjö midtuti. På alla dessa öar var blott ett enda Cocosträd synligt, hvilket höjde sig öfver den låga småskogen. Då

vi kommo närmare, flög en mängd sjöfogel omkring oss, de enda innevånarne på denna ögrupp, hvilken ifrån Norr till Söder intager en rymd af 3 mil och på bredden blott $2\frac{1}{2}$ mil. Efter den kort förut gjorda middagsobservationen fanns dess latitud vara $15^{\circ} 48' 7''$ sydlig. Dess longitud är $154^{\circ} 30' 00''$.

Som denna ögrupp icke förr blifvit sedd af någon, så gäfvö vi den namn efter vår förtjenstfulla sjöfarare *Beltingshausen*.

Natten var stormig; morgonen medförde väl klart väder, men ingen klar sinnesstämning åt oss. Vi miste åter en medlem af vår lilla resande Coloni. Den ständiga hettan och den ofta fuktiga luften hade ådragit en af våra matroser en rödsotartad sjukdom, af hvilken han dog, oaktadt alla vår skickliga läkares bemödanden. Äfven Tahaitierne plågades mycket denna sommar af dylika sjukdomar, och dogo, i brist af all läkarehjelp, i myckenhet. Missionnärerne, som endast söka att få fullt välde öfver själarne, hafva hittills försmått att foga någon anstalt till kropparnas bibehållande.

De stora skarorna af sjöfoglar, som ofta syntes, öfvertygade oss, att vi litet emellan måste vara i grannskapet af ännu obekanta låga öar; men då de på sin högd kunna ses på ett afstånd af 15 till 16 mil ifrån masttoppen, så blefvo vi dem händelsevis icke varse.

Den 2 April sågo vi likväl åter land; en liten obedd ö; något högre än korallöarne pläga vara. Dess latitud är $14^{\circ} 32' 39''$ sydlig och dess longitud $168^{\circ} 6' 00''$. Som jag ansåg den för en ny upptäckt, så gaf jag den namn efter min första Lieutenant *Kordinkoff*; men vid min återresa förnam jag, att den redan år 1819 blifvit upptäckt af Capitainen Freycinet, på hans resa från

Sandwich-öarna till Nya Holland. Hans resebeskrifning var ännu icke utkommen vid min afresa från Europa. Denna ös af honom uppgifna läge instämmer noga med min observation.

Ännu samma natt fingo vi se vid klart månsken den östliga af Navigatoröarna, Opoun, såsom ett högt rundt berg. I Vester ifrån den ligga de begge små öarna *Leonah* och *Fanfuch* nära hvarandra. Derefter kommer ön *Maouna*, vid hvars nordöstra spets ligger ännu en liten ö helt nära. 45 mil längre bort ligger ön *Ojalava*, och $10\frac{1}{2}$ mil derifrån den vestligaste af Navigatoröarna, *Pola*, hvilken tillika är den största och högsta bland dem. Emellan dem ligga ännu några små öar, hvilka jag vid tillfälle skall omnämna.

Alla dessa öar äro högst fruktbärande och ogement starkt befolkade. I anseende till sin behagliga anblick öfverträffar *Ojalava* alla, jag någonsin sett. Till och med Tahaiti står i detta hänseende efter. *Pola* har ett majestätiskt utseende. Hela ön består af ett stort, högt, ofvantill rundt berg, som har en frappant likhet med *Mauna-roa* på ön *Owahy*. Det är väl icke så högt, som det förra, men kan dock täfla med *Pic* på *Teneriffa*.

Förgäfves sökte vi vid alla kuster efter en säker hamn. Den enda man tilläfventyrs kan träffa, torde ön *Maouna* äga. Åtminstone finnas vid nordöstra udden af den redan nämnda lilla ön en djupt i landet ingående, men öppen bugt.

Alla öar i Söderhafvet äro mer eller mindre omgifna af korallbankar, som bilda säkra hamnar. Det är därför märkvärdigt, att detta lilla arbetsamma djur gjort ingenting för Navigator-öarna.

Innevånarne på dessa öar, och isynnerhet på *Maouna*, stå ännu på en mycket lägre odlingsgrad, än Tahaitierne stodo, när Wallis upptäckte dem. Maouanerne äro kanske det råaste och vildaste folk man kan träffa i Söderhafvet. Det voro de, som mördade Capitainen de Langle, befälhafvaren på andra skeppet under La Perouse, Physikern Laman och 14 man af båda skeppens besättning, som gått i land, sedan de blifvit af dem öfverhopade med skänker. De anföllo dem med stenkastning, i sitt raseri ej en gång aktande skjutgeväret; hvilket olyckligtvis blef för sent aflossadt och icke kunde nog hastigt åter laddas. I glädjen öfver sin seger roade de sig att stympade plundrade liken.

Vi seglade till det stället, der denna rysliga händelse tilldragit sig, efter hvilken den fått namn af *Massacre-Baie*. Landet gaf här en ganska glad anblick. Stränderna voro beväxte med Coccosträd och det inre landet prälade i den yppigaste vegetation, men ingenting gaf tillkännå att ön var bebodd. Inga rökcolumner stego upp och ingen Canot lät se sig. Detta var så mycket mera förvånande, som La Perouses skepp här, så snart innevånarne blefvo dem varse, omgäfvos af flera hundrade Canoter, rikt lastade med allahanda lifsmedel. Ändtligen rodde en liten Canot, som bar blott tre man, till oss. Jag lät skeppet lägga bi och vi gäfvo vildarna tecken att komma om bord, men de hade icke lust dertill. Likväl steg en af dem upp på sidtrappan så högt, att han kunde se öfver däckets. Han skänkte mig ett par Cocosnötter, hela förrådet af lifsmedel som han tagit med sig, och fick till gengäfva en bit jern, hvilken han, till tecken af tacksamhet, tryckte mot sin panna och lutade dervid litet på hufvudet. Längre hade han, utan att säga ett ord, mön-

strat hela däckets med mistrogna, spejande blickar; men nu började han på en gång ett långt ganska pathetiskt tal, under hvilket han blef allt ifrigare och med häftiga åtbörder pekade ömsom på skeppet, ömsom åter på land. Hans vältalighet gick väl alldeles förlorad för oss, men den stillhet, hvarmed vi åhörde honom, torde hafva gifvit honom den tron att vi fattade vigten af hans utgjutelse. Hans sjelfförtroende tycktes blifva allt större, och han skulle kanhända ännu länge fortfarit att tala, om icke en mängd Canoter, som nu rodde till oss, hade väckt hans uppmärksamhet. Snart voro vi omgifne af afkomlingarna af dem som mördad människovännen Capitainen Langle, den svärmiska Laman *) och deras olycks-kamrater, tilläfsventyrs af några bland sjelfva mördarne.

I början tycktes den ankommande vilda skaran vara rädd; men sedan vår talare hade rådgjort med dem, blefvo de så oförsämde och dristige, att det tycktes, som vore det deras afsigt att bestorma skeppet. Rundt omkring uppställdes väpnade matrosar, för att afvisa det obehagliga besöket, men befalltes att icke tillfoga vildarna något ondt. Emedlertid kunde desse tilltagsne icke annorlunda afhållas ifrån att upplättra på skeppet, än med bajonetter och lansar. Någre af de oförvägnaste lyckades det likväl, att under modigt uthärdade dugtiga rapp komma upp på däckets. De höllo sig fast med begge händerna vid hvad de först kunde bäst fatta uti, och endast flera af våra starkaste matrosers förenade bemödanden förmådde kasta dem öfver bord. Utom några få Cocosnötter, medförde de inga lifsmedel åt oss, utan bödo oss genom pantomimer att komma i land, och sökte göra oss begripligt, att

*) Han hade dagen förut sagt åt La Perouse: dessa naturens barn äro vida bättre än de civiliserade Fransoserna.

vi der skulle blifva rikligen försedde med allting. Förmodligen hade de ämnat oss de olyckliga Fransosernas öde. De syntes obehäpnade; men vi märkte, att de illistige hade gömt klubbor och korta lansar i sina Canoter.

Blott några få finga kvarblifva på skeppet. De uppförde sig så djerft, som om de varit dess ägare. Små skänker, som jag utdelade bland dem, nästan ryckte de ur handen och visade dem genast från däckets för sina i båtarna varande landsmän. Deraf uppstod för hvarje gång ett fasligt larm dernere. Många buro sig åt af raseri som vansinnige, och försökte att genom hotelser pocka sig tilt att komma om bord. Blott en enda af dem, som befunnos hos oss emottog de honom gjorda skänker med någon försynthet och tacksamhet; de öfrige tycktes anse dem såsom en dem skyldig gärd. Denne anständigare bockade sig för mig nästan på Europeiskt vis, höll de saker, han fått, flera gånger med begge händerna för pannan, kom så frimodigt emot mig och tryckte spetsen af sin näsa tämmeligen hårdt emot min. Förmodligen var det någon förnäm, som fått en utmärkt uppfostran. Denne unge vilden var gladlynt, betraktade alla föremål ganska noga, meddelade sina anmärkningar åt dem i båtarna, sannolikt mycket qvickt, ty hvarje gång besvarades han af ett gällt skratt. De öfriga vildarne på skeppet blefvo emedlertid rätt besvärlige för oss. De försökte taga med våld hvad man icke gaf dem godvilligt, liksom rofdjur. Derigenom att en af våra kamrater händelsevis råkade blotta den ena armen, väcktes begäret efter människokött så häftigt hos en, att han icke kunde hålla sig ifrån att nafska efter den hvita armen, hyarjemte han genom pantomime lät förstå, att ett sådant kött måtte vara en riktig läckerbit. Detta bevisade, att vi hade att göra med menniskoätare och

fullkomnade vår afsky för Lamans oskyldiga naturbarn, hvilka sannolikt, af tacksamhet för hans goda tanka om dem, gjort sig en glad måltid af honom.

På många öar i Söderhafvet äro inneväanarne ännu Cannibaler, åtminstone på de flesta af en så illistig och lömsk character, att man icke bör våga sig ibland dem utan stor försigtighet. Deras vänlighet härflyter ifrån fruktan, hvilken snart försvinner, när de tro sig vara de starkare och icke hafva någon hämnd att befara. Till och med åt inneväanarne på *Radock*, hvilka likväl höra till de godsintaste öboer i Söderhafvet, ville jag icke råda någon att skänka ett oinskränkt förtroende. Blott då först, när förnuftet utvecklat sig så vida, att begreppen om godt och ondt fått riktigt fäste, blir människan meniska; dessförinnan är hon en slaf af sin instinct, likasom djuret.

Inneväanarne på *Maouna* äro emedlertid kanske det största afskrap, som finnes i Söderhafvet. Alla, som vi sågo, voro mycket stora, sällan under $5\frac{1}{2}$ fot, smala, af ganska proportionerad lembyggnad och förvånande muskelstyrka. Deras ansigten ville jag kalla vackra, om de icke voro vanställda genom drag af vildhet och grymhet. Deras färg är mörkbrun. Det långa, raka, svarta håret hängde på de flesta utan all prydnad utbredt omkring hals, axlar och ansigte; på andra var det hopbundet öfver hjessan, sedan friseradt, eller genom bränning starkt krusadt och hopvikladt omkring hufvudet i form af en rund mössa. Denna mössa färga de gul, hvarigenom den sticker starkt af emot det öfriga svarta håret. Ännu andra buro håret i lockar, som hängde ned öfver axlarna, voro färgade med rödt och hade utseende af en allongeperuk. De måtte använda mycken tid på dessa frisurer; ett bevis

huru mycket fåfången kan verka äfven hos Cannibaler. På halsen och i öronen buro de ingen prydnad, men använde de af oss undfångna glaskoraller genast till sådant. De fleste voro alldeles nakne. Endast några få hade förkläden af blad af ett obekant palmslag, hvilka genom sin brokiga färg och sina röda uddar sågo ut som fjädrar. I tatuering har modet här mycket ändrats sedan La Perouses tid. Han fann innevånarne på alla Navigator-öarna tatuerade öfver hela kroppen med mångfaldiga figurer, så att de sågo ut som klädda; nu äro de flesta alldeles intet tatuerade, och några få blott från lenderna till knäna, och icke en gång med figurer, utan endast blå, så att det ser ut som de hade blå kortböxor på sig. På Canoterna sågo vi äfven några qvinnor, hvilka samteligen voro ganska fula. Dessa vidriga figurer läto förstå, att de icke skulle vara obevekliga, hvilket gjorde dem desto äckligare. La Perouse har här träffat äfven förtjusande qvinnor. De voro lika så litet klädda, som karlarne, och lika så bruna. Deras hår var afklippt kort, utom tvänne rödaktigt färgade tappar, som hängde ned i ansigtet och lekte omkring näsan.

Knappast någon enda af de vildar, vi sågo, var utan ärr, till en del ganska betydliga. En ibland dem ådrog sig vår synnerliga uppmärksamhet genom en djup grop i underlifvet. Vi frågade honom genom tecken, huru han fått detta ärr, och han pekade på sin lans. Det tyckes således, som skulle dessa vildar ofta föra krig med sina grannar, eller ock sinsemellan, och hafva skickliga chirurger. Ingen ibland dem tycktes hafva någon myndighet öfver den andra. Antingen fanns ingen höfding ibland dem som kommo till oss, eller har en sådan icke stort att betyda här.

De få frukter, som vildarne medfört, tillhandlade vi oss emot små jernstumpar af gamla tunnband och glasperlor. De sednare hafva ett särdeles högt värde i deras ögon, och de till och med togo fram några af sina gömda vapen, för att emot dem erhålla denna kostbara prydnad. Under tiden samlades ständigt flera Canoter omkring vårt skepp, och med deras antal steg också det rofgriga packets oförvägenhet. Flere reste sig upp i sina fartyg och höllo långa tal till oss med våldsamma och hotande åtbörder. Hvarje gång belöntes de med ett gapskratt af de öfriga. Slutligen blef skriket och hotet med knytnävar allmänt. De gjorde ordentliga anstalter till ett anfall — och vi måste åter tillgripa bajonetter och lansar, för att hindra dem uppklätra på skeppet. Jag tillstår, att jag i detta ögonblick måste göra våld på mig sjelf, för att icke blodigt hämnas La Perouses kamraters öde. Alla våra kanoner voro laddade med kartescher och hela manskapets gevär med kulor. En vink af mig hade spridt död och förstöring bland dessa djurmenniskor. Om jag dröjt längre ibland dem, hade jag väl ändå blifvit trungen att låta dem känna våra kanoners magt, derföre lät jag hissa segel, och skeppet tog en rask fart, hvarvid många af de båtar som hakat sig fast vid detsamma blefvo omstjelpta. De som sålunda föllo oförmodadt i vattnet visade mycken vighet, satte sina båtar snart åter i ordning och sökte genom häftiga rörelser, fnysande hämnd, taga fatt oss. På skeppets sidor hade flere tagit sig fast, liksom kattor, med sina långa naglar, hvilka icke gifva vika för de förnämsta Chinesiska Mandariners, och vi kunde ej annorlunda än medelst en lång stång befria oss ifrån dem.

Vid vestra udden af ön lade vi åter bi, och snart nalkades oss några Canoter, af hvilka vi köpte tvänne svin.

Härvarande vildar skilde sig på intet vis ifrån dem i Mas-sacre-Baie, utom det att de förhöllo sig stillare, förmodligen af fruktan, emedan deras antal var helt ringa.

På aftonen fingo vi ön *Olajava* i sigte, och då vi befunno oss 7 mil ifrån en i dess grannskap belägen liten ö, kommo flera Canoter derifrån, hvarken rädde för afståndet eller det annalkande mörkret, roende till oss. Det var muntra fiskare, som omringade oss; ty deras med mycken sorgfällighet förfärdigade och med snäckor prydligt besatta små båtar, som buro blott två eller tre man, voro samteligen försedda med fiskredskap, med stora af perlemor skurna kroker, på långa, fina snören, och fyllda med stor, lefvande, makrillartad fisk. Öfver dessa vildars ansigten låg öppenhet och förtroende. Byteshandeln verkställdes under mycket skämt och skratt å deras sida. De lemnade sin fisk ifrån sig och afvaktade stilla hvad vi kunde gifva dem i stället, och voro städse ganska nöjde. Skeppet väckte deras stora uppmärksamhet. De betraktade det noga nedifrån ända upp till masttoppen, och meddelade hvarandra sina anmärkningar med liflig förundran. När de sågo, att något fövetogs på masterna eller rårna, pekade de dit med fingerna, och tycktes med nygirighet vänta hvad derigenom skulle uträttas. Man såg, att allt som hörde till navigation var af största interesse för dessa födda sjömän. Deras beskedliga uppförande gjorde en så stor contrast emot Maouanernas oförvägna tilltagsenhet, att vi voro färdige att anse dem för en annan race, men de skilja sig i öfrigt på intet vis från de förra, om icke på sin högd genom en ännu sorgfälligare frisure. Det fäster ens synnerliga uppmärksamhet, när man jemför dem med våra smutsiga, okammade Europeiska fiskare; men hos

öbo-

öboerna i Söderhafvet är fiske icke en tung födkrok för den lägsta classen, utan hör till de förnämares nöjen, likasom hos oss jagt på inhägnadt vildbråd. Tameamea, den mäktige Konungen på Sandwich-öarna, var sjelf en ganska skicklig fiskare och en så stor älskare af fiske, som någonsin en Europeisk Furste af hjortjagt. De glada fiskarena öfvergåfvo oss först, när det redan var så mörkt, att vi icke mer kunde skönja land, under en taktfull sång, som vi ännu länge hörde ljuda fjerran.

Då den lilla ö, som de bebo, icke är upptecknad på någon karta, så har väl icke heller någon sjöfarande före oss sett den. Jag fick icke veta, huru infödingarne kalla den, hvarföre jag, för att skilja den ifrån trenne andra norr-åt liggande små öar, som Perouse upptagit, gaf den namn af *Fiskare-ön*. Den reser sig nästan lodrätt upp ur hafvet till en anseelig högd och är öfverallt beväxt med tät skog.

Följande dagen seglade vi med frisk vind till kusten af *Olajava*, för att uppmäta den. En myckenhet Ganoter sköto från land och rodde åt oss till; men de kunde icke upphinna skeppet, och jag lät icke lägga bi, emedan vårt arbete skulle derigenom hafva blifvit afbrutet. Emot aftonen befunno vi oss nära till den på ringa afstånd ifrån Ojalavas nordvestra udde liggande lilla ön, som La Perouse kallat *la Platte* (*den platta ön*). Den har verkligen midtpå en högd, som ofvantill är platt, och som La Perouse tagit för hela ön, emedan han såg den på 30 mils afstånd, och det låga landet omkring högden således låg under hans synkrets. Af samma skäl har han ej kunnat observera, att östra delen af denna ö är förenad med vestra kusten af

Ojalava genom tvänne bankar, som innesluta en bassin, midti hvilken ligger en stor sten. Om det är korallbankar, hvilket det har allt utseende att vara, så äro dessa åtminstone de enda, som vi hafva observerat vid Navigatoröarna. La Platte är öfverallt beväxt med skog och ger en mycket behaglig anblick. På ringa afstånd derifrån, åt nordvest, ser man ännu en annan liten ö, den La Perouse måtte icke hafva observerat, lodrätt uppstiga ur hafvet. Dess krokiga rygg är beväxt med en rad höga Cocosträd, på tämligen lika afstånd ifrån hvarandra, så att de tyckas vara ditplanterade. Sedd på afstånd, från sidan, har den derföre form af en tuppkamm, hvarföre jag, till skilnad från de öfriga, gifvit den detta namn. På dess vestra sida reser sig en hög klippa, lik en upptill afrundad sockertopp, som från spetsen till foten är betäckt med yppiga växter; ett bevis, huru drifvande naturen måste här vara, då växtkraften sträcker sig äfven till de brantaste bergsklippor.

Från dessa klippor, i nordvest, ses ännu en tredje liten ö, som i högd öfverträffar de båda andra. Dess bergiga sidor falla lodrätt i hafvet, och dess yta bildar en horisontal linie, som är beväxt med sköna stora träd. Dess omkrets gör blott $3\frac{1}{2}$ mil. Att sluta af denna litenhet, kan den icke vara samma ö, som La Perouse kallade *Calinasseh*. Förmodligen har han alldeles icke sett den, och deremot tagit det höga runda berget, som höjer sig på den låga sydöstra udden af ön *Pola*, för en särskild ö, den han kallade *Calinasseh*. Äfven oss bedrog denna udde på något afstånd, och vi voro böjde att likaledes taga den för den förra ön, till dess vi vid närmare undersökning funno vårt misstag. Jag har derföre öfverflyttat namnet *Calinasseh* på förenämnde lilla ö.

Då vi hade la Platte blott tre mil på sida om oss, lade vinden sig nästan alldeles. Detta tillfälle att upphinna oss, blef med all hast iakttaget af innevånarne på *Olajava*, som alltjemnt följt oss i sina båtar. De uppbödo under taktfull sång sina sista krafter att ro, och deras väl arbetade båtar flögo snällt öfver den glatta hafsytan till skeppet. Ifrån La Platte sköto äfvenledes en mängd Canoter ut och skyndade till oss. Snart voro vi omringade af alla dessa fartyg, hvilka trängde sig så tätt intill hvarandra, att deingo utseende af en ofantlig brygga, som, fullsatt med frukter och svin, tjenade till en torgplats, på hvilken människorna sprungo om hvarandra med myrorernas beställsamhet. Alla voro vid gladt lynne och bemödade sig att under skämt och skratt rosa varorna, hvilket förorsakade ett vida starknre sorl, än man hör på Börsen i London. På däck voro vi nödsakade att skrika hvarandra i öronen för att förstå hvarannan. Byteshandeln gick emedlertid för sig med ömsesidig tillfredsställelse. De som voro för långt borta, för att genomtränga den massa, som omgaf oss, bemödade sig åtminstone att genom allahanda gyckel och luftsprång ådraga sig vår uppmärksamhet. Dervid stjelpte många båtar omkull, hvilket gjorde dessa skickliga simmare ingenting och väckte alltid stort skratt. Äfven gäfvo de oss bevis af sin förundransvärda färdighet att dyka. Stycken af jernband, som vi kastade i vattnet, störtade de sig strax efter och togo rätt på, hvarvid de mången gång dugtigt brottades om bytet under vattnet, hvilket vi kunde tydligt se. Förbudet att komma på däck åttlydde de villigt, bundo sina varor vid ett tåg, hvarmed de drogos upp på skeppet, afvaktade med förtroende hvad vi ville gifva dem i stället och voro alltid nöjde. Några

få hade äfven medfört vapen, men icke till strid, utan till salu. I allmänhet uppförde de sig med all beskedlighet, fastän de voro oss ganska öfverlägsne till antal. Icke heller blefvo vi varse några ärr på dem, såsom på deras grammar i Maouna, framför hvilka de utmärka sig högst fördelaktigt, fastän de tyckas alldeles höra till samma stam. Det vore ganska intressant att veta, hvilka inflytelser förorsakat denna skillnad.

Inom mindre än en timme hade vi uppköpt öfver 60 stora svin och ett öfverflöd af höns, ätliga rötter och åtskilliga frukter, hvilket intog hela däckets. Alltsammans kostade oss några bitar gammalt jern, några rader glasperlor och ungefär ett dussin spik. Högsta värdet hade blå glasperlor. Med två sådana var ett stort, fett svin tillräckligt betalt, och till slut, när denna vara vardt rare hos oss, blef man ganska glad, om man också för två svin fick bara en sådan perla.

En del af de rötter och frukter, som vi upphandlade, voro oss okända. Alla voro eljest ovanligt stora; ett bevis, huru kraftig jordmånen här måste vara. Också gafs det här sju eller åtta sorter Bananer, då jag hittills i de bördigaste länder sett blott tre. Ett par slag voro mycket stora och tillika synnerligt välsmakande. En frukt hade storlek och skapnad af ett ägg, var ponceauröd, och fick följande dagen, då vi firade Påsk, passera för ägg, som man efter Rysk plägsed då ger hvarandra.

Ännu en handelsartikel på vår marknad måste jag omnämna. Det var tama dufvor och papegojor. De förra afveko mycket ifrån de Europeiska, så väl i skapnad som i färgprakt. Också voro deras klor, med hvilka de fäste sig vid tågen, liksom hackspettar, helt annorlunda formade. Papegojorna voro blott så stora som en tätting, af

den lifligaste röda och gröna färg, och den röda stjerten var väl fyra gånger längre än kroppen. Alla dessa foglar, som fördes till oss i stor myckenhet, voro så tama, att de sutto stilla på sin husbondes hand, och ville taga sin föda blott ur hans mun. Tycket för sådana djurs tämjande, och sättet, hvarpå de handtera dem, synes äfvenledes vittna för dessa vildars mildare character.

Huru många ännu okända djur och växter måtte det finnas på dessa öar, der naturen är så slösande, och huru mycket måste man beklaga, att ingen säker ankarplats finnes, hvarifrån man med behörig försigtighet kan gå i land. Till styrkan af deras befolkning kan man sluta deraf, att endast från den lilla ön la Platte kommo på mindre än en timme några och sextio båtar till oss, af hvilka hvardera bar 7 till 8 man, och att antalet af dessa båtar stigit till etthundrade, om vi bara dröjt längre här: ty hela hafsytan emellan oss och ön var nästan skyld af ständigt nya ankommande.

Vår marknad blef än lifligare, sedan skeppsprovisionen redan var completerad; ty nu gaf jag Matroserna tillåtelse att handla hvar för sig efter godtycke, då handeln hittills för ordnings skull varit besörjd af blott en enda. Nu åstundade den ena ett, den andra ett annat ifrån båtarna, och gaf i stället gamla klädeslappar, sönderbrutna knappar och glasbitar. Sorlet vardt allt starkare, och matrosernas egen provision så stor, att ännu flera veckor efteråt pryddes deras frukostbord ständigt af en stekt gris speckad med Bananer, och de kostligaste frukter i öfverslöd förnöjde deras gommar. Också påstodo de enstämmigt, att ett så välsignadt land hade de ännu aldrig sett.

Handeln afbröts genom en större Canot, som, omringad af mindre, kom roende åt oss till och ådrog sig öbo-

ernas uppmärksamhet. De ropade *Eige-ea-Eige*, och skyndade sig att göra rum för den ankommande. Den stora, vackra, med många snäckor utsirade och af tio man rodda Canoten kom oss snart helt nära. Roddarnes och styrman-nens hufvuden voro omvirade med gröna qvistar, förmodligen såsom fredstecken. Frami fartyget var en rymlig, upphöjd, med mattor betäckt plats, på hvilken en äldre man satt, på Asiatiskt vis, med benen i kors under sig, och höll en uppslagen, grön, Europeisk siden-parasol i handen, hvilken vi förmodade tilläfventyrs hafva tillhört någon af La Perouses olyckliga kamrater, och från Maou-naerna kommit till denna höfding. Hans drägt bestod i en mycket fint flätad gräsmatta, hvilken hängde som en kort kappa öfver hans skuldror, och en gördel. Hans hufvud var omlindadt med ett stycke hvitt tyg, i form af en turban. På några ord, som han skrek till sina landsmän eller undersåtare, åtföljda af en rörelse med handen, gjorde de strax rum för honom, och hans fartyg lade sig vid sidan af skeppet. På vår bjudning kom han genast med en svit af tre personer om bord. Han var alldeles otatuerad, ungefär 6 fot lång och mycket blek, för öfrigt muskelstark och rask. Hans ansigte var icke vackert, men dock intagande. Det röjde förstånd och reflexion. Hans uppförande var modest och anständigt. Så snart han kommit om bord, frågade han efter Eigh'n, och då jag anvistes honom såsom sådan, närmade han sig till mig, böjde litet på hufvudet, sade några ord som jag icke förstod, fattade mig sedan med bägge händerna om armbogarna, lyfte dem flera gånger i högden, och upprepede dervid de Engelska orden *very good*. Sedan denna välkomning, hvilken jag besvarade på Europeiskt sätt, var förbi, lät han mig genom åhörder förstå, att han vore

Eigeh på la Platte, och befallte sina följeslagare lägga för mina fötter de skänker han medfört åt mig, bestående i tre stora, starkt gödda svin, som han kallade Boaka, och några frukter. Jag gaf honom i stället en stor yxa, tvänne rader blåa perlor och en brokig silkesduk, hvilken jag sjelf band på honom öfver hans turban omkring hufvudet. Eigeh'n kände sig ytterst lycklig i besittningen af dessa skatter och sökte uttrycka sin tacksamhet genom gesticulationer, under hvilka han ständigt upprepade sitt *very good*. Äfven för honom hade de blåa perlorna högsta värdet. Han kunde icke öfvertyga sig, att denna stora skatt tillhörde honom hel och hållen. Han frågade genom pantomimer, om han verkligen kunde behålla bägge raderna, och då jag försäkrat honom härom, glömde den gamle mannen sin värdighet, och hoppade omkring af glädje, som en pojke, med perlorna i handen, under utrop: *very good! very good!* Den tjocka Skattmästaren delade sin herres hänryckning och härmade yttringen deraf punktligt, dock något tyngre. När glädjeyrseln lagt sig litet, tog den sednare fram en liten, täck, af rötter flätad och med ett lock försedd korg, hvori han förvarade Eigeh'ns skatter. I den inlades nu också perlorna, och Eigeh'n tog ur den en piaster, hvilken han höll för mig med de orden *very good*, och sökte göra mig begriplig den frågan, om han kunde få flera blåa perlor för den. För att se, huruvida han vore bekant med det värde, vi satte på penningar, böd jag honom blott en enda perla för hans piaster, och han gick strax in på handeln. Liksom han hade varit rädd, att jag kunde ångra mig, grep han genast perlan och sköt sitt mynt i handen på mig. Jag gaf honom det tillbaka, och lät honom, till hans glada förvåning, äfven behålla perlan. Nu försökte jag uttrycka den frå-

gan, huru Eigh'n kommit åt detta mynt. Han förstod mig snart, pekade åt söder, nämnde Tongatabu, som man vet, en af Sällskaps-öarna, som ligger flera dagsresor ifrån hans, och gjorde begripligt, att han seglat dit på sitt fartyg, och der träffat ett skepp, af hvars Eigh han fått så väl piastern, som parasoln. Det mod och den skicklighet, hvarmed desse öboer göra så vidsträckta resor, på sina bräckliga båtar, rättande sig blott efter solen och stjernorna, i en trakt, der passaden sällan är stadig, är verkligen högst beundransvärd.

Jag gaf nu äfven Eigh'ns svit presenter, och de goda människorna förlorade sig i åskådandet af de härliga saker, som de erhållit, till dess skeppet ådrog sig deras uppmärksamhet. De genomlupo det med sina nyfikna blickar åt alla håll och uttryckte sin förvåning och beundran. Eigh'n deremot betraktade allt med mera lugn och utbad sig blott sällan någor förklaring, emedan han redan förut sett ett skepp, hvilket tilläfventyrs icke var fallet med hans följeslagare. Likväl förvånade honom antalet af våra kanoner och gevär. Han räknade öfver dem flera gånger, och slog ihop händerna öfver hufvudet af förundran att vi hade en så stor mängd Puas, som han kallade skjutgevären. Äfven lät han oss förstå, att han kände deras verkan, i det han pekade på en kanon, sökte härma smällen, och sedan lät hufvudet falla med tillslutna ögon. Också förklarade han denna verkan för sina följeslagare, hvilka deraf blefvo så förskräckte, att de icke mer vågade komma en kanon nära. Emedertid var handeln med vår omgifning åter börjad, men stördes något af den otålighet, hvarmed öboerne famträngde alla på en gång, för att blifva qvitte sina varor. Eigh'n vredgades deröfver och bad mig eftertryckligen låta afskjuta mina Puas på det ostyriga folket.

Var han således ändå icke fullkomligt bekant med deras förstörande kraft, gällde menniskolif så litet för honom? Eller kände han kanske till och med att man kan skjuta blindt? — det blef oafgjordt.

En tub, som jag höll i handen, retade Eigeh'ns vetgirighet. Han tog det för ett slags skjutgevär; men då jag lät honom se derigenom på sin ö, och han fick se den nu hastigt så nära, att han till och med kunde urskilja menniskorna på densamma, blef han så förskräckt, att han omöjligt kunde förmås mera vidröra detta troll-instrument.

Han gjorde sig all möda, för att öfvertala mig att helsa på honom på land. Han omfamnade mig flera resor, under det han sökte göra mig begripligt, att man kunde ankra vid hans ö, och att vi der skulle få många svin. Slutligen fattade han mig i armen, och förde mig till relingen, der vi kunde se ned på den stora massan af handlande öboer, pekade på de ibland dem varande qvinnor, som han kallade Waraki, skakade dervid på hufvudet och sade: *no very good*. Sedan pekade han åter på ön och sade ganska vänligt: *very good waraki*. Jag mötstod ganska lätt äfven denna sista frestelse, ehuru mycken vigt Eigeh'n ock tycktes lägga derpå, men skulle nog gerna hafva besökt det sköna landet i sällskap med våra Lärda, för att lära närmare känna det, om det varit rådligt att landstiga annorlunda, än under skydd af våra kanoner, men hvartill vinden icke var gynnande. För öfrigt hade vår ställning genom längre dröjsmål kunnat blifva betänkelig. Vi hade fullkomlig stiltje och blefvo af strömdrag drifne åt land. Derföre begagnade vi oss af första pust, för att aflägsna oss derifrån, hvaröfver öboerne blefvo icke litet sorgsne. De uppstämde en sång, som lät så sorgligt, att vi togo den för en afskedssång.

När Eigeh'n såg att hans bjudningar blefvo fåfånga, tog han vänligt afsked af oss, fattade mig åter vid arm-bogarna, sänkte hufvudet, upprepade några gånger ordet Marua och skildes ifrån oss. De omkringliggande Canoterna följde icke med honom, utan blefvo kvar hos oss, emedan skeppet, genom den svaga vinden, skred blott långsamt framåt.

Handeln var nu slutad. Destomer vändes våra ledsagares uppmärksamhet på skeppet och allt hvad der föregick. Några trodde sig kunna förlusta oss genom luftsprång och allahanda besynnerliga rörelser och begärde belöningar därför. Som de fingo något, så började allt flera att drifva detta gyckel. Men en hastig vindstöt förbytte lustigheten i förskräckelse. Båtarne, som voro frammanför skeppet, hunno icke nog hastigt åt sida, och vi kunde ej undgå att öfversegla en myckenhet af dem. I ögonblicket voro vi skilde från alla våra ledsagare och bakom oss låg en stor förstörelse. De viga öboerna hade likväl snart hemtat sig från sin förskräckelse och sträfvade att åter upphimna oss, hvilket äfven lyckades dem, emedan vinden strax lade sig igen. Dervid lemnade de dem, som ännu summo omkring för att berga de förlorade årorne, bekymmerlöst efter sig och aktade icke till deras rop och skrik. Vi gjorde dem uppmärksamma på de efterblifna, men de lättsinnige skrattade, och ingen enda Canot ville skiljas ifrån oss, för att upptaga dem. När det började mörkna, öfvergåfvo de oss ändtligen under utropet: Marua! Marua!

Ibland dessa öboer observerade vi äfven Elephant-sjukdomen, hvaraf en del Tahaitier plågas. Eljest tycktes de vara ganska friska. Om de, såsom den Tahaitiske Sjö-Capitainen sade mig, lyda under Vänskäpsöarna och måste

leverera en årlig skatt till Tongotabu, så är dock sannolikt ön Maouna, hvilken naturen sjelf gjort till en stark fästning, och hvars innevånare äro så vilda krigare, derifrån undantagen.

Följande dagen sysselsatte vi oss med uppmätningen af den härliga ön *Pola*. Det höga berget var omgifvet med tjocka hvita moln, som tycktes nedvälta på sluttningen, och öfver hvilka bergets runda topp, högt upplyst, framstod majestätiskt i en molnfri rymd.

Den yppigaste vegetation sträcker sig äfven här till bergets högsta punkt. Från hafsstranden ända till en anseelig högd framställer ön rundtomkring en förtjusande amphitheater af gårdar och plantager, och befäster vår tro, att Navigator-öarne äro de skönaste i Söderhafvet, och således i hela världen.

Stranden var full med menniskor, hvilka dels sköto ut sina Canoter i vattnet, för att komma till oss, dels läto oss i stilla betraktande segla förbi. Först när en stiltje inträffade, kunde öboerna hinna oss, och nu drefs handel med dem på samma sätt, som vid *la Platte*. För att undvika omsägelser, anför jag här endast, att desse syntes något räddare än de, hvilkas bekantskap vi hade gjort i går, att en tillböd oss köpa en röd färg och en annan bedrog oss. Den förre strök sig i ansigtet med sin färg, för att visa oss bruket deraf. Då eljest ingen var färgad, så sker det kanske blott vid högtidliga tillfällen eller i krig. Bedragaren hade, sedan de öfrige vid skymningen öfvergifvit oss, blifvit ensam kvar, och sålde ett svin åt oss. En säck vid ett rep tillika med den fordrade betalningen nedsläpptes till honom. Sedan han gifvit tecken till säckens uppdragande, och den nu blef uppdragen, förfogade sig skälmen bort, hvilken i stället för svinet stuckit en

hund i säcken. En kula sköts efter honom, hvilken tycktes sätta honom i icke liten förskräckelse.

Följande dagen den 7 April hade vi slutat våra observationer, och styrde nu, med en frisk passad, under fulla segel, vår kosa åt nordvest, till en trakt, der, efter några Hydrographers mening, öar skola ligga.

I hänseende till våra ortbestämningar vid Navigatoröarna måste jag ännu tillägga den anmärkningen, att alla af oss funna longituder skilja sig på 20 a 23' från dem som La Perouse angifver, samt att de observerade punkterna ligga så många mil mera i öster, än han antog. Hans observationer grundade sig på mån-distancer, hvilka alltid gifva en felaktig longitud, när man icke har tillfälle att se månen på lika afstånd till höger och vänster ifrån solen. Våra longitudbestämningar äro gjorda med goda Chronometrar, som, reglerade på Cap Venus, icke kunde på den korta tiden blifva betydligt felaktiga.

C A P. VIII.

Ö-kedjan Radack.

Den 8 April befunno vi oss enligt Middags-observation på $11^{\circ} 24'$ sydl. latitud och $174^{\circ} 24'$ longitud. Vi hade nu tillryggalagt 140 mil ifrån nordvestra delen af ön Pola. Vädret var vackert, horisonten ganska ren, men vi sågo oss förgäfvos omkring ifrån masttoppen efter land. Derföre sökte vi ej längre efter de här förmenta öarna och styrde vår cours åt Norden, för att på kortaste väg genomskära Æqvatorn, och sedan med tillhjelp af Nord-

öst-passaden uppnå Radack, der vi ämnade dröja och särdeles anställa pendel-observationer, hvilkas resultat i Ækvatorns grannskap voro oss vigtiga. Jag bestämde den till denna ö-kedja hörande gruppen Otdia, såsom den, der stora skepp beqvämast inlöpa, till vår vistelseort.

Stiltjen hindrade oss, så att vi först den 19 April uppnådde 9° sydl. latitud. Här mötte vindstötar och stört-skurar. Strömmen förde oss dagligen 20 a 30 mil åt vester; men då vi befunno oss på 3° sydl. latitud och 180° longitud, vände sig strömmen hastigt, och vi blefvo nu drifne nästan lika så starkt åt öster; en för frappant före-teelse, att den icke förtjente anmärkas. Som man vet, äro strömgångarna i grannskapet af Ækvatorn, långt ifrån land, alltid vestliga; hvarigenom rakt motsatsen här åstad-kommes, kan jag icke förklara.

Från 5° sydl. latitud ända till Ækvatorn hade vi dagllgen kännemärken af nära land. Då vi befunno oss precis på $4^{\circ} 15'$ latitud och 178° longitud, förde en vindstöt ifrån sydost en mängd fjärilar och små landfog-lar till skeppet, af hvilka flera blefvo fångade. Här må-ste således vara land i grannskapet; men vi sågo oss förgäf-ves omkring derefter, och upptäckten af dessa öar blir förbehållen åt en framtida sjöfarande som besöker denna trakt.

Den 22 genomskuro vi Ækvatorn på $179^{\circ} 43'$ lon-gitud och befunno oss nu åter inom vår norra hemispher; vi hade ryckt fäderneslandet närmare, fastän den väg, som vi hade att taga hem, blef allt längre. Den gamle be-kante, Stora Björnen, syntes oss åter, och vi gladdes åt hans åsyn, liksom hade han medfört nyheter hemifrån.

Vi nyttjade nu åter den af Parrot uppfunna machi-nen, för att upphemta vatten på 800 famnars djup. Dess

temperatur var blott 6° Reaumur, medan den höll 23° på ytan.

En tämligen häftig vind, som räckte flera dagar, gjorde att vi redan på morgonen den 28 April kunde från masttoppen se *Radaack-öarna*. — För den som ännu icke känner dessa öar, och icke vill eller kan läsa min förra resa, måste jag här anföra något.

Jag har år 1816 på skeppet Rurik upptäckt den ö-kedja, som af dess innevägnare kallas Radaack. Den består af flera ö-grupper, som icke ligga långt skilda från hvarandra, och hvar och en af dessa grupper består åter af många små öar, hvilka merendels, genom bankar förenade, ligga rundt omkring en stor vatten-bassin. Alla dessa öar äro alstrade af korall-djur, mycket låga, och till en del ännu betäckta med föga svartmylla, hvarföre vegetationen icke heller uppnått de i detta himmelsstreck äldre länders yppighet, samt mycket svagt befolkade. Den betydligaste ön i en grupp ger vanligen namn åt det hela.

Radackerne äro mörkbruna, stora och välbildade. Deras hår är prydligt hopbandet, och isynnerhet på kvinnokönet prydt med blommor och små, på snoddar uppträdande snäckor. Deras anletsdrag äro milda, vänliga och behagliga. Ibland begge könen förtjena rätt många kallas sköna. Lefvande endast af grönsaker och fisk, uppnå de en hög ålder; äro friska, men icke så starka som de öfriga Söderhafsböarna. I mildhet och godsintet öfverträffa de deremot alla, kanske till och med Tahaitierna. Öfverhufvudet för hela kedjan heter Lamari, och under honom stå höfdingarne öfver de särskilda ö-grupperna, samt under dessa åter befälhafvarne öfver hvarje ö i gruppen. Höfdingen öfver gruppen Otdia heter Rarik och är aftagen i min äldre resa. Honom och ännu en inföding af samma

grupp, vid namn Lagediak, hade jag fattat synnerligt tycke för. En innevånare på gruppen Kawen, icke inföding, utan af storm ditkastad ifrån ön Ulle, vid namn Kadu, gjorde resan med till Unalascika och tillbaka till Otdia på Rurik, och tillvann sig hela besättningens kärlek. Vi läto honom undervisa oss i Rådack-språket, och kunde vid vårt andra besök göra oss tämligen begripliga för dessa öboer, likasom han redan började tala litet Ryska. Äfven hans portrait sitter i ett band af min förra resa.

Efter åtta års frånvaro återsåg jag nu mitt kära Rådack, der jag hade framlevvat flera veckor ganska angenämt ibland de godlyntaste naturbarn. Den som läst min äldre resa kan tänka sig mina känslor och den längtan, hvarmed jag gick mina barnsinnade vänners välkomningar till mötes. Jag målade mig återscendet högst behagligt. Himmelen sjelf tycktes fira det. Det var en sällsynt vacker dag, och en lagom stark, gynnande vind tillät oss med fulla segel ıla i land. Våra spejande blickar upptäckte snart ifrån däcket den höga palmskogen på ön *Otdia*, i hvars skugga jag så ofta sutit i de goda öboernas förtroliga krets. Nu sågo vi äfven båtar på gruppens inre bassin fara från den ena ön till den andra och en mängd menniskor löpa till stranden, för att begäpa vårt skepp. Jag kände mina rädda vänner för väl, för att icke gissa hvad bland dem föregick. När jag skildes ifrån dem, hade jag väl gifvit dem det löftet, att helsa på dem igen; men på den långa tid, som sedan gått förbi, hade de kanske öfvergifvit allt hopp att jag skulle hålla ord, och det stora, tremastade skeppet, som de nu sågo, kunde de lätt skilja från det lilla tvåmastade Rurik. Om de således också först hade hoppats se mig åter, så var dock deras

glädje deröfver vid vårt annalkande förbytt i förskräckelse. De visste icke, huru desse främmande ankomlingar skulle behandla dem, och qvinnor och barn flydde till det inre af ön, alla båtar sattes i rörelse, för att skicka deras ringa egendom till aflägsnare öar, der de kunde räddas undan vår förmenta roflystnad. De modigaste kommo, beväpnade med spjut, till stranden, och visade sig tappra, så länge faran ännu var långt borta.

Man kan icke undra på, att dessa arma människorna äro så uppskrämda och ana strax den största fara, när de få se ett främmande fartyg. Deras vestra grannar, innevånarne på ö-kedjan Ralick, och de södra, på ö-grupperna Mediuro och Arno, som äro starkare befolkade, öfverfalla dem stundom plötsligen med vida öfverlägsen magt, plundra dem, förstöra deras frukträd, och lemna knappt så mycket efter sig, att de äro skyddade för hungersnöd. Vål hade de genom skeppet Rurik fått ett fördelaktigt begrepp om de hvita människorna; men det skepp, de nu sågo, måste förekomma dem alldeles öfantligt i jembörelse dermed, och de kunde lätt komma på den tankan, att det förde en annan, för dem okänd, människorace.

Emedlertid hade vi uppnått ö-gruppen Otdia, och seglade tätt utmed dess yttre bank, åt Schischmaref-sundet, genom hvilket jag ärnade gå in i bassinen. På alla öar, som vi foro förbi, utbredde vår åsyn förskräckelse, och allt flydde till skogs, för att gömma sig. Då vi nal-kades Lagediack-sundet, blåste vinden så, att vi kunde våga gå derigenom. Jag ändrade derföre mitt beslut att fara genom Schischmaref-sundet, der vinden skulle hafva legat emot, lät sätta till alla segel, och vi befunno oss snart lyckligen på bassinens stilla vatten. För öfrigt vill jag

jag icke råda någon sjöfarande att utan synnerlig anledning välja Lagediack-sundet. Det är så smalt, att vi på båda sidor hade kunnat kasta stenar i bränningen, då deremot Schischmarcf-sundet är så bredt, att man kan i hvad fall som helst lovera der med ett större skepp. Vattnet i dessa sund är så genomskinligt, att vi kunde på 14 famnars djup se hvar sten på botten, hvarigenom Officern, som satt framuti mastkoigen, för att observera grund, blef bedragen, och trodde att skeppet måste strax stöta på.

På den sköna glatta bassinen fortsatte vi nu vår färd angenämt. Men som vinden blåste rakt från ön Otdia, efter hvilken hela gruppen har namn, och der jag hoppades träffa Rarik, hvarföre vår cours var ställd dit, så måste jag uppgifva hoppet att samma dag återse honom; och som det började mörkna, så nödgades vi gå till ankar nära ön *Ormed*. — Djupet var här 32 famnar, och botten fin korallsand.

Så länge skeppet befann sig utanför gruppen, hade de goda öboernas mod ännu icke alldeles sunkit. De kunde icke tro, att inloppet var oss bekant, och utanför litade de på skydd af bränningen. Men sedan vi trängt in i bassinen, blef fruktan och förskräckelsen allmän. Vi märkte ett ständigt springande fram och åter, på stränderna, båtar lastades och foro än åt höger än åt vänster, men ingen vågade sig oss nära.

Ön *Ormed* tycktes vid vår ankomst vara alldeles utdödd. Först sedan det blifvit mörkt, syntes der spår till lif. På tvänne ställen, betydligt skilda från hvarandra, blefvo tvänne stora eldar upptända, mellan hvilka man såg flera små. Äfven hördes en skriande sång, accompanierad af de här brukliga trummorna. Detta sätt att anropa Gudarna om

hjelp var mig bekant från min förra vistelse härstädes, och bevisade, i hvilken oro de stackars öboerne voro stadda. Hela natten igenom varade denna religiösa handling, och då det började ljusna om morgonen, hade mina vänner redan ånyo krupit i sina gömställen. Gårdagens dödsstillhet herrskade åter.

Vi lyfte ankar och sökte genom lovering hinna fram till Otdia, hvarunder vi ofta kommo den lilla, med skönt gräs öfverdragna ön helt nära. Den uppfriskande morgonluften andades aromatiskt emot oss derifrån, men innevånarnes hyddor stodo toma och öde. Då vi redan voro nära Otdia, sågo vi åter seglande båtar, som trängde sig stranden så nära som möjligt. På stranden lupo människor brådslande omkring, men det såg ut, som om ingen rätt visste hvad han i denna tryckande belägenhet skulle göra. Nu fingo vi se ett långt tåg af öboer, prydda med palmqvistar, såsom fridstecken. Begagnande sig af ebben, kommo de från ön Egmedio öfver bankarna till Otdia, parvis, och buro på stänger och i korgar cocosnötter och andra frukter. Det syntes således, att mina vänner funnit sig i sitt öde och genom ödmjuk undergifvenhet och skänker ville tillvinna sig de ankommandes ynnest. Af den fruktan, vi väckt, slöt jag, att Kadu icke måtte vara på Otdia. Han skulle haft och ingifvit mera förtröstan.

Om middagen kastade vi ankar, midtför ön Otdia, på samma ställe, som Rarik hade legat. Jag lät sätta en liten båt, med blott tu par åror, i sjön, för att göra mina vänner mitt första besök med så litet åtfölje som möjligt, på det att de icke måtte sakna mod att emottaga oss enligt sina känslor. Således for jag blott med Herr Dr Eschscholtz och två matrosar i land. Vi styrde rakt på Rariks boning. Ingen människa syntes till. På stranden lågo

de uppdragna båtarna kringspridda. En liten båt, som kom seglande från en närgränsande ö, med tre man om bord, höll sig tätt intill stranden. Då vi styrde på den, sökte den vika undan. Jag fläktade med en hvit näsduk; ett tecken, som desse öboer voro vane att se af mig; men det hade icke önskad verkan. Tvärtom försökte de förfärade med ännu mera ifver gifva sitt segel en annan riktning och komma undan. Men denna gång försvarade ängsten deras arbete, hvilket de eljest med så mycken skicklighet verkställa, och de trätte på hvarandra för deras ovighet. Då vi emedlertid kommit dem betydligt närmare, och deras trasslade rep ännu icke voro satta i ordning, ärnade de just rädda sig genom sinning, då tvänne ord af mig förvandlade deras ängslan i glädje. Jag ropade till dem: Totabu, en råbräkning de hade gjort af mitt namn, och Aidarah; ett ord, som betyder så väl vän, som bra. De stannade orörlige, och tycktes vänta att jag skulle ropa om igen, för att öfvertyga sig, att de verkligen hört rätt. På mitt förnyade: "Totabu Aidarah" öfverlemnade de sig åt de lifligaste utbrott af glädje, skreko åt land: hei Totabu! Totabu! lemnade båten i sticket, summo till land och upprepade sitt skrik oupphörligt. Innevånarne på Otdia hade gifvit akt på oss, gömde bakom buskar. Nu, då det välbekanta namnet skallade på deras ö, sprungo de fram, och gåfvo genom lustiga åtbörder, dans och sång, sin glädje tillkänna. En stor hop trängde sig till landningsstället. Andra kommo mot oss, gående i vattnet till midjan, för att desto snarare välkomna oss. Jag blef nu allmänt igenkänd och kallad Rarik, emedan jag, till besegling af vårt vänskapsförbund, enligt äfven här öflig sed, hade bytt namn med honom. Herr Dr Eschscholtz,

som äfven förr varit här med mig, igenkände vännerna genast, och glädde sig hjertligen att återse sin kära "ditt namn."

Denna benämning hade de gifvit honom vid vår första härvaro, af den anledningen, att då en frågade honom efter hans namn och han icke förstod det, ropade någon: ditt namn. Fyra öboer lyfte mig ur båten och buro mig under högt glädjeskri i land *), der Lagediak väntade mig med öppna armar och djupt rörd tryckte mig till sitt bröst. Nu skallade i skogen snäckhornets starka toner, och våra vänner förkunnade Totabus (Rariks) ankomst. Strax derefter kom han i fullt språng emot mig, omfamnade mig flera gånger, och sökte på allt sätt ådagalägga sin glädje öfver min ankomst.

De vänner, som jag här efter lång tids förlopp åter såg, voro blott arma vildar, och ändå blef jag djupt upp-rörd. Oförderfvade hjertan, fulla af tillgifvenhet, klap-pade mot mitt. Huru sällan har denna lycka varit min lott ibland de högt civiliserade nationerna!

Äfven qvinnor och barn framträdde nu, och ibland dem Rariks gamla, språksamma mor, som höll för mig ett långt, med många gesticulationer beledsagadt tal, hvar-af jag, thy värr! förstod alltför litet. Efter dess slut fat-tade Rarik och Lagediak mig under armarna, och förde mig, åtföljd af hela folksamlingen, till den förres hus.

På en fri, af brödfrukträd omgifven och beskuggad plats utanför detsamma voro unga flickor sysselsatta att utbreda fina mattor, på hvilka jag måste sätta mig tillika med D:r Eschsoltz. Rarik och Lagediak satte sig midt emot oss; Rariks gamla mor på sidan om mig, ett stycke

*) Se Lithographien frammanför.

ifrån. De öfriga öboerne formerade en tät ring omkring oss. De som voro oss närmast satte sig ned, och de som befunno sig bakom dem blefvo stående, för att kunna betrakta oss desto bättre. Några till och med klättrade upp i träden, och sjelfva barnen lät man beskåda oss, i det de ömma fäderne togo dem på armarna och lyfte dem upp. De pekade med sina små finger på mig och ropade Totabu. Qvinnor kommo med blommor i korgar och bekransade oss på det grannaste sätt. Rariks mor tog ur sina torra örnsibbar den sköna, hvita, liljeartade blomma, hvilken här, såsom en outhärlig prydnad, i synnerhet för qvinnkönet, odlas med mycken sorgfällighet, och försökte att med gräs fästa henne i mina öron. Öfver allt detta betygade Publicum sitt glada deltagande genom det ofta upprepade utropet Aidarah. Under tiden presade några unga flickor Pandanussaft i snäckor, i hvilka den böds oss, tillika med den confectartade Mogan, som beredes af samma frukt. Båda delarna smakade ganska bra.

Nu blefvo vi från alla sidor bestormade med frågor, af hvilka vi, för bristande språkkänedom, kunde besvara blott få. Rarik och Lagediak yttrade sin förvåning öfver storleken af det skepp, hvarmed vi denna gången kommit till dem, och ville veta hvart Rurik tagit vägen, om deras vänner, Timaro, Tamiso, o. s. v. (Schischmaref och Chamisso) ännu lefde, huru de mädde, och hvarföre de icke kommit med.

Sedan de första, lifligaste glädjebetygelserna öfver återseendet voro förbi, märkte jag på Rariks förhållande, att han hade något på hjertat, och det syntes mig nästan, som visste han något ondt med sig. Han frestade förgäfvat att under vänlighet och vänskapsbetygelser dölja en viss mistrogen fruktan. Äfven hos hans mor och hos

Lagediak var en dylik känsla märkbar. Detta smärtade mig mycket, och jag sökte få reda derpå. Nu var Rarik icke mera herre öfver sin känsla, utan föll mig med tårar om halsen, lik ett ångerfullt barn, dock utan att yppa något. Då jag för åtta år tillbaka lemnade denna ö, hade jag förordnat Kadu'n till Intendent öfver våra planteringar och de djur vi hade medfört hit, med varning till samtliga öboerna, att icke tillfoga honom något ondt, emedan jag skulle strängeligen straffa sådant vid min återkomst. Ännu hade jag icke vågat efterfråga honom, af fruktan att få en underrättelse, som tilläfventyrs kunde störa den glädje äfven jag kände af återseendet. Nu föll jag på den tanken, att Rarik måtte hafva förgätt sig emot Kadu. Kanske hade han till och med bragt honom om lifvet. Nu frågade jag efter honom och såg Rarik skarpt i ögonen. Men han svarade ganska frimodigt: Kadu lefde och befunno sig på gruppen Aur hos deras öfverhufvud Lamari. Derpå tog den gamla modren till orda och berättade mycket vidlöftigt, huru Lamari, strax efter vår afresa, kommit hit med sin flotta och med våld borttagit allä djur, växter och verktyg, samt allt jern, med ett ord, allt hvad vi qvarlemnade på ön, och bortfört det till Aur. Lagediak bekräftade det, och berättade huru Lamari, under hotelse med döden, affordrat hvarje innevånare den sista jernbiten. Om Kadu sade han, att han, kort efter sedan vi lemnat ön, gift sig med en vacker flicka, dotter eller släkting till den gamla Befälhafvaren på Ormed, och då Lamari kom hit, blifvit af honom upphöjd till en Tamon ellip, stor Befälhafvare, och att han, sedan han frivilligt afträdt åt Lamari hälften af sina skatter (ett råd, som jag vid afskedstagandet gaf honom), hade han förblifvit i besittning af den andra hälften. Äfven

hade Lamari, efter hans egen önskan, tagit honom med sig till Aur, för att der fortsätta sitt inseende öfver växterna och djuren. Kadu hade uppdragit åt Lagediak att berätta mig allt detta, när jag återkomme till Otdia, och tillägga den begäran, att helsa på honom i Aur, hvilken jag thy värr! för vårt skepps storlek, icke kunde uppfylla.

Emedlertid var det mig kärt, att Kadu fanns i Aur, ty i det fallet kunde jag hoppas, att de djur och växter med hvilka jag riktat dessa öar, skulle vårdas och trifvas. Äfven berättade Rarik, att han ej länge sedan varit i Aur, för att helsa på sin far, och att djuren och växterna der mycket förökad sig. Svin och getter ätos der redan, och Rarik sjelf hade deltagit i en sådan måltid. Tilläfventyrs är den tiden numera icke långt borta, då det grymma bruket kan bortläggas, att aflifva det tredje eller fjerde barnet af hvarje ägtenskap, för brist på födämnen.

Det enda djurslag af dem vi hitfört, som ännu fanns på Otdia, var katten. Men den hör här icke till husdjuren, utan är alldeles förvildad, har förökad sig mycket, och ändå märker man icke ännu betydlig minskning på råttor, hvilka dock äro dess enda föda. Emedlertid bör man vänta af den allt mer tilltagande katt-ökningen, att de skola dock slutligen öfvervinna råttorna, dessa glupska förstörare af trädgårdsväxter.

Genom deras förvildning och under inflytelsen af ett för dem främmande klimat torde kattorna tilläfventyrs äfven urartas något, och Naturforskare, som så gärna upptäcka nya djurslag, skulle derföre kunna framdeles anse dem för en liten afart af Tigrar. För att förekomma detta misstag, underrättar jag dem härmed i förhand, att denna djurart icke är annat än den vänliga Europeiska huskatten.

Af alla växter som vi skaffat Radackerna skall endast vinrankan vara utgången. Lagediak viste mig stället, der vi hade planterat den. Den var förtorkad; men ett bevis på jordmånens bördighet var det, att den hade slingrat sig ända upp i de högsta träd.

Att Kadu kort efter vår afresa hade gift sig med en flicka från ön Ormed, öfverraskade mig ingalunda. Flickorna der äro verkligen utmärkt vackra, och hans hastiga beslut att lemna oss, sedan han med Herr von Chamisso gjort ett besök på Ormed, fastän han förut yttrade den fasta föresatsen att följa med oss till Ryssland, lät oss redan då ana någon hjertats angelägenhet. Vål honom, att han föredrog ett enkelt lif i kärlekens famn under sin sköna himmel för vårt kalla klimat, som skulle snart hafva gifvit honom döden, och väl hans landsmän, om han ibland dem utvidgar boskaps- och trögårdsskötsel.

Rariks sorgsenhet fortfor, och jag frågade honom derföre ännu en gång orsaken dertill. Då fattade han mig darrande under armen, och förde mig till det Cocos-trädet, på hvilket jag uppspikat en kopparplåt, med skeppets namn och årtalet af dessa öars upptäckande, under tillkännagifvande, att strängt straff skulle följa, om den icke fick sitta orubbad på sitt ställe. Den var försvunnen. Huru lätt hade icke Rarik och Lagediak, hvilka jemte många andra karlar hade följt oss, samteligen djupt nedslagne, kunnat urskulda sig med den osanningen, att Lamari, vid sitt röfveri, hade också tagit denna plåten; men dertill voro de för ärliga. De tillstodo, att de icke sett efter den nog sorgfälligt, och att den blifvit bortstulen, utan att tjufven kunnat upptäckas. Efter denna öppenhjertiga bekännelse bådo de om tillgift. Glad, att mina vänners bedröfvelse icke hade någon vigtigare

anledning, slöt jag dem i mina armar, och de greto nu glädjetårar vid mitt bröst. Nu var glädjen åter allmän. Jublande tågade vi tillbaka till Rariks boning, der en Eb, en mimisk representation med sång, blef uppförd. Sångstyckena voro författade öfver mig och mina följeslagare på Rurik. Hvert solo prisade en af oss särskildt, men i slut-chören förekommo vi samfält. Huru mycket beklagade jag, att jag icke förstod texten bättre. Orden Möll (jern), Aidarah (vän), Tamon (befälhafvare), Oa ellip (stor båt) och Kadus namn förekommo ofta. I sådana sånger bevara Radackerne deras fornsåger, och som de hvarje afton samlas att roa sig med sång och dans, och hafva sina barn med sig, så lära dessa redan tidigt, på det angenämaste sätt, sitt lands historia, och fortsjunga den åter till följande generation.

Efter Ebens slut och sedan jag utdelat allahanda små skänker, for jag tillbaka till skeppet, och fick af mina vänner det löftet, att de skulle ännu samma dag derhelsa på mig. Jag lät nu sätta alla våra båtar i sjön, för att föra våra tält och Pendel-apparaten i land. Öboerne emottog båtarne med glädjerop, förde cocosnötter till dem, gjorde sig innerligt förtroliga med manskapet, hjälpte dem vid urlastningen och tältens uppsläende, och tycktes förtjuste öfver vår föresats att bosätta oss på land.

Rarik och Lagediak voro de förste, af hvilka vi på eftermiddagen erhöilo ett besök. De foro med sin lilla båt först rundtomkring skeppet, betraktade det uppmärksamt med häpnad och beundran, och utropade ofta: Erico! Erico! ett utrop af förundran. När de uppstigit på däck och jag kom vänligt emot dem, glömde de helsa på mig, blefvö stående liksom förstenade, och ett flera minuter långt O — o! gaf deras häpnad luft. Jag förde dem om-

kring, visade hvad som kunde interessera dem, och deras förundran förnyades vid hvarje föremål. Lagediak frågade mig, om allt detta vore gjort i Russia, och då jag jakade dertill, utropade han: *Tamon russia ellip, ellip!* hvilket mina läsare torde redan förstå.

Nu började Lagediak mäta skeppet åt alla håll, hvarvid han nyttjade ett snöre, som han enkom dertill medtagit. Sedan han slutat med sjelfva skrofvvet, steg han upp i masterna, och tog till och med mått på alla rårna. — Öfver det stora antal människor, som vi hade om bord, gáfvo mina vänner likaledes sin förvåning tillkänna, och försökte flera gånger räkna öfver dem. Vid talet tio gjorde de ständigt en knut på ett litet snöre, och började sedan åter på ett. I jemförelse med besättningen på Rurik, som bestod blott af tjugu man, måste vår nuvarande visserligen förundra dem.

Under tiden hade en myckenhet andra öboer infunnit sig på skeppet. Ingen visade fruktan eller misstroende. Alla voro liksom hemma hos sig, fria och glada, men tillika ganska beskedliga och anständiga. De gáfvo sig in ibland matroserna, med hvilka de skämtade, och man hörde i rummet ett nästan oafbrutet skratt. De dansade och söngo ömsevis med våra matrosar, och begge partierna skrattade ömsesidigt åt hvarandra deröfver. Detta hindrade likväl icke vänskapen. Man gjorde hvarannan presenter, och omfamningar och smekningar togo intet slut. Ingen gäst hade kommit med toma händer. Alla hade tagit med sig i rikt mått frukter och allahända småsaker af deras handarbeten, men icke till salu, utan en hvar valde sig en vän, öfver hvilken han uttömde hela sitt ymnighetshorn. Den nedgående solen gaf signalen till skilsmessa, med löfte att i morgon komma igen.

Sedan Lagediak slutat sina mätningar, skildes han nästan icke mer ifrån min sida. Hans vetgirighet var gränslös. De minsta lappprissaker måste jag förklara för honom, och han var ganska sällan tillfredsställd. När han förnam, att jag skulle dröja bara några dagar på Otdia, blef han mycket sorgsen, och bad mig på det eftertryckligaste att för alltid qvarblifva här. Han satte i rörelse allt hvad han hoppades kunna härtill förmå mig: kärlek, äregirighet, herrsklystnad. Jag skulle få den skönaste flickan till hustru, och slå ihjäl Lamari, den han hatade såsom tyrann och thron-inkräktare, likasom han hade slagit ihjäl sin företrädare, för att i dess ställe blifva Tamon af Radack. Som jag lät honom prata, utan att säga min tanka, så trodde han att jag skulle gå in på hans plan, och blef så glad deröfver, att han sprang som ett barn omkring i cajutan. Också skildes han från mig i detta glada hopp, med den allvarliga varningen, att icke säga något derom åt Rarik.

Följande morgon var Lagediak i god tid åter hos mig, och medförde till frukost stekt fisk, brödfrukt och färska cocosnötter; han drack caffe med mig, hvilket tycktes icke smaka honom illa. Sin son, en pojke om 13 eller 14 år, hade han tagit med sig, för att presentera honom för mig. Fadrens sinnelag tycktes hafva gått helt och hållet i arf till denna älskvärda yngling. Hans artiga och förståndiga uppförande svarade mot hans qvicka utseende. Han skulle lätt kunnat utbildas för våra finaste kretsar.

Lagediak kom snart tillbaka på sitt gårdagsförslag, att göra mig till styresman öfver Radack. Han utkastade äfven nu den plan, hvarefter saken skulle utföras, och hvad vidare måste göras för att befästa den nya regeringens magt och anseende. Först och främst skulle vi segla

till Aur, för att öfvervinna Lamari, sedan skulle den fiendtliga ö-gruppen Mediuro angripas och eröfras, och sist skulle jag bemäktiga mig hela ö-kedjan Ralick. Han förifrades så af dessa djerfva föresatser, att han högg omkring sig med knytnäfven, likasom han redan hade varit i striden, och träffade en thekopp, som föll i bitar på golfvet. Då var det plötsligen slut med det hjeltemod, hvartill han höjt sig, och hans naturliga character, rädsla, tog sin rätt igen. Han trodde sig hafva förorsakat mig en stor skada, och derigenom ådragit sig min vrede. Jag lugnade honom, och föreställde honom nu, att jag omöjligen kunde qvarblifva i Radack, och att min pligt ålade mig att snart afsegla. Det gjorde honom ganska bedröfvad. Han stod en stund försänkt i tankar, tog sedan sin son vid handen, förde honom till mig och bad mig taga honom med till Ryssland. Jag nödgades låta honom förstå, att jag aldrig mera skulle komma till Radack, och att hans son, om han följde med mig, måste taga afsked af honom för evigt. Detta var för hårdt för fadershjertat. Han omfamnade sin son, och ville nu icke mera skiljas ifrån honom. Men också den tanken, att han skulle nu snart hafva sett mig för sista gången, bedröfvade honom mycket. Han sökte uttrycka det rätt lifligt för mig, och slutligen blandade sig äfven något egennyttan i hans känsla. Han pekade nemligen på en yxa, som jag skänkt honom, och utbrast: hädanefter skole vi icke mera få något jern.

Jag ledde nu talet på Mediuro, och gjorde begripligt för Lagediak, att jag önskade få veta, huru det falttåg, som Lamari kort efter min förva härvaro företagit ditåt, hade aflupit. Han förstod mig fullkomligt och samlade hela sin mimik, för att göra sin berättelse om detta krig,

hvari han sjelf hade deltagit, så fattlig för mig, som möjligt. Jag fick då veta följande:

Lamaris flotta bestod af fyratio segel. Att sluta af härvarande båtars storlek, kunde hela arméén således icke vara öfver 400 man stark, qvinnorna inberäknade, hvilka likaledes strida i de eftersta lederna, på det sätt, att de kasta stenar på fienden. Äfven göra de tjenst som chirurg. Denna magt var sammandragen från hela ökedjan Radack. Kriget var ganska blodigt. Det räckte hela sex dagar. Fem fiender blefvo på valplatsen, och Lamari vann den mest lysande seger, med blott *en* mans förlust. Lastad med cocosnötter, bröd- och pardanus-frukter, vände flottan triumpherande hem. Kadu hade i synnerhet utmärkt sig. Han hade varit klädd i en hvit skjorta och vida pantalonger, och beväpnad med sabel och lans. På hufvudet hade han burit en röd mössa, och hade genom allt detta blifvit ganska förfärlig för fienderna. Alla yxor, som jag skänkt Radackerna och som Lamari tillegnat sig, öfver 100 till antalet, voro satta på långa stänger och utdelade såsom vapen åt de modigaste stridsmännen. Derigenom hade Lamaris hop onekligen fått en stor öfverlägsenhet, och jag kunde anse mig såsom orsaken till krigets lyckliga utgång.

Lagediak berättade mig vidare, att Lamari beslutat ett fälttåg emot den till kedjan Ralik hörande ögruppen *Odia*, hvilken icke bör förblandas med *Otdia*, på hvilken vi nu befunno oss. Anledningen dertill hade innevånarna på *Odia* gifvit. De hade fått höra något om de skatter, af hvilka Radackerna genom mig kommit i besittning. Detta retade deras roflystnad, och de öfverföllu, under sin Höfding Lewadock, utan föregången krigsförklaring, som tyckes vara öflig bland dessa folk, den till Radack

hörande ögruppen *Kawen*, röfvade och plundrade der, och vände hem med bytet. Dervid hade likväl innevärnarne i *Kawen* förhållit sig tappert, dödat två Odier, och sjelfva icke förlorat någon man. Denna händelse tycktes hafva passerat för ett år sedan, och *Lamari* hade uppskjutit sin hämnd på ännu ett år. Det tål alltid länge här, innan en här kan sammandragas. *Radack* är så litet befolkadt, att manskap måste hemtas ifrån alla grupper, hvilket, i anseende till kedjans ansenliga sträcka, dröjer ganska länge. Också åtgår mycken tid att tillreda provision, hvilken till största delen består af *Mogan*. För en fart till kedjan *Ralik* och tillbaka igen måste man förse sig med lifsmedel för åtminstone fyra veckor, emedan hemresan går emot passaden. *Mogan* är mycket födande, och *Radackerne* äro ganska måttlige. En liten quantitet förslår att mätta dem. Endast på detta sätt låter det ock förklara sig, huru de äro i stånd att på sina små fartyg proviantera sig för långa resor.

Jag förundrade mig öfver den förtröstan *Lagediak* satte till detta företagande, och yttrade min farhåga, att hans landsmän kunde dervid lätt komma till korta; men han syntes vara öfvertygad om en god utgång, genom sina vapenbröders många yxor, genom *Kadus* sabel och skrämmande klädsel.

Under det jag samtalade med *Lagediak* i cajutan hade åter många öboer kommit om bord. Glädjen i rummet liknade gårdagens. Äfven *Rarik* var kommen, smyckad med friska blomsterkransar, och hade medfört några skänker åt mig, hvilka jag rikeligen vedergällde. Den öfvermåttan jädde *Langin*, *Tamon* öfver *Egmedio*, visade sig i dag för mig för första gången. Han tycktes glädja sig mycket öfver att se mig; men då han kom på däck, gjorde skep-

pets storlek och den starka besättningen ett så förfärande intryck på honom, att tänderna skallrade på honom af ångest. Detta feberanfäll räckte en stund, till dess det ändtligen lyckades vår vänlighet att fördrifva det.

Nu för jag, åtföljd af Rarik och Lagediak, på min båt, i land, der jag fann Herr Preus och Herr Lenz redan sysselsatta med pendel-observationer. De voro mycket nöjde med öboerna, som hade uppfört sig anständigt, hörsamt hållit sig på föreskrifvet afstånd ifrån tälten, och blott efter särskildt tillstånd kommit en och en närmare, för att tillfredsställa sin nyfikenhet. De suto vanligen i en ring omkring det stället, der Astronomen gjorde sina observationer, och åskådade, fulle af förundran, den man, som hade så mycket att göra med solen, hvarföre de sannolikt höllo honom för en trollkarl. På hvilostunderna fingo de lof att komma till tälten, och de omfattade detta tillfälle alltid med glädje, förstodo att genom allahanda små tjänster göra sig omtyckta och till och med nödvändiga, och förhöllo sig dervid alltid beskedligt, stilla och vänligt, så att mina kamrater förklarade dem vara det godsintaste folk på jorden.

Rarik förde mig till sin boning, der till min ära en dramatisk representation blef gifven. Styckets intrig var kriget på Mediuro. Qvinnor söngo, eller sparare skreko de föröfvade hjeltedaterna, och karlar dansade omkring med lansar, bemödande sig att genom häftiga åtbörder och convulsiviska rörelser föreställa sin ådagalagda tapperhet.

Jag gjorde Rarik begripligt, att jag gerna önskade få ett tydligare begrepp om deras sätt att föra krig. Han och Lagediak samlade genast tvänne hopar af karlar och qvinnor, hvilka blefvo uppställda som fiendtliga härar midt

emot hvarandra, på ringa afstånd. Första ledet i bägge härarna bestod af karlar, det andra af qvinnor. De förra voro försedde med små käppar, i stället för lansar, och de sednare fyllde sina korgar med Pandanuskärnor, som skulle föreställa stenar. Rarik ställde sig i spetsen för den ena hären, och Lagediak för den andra. Bägge gifvo genom blåsing i sina snäckhorn tecken till anfall. Härarne nalkades hvarandra något litet, men i stället för strid börjades nu en ganska komik dans, i hvilken en hvar genom de mest rasande åtbörder, ansigtets förställning och ögonens förvridning, så att endast hvitan syntes, sökte öfverträffa sin fiende. Qvinnorna blefvo icke heller sysslolösa. De skreko en krigssång, hvarmed man säkert skulle hafva kunnat förjaga harmoniens vänner. Deras, eljest så prydligt sammanbundna, hår fladdrade nu vildt omkring deras hufvud, och gaf dem alldeles utseende af vansinniga, hvilket de äfven genom sina åtbörder sökte vinna. Anförarne stodo under tiden orörlige, och uppmuntrade med snäckhornens skall sina härar att visa sig allt farligare. När den starka ansträngningen tämeligen uttömt alla krafter, tystnade hornen, och nu framryckte några af de tappreste från båda sidor hvarandra närmare, medan sjelfva härarne blefvo stående stilla. Desse stridlystne hjeltar utmanade nu å ömse sidor hvarannan genom hotelser och smädeord, då hvar och en valde sig sin man. Nu dansade de och söngo länge för hvarandra, och gjorde emellanåt en rörelse med handen, likasom ville de kasta lansarna, då motparten, hvilken kastet skulle drabba, hvarje gång genom ett hopp åt sidan sökte undvika det. Bägge härarne och anförarne uppeldade sina hjeltar till oförskräckthet genom stridssånger. Desse började nu verkligen

ligen kasta sina spjut, hornen skallade åter, härarne ryckte under dans och sång långsamt emot hvarandra, de som hade fäktat emellan dem, ställde sig åter i sina led, och nu blef striden, under stort skri, allmän. Spjuten uppfyllde luften, Pandanus kärnor flögo ur hjeltinnornas mjuka händer öfver deras mäns hufvuden emot fienden, men härarne nalkades ej hvarandra så nära, att de kunde komma i handgemäng. Anförarne höllo sig bakom sina krigares led, blåste af alla krafter på sina horn, och utdelade deremellan ordres. Då af en händelse, eller med flit, en af Lagediaks här stupade, tog striden strax ända. Segern var afgjord, och det blåstes till aftågande. Härarne voro så uttröttade, att de genast kastade sig i gräset, och under skämt lemnade sig åt hvilan.

Nu landade en stor segelbåt, ur hvilken lyftes en gubbe med aldeles hvitt hår och skägg. En skrynkfull hud omgaf ett uttorkadt benragel. Tillika var han så svag, att han kunde blott krypa på händer och fötter fram till oss. — Rarik och Lagediak gingo emot honom och bådo honom vara välkommen. Det var min gamle bekante, Tamon på ön Ormed, Langediak. Då fregatten låg för ankar vid hans ö, hade han ej vågat, sade han, besöka oss, emedan han icke visste, om vi voro fiender eller vänner. Men nu, då han fått höra att Totabu vore anländ, hade han gifvit sig ut, för att se mig ännu en gång före sin död. Vi fagnades å ömse sidor af återseendet. Den gamle mannen kröp upp till mig, omfamnade mig och gjöt glädjetårar. Han talade mycket, och nämnde äfven Kadu, om hvilken han sade, att han befunne sig i Aur hos Lamari. Redan vid min förra härvaro syntes omissskänneliga spår af en hög ålder på

honom, men under de sista åtta åren hade de mycket tilltagit. Fastän hans kropp var så svag, att han kunde blott gå på alla fyra, tycktes dock hans själ icke hafva lidit. Han hade ännu hela sin fordna munterhet och glädlythet. Han kom genom sina lustiga infall ofta hela församlingen att skratta. Jag har i allmänhet gjort den anmärkningen, att på Radaek är ålderdomen icke underkastad några egna sjukdomstillfälligheter, samt att själen förblifver oförsvagad, ungdomssinnet bibehåller sig, till dess hyddan nedsjunker i grafven. Orsakerna dertill äro väl det sköna klimatet, det måttliga arbetet och den vegetabiliska födan.

Langediu yttrade sin önskan att få se Oa ellip, hvarföre jag genast satte mig i båten och for till skeppet. Han följde mig på sin Oa Warro (krigscanot). Den älskvärde gubben fann sig rätt väl på skeppet. Allt hvad han såg, gjorde honom nöje, och de skänker han erhöi, fullkomnade hans lycka. Emedlertid var den redlige mannen mycket bedröfvad öfver en sin karls förhållande. Denne hade slutit vänskap med vår kock, och dervid hemligen bemäktigat sig en köksknif, den han förstätt gömma i båten. Då köcken saknade knifven, föll misstanken genast på hans vän. Han blef ransakad, och då man icke fann den på honom, vardt äfven båten genomsökt, der den snart blef funnen, och tjuften erkände sitt brott. Han darrade, emedan han förmodligen erinrade sig de prygel, som, i ett dylikt fall, en af hans kamrater fått på Rurik. Likväl ansåg jag näpst denna gången öfverflödig, när jag ändå ärnade blifva så kort tid här, och förlät honom ädelmodigt, med föreställning, att stjåla vore nedrigt, och att han icke skulle göra så mer. Den stackars gamle Langediu var alldeles utom sig öfver denna händelse. Han

kröp häftigt omkring och ropade flera gånger: Kabuderih emo aidarah! (Stjåla icke bra). Han bannade och hotade förbrytaren, viste honom alla saker han fått till skänks af oss, och gjorde honom begripligt, huru mycket det måste sára oss; att vi, oakadt vår frikostighet, blifvit bestulne, förde honom derpå till kanonerna, gjorde honom uppmärksam på deras stora antal, och sade: Manih Emich, mani Ni, Må (ihjålslagen ö, ihjålsagna cocostråd, brödfruktråd). Sannolikt liåde Kadu gjort den gamla bekant med kanonernas verkan. Då han nu bannats och brummat nog, befalle han förbrytaren gå till canoten och icke mer komma på skeppet. Tjufven, som under hela tiden icke yttrat ett ord, lydde på stund, men den uppbragte redlige gubben kunde icke mer lugnas. Han talade ideligen om Kabuderih emo aidarah, och vistandet på skeppet gjorde honom ingen glädje mer. Också tog han snart afsked af oss, och bad att vi ville helsa på honom på hans ö.

Tjufvens ansigte hade förefallit mig så bekant, att jag frågade Lagediak om honom, hvilken med ett löje sade mig, att han vore köttlig bror till den som blef straffad på Rurik. Lusten att stjåla tycktes således vara ett familjefel hos honom. Utom detta har ingen Radacker under denna vår härvaro stulit något ifrån oss.

På eftermiddagen sågo vi en stor segelbåt inlöpa genom Lagediaksundet i gruppens bassin. Jag hoppades, att tilläfventyrs någon af mina bekanta från Aur, eller kanske Kadu sjelf, komme; men det var den lustige Labugar, som uppehöll sig på Eregub, hvilken nyfikenheten förde till oss, emedan han sett oss segla hit.

Sedan han hört, att jag var der, kom han ofördröjligen upp på skeppet. Hans glädje att återse mig var

obeskriflig; men han frågade också strax efter sin vän Timaro, med hvilken han hade bytt namn, och det smärtade honom mycket, att han icke kommit med. Äfven Labugars själsförmögenheter voro alldeles oförändrade, sådana de voro för åtta år tillbaka, blott hans ansigte hade åldrats mycket och hans hår grånat.

Den 3 Maj begagnade jag mig af den sköna väderleken för att göra ett besök hos den gamla Langediu på ön Ormed. Han blef så glad öfver min ankomst, att han tog fram sina dyrbaraste saker, för att skänka mig. Den gamles barn, barnbarn och barnbarns barn samlades alla i hans hus och måste roa mig med en Eb, i hvilken Langediu sjelf åtog sig hufvudrolen, och förvånade mig med sin sång och sitt lifliga spel.

Jag har icke bivistat någon fullständigare dramatisk representation på Radack, än denna; hvarföre jag vill beskrifva den noga, i förhoppning, att den icke heller skall sakna interesse för mina läsare.

Antalet af de spelande personerna bestod af tretton karlar och lika så många fruntimmer, hvilka satte sig på en fri gräsplan på följande sätt. Tio karlar satte sig i en halfcirkel midt emot tio qvinnor, som äfven bildade en halfcirkel, så att det hela gjort en cirkel, om halfeirkelarnas ändar rört hvarandra; men här blefvo tvänne mellanrum om ett par famnar öppna, och i hvardera af dem satte sig en gammal gumma, försedd med en trumma. En sådan trumma är en ungefär tre fot lång, vid ändarna sex tum och midtpå hälften så tjock, urhålad knubb, i form af ett tinglas, hvars båda ändar äro öfverspända med hajsinn; denna hålles under armen och slås med flata händerna. I cirkelns medelpunkt tog den gamle Langediu plats med ett ungt vackert fruntimmer, på det sätt, att de vidrörde

hvarandra med ryggarna. Alla de medspelande personernas ansikten voro vända åt dem. Hela sällskapet hade på prydligaste sätt smyckat sina hufvuden med blomsterkransar, och fruntimmerna voro dessutom behängda med blomguirlander. Utom cirkeln stodo två karlar med snäckhorn. Så snart desse framlockade de ihåliga hvirflande tonerna ur sina horn, instämde hela cirkeln i sång, åtföljd af häftiga rörelser med armarna och lifliga gesticulationer, som skulle försinnliga innehållet. Detta räckte en stund. Derpå tystnade cirkeln, och nu söngs under trumslag och hornskall en duett midtuti densamma, hvarvid Langediu på intet vis gaf efter för sin unga medsångarinna i liflighet. Efter duetten föll cirkeln åter in, och på detta sätt omväxlade det flera gånger, till dess den unga sångerskan, hvars rörelser blefvo allt häftigare och vildare, nedföll död. Langedius sång blef nu mildare och sagtare. Han lutade sig öfver liket och uttryckte den största smärta. Hela cirkeln instämde i hans klagan, och representationen slutades.

Ehuru bristfällig min språkkunskap än var, blef dock innehållet af detta sorgespel mig tydligt, hvartill de spelande personernas mimiska uttryck mycket bidrog. Det hela föreställde en förmålningsceremoni. Den unga flickan skulle tvingas att förena sig med en man, som hon icke älskade, och valde hellre döden än ett sådant äktenskap. Tilläfventyrs hade den gamle Langediu åtagit sig rolen af älskare, för att göra hennes beslut ännu sannolikare.

Vid åsynen af de här församlade unga flickor, ibland hvilka äfven Langedius döda älskarinna snart infann sig åter frisk och munter, måste jag erinra mig Kadus påstående, att Ormed här de vackraste fruntimmer på Radack. Det fanns verkligen rätt vackra ibland dem, och blomster-

prydningen klädde dem utmärkt väl. I allmänhet har detta lilla folket bästa smaken ibland alla Söderhafs-öboer. Det sätt, hvar på fruntimmerna här bära sitt hår och pryda det med blommor, skulle på en Europeisk bal för dunkla hvarje hufvudprydning.

Sedan man hemtat sig från forceringen under den dramatiska representationen, gick man till middagsmåltiden, med hvars tillredande flera fruntimmer redan länge varit sysselsatta i en särskild hydda. Endast få, men ibland hvilka äfven funnos fruntimmer,ingo äran deltaga i denna måltid. Vi satte oss under Langedius tak, i en cirkel, på den med mattor betäckta marken, och rätterna framsattes på snygga cocosblad i midten. Hvarje gäst vid måltiden fick ett cocosblad till tallrick. På bladen, hvilka tjente i stället för fat, lågo träskedar, med hvilka en hvar tog något af rätterna på sin tallrick. Detta sätt att äta hade jag icke sett på Radaeck tillföre. Då grep en hvar i fatet med händerna, och åt till dess han var mätt. Langediu förmärkte, att hans bordsordning väckte min uppmärksamhet, och sade: Mamuan Russia mogai, Ryssarne äta så. Det glädde mig, att hän upptäcka ett spår af den inflytelse af en högre bildning, som Kadu erhållit hos oss, ty förmodligen var det han, som hade införd detta aptilligare sätt att äta. Likväl blef snart en vida större glädje min lott. Efter första rätten, bestående af stekta frukter och brödfrukt, framsattes Jamsötter, hvilka jag först fört från Sandwich-öarna och planterat på Radaeck. På Otdia hade man sagt mig, att Lamari låtit föra alla af mig qvarlemnade växter till Aur. Därföre öfverraskade mig åsynen af dessa Jams så mycket. De ersätta fullkomligt våra Potäter, äro sunda och välsmakande och, med någon flit odlade, ett säkert skydd emot hungersnöd. Lan-

gedin sade mig, att Kadu hade planterat dessa rötter på Ormed, och visade mig efter måltiden ett anseeligt fält, som bar ganska vacker Jams.

Man skall kunna förklara sig den belönande känsla, som åsynen af denna rätt skänkte mig, om man erinrar sig, att de arma öboerne, af brist på lifsmedel, äro nödsakade att aflifva en del af sina barn, säkert med blödande hjertan, och att odlingen af denna växt ensamt är tillräckligt att fria dem ifrån denna rysliga nödvändighet. Jag kunde ju säga till mig, att det var mitt verk, om kanske snart de ömma mödrarna icke mer behöfva gå sin tredje eller fjerde barnsäng till mötes med den qvalfulla föreställningen; att de icke skola få någon glädje af det barn de bära under sitt hjerta, att de skola utstå smärtan och ångesten af dess födelse; blott för att öfverlemna det åt mördarehanden. Om de nu i stället kunna med glädje sluta sitt foster i sina armar och deras män med fadersglädje betrakta det; då skola dessa goda människor visserligen länge ännu ihogkomma sin Totabu, som skaffade dem de välgörande rötterna. Jag her om förlåtelse för detta afsteg, och går till vårt middagsmål tillbaka.

Efter Jams kom ordningen till en rätt af multnaadt och pulveriseradt cocosträd, hvilket göres med vatten till en tjock deg och sedan gräddas i blad till små kakor. Den smakar egentligen ingenting, och kan väl icke heller vara särdeles födande. Slutet gjorde en dessert af Mogan och Pandanussaft. Drycken under måltiden var cocosmjölk, som dracks ur sjelfva nötterna, på hvilka derföre ett litet hål blef borradt. Conversation, hvori äfven frup-timmerna, som bemöttes med mycken aktning, togo del, var ganska liflig och munter; men fullkomligt anständig. Jag beklagade mycket, att jag förstod så litet af de vis-

serligen icke ointeressanta samtalen. Af ett ord der och hvar kunde jag sluta, att talet ofta var om skeppet och om de dramatiska nöjena. Sedan jag fagnat den älskvärda värden och hela sällskapet med skänker, förnämligast bestående i yxor, knifvar, saxar och glasperlor, hvilka sistnämnda på långt när icke hade det värde här, som på Navigator-öarna, recommenderade jag mig, och hann i god tid på aftonen till skeppet.

Tiden förgick på Otdia, såsom allestädes der det är angenämt att vara, ganska fort, och till stor sorg för våra vänner nalkades dagen för vår afresa. Söndagen förut fick manskapet tillstånd att ännu en gång roa sig i land. Det fanns ibland dem äfven några spelmän, som denna gången togo sina instrument med sig, för att till afsked gifva öboernas öron ett briljant kalas. Den glädje häraf uppstod var öfver all beskrifning. Hela folkmängden på Otdia och på nästgränsande öar var församlad vid våra tält, och musiken verkade som Hiions horn på hopen. De dansade och hoppade omkring med underliga språng, hvärtill de äfven ryckte matroserna med sig. Den som aldrig skrattat förr i sin lefnad, skulle vid anblicken af denna scene hafva lärt känna den välgörande skakningen. Jag hade min glädje åt den innerliga vänskap, som rådde mellan öboerna och mina matrosar. Det var mig ganska angenämt, att äfven vid detta besök qvarlemna hos Radäckerna en god tanka om de hvita människorna.

Qvinnokönet åskådade glädjeruset blott på något afstånd. Sedesamhet tillät dem icke att blanda sig i den sjelfsväldiga och yra hopen; äfvensom det aldrig heller kom något fruntimmer om bord på skeppet.

Ännu en angenäm anblick gaf en hop barn, som hade samlat sig omkring en gammal matros, smekte honom

och lekte med honom. Han hade tillbragt hela tiden, alltifrån vår ankomst, i land, såsom vakt vid tälten, och som Ryssarne i allmänhet äro stora barnvänner, så hade äfven många af dessa små varelser sällat sig till honom, och han roade sig med dem. En liten, vacker, munter flicka tycktes isynnerhet vara hans favorit. Hon torde tillåta sig allahanda puts med honom, utan att frukta någon förebråelse. Detta sträckte hon derföre äfven så långt, att hon stundom luggade den gamla mannen tämligen hårdt, och han hade alltid sin glädje deröfver.

Sedan dagen till vår afresa blifvit bekant för öboerna, besökte de oss ännu oftare på skeppet och förde alltid skänker med sig. De tänkte på den snara skilsmessan med mycken bedröfvelse, och bådo enträget att vi måtte snart komma igen. I hänseende till de af oss erhållna skänker, yttrade de den fruktan, att Lamari skulle ånyo taga dem ifrån dem, om han fick veta, att vi varit här. Jag gaf derföre Lagediak, i närvaro af ett stort antal öboer, så godt jag kunde, det uppdrag, att tillsäga Lamari, att han icke skulle våga fråntaga sin ägare en af oss gifven skänk, och att, om hvita människor kommo ännu en gång till Radack, skulle de på det strängaste straffa ett sådant våld. Han hade förstätt mig, och lofvade uträtta mitt uppdrag.

Lagediak lemnade mig numera högst sällan, och hans sorg öfver vår snara afresa var mången gång verkligt rörande. Om morgonen den 6 Maj, som var utsatt till vår skilsmessa, sedan vi redan börjat lyfta ankar, kom han skyndsammast på en stor båt och medförde en myckenhet unga Cocos-plantor. På min fråga, hvad afsigt han hade med dem, svarade han: att jag måtte föra dem till Russia, och der plantera dem, till en åminnelse af ho-

nom. Nu föll det mig in, att han en gång hade frågat mig, om det också växte cocosnötter i Ryssland, hvartill jag måste svara nej. Han afbröt då samtalet, och saken blef icke vidare påtänkt. Emedlertid hade han genast fattat det beslutet, att rikta mitt fädernesland med denna sköna frukt, och öfverraskade mig nu vid afskedet med detta bevis af sin goda vilja. Jag upplyste honom, att i Ryssland vore för kallt, så att Cocospalmen icke kunde växa der, och att jag därför icke ville onyttigtvis beröfva honom hans plantor. Med stor bedröfvelse öfver sin fellsagna goda afsigt lade han dem åter i sin båt, och som våra segel redan voro uppspända, måste han taga afsked, hvarvid han förhöll sig likt ett barn, som med våld skiljes ifrån älskade föräldrar. Af våra öfriga vänner hade vi redan tagit afsked föregående afton.

Vi seglade genom Schischmarefsundet, och sedan emellan ögrupperna *Otdia* och *Aur*, der vi styrde rakt på gruppen *Ligiep*, för att undersöka dess östra sida, hvarifrån jag hindrades tillföre på Rurik af vidriga omständigheter.

Följande dagen upphunno vi ock den södra kanten af denna grupp, och kommo den så nära, att vi äfven kunde se den norra bort öfver den. Nu gick det vester åt, alltid så nära ön, att alla föremål på densamma kunde urskiljas med blotta ögonen. Det visade sig tydligt, att jag icke hade kunnat öfverse denna del af gruppen ifrån Rurik.

När invånarne på *Ligiep*, fingo se skeppet, satte de genast en mängd segelcanoter i rörelse, kommo ut mellan bankarna i öppna sjön och följde oss; men voro dock för rädda, för att komma närmare än på höss-skotthåll. Vi lade bi. Då drogo de likaledes in sina segel, och åtnöjde sig med att betrakta oss på långt håll. Vädret var

för gynnande för vårt arbete, att längre dröja här. Vi fortsatte derföre vår fart, utan vidare försök att locka de rädda till skeppet.

På nordvästra sidan om gruppen *Ligiep* funno vi flera större öar, som, betäckte af sköna cocosträd, öfvertygade oss, att en anseeligare befolkning kan här äga rum. Också funno vi här tvänne breda, in åt gruppen ledande sund, som, mycket nära betraktade, tyckas vara alldeles säkra, och genom hvilka det största lineskepp skulle kunna gå beqvämt, emedan de ligga så till, att man kan segla ut och in med tillhjälp af passaden, utan att behöfva göra någon vändning. Att det inre af gruppen har säkra ankarplatser, tyckes icke vara tvifvel underkastadt. Skulle derföre en sjöfarande komma i belägenhet att vilja lägga till på Radack, så föreslår jag honom denna grupp, såsom den beqvämigaste dertill.

Vid middagen hade vi nordvästra udden af gruppen *Ligiep* på en mils afstånd rätt i Öster, och funno, genom en noggrann observation, dess latitud $10^{\circ} 3' 40''$ nordlig, och dess longitud till $190^{\circ} 58' 3''$.

Strax efter denna observation, lät jag sätta till alla segel och med frisk vind styra åt nordväst, i hopp att stöta på en grupp af kedjan *Ralick*. Vid skymningen blefvo de flesta segel åter intagna, och vi försökte att natten öfver hålla skeppet på ett ställe. Med gryningen fortsatte vi vår cours; men nu förvandlades det hittills klara vädret i ett tjockt mörker. Det starka regnet tillät oss blott, se på ringa afstånd, och som det efter något dröjsmål icke liknade sig att snart blifva bättre väder, så lät jag kedjan *Ralick* fara, och styrde rakt på Kamtschatka.

Ofta tänkte vi ännu på Radacks älskvärda innevånare, af hvilka vi hade tagit afsked för alltid. Då de ho

afsides från den väg, som seglare på Söderhafvet pläga taga, så torde de icke lätt blifva åter besökte, och kanske i tidernas lopp blifva åter alldeles förgätne. Om detta länder till deras lycka eller olycka, vet blott Den, som styr människornas öden.

Säkert är, att menniskor nedsatt sig mycket senare på Radaack-kedjan, än på de flesta öar i Söderhafvet. Hvarifrån och när de kommo dit, blir förborgadt, om man än kan förmoda, att de härstamma från Carolinerna. Sjelfve hafva de ingen tradition derom. Deras språk afviker helt och hållet ifrån alla Polynesiska dialecter, och tyckes vara mycket yngre än de.

Hvarigenom utbildades dessa öboers character så fördelaktigt, medan på andra öar i Söderhafvet, der Naturen under samma sköna himmelsstreck är ännu frikostigare, menniskan förvildades nästan till rofdjur? Ett skäl förmodar jag, och det är: deras qvinnors dygdighet. Erfarenheten lärer, att öfverallt äro sederna mildare i samma mån som qvinnokönet är aktadt. För att förvärfva sig denna aktning, måste det bannlysa alla fräcka önsknigar. Om dygd förenar sig med behag, skall qvinnan lätt beherrska äfven den råaste älskare. Så hafva inneväraninnorna på Radaack verkat på folket, och visserligen mycket bidragit till dess älskvärdhet.

Andra lyckliga omständigheter kunna hafva kommit till. Denna fanns ej hos de förchristna Otahaïtierna, hvilka dock äfven voro ganska godsinte. Emedlertid kan jag med full öfvertygelse gifva Radaackerna ett afgjordt företräde för Tahaiïtierna.

CAP. IX.

Kamtschatka.

Ända till gränsorna af norra vändcirkeln var vinden oss gynsam, men här fingo vi fullkomlig stilltje, som räckte i tolf dagar. Under hela denna tid var Oceanen, så långt ögat kunde nå, i själfva verket glatt som en spegel. Derjemte var det nästan odrägligt hett. Endast sjömän kunna känna huru illa vi måste vara till mods. Den stora verksamhet, som alltid råder på ett skepp, hade blifvit förbytt i den tråkigaste hvila. Alla voro otåliga. Några matroser misströstadde att vinden någonsin mera skulle blåsa upp igen och hade hellre uthärdat de häftigaste stormar. En morgon hade vi det skådespelet, att se två stora svärdfiskar sola sig på vattenytan. Jag skickade ut en båt försedd med harpuner, i hopp, att dessa väldiga djur skulle hafva den artigheten att låta kasta dem i kroppen på sig; men de afvaktade dem icke, dykade ned i djupet, och vi hade blott förgäfves förstört deras nöje.

Våra vattenhemtare blefvo flera gånger nedsänkte, till och med på tusen famnar. På ytan var vattnets temperatur 24° , och på detta djup blott 2° Reaumur.

Den 22 Maj, samma dag som vår fregatt gick af stapeln, fingo vi en frisk östlig vind, som förde oss tåmeligen fort framåt på den ännu beständigt glatta hafsytan.

Den 1 Juni, då vi hade uppnått 42° latitud och 201° longitud, och således befunno oss midt för Japanska kusten, sågo vi en röd rand på vattnet, ungefär en famn bred, men väl en mil lång. När vi foro öfver den, upphemtade vi ett ämbar vatten derur, och funno, att dess

färg härrörde af en otalig mängd små, med blotta ögat knappt synbara kräftor.

Hädanefter rönste vi allt mer och mer det nordiska klimatets obehaglighet. Den hittills så klara himmelen var nästan alltid mulen, ofta betäckt med hotande stormmoln, hvilka ej sällan höllo hvad de lofvade. Derjemte voro vi nästan oupphörligt insvepte i töcken, som inskränkte vår utsigt till några få famnars vidd. Inom en kort tid var temperaturen fallen ifrån 24° ända till 3° . Ett så hastigt ombyte är ganska kännbart, och alstrar vanligen betydande sjukdomar. Vi hade att tacka vår skickliga Läkares sorgfällighet, att de snart dämpades hos oss. Efter årstiden och den latitud, hvarpå vi befunno oss, borde en så hård väderlek icke varit att förvänta. Men denna är, midt i sjelfva sommaren, Japanska kusten egen. Äfven hvalfiskar och stormvädersfoglar, som visade sig i stor myckenhet, påminte oss, att vi ilade åt Norden, och redan voro långt aflägsnade från Söderhafsoärnas härliga ångar.

Med allt detta var vinden så gynnande, att vi redan den 7 upptäckte Kamtschatkas högre berg i sin vinterprydnad. En härlig anblick skänker det höga, uddiga landet, hvars himmelshöga bergstoppar, betäckta med evig snö, glänsa mot solen, medan den lägre delen är omgjordad af moln. Följande dagen lyckades vi upphinna Awatschuviken och om aftonen kasta ankar i Peter-Pauls-hamn.

Således befunno vi oss nu i Kamtschatka, denna stora halfö, som sträcker sig frän floden Anadiv i norr till Kuriliska öarna i söder, sköljes i öster af Oceanen och i vester af Ochotzkiska hafvet, och med hvilken det förhåller sig, som med många menniskor, att den är bättre,

än dess rykte säger. Man anser den för den vildaste och ofruktbaraste gräns af verlden; och likväl innehar den samma latitudsgrad, som England och Scotland, hvilka tillsammans tagna den äfven kommer nära i vidd. Vål är sommaren här mycket kortare, men deremot mycket skönare, och vegetationen vida yppigare, än der. Vintern räcker länge, och är för den myckna snön obeqväm, men i sydligare delen icke mycket kall. Man har trött, att såd icke skulle kunna odlas der, emedan den blida årstiden är så kort; men flera erfarenheter hafva redan bevist motsatsen.

Fastän snön ibland ligger kvar på några ställen i dalarna ända till slutet af Maj, emedan de uppvärmande solstrålarne blott sällan kunna nedtränga mellan de höga beskuggande bergen, så trifvas dock till och med trädgårdsväxter der rätt bra. Potåter gifva vanligen trettionde kornet, och skulle fullkomligen fylla bristen på bröd, om innevånarne odlade dem flitigare. Men det lätta sättet att för hela vintern förse sig med fisk i öfverflöd hindrar den mödosamma potåtodlingens framsteg, änskönt det funnits år, då fisket varit så litet gifvande, att det knappt skyddat för allmän hungersnöd.

Den långa, men tämligen lindriga vintern blir, såsom redan är sagdt, besvärlig genom den myckna snön, som nedryr från bergen, så att husen ofta helt och hållet öfvertäckas, och innevånarne måste gräfvå sig utgångar derifrån, medan kreaturen gå ofvanpå taken. Vinterfärderna, hvilka här göras uti ytterst lätta, med sex och flera hundar bospända slädar, äro tämligen beqvåma och gå fort; man skall blott akta sig för stormar, åtföljda af yrsnö. Öfverraskar en sådan storm, som här kallas Purga, en resande, så kan han ej på annat sätt räddas,

att än stilla låta inpurgera sig. Han låter nemligen snön öfvertäcka honom och hans hundar, hvilket går ganska fort, och söker, när stormen är förbi, åter befria sig ur sin graf. Men detta lyckas ej alltid. Träffar purgan den resande i ett bergpass, så samlas så mycket snö öfver honom, att han omöjligen kan gräfva sig ut.

Likväl äro dessa händelser sällsynta, emedan Kamtschadalerne, tvungne af nöden, hafva förvärfvat sig en stor färdighet att flera dagar förut gissa till väderleken, och gifva sig ut på väg endast när de förmoda sig kunna vara säkra. Hufvudorsaken, hvarföre Kamtschatkas klimat på det hela står efter andra under samma himmelsstreck belägna länder, är landets beskaffenhet. Englands berg t. ex. stiga blott till en måttlig högd, och äro afbrutna af stora slätter; då deremot öfver hela Kamtschatka längs efter sträcker sig en bergsrygg, som uppstiger i molnen och på många ställen öfver dem, betäckt med evig is, och har blott ganska få, små dalar. Panoraman af Kamtschatka är en massa af tätt sammanträngda, kägelformiga, till en del ganska höga, till en del lägre granitberg, hvilkas hörniga och kantiga gestalt häntyder den ofantliga strid emellan elementerna, hvarunder jorden framstött dessa ur sitt sköte. En strid, som är icke ännu slutad, hvilket bevises af de tätare jordbäfningarna, samt af den rök och låga, som uppstiger ur de många vulkanerna, ibland hvilka en, som kallas Kamtschatka-berget, kan mäta sig med de högsta berg på jorden, och ofta förstör sina omgifningar genom lava-strömmar. Detta berg med sina vulkaner, hvilkas rök- och eld-colonner uppstiga ur isen, bildar en grann contrast mot dalarnas sköna grönska. Men hvad som isynnerhet ger en sällsynt och obestämd

skrif-

skrifligt härlig anblick, så att man tror sig förflyttad i ett Fée-land, äro kryställbergen på västra kusten, hvilka, bestrålade af solen, skifta af de skönaste färger, och skulle kunna tagas för briljantberg, äfvensom svafvelkisen här bildar, till utseendet, berg af gediget guld.

För Mineralogerna är Kamtschatka ett bland de intressantaste land. De mångfaldiga stenarterna locka till och med den okunniga. Säkerligen ligga här ännu stora skatter förborgade, som man framdeles skall upptäcka och draga nytta af. Heta källor finnas i myckenhet, hvilka skola vara ganska helsosamma.

Äfven Botanikern och Zoologen gå icke tomhända härifrån. Den förra träffar en myckenhet mindre eller alldeles icke kända örter, och ibland djuren finnas här, utom flera slags björnar, värgar och räfvar, den bekanta Zobeln, hvars skinn äro så dyra, och det här inhemska, vilda fåret, som håller sig på de högsta bergstopparna. Det har växten af en stor get, hufvudet som på vanliga får, med stora, nedåt böjda horn. Kroppen och skinet likna fullkomligt rendjurets, hvars föda, mossan, det äfven delar. Det är snabbt och vigt, och gör ofantliga skutt öfver afgrunder, likasom vildgetter, hvarföre de äro svåra att skjuta. När det hoppar från den ena bergspetsen till den andra, drar det ihop alla fyra benen, flyger med hufvudet förut och stöter med det först på den punkt, dit det ville. Sedan först betjenar det sig af benen. Det ögonmått, hvarefter det afpassar den kraft, som behöfves för språnget, är alltid ganska riktigt. Ofta är den fläck, dit det hoppar, icke större, än att djuret måste hålla fram- och bakbenen tillhopa, för att kunna der blifva stående, och likafullt förfelar det ej målet. Lika beun-

dransvärd är den jernvigt, hvori det efter ett sådant språng genast sätter och bibehåller sig. Våra ballettdansare kunde af dem lära en fullkomlig aplombs. Förnverldens stor-djur, Mammuth, måste äfven hafva varit inhemskt här, emedan många ben efter detsamma ännu träffas. Kamtschatkas skogar upplifvas väl ej af sångfoglar; äfvensom landfoglar i allmänhet äro här sällsynta, men deremot gifves här en otalig mängd vattenfoglar af olika slag. Sjöar, floder, kärr, och sjelfva hafvet äro skylda af deras skaror. Fisk finnes här i öfverflöd, i synnerhet i Juni och Juli månader. Ett enda drag med vår not gaf så mycket, som besättningen behöfde för ett par dagar. En sort lax, stockfisk och sill, fångas, i synnerhet till vinterbehof. De sednare torrkas i luften och tjena till föda åt hundarna.

Kamtschatka blef upptäckt år 1696 af en Jakutzkisk Kosack, vid namn Lucas Semenoff, som på ett rykte, att detta land funnes till, hvilket under flera år spridt sig i Jakutzk, anställde ett tåg dit med 16 kamrater. Påföljande åren förnyades dylika tåg, men med större folkstyrka, till dess Kamtschatka blef lagdt under Ryska kronan. Detta lands eröfring kostade många Ryssar lifvet, och slöts, i anseende till dåvarande barbari och svårigheten att ibland så aflägsna trupper bibehålla nödig disciplin, med Kamtschadalernas nästan fullkomliga utrotande. Fastän åtgärder sedermera vidtogos för att hindra det ofog, som de vilda Kosackerne föröfvade, är dock befolkningen der ännu ganska ringa, men skall väl åter stiga genom en vis Regerings omsorger.

Namnet Kamtschatka härstammar ifrån Ryssarna, som hörde infödingarna så kalla den största floden i landet, eller egentligen Kontschatka. Denna flod hade fått sin benämning, enligt sägen, efter Kontschot, en forntidens

hjelte, som der haft ett fäste. Besynnerligt är, att Kamtschadalerne icke haft något eget namn, hvarken på sin nation, eller på sitt land. De kallade sig rätt och slätt Kroschka, det vill säga människor, likasom de skulle hafva ansett sig för de enda innevånarne på jorden, eller tillagt sig ett så stort företräde framför alla öfriga att de ansågo sig allena för egentliga människor. Man tror väl, att de som bodde på sydligaste udden af halfön hade utmärkt sig genom benämningen Itelmen; men det kan icke bevisas, hvad som egentligen menats med detta uttryck.

Kamtschadalerne trodde på en allsmächtig verdens Skapare, hvilken de kallade Kutka. Han bodde i himmelen, men hade någon tid i mensklig skepelse vistats i Kamtschatka och blifvit stamfader för Kamtschadalerne. Äfven hos dem träffade man sägnen om en allmän öfver svämning, och de visa ännu på spetsen af ett berg det ställe, der Kutka skall hafva landat med en båt, för att förse verlden med människor. Ett ännu i Kamtschatka allmänt ordspråk, för att uttrycka den aflägsnaste forntid, är: det var i Kutkas tid.

Före Ryssarnas tåg till Kamtschatka kände Kamtschadalerne intet annat folk, än de tillgränsande Koriäkerna och Tschuktschernerna. Någon kunskap fingo de emedertid äfven om Japan, då ett Japanskt skepp strandade på deras kust. De hade icke något öfverhufvud, lefde i full frihet, och höllo det för sitt högsta goda.

Utom den högsta Guden Kutka, hade de ännu en myckenhet undergudar, hvilka deras inbillningskraft försatte än på berg, än i skogar, sjöar och luften. De tillbådo dem, så länge deras önskningar blefvo uppfyllda, och lånade dem, om det icke gick efter deras tycke, i

likhet med den sämre Italienaren, som, när något missöde förargar honom, tär af sig mössan, uppräknar i den namnen på så många helgön han kommer ihåg, och sedan trampar henne under fötterna. Tvänne af träd skurne husgudar, Aschuschok och Hontai, stodo i synnerligt anseende. Den förra hade skapnad af människa, och hans syssla var, att fördrifva skogsråna ifrån husen, hvarföre ock honom gafs mat, på det sätt att man dagligen besmorde hans hufvud med fisksoppa. Hontai var till hälften människa och till hälften fisk, och årligen, den dagen man renade sig från synderna, förfärdigades en ny, hvilken man ställde bredvid den gamla, så att antalet af Hontais anviste antalet af år, som innevävarne hade i detta hus framlefvat.

Kamtschadalerne trodde på sin egen, äfvensom på alla djurs odödlighet, men voro af den tankan, att de också i det tillkommande lifvet måste förvärfva sig sitt uppehälle genom arbete; de hoppades blott, att arbetet skulle blifva lättare och förtjensten alltid tillräcklig, för att aldrig lida hunger. Denna idé bevisar, att redan då måtte fiskfångsten icke alltid varit nog gifvande.

De särskilda Kamtschadaliska folkstammarna förde ofta krig med hvarandra, hvartill qvinnornas våldsamma bortröfvande vanligen gaf anledning, eller ock om de vid sina besök hos hvarandra icke fått nog mycket att äta. En sådan likgiltighet hos värden emot gästen ansågs för den största förolämpning, och kräfde blodig hämnd. Sällan fördes kriget uppenbart. Man sökte fastmer att öfvervinna fienden genom list, och segraren föröfvade de rysligaste grymheter emot de besegrade. Om belägrade eller inspärade icke mer kunde motstå öfvermagten och icke hade utsigt att rädda sig med flykten, så tillät dock icke den heroiska andan hos denna lilla oansenliga människorace

dem sträcka vapen. De i trängsel bragte mördade först sina hustrur och barn, och kastade sig sedan på fienden, åt hvilken de sålde sitt lif så dyrt som möjligt. Detta kallade de: bädda sig ett läger. De kunde icke heller räkna på någon pardon, om de hade gifvit sig. Deras vapen bestodo af lansar, bågar och pilar, hvilka sednare vanligtvis voro förgiftade.

För att bemöta en gäst med all uppmärksamhet, och icke gifva anledning till krig, eldade värden först sin underjordiska boning så länge, att hettan blef nästan odräglig. Derpå afklädde han sig, tillika med gästen, helt och hållet, och nu framsattes för den sednare en myckenhet mat, hvarjemte elden beständigt underhölls. Tillstod gästen nu, att han icke förmådde äta mera eller fördraga hettan, så voro alla fordringar af det finaste lefnadssätt emot honom uppfyllda, och värden affordrade honom, nu skänker för sin gästfrihet.

Vid sådana gästbud äts äfven flugsvamp, såsom ett berusningsmedel. En liten portion deraf skall verka en glad sinnesstämning, men en större skall åstadkomma vansinnighet, som räcker i flera dagar. På detta sätt uppmuntrade, förlustade värd och gäster sig med deras egna talent, att härma människor och djur så lika, att man lätt kunde bedragas.

De fullväxta barnen visade ringa kärlek för sina föräldrar, och värdslösade dem alldeles på deras ålderdom, ja, slogo dem ihjäl, när de började blifva sig sjelfva och dem till last, hvarigenom de ingalunda trodde sig öfverträda sina barnsliga pligter. Likaså mördade de sina klena eller svaga barn, för att spara dem plågan af ett sjukt lif. Dog någon i huset, så blef liket icke begravvet; man släpade det med en rem om halsen ut under bar himmel.

och lät hundarna mätta sig deraf. Om dessa djur icke försmådde, så trodde man, att den döde skulle i den andra världen åka med de bästa hundar.

Sättet att ingå ägtenskap ibland Kamtschadalerna var tråkigt och förenadt med många svårigheter för brudgummen. Den karl, som önskade gifta sig med en flicka, gick till hennes föräldrar och tog utan vidare förklaring del i husets alla arbeten. Han ansågs nu såsom han hade varit riktigt stadd i tjänst och måste uträtta allt hvad man honom uppdrog, till dess det lyckades honom att vinna flickans och hennes föräldrars välvilja. Detta räckte ofta flera år, och lyckades det honom dock icke till slut, så fick han gå sin väg, utan all ersättning för sin förlorade möda. Men vann han hennes tycke, och voro föräldrarne nöjde med honom, så gäfvos de honom lof att fånga sin älskarinna. Detta bestod deri, att han måste omfatta henne, besegra hennes motsträfvighet, och vidröra henne med handen på ett sätt, som här icke kan tydligare framställas. Från den stunden, då älskaren erhållit denna tillåtelse, sökte flickan med all sorgfällighet undvika att blifva ensam med honom, och förvarade sig än ytterligare genom ett fisknät och en mängd remmar, hvilka vid öfverfallet måste sönderskäras med en sten-knif. Dessutom bevakades hon af husfolket, som, så snart älskaren nåkades henne, vid hennes rop lupo till, slogo honom och drogo honom i håret bort ifrån henne. Fångandet var således ett svårt prof, och så länge det icke var riktigt verkställt, måste den arma älskaren oafbrutet tjena för flickan. Lyckades det ändtligen, så förkunnade hon sjelf hans seger, och ägtenskapet var afgjort.

De nuvarande Kamtschadalerna äro ett ytterst god-sint, gästfritt och lättskrämdt folk, till färg och ansigts-

bildning nära beslägtadt med Chineser och Japaneser. De bekänna sig samfaldt till Christna religionen, men hafva dock i hemlighet behållit många af sina hedniska bruk, hvartill i synnerhet kan räknas deras lytta barns afflivande.

Den lilla staden, eller snarare byen, vid Peter-Paulshamnen, i hvilken Ståthållaren öfver Kamtschatka, nuvarande Flott-Capitainen Stanitzky, bor, är hufvudorten på halfön. Den har blott ett par hus, i hvilka man kan bo beqvämt. De öfriga, ungefär femtio till antalet, äro blott kojor och ligga utan all ordning spridda på sluttingen af ett berg. Innevånarne på detta ställe, som har lika namn med hamnen, äro allesammans Ryssar, Kronbetjente, afskedade soldater, matrosar och några obetydliga handlande. Kamtschadalerne bo uti små byar vid floder inuti landet, sällan vid kusten.

Kamtschatka har undergått föga förändring, sedan Krusenstern för fem och tjugu år tillbaka skildrade det. De enda framsteg, som det sedermera gjort, synas bestå deri, att innevånarne i Peter-Paul börjat odla potäter, samt att åtskilliga varor och lifsförnödenheter, som förr kommo landvägen genom Sibirien till Ochotzk, och först derifrån sjöledes, icke mer hafva samma omåttligt höga pris, sedan de hitskaffas hela vägen till sjös.

Halföns nordligaste del och det derintill stötande land, ända upp till Ishafvet, bebos af Tschuktschernerna, ett nomadiserande, krigiskt folk, som tågar omkring med sina Renhjordar, och ger Ryska kronan blott en ringa skatt i hudar, Tschuktscherne voro ej så lätta att underkufva, som Kamtschadalerne, och ända till för fem och trettio år sedan anföllo de Ryssarna oupphörligt. Men då vidtogos allvarsamma åtgärder, och kanonernas magt grundlade en

varaktig fred. Likväl trodde man sig en tid senare hafva att åter befara ett öfverfall af dem och skickade därför sändebud till deras Tajon eller öfverhufvud, för att utforska hans tänkesätt. Då drog denne ut en lång knif (sådana de bruka alltid bära i en skida vid sidan) med afbruten udd, visade den åt sändebudet och sade: "Då min far kände sig nära döden, gaf han mig detta vapen, och sade: min son! jag har fått denna afbrutna knif af min farbror, som jag efterträd i Tajonvärdigheten, och måst vid emottagandet lofva honom, att aldrig hvässa den emot Ryssarna, emedan en strid med dem medför endast ofärd för oss. Derför befaller jag ock dig att icke inlåta dig i någon strid med Ryssarna, förrän denna afbrutna udd kommer igen af sig sjelf. Ni ser, knifven är ännu uddlös, och min fars sista vilja är mig helig."

Efter en år 1822 anställd noggrann beräkning, steg Kamtschatkas hela folkmängd, med undantag af Tschukt-schernerna, som icke kunde räknas, till 2457 personer af man- och 1941 af qvinnkonet. Deribland funnos af national-kamtschadaler blott 1428 mans- och 1330 qvinnspersoner. De öfriga voro Koriaker och Ryssar. Alla tillsammans ägde 91 hästar, 718 boskaps kreatur, 3841 hundar, och 12000 rendjur, hvilka sednare ensamt tillhörde Koriakerna.

Ehuru obetydlig den ort än var, der vi nu uppehöll oss, så är efter en lång sjöresa en recreation på land dock alltid ganska angenäm, och blef oss det så mycket mera genom det gästfria och vänskapliga bemötande vi erforo, så väl af befälhafvaren, som af innevånarne.

Vi anställde en björnjagt, som föranledde mycket skämt och belönades med skottet af ett väldigt stort djur. Här finnes det så mycket björnar, att man icke behöfver gå långt ifrån stranden, för att stöta på en. Den eljest rädda

Kamtschadalern angriper dem oförskräckt. Ofta beväpnad blott med en lans och en knif, går han löst på björnen, och söker att reta honom. När denne nu reser sig på bakbenen, såsom han vanligen gör, när han vill försvara sig eller anfalla, så stöter jägaren lansen i bröstet på honom, och den andra ändan i jorden, hvarefter han med knifven dödar honom fullkomligt. Likväl får äfven björnen ofta öfverhand, och då måste jägaren umgälla sin djerfhet med lifvet.

Om björnarnas dristighet vittnar följande anekdot. För ett år sedan var här brist på fisk, björnarnas förnämsta sommarföda, hvilken de sjelfva fånga ur floderna. Derigenom uppstod en hungersnöd ibland dem, och de begåfvo sig på hela vintern icke till sina iden, utan ströko omkring till och med på gatorna i Peter-Paul. En steg ända in i ett hus, hvars dörr han fann öppen, men som af en händelse gick igen efter honom. Frun i huset hade nyss satt på en stor Thémachine*), sådana här brukas, för att koka upp vatten, och låtit den stå i förstugan. Björnen luktade på machinen, och brände sig på nosen. Uppretad deraf, lät han hela sitt raseri utbryta emot den, omfattade den med framtassarna, tryckte den emot sitt bröst för att sönderkrossa den, och brände sig derigenom ännu mera. Vid hans vrålände, som raseri och smärta afpressade honom, kommo samtelige husets innevånare och grannarne till stället, och han dödades med böss-skott igenom fenstret. Emedlertid har han gjort sig odödlig derigenom, att

*) På Ryska, Samowar, sjelfkokare. Ett i hela Ryssland brukligt husgeråd, som vanligen står midt på thebordet, och ger det heta vattnet till théets tillagning; — en vattenpanna, som är försedd med en tapp och innesluter ett med glödande kol fylt rum, hvarigenom vattnet hålles i kokning.

han blifvit ett ordspråk. När någon genom sin häftighet skadar sig sjelf, säger man: det är björnen med thémachinen.

Den 14 Juli observerade Herr Preus en solförmörkelse, efter hvilken han beräknade den geographiska longituden af Peter-Pauls-hamn till $201^{\circ} 10' 31''$. Samma dag verkställde Herrarne Lenz, Hofmann och von Siegwald lyckligen det dristiga företaget, att uppstiga på det icke långt ifrån hamnen liggande Owatschaberget. Dess höjd befanns, efter barometrisk mätning, vara 7200 fot. Ur dess krater uppsteg rök emellanåt, och en mössa, som man nedsläppt på några fots djup, uppdrogs förbränd. Till bevis, att nämnde Herrar anställt undersökningar i sjelfva kratern, förde de med sig några stycken krystalliseradt svafvel derifrån.

Sedan allt hvad vi hade att föra till Kamtschatka var aflemnad, skildes vi, den 20 Juli på morgonen, med gynnande vind från Peter-Pauls-hamn och seglade till den Ryska colonien *Nya Archangel* på nordvestra kusten af Amerika. Vid solens nedgång voro vi redan så långt borta, att Kamtschatkas majestätiska berg för sista gången höjde sig öfver vår horisont. Det öde, hittills föraktade landet torde framdeles blifva ett Mexico för Ryssland. Vi togo icke med oss några skatter derifrån, men väl — ett svalbo. Jag omnämner detta, emedan det lång tid gjorde ett nöje för hela besättningen.

Strandens djuphet tillåter skeppen i Peter-Pauls-hamn lägga så nära till land, att de genom ett bräde förenas med den. Detta hade kommit ett sval-par att taga vår fregatt för en byggnad på fasta landet, och det byggde sig, till matrosernas stora glädje, som ansågo det för ett lyckligt förbud, i ro ett bo nära vid min cajuta. Ostörda

af arbets-bullret på skeppet, utkläckte det älskande paret lyckligt sina ungar, födde dem med den ömmaste sorgfällighet och qvittrade glada sånger för dem. Då skildes hastigt deras fredliga hydda från land. De tycktes falla i förundran deröfver; och sväfvade oroligt omkring det allt längre bort ilande skeppet, men hemtade ännu ifrån land föda åt sina ungar, till dess afståndet blef för stort. Då börjades striden emellan sjelfupphälle och föräldrakärlek. Längre ännu kringflögo de skeppet, försvunno så för någon tid, kommo hastigt igen, satte sig utmed sina hungriga ungar, som sträckte de öppna näbbarna emot dem, och tycktes beklaga sig, att de icke kunde finna någon föda åt dem. Detta försvinnande och återkommande varade ännu någon tid. Ändtligen uteblefvo de, och nu åtog matroserne sig de föräldralösa. Då föräldrarne icke mera värmdo dem, blefvo de aktsamt flyttade ur boet i ett annat, förfärdigadt af bomull, satt på ett varmt ställe, och födda med flugor, som de åto rätt gerna. Det såg alldeles ut, som den planen skolat lyckas, att sätta dem, väl framfödda, i land i Amerika; men trots den sorgfälliga omvårdnad började de må illa, och efter åtta dagar var intet enda af våra fosterbarn kvar i lifvet. Emedertid hade de gifvit ett nytt bevis, huru mycket äfven den sämre Ryssen intresserar sig för alla hjälplösa.

CAP. X.

Nya Archangel.

Svalorna hade icke medfört någon lycka åt oss. Genast dagen derpå, sedan vi lemnade Kamtschatka, föll en af våra bästa matrosar ifrån masttoppen i mastkorgen, och

gaf upp andan på stället. Under de häftigaste stormar hade han med säkerhet klättrat omkring och verkställt de svåraste arbeten; nu vid godt väder och stilla sjö hann honom döden. Vänligen är det de skickligaste och arbetssammaste matrosen, som förolyckas. De förlita sig för mycket på sin skicklighet och akta faran för litet, för att nyttja behörig försigtighet, hvarföre man icke kan varna dem nog. Vår sorgsna sinnesstämning öfver detta dödsfall blef ännu mera ökad af den töckniga, kalla och fuktiga väderlek, som derefter började och förföljde oss ända till Amerika. Lyckligtvis fortfor oafbrutet en stark vestlig vind, medelst hvilken vi förbiseglade de Aleutiska öarna på södra sidan, och redan den 7 Aug. befunno oss i grannskapet af Amerikanska kusten. Det var ock första dagen som vi åter sågo solen. Himmeln blef nu klarare, och ju närmare vi kommo land, desto mildare och angenämare blef luften.

Enligt middagsobservation befunno vi oss under $55^{\circ} 36'$ latitud och $140^{\circ} 56'$ longitud. I denna negd tro några sjöfarande sig hafva förmärkt en ordentlig ström åt nordn, hvilket vår erfarenhet ej bekräftade. Vi funno strömgången här rätta sig helt och hållet efter vinden och gå än åt norr, än åt söder, med en fart af 20 till 30 mil på 24 timmar. Endast tätt invid kusten träffas ett ordentligt strömdrag åt norr, hvilket äfven inneväarne derstädes intyga.

Vi ställde nu vår kosa rakt på den bugten, som af Engelmännerna kallas Norfolksund, men af Ryssarna Sitka-Bugt, efter den i fonden deraf liggande ön, som Engelmännerna kalla Sitchachan, hvaraf Ryssarne gjort Sitka. Här är för närvarande Rysk-Amerikanska Compagniets förnämsta colonie, och det har gifvit den namn af Nya Archangel.

Morgonen den 9 Augusti måste vi, efter min uträkning, redan vara helt nära land; men ett tjockt töckenbortskymde allä föremål för oss, om de ock voro blott på femtio famnars afstånd. Då äntligen middagssolen frambröt och hastigt bortdrog töckenförhänget, öfverraskades vi af den för oss liggande Amerikanska kusten. Vi befunno oss midt för inloppet till nämnde bugt, på ringa afstånd ifrån Cap *Edgcumbe*, hvars afplattade topp reser sig så högt, att man vid klart väder kan se den redan på 50 mils afstånd, då den är en säker vägvisare.

För stiltje kunde vi denna dag icke komma in i bugten, utan måste låta oss nöja med åsynen af den höga, bergiga, med tät tallskog beväxta, vilda kusten. Änkönt vi nu befunno oss på en betydligt högre latitud, än i Kamtschatka, sågo vi dock ingen snö, ej en gång på de högsta bergspetsar, hvilka der skulle hafva sträckt sig upp i isregionen. Ett bevis, huru mycket mildare klimatet är på den Amerikanska, än på den Asiatiska kusten.

Följande dagen flägtade en svag vind in åt bugten, och vi begagnade oss strax deraf. Men nu blef luften så mörk, att vi knappt kunde se land. Ingen af manskapet hade förut varit i denna bugt. Den håller, ifrån inloppet fram till Nya Archangel, 25 mil i längden, och är full med små öar och grund. På lots var här icke att tänka. Likväl blefvo alla svårigheter lyckligt öfvervunna. Vi svängde oss genom alla krokur, och kastade, vid ständigt mulet väder och starkt regn, ankar på böss-skotthåll ifrån fästningen.

Här funno vi fregatten Kryssaren, commenderad af Capitainen Lasaref, som Regeringen hitskickat till handelsbeskyddande, och som vi skulle aflösa.

Åsynen af ett skepp ifrån fäderneslandet, särdeles i en så aflägsen och öde vrå af verlden, väcker naturligtvis alltid stor glädje ibland landsmännen. Jag besökte genast Capitainen Lasaref, och sedan äfven Befälhafvaren öfver colonien, Capitainen Murawief, som var en gammal bekant och vän af mig, och som jag icke sett på många år. Så långt ifrån hemmet knytes lätt vänskap äfven emellan obekanta landsmän; och huru mycket innerligare måste den blifva, när den var ingången redan i fäderneslandet. Umgänget med denna, genom sin ädla character, äfvensom genom sin bildning, utmärkta man hjälpte oss mycket att uthärda det långa vistandet i denna ödemark.

På min skriftliga förfrågan, om det vore nödigt, att det af mig commenderade skeppet nu strax qvarstannade vid colonien, svarade han mig, att jag hade frihet ända till den 1 Mars nästa år (1825) och kunde efter behag använda den på nyttigt sätt, men måste då åter inställa mig. I följd deraf seglade jag till Californien, besökte Sandwichöarna, och var redan den 25 Februari 1825 åter i grannskapet af Nya Archangel.

Ju mera vi nalkades land, desto mildare blef väderleken, och vi förvånades att se detta så nordligt liggande land med sina bergstrakter denna årstid fritt ifrån snö till en anseelig höjd. Men denna vinter hade varit ovanligt lindrig äfven här, och snön hade icke legat mer än några timmar i dalarna. Här, under 57° nordlig latitud, är klimatet i allmänhet vida mildare, än i Europa under lika grad, likasom nordöstra kusten af Asien deremot är mycket kallare, än de på lika latitud med den liggande Europeiska länder.

Morgonen den 24, sedan vi tillbragt en stormig natt nära utmed denna farliga kust, lyckades det oss att uppnå

hamnen, och vi kastade ankar utanför fästningen, just som en ny häftig storm utbröt. Vi blefvo med mycken glädje emottagne, och följande dagen togo vi, med fregatten, på något afstånd ifrån fästningen en sådan position, som mest svarade mot ändamålet af vår härvaro. För att kunna göra sig detta tydligt, torde några underrättelser om de Ryska nybyggerna i Amerika, äfvensom en skildring af denna trakts urinvånare, vara af nöden.

Ifrån urminnes ända till senaste tid har det icke saknats exempel, att människor anförtrott sig på små båtar åt Oceanen och gjort förvånande färder, utan att äga de hjälpredor, som konsternas och vetenskapernas framsteg erbjuda oss. Solbarnen i Peru och stiftaren af den regelbundna statsförfattning, som Spaniorerne funno i Mexico, summo förmodligen, likasom de första åboerna på Söderhafsoäarna, i små båtar öfver världshafvets ofantliga rymder. Pheniciernas och Romarenas färder äro kända, äfvensom de Normanniska hjeltars, som upptäckte Grönland och Island, ja, slutligen till och med Norra Amerika. Med lika så ofullständiga fartyg, utan erforderliga instrument till någon observation under kursen, mången gång till och med utan compass, utan begrepp om jordens storlek och skapnad, gifvo okunnige Ryska äfventyrare sig ut ifrån Ochotzk, omkringseglade Kamtschatka, upptäckte Aleutiska öarna, och hunno ända till nordvestra kusten af Amerika. År från år förnyades och ökades dessa tåg, lockade af det sköna pelsverk, som fanns att tillgå i de upptäckta länderna. Många fartyg förgingos, många lycksökare blefvo öfverfallne och dödade af vildarna; likväl funnos ständigt nya: ty hafsutterskinnen i synnerhet gifvo vid hemfarten en stor vinst. Efter hand bildades formliga köp-

manssällskaper, som togo fast fot på de Aleutiska öarna och till och med i de nordligaste trakterna af Amerikas vestra kust, drefvo ordentlig handel på Sibirien, men lefde sinsemellan i största osämja. Genom sina skjutgevär infödingarna öfvermägtige, grepo de allt mera omkring sig, behandlade isynnerhet de rädda Aleuterna på grymmaste sätt, och skulle kanhända hafva alldeles utrotat dem, om icke Kejsar Paul lagt sig emellan. På hans befallning blef år 1797 ett Ryskt-Amerikanskt Handelscompagnie inrättadt på Achir, hvilket ställdes under Regeringens beskydd och skulle vara den ansvarigt. Detta sattes i stället för de omnämnda köpmans-sällskaperna, hvilka kunde deltaga deri, och fick det uteslutande privilegium, att i dessa trakter idka handel samt anlägga colonier. Directörerna, som förvalta detta compagnie och under hvilka coloniernas Befälhafvare lyda, hafva sitt säte i Petersburg.

I förstone fanns Hafs-Uttern i myckenhet till och med på Kamtschatkas kuster; men den oinskränkta jagten efter dessa djur minskadé dem till den grad, att Compagniet nödsakades söka dem allt längre bort, hvarföre det utbredde sig öfver de Aleutiska öarna, ända till den på Amerikas kust belägna ön Kodiack, dit dess Hufvud-colonie förledes. Härifrån anställdes jagten ända till Tschugatschiska bugten och Cooks River. De arma Uttrarneingo dyrt umgälla, att Naturen skänkt dem ett så skönt skinn. De blefvo förföljde med all magt, och årligen dödades ett stort antal, så att de äfven här blefvo sällsynte. Inom några få år voro de nästan alldeles försvunne från Kamtschatka och de Aleutiska öarna.

Compagniet beslöt dertföre att utvidga sina nybyggen längre åt Söder, och sålunda uppstod år 1804 nybygget på

på ön Sitka, hvars infödingar sjelfve kalla sig efter ön, men af Ryssarna kallas Kaluscher. Denna ö skiljes blott af en smal canal ifrån fasta landet. Den intager $3\frac{1}{2}$ latitudsgrad och består egentligen af tre öar, hvarom jag sjelf öfvertygat mig, genom undersökningar på båt. Likväl äro de canaler, som skilja dessa tre öar ifrån hvarandra, så smala, att man väl kan taga dem för blott en enda. Stränderna af Sitka-Viken hafva många djupa inbugter och äro beströdda med små, klippiga, starkt skogbeväxta öar, hvilka, likasom Finska Skären, gifva skeppen skygd emot stormar och bilda en fast mur emot hafsvågorna. Nya Archangels hamn är äfvenledes så skyddad af sjelfva Naturen, och har icke behöft Konstens tillhjälp.

En vågsam, oförskräckt man, vid namn Baranof, var lång tid Chef för Rysk-Amerikanska Compagniets nybyggen. I allt hänseende skicklig att tämja vilda folkslag, fann han ock nöje deri. Fastän det icke var så lätt att öfvervinna Sitkaerna eller Kaluscherna, som de saktmodigare och tåligare Aleuterna och Kodiackerna, lyckades det honom dock. Här hade man att göra med ett ganska krigiskt, modigt och grymt folk, försedda med skjutgevärf, hvilka de fått från NordAmerikanska Fristaternas skepp, som här tillbytte sig HafsUtterskinn till marknaden i China, och hvilka de ganska väl förstodo nyttja; men Baranof förstod det oaktadt att ingifva dem respect. Hvad som icke kunde ernås genom frikostiga skänker, tog han med tvång, och grundlade sålunda nybygget på denna ö. Sedan han uppehållit sig här någon tid, bygt boningshus, anlagt forskansningar och, som han trodde, genom frikostighet gjort Kaluscherna nöjda med sitt öde, begaf han sig tillbaka

till Kodiack, och anförtrorde den nya eröfringen åt ett litet antal Ryssar och Aleuter. Ett par år gick allting bra; men sedan blef den af Baranof qvarlemnade besättningen, som redan trodde sig för säker, plötsligen en natt öfverfallen af en stor hop Kaluscher, som utan allt motstånd inträngde i förskansningen och nedergjorde allt med en ryslig grymhet. Blott några Aleuter, som råkade vara utfarne på jagt, lyckades det att på sina små Baidarer *) undkomma öfver öppna Oceanen till Kodiack, dit de medförde underrättelsen om förstöringen af nybygget på Sitka.

Denna händelse tilldrog sig år 1804, vid den tiden, som nuvarande Amiralen von Krusenstern gjorde sin andra resa omkring jorden, och hans andra skepp, Newa, var bestämdt till denna coloni. Baranof begagnade sig strax af detta förträffliga tillfälle, att i fullt mått taga hämnd på Kaluscherna. Han utrustade sjelf tre fartyg, och seglade till Sitka, åtföljd af Newa. När Kaluscherna hörde, att hjälten Nonock, så kallade de Baranof, vore tillbaka der, blefvo de så förskräckte, att de aldeles icke hindrade

*) Aleuternas canoter, vanligen 12 fot långa, 20 tum breda, midtpå lika så djupa, och i båda ändarna starkt spetsiga. De mindre äro inrättade för blott en person, de större för två eller tre. Skrofvat och kölen bestå af ganska tunna furu-spjälor, sammanbundna med hvalfisksenor, och öfverdragna med sjähl- eller vallros-skinn, på hvilket håret är afskafadt. På däck, som likaledes består af sådant skinn, finnas lika många hål, som fartyget skall bära personer. På båtens botten sitta roddarne med utsträckta ben och hafva öfre delen af kroppen uppöfver dessa hål, hvilka äro blott så stora, att de kunna obehindradt röra sig i dem. Rummet emellan deras kroppar och däck är medelst blåsor så förvaradt, att ingen vattendroppe kan intränga. Dessa Baidarer ros ytterst lätt och fort, och Aleuterne fara med dem på hafvet i hvad väderlek som helst.

landstigningen, utan drogo sig skyndsammast inom sin pallisadering, hvilken bestod i en stor fyrkant, omgifven med ganska tjocka och höga, tätt nedslagna stockar, och hade blott en liten starkt befästad port. På pallisaden funnos skottgluggar för bössor och falkonetter, hvarmed de inneslutne voro rikligen försedde. Denna träfästning, inom hvilken 300 stridbare män med hustrur och barn funnos, höll sig flera dagar emot de belägrande; men då Ryssarnas grofva kanoner hade skutit breche på pallisaden, och de belägrade sågo, att de icke mera hade något skydd af den, underhandlade de, och lemnade några deras hufvudmäns söner såsom gisslan till underpant att de gifvo sig. Änskönt fred nu blef sluten och de fingo fritt aftåg, trodde de likväl icke Ryssarna, utan drogo en mörk natt obemärkt derifrån, sedan de förut dödat inom sig allt gammalt folk och alla barn, som kunnat vara dem besvärliga på flykten. Morgonens ljus rörde det fasansfulla mord, som dessa omenniskor föröfvat, hvilka i sitt misstroende dömde Ryssarna efter sig sjelfva.

Ifrån den tiden förblef Baranof i besittning af ön, eller egentligen blott af en utaf Naturen sjelf till fästning bildad kulle, som förut varit bebodd af en Kaluschisk chef, vid namn Katelan; ty oaktadt de ingångna fördragen törstade Barbarerne oupphörligt efter hämnd, och sökte vid hvarje tillfälle hemligen och listigt tillfredsställa den, så att Ryssarne aldrig vågade sig ut ur fästningen annorlunda än väl beväpnade och i betydligare antal, om de ej ville löpa fara att blifva mördade.

Här blef nu colonien grundlagd å nyo, och den höga, på alla sidor branta kullen genom nya fästningsverk än mera försäkrad, så att den nu är fullkomligt skyddad mot

hvarje anfall. De erforderliga husen voro snart uppbyggda, och denna plats vardt, under namn af Nya Archangel, hufvudstaden för Ryska besittningarna i Amerika, hvilka sträcka sig från 52° latitud, till Ishafvet, men hvar till höra ännu tvänne mera i söder liggande nybyggen, hvilka skola i det följande omtalas.

Baranof stannade sjelf i Nya Archangel, och den här idkade hafs-utter-fångsten gaf Compagniet stor vinst. Men också här har detta djur efterhand mer och mer försvunnit, så att fångsten nu inbringar mindre, än det kostar att underhålla en härsmagt, nog stark att bjuda de vilda, krigiska Kaluscherne spetsen. Därföre umgås ock Compagniet med den tankan, att helt och hållet öfvergifva Nya Archangel och flytta hufvudsädet åter till Kodiack. Emedertid vore det dock skada att verkställa en sådan försats, då en annan nation lätteligen kan draga nytta deraf, befästa sig i denna trakt och blifva hinderlig för Compagniets handel. Men Compagniets förmögenhet är kanhända icke tillräcklig till Nya Archangels bibehållande, och således skall det förmodligen försvinna, om Regeringen icke lägger sig emellan.

Klimatet i Sitka är icke så hårdt, som man skulle kunna vänta af denna latitud. Midt i vintern stiger kölden blott till några grader och håller aldrig länge i. Det oaktadt lyckas åkerbruk icke. Det gifves väl ingen trakt af verlden, der det regnar så mycket, som här. En torr dag hör till de största sällsamerheter. Redan derigenom kan säd icke växa. Men landets beskaffenhet är äfven lika hinderlig därför. Det finnes alldeles inga slätter af någon betydlig vidd, öfverallt äro de små dalarne omgifne af höga, branta, med tjocka skogar beväxta granitberg, och största delen af dagen beskuggade. Några trädgårdsväxter,

såsom kol, rosvor och potates, komma likväl bra fort. De sednare odlas till och med af Kaluscherna, som lärt detta af Ryssarna, och anse dem som en stor läckerhet. På fasta landet skall klimatet på samma latitud vara, ehuru litet kallare, dock ojemförligt bättre, och som der gifvas stora slätter, så skulle förmodligen åkerbruk der lyckas.

Skogarna på Sitka, som bestå förnämligast af Tall och Lärkträd, äro höga och täta. Man träffar träd af 160 fots högd, hvilkas stam håller 6 till 7 fot i diameter. Af sådana stammar förfärdiga Kaluscherna sina stora canoter, som ofta bära 25 till 30 personer. Dessa fartygs byggnad är ytterst mödosam och förräder mycken skiicklighet; det enda goda man har att berätta om denna föraktliga menniskorace.

Ehuru vildt och ofruktbart landet än synes, är dock jordmånen ganska drifvande, hvarigenom alla växter, hvilkas mångfald för öfrigt icke är betydlig, uppnå en ovanlig storlek. Flera slags här, isynnerhet hallon och svarta vinbär, af förvånande storlek, men vattmig smak, finnas här i myckenhet.

Hafvet är vid kusterna och i vikarna rikt så väl på däggande djur, som på fisk. Hvalfiskar, Kaschelotter, Hafssvin, Sjäklar, Sjölejon m. m., ser man i myckenhet, och af fiskar, hvilka utgöra så väl Ryssarnas som infödingarnas förnämsta föda, fångas förnämligast sill, åtskilliga laxarter och kabeljö i öfverflöd. Af foglar finnas på dessa kuster icke många slag. Ibland dem utmärka sig särdeles den sköna, hythufvade örnen och flera slags täcka kolibri, som komma från varmare trakter till Sitka, för att här göra sig bon. Det är ganska märkvärdigt, att detta lilla fina djur, som tillhör det heta luft-

strecket, gifver sig så långt åt den kalla norden. Ibland fyrfota djuren, som bebo härvarande skogar, har man isynnerhet att anmärka svarta björnen, hvars hud betalas så dyrt i Ryssland. Ett slags får, som uppehålla sig på de högsta bergen, hafva vi lärt känna blott af Kaluscher-nas beskrifning och fattas i våra naturalhistorier. Det afviker mycket ifrån Kamtschatkas. Deras ull är så mjuk och fin, som silke. Det märkvärdigaste djuret, som från aflägsna nejder hitlockat menniskor, hvilka tilläfventyrs framdeles blifva infödingarnas välgörare, om de ibland dem utbreda förnuft och seder, förblifver likväl hafsuttern.

Detta djur bebor endast nordvestra kusten af Amerika, mellan 60° och 30° latitud, i ringare antal på stranden af Aleutiska öarna, och fordom äfven på kusterna af Kamtschatka och Kuriliska öarna. Dess skinn lemnar det skönaste pelsverk i verlden, och skattas högt både af Europeer och Chinesare. Dess värde stiger år från år, med minskningen af djuret, som väl snart försvinner från jorden och skall blott i afbild pryda våra zoologiska verk. Några hafva icke velat göra skillnad emellan hafs- och flod-uttrar, emedan de äro ganska lika hvarandra till skapnad; likväl är skinnet af den förra, utan all jemförelse, skönare än af de sednare, hvilka blott bebo floder och insjöar, der hafsuttern aldrig träffas. Icke sällan finner man dessa många mil ifrån land, liggande på ryggen på vattenytan, i stilla sömn, medan deras ungar, (de få aldrig flera än två), ligga vid deras bröst och di. Ungarne kunna icke simma, förrän de äro några månader gamla. Derföre för modren dem på sin rygg, der de hålla sig fast, omkring i sjön, när hon är nödsakad söka födan, och vänder tillbaka på lika sätt med dem, efter stillad

hunger, till sin bergshåla. Bliu hon under ett sådant tåg sedd af en jägare, så är hon ett säkert byte, ty hon öfverger aldrig sina ungar, fastän de mycket försvåra hennes simmande, utan försvarar sig jemte de små med raseri mot hvarje anfall. Båda utrycka med tänderna de pilar, af hvilka de träffas, och anfalla till och med sina förföljares båtar, men pligta desto säkrare för denna ofölvägenhet med lifvet. Detta djurs lunga är så skapad, att det icke kan hålla sig mer än ett par minuter under vattnet, utan måste då åter gifva sig upp för att hemta luft. Detta passa jägarena på, för hvilka denna fångst skulle svårligen lyckas, om uttern kunde blifva längre under vattnet; der den simmar med mycken hastighet och vighet. Ickedestomindre är jagten ej blott ganska tröttsam, utan ock farlig. Den verkställes på följande sätt:

Jägarne äro försedde med kastspjut samt bågar och pilar, och fara på små Aleutiska Baidarer omkring kusterna, några mil ut i hafvet. Få de se en utter, så kasta de sina spjut eller skjuta de med pilar efter honom. Högst sällan träffas djuret strax. Det dykar hastigt ned; men som det icke kan uthärda länge under vattnet, der det likväl hastigt simmar långa stycket, så består jägarens största konst deri, att gifva Baidaren samma rigtning, som djuret tagit, medan en annan Baidar söker att komma emot det. Visar det sig åter öfver vattnet, för att hemta luft, så beskutes det ånyo, då det åter dykar ned, och förföljandet börjar på nytt, till dess djuret är så uttrötadt, att det lätt träffas. Icke sällan försvarar det sig, i synnerhet när det har ungar, och sårar äfven stundom sin fiende med tänderna och klorna. Ju flera Baidarer äro tillhoppa, desto säkrare är jagten; likväl om jägarne äga behörig skicklighet, äro äfven tvänne nog till fångst. Trots

allt bemödande lyckas denna dock icke alltid, och jägarne äro dervid ofta i stor fara, om de vågat sig för långt ut i sjön, och en storm öfverraskar dem.

Nu återstår blott att skildra infödingarna på Sitka, Kaluscherna, hvilket jag gör med vedervilja. De äro, såsom jag förut sagt, det största afskrap af alla jordens folk, och i så hög grad vämjeliga, att jag måste be kräsmagade läsare och läsarinor här öfverhoppa några blad. Endast för fullständigheten af min resebeskrifning står här den motbudande bilden af den rysliga förvrängdhet, hvar till människor kunna nedsjuka.

Innevånarne på ön Sitka och deras grannar på fasta landet äro störväxta, och af stark benbyggnad, men deras särskilda lemmar äro så illa proportionerade, att de egentligen utgöra ett folk af bara vanskapade. Det svarta raka håret hänger utan ordning öfver de breda, köttiga ansigtetena. Kindknotorna stå starkt fram, näsan är bred och platt, munnen stor, läpparna äro tjocka, ögonen små, svarta och eldiga, tänderna frappant hvita. Deras naturliga färg går blott litet i brunaktigt; men de stryka sig dagligen i ansigtet och öfver hela kroppen med ockra och ett slags svart jord, så att de tyckas vara af mycket mörk färg. Strax efter födelsen sammantryckes hufvudet på barnen, för att, som de tycka, gifva det en vacker form, hvarvid de draga ögonbrynen högt upp, och näsborrarna långt åtskils. Likasom flera andra folkslag, upprycka de skägget med rötterna, så snart det visar sig. Denna förrättning tillhör kvinnornas göromål. Deras klädsel består för det mesta blott af ett litet förkläde. De mera välmående bära ylltäcken, som de erhålla af Ryssarna eller Amerikanska Fristaternas skepp, och som de binda med två hörn tillsammans om halsen, så att de hänga ned öfver ryggen.

Äfven bära några på samma sätt hjörnhudar. De allrarika-
ste äga några europeiska klädesplagg, men hvilka de bru-
ka blott vid högtidligaste tillfällen, och skulle i dem sy-
nas löjliga, om de icke voro så fula och vämjeliga, att
man ej en gång kan skratta åt dem. Hufvudet skyla de
icke oftare, än när det regnar starkt. Då sätta de på sig
en af gräs konstigt sammanflätad, kägelformig mössa, ge-
nom hvilken ingen droppe kan tränga. I starkaste hetta,
likasom i värsta köld, gå de lika klädde, och jag tror, att
intet folk finnes i världen så härdadt emot väderlekens in-
flytande, som detta. Om vintern är här ibland 10° kallt,
och Kaluscherna spatsera dock nakna. Bli det för kallt
för dem, så springa de i vattnet ända till halsen, och på-
stå, att det är ett godt sätt att uppvärma sig. Om nätter-
na lägga de sig under bar himmel alldeles oskyldt utmed
en högt flammande eld, och det så nära, att de ligga i
heta askan. Här vända de sig, än på den ena, än på den
andra sidan, allt efter som ryggen eller magen besväras
af lågan. De qvinnor, jag sett, buro antingen lintyg, som
räckte dem ned på hälarne, eller dylika mattor, flätade af
dem sjelfva.

Ett ännu vildare och styggare utseende får detta folk
af det bruket, som båda könen iakttaga, att måla ansigt-
tet med breda svarta, hvita och röda ränder, som korsar
hvarandra åt alla håll. Änskönt detta måleri, utan all
likhet, tyckes vara alldeles godtyckligt, skola dock de sär-
skilda stammarna derpå igenkänna hvarandra. För att
gifvä det målade ansigtet ett fullkomligt tokigt utseende,
beströs det långa, orediga, vildt hängande håret med de
små fina bröst- och halsfjädrarna af den hvithufvade ör-
nen. Så smorda och pudrade, skulle de dessutom öfver
all måtta fula Kaluschinnorna vara tillräckligt ohyggliga;

men de hafva uppfunnit ännu en sak, för att fullkomna sin vederstygglighet. Så snart de upphinna manbarhetsåldern, gör man en inskärning i deras underläpp, och insticker i den ett ben, som tid efter annan ombytes med ett tjockare, på det att öppningen måtte vidga sig. Slutligen intränges en träbit af oval form, kallad Kaluga, hvilken hos de förnäma ofta är 4 tum lång och 3 tum bred, hvarigenom underläppen står ut horisontelt och de nedre tänderna ständigt äro bara. Den yttre kanten af läppen, som omger träbiten, blir genom den våldsamma utspänningen så tunn som ett band och mörkblå. När de springa, slår läppen upp och ned, än emot näsan, än emot kindbenen. På fasta landet skall Kalugan brukas ännu större, och det fruntimmer, som kan betäcka hela ansigtet med sin underläpp, anses för den fullkomligaste skönhet. Karlar och qvinnor genomborra näsbrusket, och insticka pennfjädrar, jernringar och allahanda prydnader. Äfven i de på många ställen genomstungna öronen bära de hängen af ben, snäckor och glasperlor. Det låter icke beskrifva sig, huru vidrigt och vämjeligt detta folk förekommer en i sin orimliga förvrängdhet. Det otäckaste blir emedlertid qvinnornas trä-underläppar, hvilka, urhålkade liksom tråg, qvarhålla spotten, som genom det ständiga tuggandet af tobak, den de högeligen älska, rikeligen framväller ur deras munnar.

Kaluscherne binda sig icke vid någon böningsplats, utan fara kusterna omkring med sina stora båtar, som de kalla qvinnbåtar, och på hvilka de föra med sig allt hvad de äga. Vilja de dröja på ett ställe, så slå de hastigt upp en hydda, hvartill de hafva alla materialier med sig. De nedslå en hop stolpar i en fyrkant i jorden, fylla mellanrummen med tunna bräder, och täcka med bark. Med ett

sådant hus låta de sig nöja äfven i strängaste vinter, och underhålla då i midten deraf en eld, omkring hvilken hushållet sitter i ring och gör sina arbeten. Det inre af en sådan boning motsvarar fullkomligt de deri boendes utomordentliga osnygghet, hvilka i denna punkt tyckas täfla med de örenaste djur. Röken, stanken af rutten fisk, af tran och annan orenlighet, de vidriga figurerna, de otäcka qvinnfolken, som sysselsätta sig med att ur pelsarna eller karlarnas hufvuden leta ohyra, den de strax med mycken appetit uppäta, den stora gemensamma nattpottan, som förser hela hushållet med det enda brukliga tvättvattnet, alltsammans jagar snart den nyfikna Européen ut ur ett sådant fasligt näste.

Deras mat, redan i sig sjelf nog äcklig, blir det ännu mera genom sättet, hvarpå de förtära, eller snarare uppsluka den. Den består nästan uteslutande af fisk. Helst äta de hvalfiskar, och tranen är för dem det läckraste. Vanligtvis äta de allting rått. När de koka fisken, sker det i en flätad, vattentät korg, medelst glödgade stenar, som de kasta i den.

Deras största rikedom består i hafsutterskinn, hvilka hos dem äro detsamma som penningar. Emot dessa bekomma de ock af de skepp, som, till nybyggets skada, med dem drifva handel, bössor, krut och hagel, hvartill de hafva stort begär. Det gifves ingen Kalusch, som icke äger två och flera bössor, hvilka han förstår sköta ganska bra.

Ju rikare en Kalusch är, desto mächtigare är han ock. Han har en mängd hustrur, hvarigenom hans familj blir talrik, och köper sig derjemte slafvar och slafvinnor, Kallaga kallade, hvilka måste fiska och arbeta åt honom, och i krig tillika med hans familj utgöra hans armée. Dessa

slafvar äro krigsfångar och deras efterkommande. Våldet öfver dem är oinskränkt, och ger magt öfver lif och död, som icke sällan utöfvas. När husbonden dör, blifva tvänne slafvar adlifvade på hans graf, på det att han icke må sakna betjening i det andra lifvet. Desse utses dertill långt förut, men tyckas vara obekymrade öfver det öde, som väntar dem.

De många krig, som de särskilda stammarna föra mot hvarandra, med en äfven ibland vildar, sällsynt grymhet, äro väl orsaken till den ringa folk mängden i dessa trakter. Äfven de skjutgevärf, med hvilka i symmetri skepp ifrån de Nordamerikanska Fristaterna, till deras olycka, förse dessa omenniskor, bidraga mycket till att göra deras krig så blodiga och ödeläggande. Förr bestodo deras vapen blott af bågar och pilar, nu hafva de bössor, anslånga knifvar och dolkar. Fienden angripes aldrig uppenbart, utan öfverfallas, alltid genom försåt, ofta när han tror sig vara i djupaste fred. Utsigten af rof eller att vinna några slafvar är tillräcklig anledning till ett oväntadt anfall, hvarvid de rysligaste grymheter föröfvas. Dertill äro Kaluscherne, äfven under fred, alltid på vakt att försvara sig. De uppslå ständigt sina boningar på sådana ställen, som af naturen fått något försvar och lemna så vidt möjligt är fri utsigt åt alla sidor. Om nätterna är vakten anförtrodd åt kvinnorna, hvilka, församlade omkring en eld utanför hyddan, hålla sig muntra genom berättelser om deras männers och söners hjeltedater. Äfven de husliga arbetena, till och med de tyngre, äro öfverlemnade åt kvinnorna. Karlarne sysselsätta sig blott med jakt och fartygs byggnad. Endast slafvarne måste vara kvinnorna behjplige i deras arbeten och behandlas utan all skonsamhet. I krigen taga kvinnorna äfvenledes verksam del.

De icke endast uppeldä k rlarna till tapperhet, utan ock understödja dem i sjelfva striden. Utom roflystn d  r blods-hämnd vanliga orsaken till angrepp. Ett mord kan blott genom ett annat försonas. Men dervid  r det lika mycket,  m mördaren faller sjelf, eller någon af hans anförvandter. H fden fordr r blott, att man skall då får man; och qvinna f r qvinna. Också inträffar väl den  begripliga händelsen, att man strider f r en af dessa afskyv ckande qvinnovarelser, likasom f rd m vid Troja f r den sköna Helena, och ofta erhålles en förmånlig fred genom aftr dandet af ett sådant vidunder.

Kaluschen, som förmodligen skulle vara känslös vid åsynen af våra skönaste fruntimmer, finner sina vedervärdiga landsqvinnor med deras l pptr g så förtjusande, att de ofta väcka den häftigaste passion hos honom. Ett bevis derpå lemnade en händelse, som tilldrog sig, under vårt vistande i Sitka, ibland en h rd Kaluscher, som f grat sig i grannskapet af fästningen. En flicka hade fyra älskare, hvilkas svartsjuka utbröt i häftig strid. Sedan de länge piskat på hvarandra och ingen ville afstå, beslöto de att mörda älskarinnan, hvars bl d också genast rann för deras lansar. Omkring b let, hvarpå liket skulle brännas, samlades hela horden, och s ng en s ng, af hvilken några bland våra landsmän, som länge varit här, förstodo de orden: "Du var för skön. Du kunde ej få lefva. Man behöfde bara se på dig, för att blifva galen."

Ehuru djuriskt vild denna gerning  n var, blef den dock  fvertr ffad af en annan. En far f rargades öfver sitt barn, som låg och skrek i vaggan, och kastade det i sjudande hvalfisktran. Dessa exempel characterisera tillräckligt detta ohyggliga folk, som i allt hänseende  r menniskosl grets afskyv rdaste utskott.

Deras bröllop bestå i ett gästabad, som ges åt brudens släktingar. De döda brännas, och deras aska förvaras i små trä-askar, i en dertill enkom bestämd byggnad. De hafva ett oredigt begrepp om odödlighet. Eljest röjes intet spår af religion hos dem. Också hafva de hvarken prester eller gudstjänst, således icke heller några beläten. Deremot tro de mycket på häxerier, och deras trollkarlar, som tillika äro deras läkare, stå i stort anseende, och äro mera fruktade än älskade. Desse trollkarlar bota sjuka dermed att de besvärja den onda anden; likväl skola de känna många verkliga läkemedel, som de tillreda af örter, men behålla sin konst, såsom en indräktig hemlighet, för sig sjelfva.

Vi fingo litet emellan besök på skeppet af Kaluschiska höfdingar. Vanligen kommo de med hela sitt hus och tjenstfolk för att bese skeppet, låta gifva sig skänker och äta sig mätta, för hvilket de sökte visa sin tacksamhet genom sin ohyggliga nationaldans. Innan de kommo om bord, rodde de alltid några hvarf omkring skeppet och uppstämde dervid en sång, som liknade hundtjut, och innehöll de orden: "vi äro komne till er som vänner, och hafva sannerligen ingen ond afsigt. Våra förfäder lefde i osämja med er; oss emellan må vara fred. Emottagen oss gästfritt, och vänten detsamma af oss."

Denna sång accompanjerades af ett slags tambourins, som icke förhöjde dess behag. Sedan de blifvit flera gånger budne af oss, stego de ändtligen upp på skeppet; ty att komma genast på första bjudningen, är icke brukligt hos dem. Förmodligen har misstroendet infört denna sed. Till ett sådant besök putsa Kaluscherne sig alltid särdeles. Ansigtet äro bestrukna med svart, rödt och hvitt, så tjockt, att den naturliga färgen ingenstädes sticker fram;

kroppen deremot sira de endast med svarta ränder; håret är betäckt med hvita fjädrar, som vid hvarje rörelse på hufvudet flyga omkring i luften. Derjemte äro hermelinskinns på flera ställen bundna i håret. Ryggen skyles af en varg- eller björnhud, eller ett ylle-täcke, sammanbundet om halsen. I handen hålla de en vinge eller stjert af örn, såsom solfjäder. Fötterna äro alltid bara.

När ett sådant besök tillfredsställt deras nyfikenhet på skeppet, och i rummet — ty i cajutorna släpptes de aldrig in — kvarlemnade en faslig stank af den härska olja och tran, hvilka dessa halfmänniskor nyttja såsom välluktande pomador, började dansen på däck. Qvinnorna dansade icke, utan voro musikanterna. Deras sång, ackompanjerad af tambourinens dofva skall, bestod af enkla, ihåliga toner, som icke sammanhängde, utan framstöttes med pauser emellan, hvarjemte stampades i takt med fötterna. Efter denna musik gjorde karlarne de besynnerligaste rörelser med armarna och hela kroppen, och deremellan häftiga språng, så att luften uppfylldes af fjädrarna de hade i hufvudet. Den dansande lemnade aldrig sin plats, utan vände sig blott flera gånger omkring, att åskådarna måtte kunna beundra honom från alla sidor. Samtliga dansarena utgjorde en oordnad hop; blott en enda stod på något afstånd ifrån dem, var särdeles utstofferad med hermelinskinns och fjädrar, stötte takten med en käpp prydd med hafsuttertänder, och tycktes anföra dansen. Vid hvarje paus, som dansarena gjorde, lät jag bjuda förfriskning både åt dem och åt de af sången sökta damerna, bestående i tobaksblad, hvilka genast af båda könen stoppades med största begär i munnen, hvarpå musik och dans börjades med ny kraft. Gjorde fullkomlig magtlöshet äntligen slut på skådespelet, så blef Kaluschernas favoriträtt, ett fat gröt af

ris kokad med syrup, framsatt i träskålar, omkring hvilka de lade sig ned och slukade högst oaptitligt, nyttjande blott sina oreña händer. Dervid voro kvinnorna särdeles generade af sina läpptråg. Tyngden af gröten, som fastnade vid dem, tryckte dem ned, så att de skydde hakan, och munnen således icke kunde behålla allt som var ämnadt åt den. Under ett sådant mål blefvo Kaluscherne en gång ganska förskräckte af en ung björn, som vi medfört från Kamtschatka, hvilken slitit sig lös, kom springande öfver deras hufvuden och lyckligen eröfrade grötfatet. Vid afskedet fingo de alltid en sup brännvin, hvilket de högeligen älska och kunna tåla i myckenhet.

För att icke sakna någon odygd, äro Kaluscherne äfven passionerade spelare. Deras vanliga spel äro små träkappar, bestrukna med olika färger och olika märkta, af hvilka hvar och en har sitt namn, t. ex. kräfta, anka, hafsutter, hvalfisk o. s. v.; dessa blanda de om hvarandra, lägga dem i särskilda högar, och täcka dessa med mossor, hvarefter de sedan gissa, i vilkendera högen kräftan eller hvalfisken o. s. v. ligger. På detta sätt spela de ofta bort allt hvad de äga, och slutligen till och med sina hustrur och barn, som då blifva vinnarens slafvar.

Under hela vårt vistande på Sitka hade vi fred med Kaluscherne, hvilken likväl en gång så när hade blifvit afbruten, kanske med blodsutgjutelse; om våra matrosor varit mindre oförskräckte och återhållsamme. På land, midt för fregatten, hade vår skeppstunnbindare slagit upp sin verkstad under ett tält, emedan nästan alla våra fastager behöfde repareras, och jag hade gifvit honom tre beväpnade matrosor till biträde och skydd emot Kaluscherne. En dag kommo tio Kaluscher, beväpnade med långa knif-

knifvar, till tältet, förhöllo sig i början stilla och sågo med uppmärksamhet på arbetet, men blefvo snart djerfva, ville öfverträda de gränser man föreskrifvit dem, drogo, när detta förböds dem, ut sina knifvar, och troligen hade tunnbindaren blifvit illa sårad, om han icke med handen skickligt parerat en stöt. Härpå sprungo de tre öfriga matroserne fram med sina skarpladdade gevär; men som de hade sträng befallning, att icke, utan i högsta nödfall, utgjuta blod, så åtnöjde de sig med att ställa sig i bredd emot Kaluscherne och hålla bajonetterna för dem. Kaluscherne blefvo likaledes stående en stund med dragna knifvar midt emot dem; men då de sågo matrosernas oförskräckthet, vågade de icke angripa, utan drogo sig tillbaka till skogen igen. Om det hade kommit till strid, så hade det kunnat hafva elaka följder. Kaluscherne hade rest sig i massa emot oss, och kunnat ur sina smygvrår tillfoga oss skada vid hvarje landstigning utom fastningen. Derföre bemödar sig ock Befallhafvaren öfver våra nybyggen, Capitainen *Murawief*, att undvika alla stridigheter emellan Ryssarna och Kaluscherne, och har genom sina kloka anordningar kommit så långt, att han står i stort anseende hos de sednare, och att förhållandet med dem är vida bättre, än förr. I allmänhet är denna vårdiga mans förvaltning den mest tjenliga att befrämja coloniernas välstånd, och om de planer följas, som han uppgjort för framtiden, så skola nya vinstkällor för dem öppnas, och deras handel skall tillskynda Compagniet stora fördelar.

Jag har redan förut nämnt, att borgerskapet i de Nordamerikanska Fristaterna icke öfverträffas af någon nation i dristighet, idoghet och ihärdighet i handelspe-

culationer. Här hade vi ett nytt bevis derpå. Den 16 April 1825 seglade ett tvåmastadt skepp in i Nya Archangels hamn, hvilket kom rakt ifrån Boston, hade icke lagt till någonstades under vägen, gått omkring Cap Horn och tillbragt 166 dagar på resan. Capitainen, som tillika rådde om skeppet och hela lasten, hette Blanchard. På ett blott rykte, att colonien led brist på några artiklar, hade han dragit tillsammans hela sin förmögenhet, förvandlat den i dessa förmenta förnödenhetsvaror, som utgjorde målet för hans resa och bød dem nu ut, men förnam med förskräckelse, att Nya Archangel ännu vore tillräckligen försedt med allt, och att dessutom ett skepp med allahanda varor förväntades ifrån Petersburg. Likväl, som han var billig i sitt pris, så köptes skepp och last af honom för 21,000 sjö-kattskinn, hvarjemte han förbehöll sig att, tillika med sin besättning och sina skinn, blifva transporterad till Sandwich-öarna, hvarifrån han hoppades finna tillfälle att skaffa dem till Canton och der göra en god handel. I sjelfva verket betalas i China ett sådant skinn med två Spanska piastrar. Vid skeppets ankomst i hamnen var hela besättningen, Herr Blanchard sjelf icke undantagen, drucken, och det tycktes vara nästan en blott slump, att det undkommit de många klipporna och grunden; men Nordamerikanerne äro så skicklige sjömän, att de förstå taga sig fram allestädes till och med under rus. Förmodligen hade de lefyat måttligare under resan, och blott i glädjen att se målet för den, starkare kramat flaskan. Vid mitt besök på skeppet hade jag tillfälle att beundra, huru allt var inrättadt med den största sparsamhet. Ibland annat fanns der ingen annan spegel, än den som hörde till vinkelmätningen på sextanten. Denna måste derföre, så liten den än var, tjena hela manskapet, när det skulle raka sig.

Den 30 Julii anlände lyckligt till Nya Archangel Compagniets skepp Helena ifrån Petersbûrg och medförde en rik last af coloniens förnödenheter, så att den blef försedd för en längre tid med allt hvad den kunde behöfva. Detta skepps ankomst gjorde oss så mycket större glädje, som det medbragte tillåtelse för oss att lemna vår station och återvända till Ryssland.

Vi skredo derpå genast till arbeté, för att sätta vår fregatt i segelfärdigt tillstånd, och den 11 Augusti var den länge efterlängtrade dagen, på hvilken vi, gynnade af en frisk nordanvind, lemnade Nya Archangel, der vi hade tillbragt fem och en half månad, omgifne af ett folk, som blott kunde väcka vår högsta afsky, och funno endast någon vederqvickelse i umgänget med Capitajnen Murawief och några innevånare i fästningen. Jag beslöt att göra återresan till Kronstadt genom Chinesiska Hafvet och omkring Goda-Hopps-udden, men icke, såsom Blanchard, uttrötta mitt manskap genom en så lång segling, utan unna dem en nödig hvila i den beqväma hamnen Manilla, på den till Philippinerna hörande ön Luçon, sedan jag förut gjort ett försök att upptäcka ökedjan Ralik.

Medeltalet af de under fem månader anställda astronomiska observationerna gaf för Nya Archangels geographiska longitud 135° 33' 18" och för latituden 57° 2' 57"; magnetnålens declination var 27° 36' östlig. Cap Edgecumbe befinnes i stöd deraf på 136° 1' 40" longitud, följaktligen ungefär 20' mera i vester, än det är utsatt på Vancouvers karta. En dylik skillnad funno vi mellan den af honom och oss bestämda longituden för St: Francisco, hvarföre jag tror, att Vancouver sätt hela den af honom uppmätta nordvestra kusten af Amerika 20' mera i öster,

än den verkeligen ligger. De af oss observerade longituder kunna göra större anspråk på tillförlitlighet, än de af Vancouver uppgifna, då de icke, såsom hans, blifvit tagna blott i förhisehning, utan äro resultat af ett stort antal på land anställda observationer.

Medeltalet af våra vid Nya Archangel anställda observationer öfver tiden för den höga floden vid ny- och fullmåne gaf 6 timmar, 30 minuter, och största differencen på vattenhöjden gick till 16 fot.

C A P. XI.

Californien och Ryska Colonien Ross.

Jag har redan i det föregående sagt, att jag fick den förmånen att tillbringa vintren emellan 1824 och 1825 i Californien och på Sandwich-öarna. Capitainen *Lasaref*, som jag aflöste från hans post, var äfven sinnad att vid sin återresa inlöpa i Stt Francisco, på kusten af Californien, för att der förse sig med färska lifsmedel till sin färd omkring Cap Horn; dock afvaktade han först Posten från Petersburg, hvilken går hara en gång om året emellan dessa så aflägsna punkter af vårt stora rike, kommer genom det ovägade Sibirien om våren till Ochotzk, och derifrån öfver hafvet på hösten till Nya Archangel.

Sedan vi fogat nödiga anstalter för vår blifvande vistelse i Nya Archangel och skeppet var satt i behörig ordning, gingo vi d. 10 Sept. 1824 till sjös, och en gynnande nordanvind förde oss hastigt i en sydligare region, åt det hördiga Californien. Resan gick lyckligt, och vi erforo under tiden ingenting särdeles märkvärdigt, utom

det att vi på 40° latitud sågo det sällsynta skådespelet af tvänne stridiga vindars kamp, hvilket jag aldrig förr sett. Det hade blåst tämligt stark sunnan ett par dagar, då moln hastigt uppstego i norr, och man, på vattnets rörelse, såg en lika så frisk vind komma derifrån. Vågorna fragdades och brusade ömsom från de bägge motsatta verldsregionerna, likt ett förfärligt krigstumult; men midt emellan var en sträcka, af ungefär femtio famnars bredd och en omätlig längd åt öster och vester, fullkomligt neutral och njöt fridens lugn och stillhet. Här skrynklade ingen slägt den klara spegelytan. Efter några stunder blef segern på nordanvändrets sida, och det dref den neutrala remsan framför sig emot oss, som ännu hade lika stark sunnan, som förut. Snart kommo vi nu sjelfve in i stiltjen, och sågo, under det vi icke kunde segla, vindens raseri på båda sidor. Ungefär en fjerdedels timma njöto vi detta sällsamma skådespel, då hann oss den allt närmare framryckande nordanvinden och förde oss raskt till vårt mål.

Den 25 Septemher befunno vi oss redan helt nära den af Spanska sjöfarande så kallade *Cap de los Reyes* (Konungarnas udde), i hvars granuskap St: Francisco-viken äfven ligger; men ett tjockt töcken, som denna årstid råder på Californiens kuster, bortskymde landet, och först då det höjde sig, på morgonen den 27, blefvo vi varse den efterlängtdade udden, en tämligen hög, alldeles kal kulle, som åt sjön till slutar med en brant, svart klippvägg, och just icke har något kungligt utseende. Omkring klockan 10 på morgonen kringseglade vi, på blott tre mils afstånd, denna klippkonung, och hade helt nära oss skådespelet af en mycket stark, genom tvänne häftiga hafsströmmars hastiga omvexling uppkommen, bränning; som med all upp-
rörets blinda yra förgäfves brottades emot den fast he-

ståndande, öfver det galna raseriet lugnt upphöjda mon-
arken.

Canalen, som leder in i Stt Franciscos vackra, rymliga vattenbassin, är blott ett halft kanonskott bred, och beherrsкас af en fästning, som ligger på en hög klippa på dess vänstra strand och har namn efter den heliga Joachim. Vi sågo den republikanska flaggan svaja från dess vallar, ett tecken att äfven denna Spaniens nordligaste coloni icke mer erkänner moderlandets välde. Också blefvo vi varse några man cavallerie och en folkhop, som tycktes med spänd uppmärksamhet afbida det raskt anseglande skeppet. När vi voro så nära som ett hösshäll, fattade en skildtvakt med bägge händerna ett språkrör och frågade oss, af hvilken nation vi voro och hvarifrån vi kommo. Detta barska anrop, de emot farvattnet rigtade kanonerna, militairen — ehuru ringa — under vapen, sjelfva cavalleriet stridfärdigt, och fordran att salutera fästningen, hade kunnat väcka hos oss den tankan, att Commendanten mägtade hindra ett skepp inlöpa i hamnen, om vi icke redan varit någorlunda underrättade om sakernas ställning. Den på klippan thronande helige Joachim är högst fredligt sinnad. Ingen af hans kanoner är i stånd att skjuta ett skarpt skott, och hans soldater förmå icke inlåta sig i någon strid. Han fäktar blott med ord. Likväl vägrade jag honom icke den höfligheten att salutera, för att försäkra oss om ett bättre bemötande, men förvånades, då mina skott icke blefvo besvarade. En utskickad ifrån fästningen löste gåtan snart, i det han begärde så mycket krut af mig, att man måtte kunna pligtskyldigast besvara min helsning. Så snart vi kastat ankar, tågade hela militairen ut ur fästningen, lemnade den, som vanligt, alldeles utan garnison, och lade sig med andra nyfikna på stranden, midtför

skeppet, der denna sällsamma syn väckte nästan lika mycken läpnad och förundran, som på Söderhafs-öarna.

Jag skickade nu Lieutenanten *Pfeiffer* i land, för att i vederbörlig form underrätta Commendanten om vår ankomst, och tillika anhålla, att han ville hjälpa till att skaffa oss färska lifsmedel.

Commendanten sjelf, Don Martinez Ignatio, Lieutenant i Cavalleriet, var kallad till en congress i hufvudstaden Monterey, och derföre frånvarande. Hans Vicarie, Secund-Lieutenanten, Don Joseph Sanchez, emottog min utskickade med mycken hjertlighet, och påmint sig vänskapsfullt mig ifrån den tiden, då jag låg här i hamnen med skeppet *Rurik*. Don Sanchez var då en ärlig, bra Under-Officer, och hade nu under republikanska Regeringen svingat sig upp till Officer. Han bevisade mig sin bevågna hågkomst genom löftet, att göra oss all hjälp som stode i hans förmåga, äfvensom genom en snar sändning af några frukter, grönsaker och färskt kött.

Jag afbryter här berättelsen om vårt vistande i detta sköna land, som naturen har försett med alla medel till ett makligt, och till och med njutningsrikt lif för arbetssamma och idoga innevånare; men som ännu är det mest vårdslösade bland alla Spanska colonier. Det finnes blott få och felaktiga underrättelser om Californien; derföre torde en kort öfversigt af detta så okända lands historia och författning icke vara obehaglig för mina läsare, och tilläfventyrs föranleda dem att med mera deltagande följa oss i detsamma.

Den på vestra kusten af Norra Amerika belägna smala halfön, som börjar ifrån hamnen *St Diego* under den 32 latitudsgraden och slutar med *Cap-St Lucas* under den 22, således intager den betydliga sträckan af 150 Tyska mil,

blef först ensam kallad Californien; men då Spaniorerne upptäckte kusterna längre uppåt Norden, gäfvö de äfven dem detta namn. Hallön hette sedermera Gamla Californien; och det nordligare kustlandet, ända uppom den under 37 latitudsgraden liggande bugten Sit Francisco, Nya Californien. Derifrån vidtager åt norr det så kallade Nya Albion.

Mexico var icke nog för den rastlösa eröfraren Cortez. Han lät bygga skepp vid kusterna af stora Oceanen, för att allt vidare utsträcka Spaniens välde, och på det sättet blef Californien år 1534 först sedt af Spanska sjöfarande, och år 1537 besökt af Francisco de Ulloa. Då underrättelse om denna upptäckt kom till Spanska Regeringen, beslöt den att, alldeles i motsats mot sitt förhållande med Mexico och Peru, fredligt taga det nya landet i besittning, genom innevärnarnes omvändande till Christna Religionen, och föregaf detta fromma ändamål såsom enda grunden för besittningstagandet. I sjelfva verket blef och blott ett antal Jesuiter med en ringa militärisch betäckning skickadt till Californien; hvilka der skulle nedsätta sig och drifva omvändelseverket. Ehuru oegennyttig denna, med betydliga kostnader likväl förknippade, expedition än syntes, lär väl ändå den hemliga anledningen dertill hafva varit frakten att någon annan Magt skulle kunna bemäktiga sig det i Mexicos grannskap liggande landet och blifva farlig för de Spanska guldgrufvorna.

De Jesuiterne anlände och omvände. Efter dem kommo sedermera Dominicaner, och slutligen Fransiscaner. De första hafva sina colonier, här Missioner kallade, ännu i gamla Californien, och de sednare i det nya. Alla omvände, och omvände ännu; vi skole snart höra på hvad sätt.

De första Missionerna anlades på gamla Californiens kuster, för att till sjös hafva förbindelse med Mexico, och

uti sådana trakter, som synas förnämligast tjenliga, till åkerbruk. Militairen, som åtföljde munkarna, valde sig deremot sådana orter till vistelse, ifrån hvilka de kunde öfverse flera Missioner, för att ständigt vara tillreds till deras försvar och till understöd vid omvändelseverket. Dessa militaire-poster kallas här presidio.

Då man icke kunde göra sig begriplig för de vilda infödingarna, så var det icke att tänka på christna lärans utspridande, och det återstod intet annat, än att med vapenstyrka införa catholska religionen, eller snarare endast munkarnas välde, hos denna ytterst enfaldiga, rädda, öfver djuret föga upphöjda människorace, som kanske icke hade något begrepp om religion i allmänhet; detta lyckades ock, derföre så bra, att Missionerna, som måste uppbyggas af de nya catholska Christna, hastigt mångfaldigades. I nya Californien, hvarest vi nu befinna oss, blef första Missionen St. Diego anlagd år 1769, och nu räknar man redan här 21 sådana. Till dessa Missioner höra för närvarande 25,000 döpta Indianer, och hela den militairestyrka, som håller denna människomassa i lydnad, som bevakar den, att ingen rymmer bort, som ifrån deras talrika stammar återför sådana, hvilka det ändå lyckas att undkomma deras vaksamhet, och derjemte gör nya proselyter med sablarna, den till allt detta tillräckliga styrkan består af 500 man Dragoner.

De härvarande såkallade christna Indianernas öde är högst beklagansvärdt, och ingaluuda mildare än sjelfva Negerslafvarnas. Lemnade till pris åt tyranniska munkars oinskränktaste godtycke, återstår för dem i deras betryck och lidande ej en gång tillflykt till himmelen; ty äfven der stiga de andeliga herrarne såsom portvaktare i vägen och bortvisa hvad som icke hehagar dem. Utan att hafva

någon egendom, är dessa olyckligas hela lif deladt emellan böner och arbeten för munkarna. Tre gånger om dagen föser man dem i kyrkan, för att åhöra en messa på latin, den öfriga tiden hållas de till åker- och trädgårdsbruk med ganska dålig, plump redskap, eller till andra arbeten, och om aftnarna instänger man dem i de öfverfulla kasserna, hvilka, utan golf, sängar och fönster, mera likna fähus, än människohöningar, och i hvilka de knappt hafva rum att ligga. Deras klädsel består blott i en grof ylle-skjorta, som de måste sjelfve förfärdiga, och sedan erhålla såsom gåfva af Missionen. Detta är den sällhet, som catholska religionen skänker de arma Indianerna, detta är den glädje, som väntar dem i Missionen; och den som välgar öfvergifva detta paradys, och söker återvinna den förr njutna friheten ibland sina oomvända landsmän, smides i bojer, till straff för sitt brott, om han ertappas.

De stora sträckor åkerjord, som de frömma själaherardarne tillagnat sig och låta sina hjordar sköta, besås till största delen med hvete och skidfrukter. Skörden förvaras i magaziner; hvad som icke åtgår till födan, skeppas vid tillfälle till Mexico, och för det anskaffas sådana förnödenhetsaker, som i sjelfva Missionerna icke frambringas. Det ansenliga öfverskottet, förvandladt i blanka piastrar, går i Missions-cassorna.

På detta vis fortsatte munkarne och den af dem mycket beroende militairen i ro sitt yrke i Californien, då de andra Spanska colonierna förklarade sig oberoende af moderlandet. De förblefvo ännu sin Konung trogne, då upproret redan framträngt till Mexico, och de nya regeringarna under förmonliga vilkor inbödo dem att göra gemensam sak med sig; de förblefvo trogne, fastän Spanien på flera år tyckts alldeles icke bry sig om detta

land, och skickade hvarken de andeliga eller militairen dem anslagna underhåll. I denna orubbliga trohet iaktogo de strängeligen Konungens befallning, att icke öppna sina hamnar för något främmande skepp. Då nu intet sådant syntes till ifrån Spanien, och de nya Republikanerne också hörde till de främmande, så ledo snart både Missionerna och Presidierna största brist på många förnödenheter, som landet icke kunde lemna dem. Militairen, ända upp till Chefen, gick skyld af bara trasor, och måste dessutom, utan sold, som den var, tigga sig till sitt uppehälle af munkarna. Den kännbaraste brist, som desse sednare ledo, var den på verktyg och redskap till åkerbruket och deras öfriga arbeten, emedan de af Spansk tröghet hade försummat att foga anstalter till sådanas förfärdigande inom landet. Derigenom hotade källan till deras vinst att uttorka, och det oaktadt förblefvo de allt stadigt sin Konung trogne, hvilket skulle hafva gjort dem ära, om icke deras eget intresse hade så högt uppmanat dem dertill; ty hvad annat kunde de vänta af en förändring i statsförfattningen, än att deras obegränsade välde skulle blifva inskränkt? Emedlertid glimmade dock redan i militairens missnöje en för munkväldet farlig gnista, hvilken genom en händelse, som tilldragit sig ett par år före vår ankomst, hade plötsligt upplammat till låga.

Till någon förströelse för de döpta Indianerna hade munkarne gifvit dem tid efter annan några småsaker att leka med, sådana som sjöfarande taga med sig åt Söderhafs-öboerna. Detta upphörde naturligtvis, när sådana saker icke mera funnos att tillgå, och nu först kände de christna djurmenniskorna sig alldeles olyckliga. Nu utbröt deras förtviflan i uppror. Med raseri sprängde de sina fängelsen, och anföllo munkarnas hus, men måste snart vika

för skjutgevären. Militajren gjorde ett stort nederlag ibland dem, med ringa förlust på sin sida, och de måste åter fogas sig efter sitt gamla tvång. Men nu hade ett ljus uppgått för Dragonerna. Hvad skulle det hafva blifvit af munkarna, utan deras tappra understöd! Berusade af sina segrar, sågo de numera i sina andeliga fäder endast hjälpbehöfvande clienter, och förklarade sig, trots alla munkarnas protester, för det första ståndet i landet, men tillika oberoende af Spanien, som redan i så många år tyckts hafva frisagt sig från dem. Dylika orsaker åstadkommo samma verkan äfven i gamla Californien, och begge länderna, som förut ansågos såsom tvänne särskilda Ståthållareskap, bilda nu, hvart för sig, en särskild republik.

Det skulle hafva varit ganska lätt för Spanien att behålla dessa bördiga länder. Hade det blott skickat dem ett litet understöd, så skulle de sannolikt icke hafva affallit. Och huru väl ligger icke Californien till, för att derifrån med eftertryck göra anspråken på de revolutionnerade colonierna gällande, särdeles på det tillstötande Mexico, Spaniens fordna guldkälla. Då Philippinerna förblifvit trogna, så skulle dessa rika öar hafva erbjudit tillräckliga medel till ändamålets befrämjande. Det synes nästan hafva varit Försynens vilja, att Spanien glömde bort sitt Californien, på det att de nya Staterna måtte kunna uppblomstra.

En följd af sjelfständigheten är, att Californiens hamnar numera äro öppnade för alla nationer och handel börjad. De Nordamerikanska Fristaterna hafva först begagnat sig deraf. Landets export består nu blott i säd, oxhudar, talg och kostbara hafsutterskinn. Man har till och med redan gjort ett försök att på egen speculation handla med China; men det har misslyckats. Det rikt lastade

skeppets förande blef anförtrodt åt en Nordamerikansk Capitaine, hvilken också sålde lasten i China, men fann det mera förmånligt att behålla de uppburna penningarna tillika med skeppet för sig sjelf, än vända om till redarena.

Nya Californien förvaltades, under vårt vistande derstädes, af Don Louis Arguello, samma unga man, som jag under min resa på Rurik lärde känna som Commendant på Presidio St. Francisco. Han uppehöll sig i Monterey, och uttänkte författningar, som skulle bringa ordning i de så olikartade beståndsdelarna af hans stat, Dragoner, Munskar och Indianer. Mätte de sistnämnda öde blifva mildradt. Ännu fanns här ingen gällande Constitution, och kanhända har Arguellos kraft och insigt icke förmått gifva den af honom föreslagna en fast grund. Båda delarna af Californien torde behöfva ännu många förändringar, innan de blifva blomstrande och lyckliga stater, hvar till landet erbjuder alla medel i så rikt mått.

Morgonen efter vår ankomst besökte jag den gamla Sanchez i Presidio. Han emottog mig med uppriktig glädje och berättade mig mycket om de händelser, som på de åtta åren, sedan jag var med Rurik i denna hamn, ända till närvarande tid här förefallit. Don Louis, sade han ibland annat, hade blifvit en ganska vigtig man, och han sjelf befördrad till Lieutenant, hvilket här betyder mycket. Likväl försäkrade han, att hela hushållningen icke behagade honom och kunde icke taga ett godt slut. Han vore hellre rätt och slätt en konglig Spansk undersäte, än en republikansk Officer.

Presidio't var i samma tillstånd, som jag såg det för åtta år sedan, och jag fann öfverhufvud intet annat spår af den vigtiga regementsförändringen, som här timat, än

den republikanska flaggan. Allting tycktes gå efter den gamla slendrian, i tanklös maklighet. Sanchez lofvade att för det första förse skeppet dagligen med färskt kött, men hyad vårt behof af grönsaker anginge, gaf han mig det rådet, att skicka en båt till Missionen St. Clara, der sådana funnos i öfverflöd. Presidio't hade af, blott här begriplig, vårdslöshet odlat mindre deraf, än det sjelf behöfde. Som jag under mitt förra vistande härstädes icke hade besökt Missionen St. Clara, så beslöt jag att nästa dag göra en färd dit med vår stora skeppsbat. Sanchez skaffade en bra lots, och skickade genast ett ridande bud till Missionen, för att der anmäla mig.

Baien St. Francisco håller i omkrets fulla 90 mil. Den är genom öar delad i tvänne tämeligen lika bassiner, en sydlig och en nordlig. På stränderna af den södra, som går i öster inåt landet, ligga de tre Missionerna St. Francisco, St. Clara och St. Jose. Om den norra hälften af Baien vill jag tala längre fram.

Morgonen den 28 Sept. var Barkassen försedd med allt, som behöfdes till den lilla resan, och segelfärdig. Vi begagnade oss så väl af floden, som af en gynnaude vind, och seglade, i fullt östlig riktning, förbi förtjusande stränder, öar och uddar, till Missionen St. Clara, som låg i rät linie ungefär 25 mil ifrån vårt skepp. Öfverallt, hvart ögat vände sig, syntes landet skönt och bördigt. Här ser man inga kala klippor. Den med den skönaste grönska öfverklädda stranden är obetydligt hög. Likt vägor höja sig amphitheatraliskt kullar åt det inre af landet, och fonden utgöres af högt skogbeväxt land. På de vackert rundade kullarna stå små eklundar spridda, och bilda, åtskilda genom täcka ängar, behagligare grupper, än konsten skulle kunna skapa. Af hela detta landet skulle man med lin-

drig möda kunna berga de yppigaste skördar; men förgäfvets söker man här menniskor, som använda sig till nytta hvad naturen så slösande tillbjuder. Öfver dessa härliga, vidsträckta fält herrskar grafvens stillhet, störd endast af de vilda djuren. Så långt ögat når, ingenstädes en hydda, ingenstädes ett människospår. Ingen båt befar detta vatten, på hvilket skepp skulle kunna segla, och som formerar flera goda hamnar. Blott den stora hvita pelikanen, med sin väldiga påse under näbben, drår nytta af rikedomen på fisk; Spaniorerne hafva på de par hundra åren, som de varit bosatte i Californien, icke kommit så långt, att de skaffat sig en not. Huru sorgfritt och lyckligt kunde icke tusentals hushåll lefva här; huru mycket bättre hade icke de Europeer gjort, som utflyttade till Brasilien, om de i stället nedsatt sig här! Der hafva de flera svårigheter att bekämpa, blifva icke alltid af Regeringen behandlade efter önskan, och duka slutligen under för den ovanliga brännande solen; här skulle de hafva funnit södra Tysklands klimat, och en natur, som med frikostighet belönt deras minsta bemödanen.

Sedan vi seglat ett par timmar, öppnade sig till höger en djup inbukt, på hvars strand vi upptäckte Missionen St. Francisco mellan skogbeväxta kullar. Under tiden hade ebban inträffat, vinden blifvit svag, och vi skredo långsamt framåt blott med årornas tillhjälp. Detta förmodade oss att landstiga på en liten täck ö, sedan vi tillryggalagt ungefär 15 mil. Det var just middagstiden. En stor eld blef upptänd, och som hvar matros förstår något litet af kokkonsten, så var snart en middag tillagad, hvilken i det vackra vädret och den fria luften, under skuggrika ekar, smakade förträffligt. Medan matroserna hvilade, besågo vi ön. Den norra stranden var tämligen hög,

och steg nästan lodrätt upp ur hafvet. Öns jordmän under svartmyllan består, liksom all mark omkring bugten St. Francisco, af flerfärgad skiffer. Intet spår gaf tillkänna, att menniskor förr varit på denna ö, och sannolikt har sådant icke heller någonsin ägt rum, då det ej längesedan icke fanns någon båt här, och för närvarande hvarje Mission äger blott en enda stor lastbåt, med hvilken de fromma munkarne företaga färder på de floder, som falla ut i norra hälften af bugten, för att göra proselyter ibland de Indianer, som emellanåt uppehålla sig på deras stränder, och derigenom recruterar sina arbetare. Äfven Indianerne hafva icke andra båtar, än sådana som bestå af sammanbunden vass, i hvilka de sitta i vattnet upp till midjan. Att här, der det skönaste virke finnes i sådant öfverflöd, ingen förstår att timra äfven den simplaste båt, bevisar nog samt den Spanska trögheten och Indianernas dumhet.

Vår ö var omgifven af änder och andra sjöfoglar; de hvithufvade örnarne sväfvade öfver ekarna, och jagade efter ett slags små harar och en art täcka raphhöns, som finnas här i stor myckenhet. Ett par timmar hade vi nu njutit den för sjömän så angenäma vederqvickelsen på land, och fortsatte så vår färd, vid frisk vind.

Solen var redan nära horisonten, då vi nalkades östra stranden af bugten. Här kunna, för det lägre vattnet, blott stora båtar, men inga skepp mer gå fram, och landet antager en helt annan character. Bergen draga sig mera i fjerran. Framför dem ligger en vidsträckt slätt, som sänker sig mer och mer, och blir vid stranden ett träsk, som genomskäres af en mängd canaler i mångfaldiga krökningar, men ändå så djupa, att man kan med båtar komma ända till torra landet. Det började redan blifva mörkt, då

vi foro in i canalerna, och äfven på ljusa dagen skulle man utan en bra lots här fara vilse, för den öfver allt i denna träskmark växande täta vassen, som är så hög, att man blott kan se himmelen öfver den. Våra matrosor rodde af alla krafter; Canalerne blefvo allt smalare och landet torrare; snart förnummo vi äfven bakom vassen menniskoröster, och ändtligen hunno vi, klockan 12 på natten, fram till landningsstället. Här var en stor eld upptänd. Tvänne Dragoner med ridhästar åt oss, och några halfnakna Indianer, som Missionen skickat för att emottaga oss, stodo vid densamma. Som Missionen låg ännu en timmas väg längre bort, natten var mycket mörk, och jag icke ville störa munkarna i deras sömn, beslöt jag att här afbida morgonen. Våra små tält blefvo genast uppslagna, flera eldar upptända, och kockarne åter satte i verksamhet. Efter den långa färden på båten (vi hade genom de olika kurser vi måste taga, tillryggalagt åtminstone fyratio mil ifrån skeppet) var bivuakering på land under den sköna natten rätt behaglig. Luften flägtade så mild omkring oss, som hos oss i de varmaste sommarnätter, fastän vi nu vore i slutet af September. Vi hörde omkring vårt läger oupphörligt ett slags skällande, liksom vi varit omgifne af hundar. Det kom från ett slags vargar, ungefär så stora som räfvar, som äro i så stor myckenhet spridde öfver hela Californien. Dessa djur äro så djerfva och sluga, att de i mörkret nalkas de ställen, der menniskor vistas och låta icke lätt afskrämma sig ifrån att snatta hvad dem lyster. Äfven vi hade erfarenhet deraf. Vårt köttförråd var icke nog väl förvaradt, och vi funno om morgonen blott den toma sönderbitna säcken.

Den uppgående solen behådade en glad dag och lät oss taga kännedom om vårt lägers omgifningar. Det voro omätliga slätter, som af Missionen odlas och sås med hvete. Säden var redan skuren, och man såg ännu blott stubben, hvarpå stora hjordar af boskap, hästar och får betade. Missionen St. Clara äger den stora rikedom af mer än 14,000 boskaps kreatur, 1000 hästar och 10,000 får. Största delen af dessa djur lefva utan all tillsyn i skogarna, i ett vildt tillstånd och föröka sig ganska starkt.

Jag lät nu sadla hästarna, och vi anträdde ridten till Missionen, som visade sig för oss bortom de ofantliga sädesfälten. Vägen gick rakt öfver stubbåkrarna, som skyltes af skaror af vilda gäss, änder och snäppor af alla slag, hvilka, helt orädda, kommo oss så nära, att man med någon öfning kunnat slå ihjäl många med käpp. Dessa flyttfoglar blifva här öfver vintren, sedan de tillbragt sommaren i nordn och der legat ut ungar. Vi gjorde ett par skott ibland gässen och dödade ett dussin, ibland hvilka några voro alldeles hvita och så stora som våra tama gäss.

Efter halfannan timmas ridt framkommo vi till St. Clara, der munkarna emottogo oss på vänligaste sätt, och bemödade sig på allt vis att göra vår vistelse hos dem angenäm. Missionen är stiftad år 1777, ligger vid en liten bäck med det skönaste, renaste vatten, på en stor, öfver all måtta bördig slätt. Tjocka ekar beskugga byggnaderna, vid hvilka ligga vårdslöst skötta trädgårdar, som dock gifva grönsaker, frukt af alla slag och de skönaste vindruvor i öfverflöd. Byggnaderna vid St. Clara likna alla de öfriga Missionernas. En stor Kyrka af sten, ett mycket rymligt böningshus för munkarna, stora magaziner till förvaring af säd och redskap, och ändtligen *Raucherio's* eller kasernerna för Indianerna, som redan äro omnämnde.

Dessa bestå af långa rader af smala och låga hus, eller snarare stall, med afdelningar för hvarje hushåll särskildt, der de knappt hafva rum att ligga. Härjemte frapperade oss en stor fyrkantig, af hus innesluten plats, som på yttre sidan icke hade något fönster och var försedd blott med en liten sorgfälligt tillsluten port, hvarigenom den alldeles får utseende af ett fängelse för statsbrottslingar. Här hålla munkarne, såsom stränga kyskhetsvaktare, de unga ogifta Indianskorne inspärrade under sin uppsigt och sysselsätta dem med spinna, väfva och dylika arbeten. Detta fängelse öppnas för fångarna endast när de måste gå i kyrkan, hvilket sker två eller tre gånger om dagen. Jag har åskådat några gånger, huru porten öppnats och de arma flickorna med ett verkligt raseri störtat ut, för att kunna åter andas friska luften, och huru de då af en gammal trasig Spanior med en käpp i handen, likt en färbjord, blifvit fösta i kyrkan, ifrån hvilken de efter att hafva afhört messan måste genast åter tillbaka i sin arrest. Med sådan sorgfällighet blifva de unga flickorna vaktade af de andeliga fäderna, och ändå uttydde man för mig jernstängerna vid fötterna på några af dessa behaglösa skönheter, såsom straff för det de undgått vaksamheten. Först när de blifva gifta, flytta dessa klosterjungfrur åter i kassernerna till de sina.

Tre gånger om dagen kallar en klocka Indianerna att äta. Deras mat tillagas i många stora kittlar, och utdelas i bestämda portioner åt hvart hushåll. Kött gifves sällan. Den vanliga rätten är en af hvetmjöl, mais, ärtor och bönor sammanblandade, i vatten kokad gröt, just icke den sundaste födan.

Missionen St. Clara har ungefär 1500 Indianer af mankönet, af hvilka ungefär hälften äro gifte. Denna män-

niskomassa styres af tre munkar och bevakas af fyra soldater jemte en Underofficer. Då en så ringa bevakning är tillräcklig för ett så stort antal människor, skulle man tro att Indianerne i Missionen, i jemförelse med deras fria, vilda landsmän, befinna sig ganska väl, eller att deras stora inskränkthet hålla dem i bredd med djuren, hvilkas instinkt fäster dem vid det stället, der de få födan. Det förra tyckes just icke vara händelsen. Tunga arbeten alla dagar, utom söndagen, som måste tillbringas nästan hel och hållen med böner, kroppslig aga, arrest och jernstänger vid fötterna, om munkarnas vilja icke punktligt åtlödes, dålig föda, usel boning, saknad af all egendom och nästan hvar enda fri njutning af lifvet — det äro saker, som just icke kunna bidra till menskliga väsendens förnöjsamhet. Mången söker väl ock att genom rymning ernå ett bättre öde; men soldaterna förstå att snart utspana hvar han vistas, och föra honom ofta, såsom redan är nämndt, med våld tillbaka ur sjelfva kretsen af hans vilda landsmän, då sträng bestraffning väntar honom. Det är således blott dessa Indianers djurlikhet som man får tillskrifva det tålmod, hvarmed de fördraga behandlingen i Missionerna; och jag måste tillstå, att jag aldrig sett en så dum och ful människorace, som kanhända är sämre än innevånare i eldslandet och van Diemens land. Dessa skapelser hafva i sjelfva verket alltför ringa likhet med människor. Den christna religionen, eller snarare det, som munkarne så kalla, har icke fört dem ett steg längre fram i bildning. Huru skulle den ock kunna finna inträde i så trånga hufvuden, i synnerhet då medlet att göra sig begriplig för dem, kändedomen af deras särskilda språk, nästan alldeles fattas? Men tvärtom har christna lärarenas förhållande mot dessa naturens styfbarn förnedrat dem

ännu mera. Jag har senare haft tillfälle att se fria Indianer, som tycktes icke vara så dumma och stå på ett högre steg, än de som befunnos under uppsigt af *gente rational*, som Spaniorerne här kalla sig.

Hade man icke sökt att blott göra dem till scen-christna, utan äfven till människor, hade man lärt dem bygga hus, idka åkerbruk och boskapsskötsel, på länderier som blifvit deras egendom, och hvilkas afkastning de kunnat fritt använda: så skulle *menschlig bildning* snart hafva af sig sjelf gjort framsteg ibland dem och kanhända skulle hos *Barbaros* stå i bredd med *gente rational*.

Det gifvas många särskilda stammar af Indianer i Californien, hvilkas språk afvika så mycket ifrån hvarandra, att de ofta hafva alldeles ingen likhet; så t. ex. talas i den enda Missionen St. Clara mer än tjugu olika språk; men det smutsiga, dumma, fula, vämjeliga utseendet är gemensamt för alla dessa Indianstammar. Också äro de samtliga af medelmåttig växt, ganska svagt byggde och svartaktige till färgen. De hafva allesammans ett platt ansigte, stora utböjda läppar, breda negernäsor, nästan allsingen panna, helt svart, mycket tjockt och rakt hår. Deras själskrafter ligga ännu i djupaste slummer, och La Perouse går tilläfväntys icke för långt, när han påstår: den ibland dem, som insåge, att två gånger fyra äro åtta, skulle kunna anses för en Discartes eller Newton ibland sina landsmän. För de flesta är det för högt att begripa detta.

I vilda tillståndet föra alla dessa Indianer ett kringvandrande lif. Jagt är deras enda sysselsättning, deras enda utväg att förskaffa sig uppehälle. Derföre är också pilskjutning deras enda färdighet, och den har kostat mången Spanior lifvet. Nakne stryka de genom skogar och berg för att lura på vildt. Endast för någon kort tid

bygga de sig usla hyddor af ris, der de vilja dröja, och uppbränna dem, så snart de öfvergifva nejden.

Landtbruket är, såsom förut blifvit anfördt, den ymniga källan till härvarande andeligas inkomster. De drifva det mycket i stort. Årliga utsädet af hvete i St. Clara ensamt stiger öfver 3000 fanegos, ungefär 620 Engelska Quartus, och genom jordmånens utomordentliga bördighet är skörden i medeltal fyrationde kornet, fastän en Europeisk Landthushållare skulle hafva mycket att anmärka vid fältens bruk. Åkern blir uppristad med en ganska ofullkomlig plog, sedan sådd och åter körd. Dermed är allt arbete gjordt, och en betydlig del af sädets förqväfves under den stora hårda jordskorpan. Med ett godt bruk skulle dessa fält gifva en afkastning utan like i Europa. Munkarne tillstå sjelfva, att de icke förstå sig stort på åkerbruk, och kunna äfven väl vara belåtna med sina rika skördar; men oförlätlig är deras belåtenhet med mjölets beredande. Ännu finnes icke en enda qvarn i hela Californien, och de arma plågade Indianerna måste med mycken möda sönderkrossa hvetet mellan två flata stenar.

Vi gjorde en promenad ifrån Missionen till det en half timmas väg derifrån belägna *Pueblo*. Denna benämning betecknar i Californien en by, som bebos af gifta invalider och afskedade soldater ur Presidierna samt deras afkomlingar. Detta *Pueblo* ligger i en behaglig trakt. De vackra husen äro uppbyggda af sten och omgifna med fruktträgårdar, öfver hvilkas stängsel lockande vindrufvor nedhänga. Innevånarne kommo vänligt emot oss, och bödo oss med Spansk anständighet och artighet stiga in i deras enkla, men snygga hus. Alla ansigten vittnade om helsa och trefnad. Dessa människor äro verkligen lyckliga. Fria från alla utskylder och i besittning af så myc-

ken mark som de vilja intaga, lefva de sorgfritt af den rika afkastningen af deras åker och boskap. Dylika Pueblos finnas flera, och befolkningen i dem tilltager årligen mycket, då deremot Indianerne i Missionerna betydligt minskas, genom en stor dödlighet, som ofta på ett år stiger till tredjedelen af hela antalet; hvarföre de andelige herrarne ej heller skulle kunna bestå, om de icke oupphörligt genom list och våld värfvade sig recruter från de vilda Indianerne. Uti gamla Californien äro nu flera Missioner indragna, emedan vildarne, som uppehöll sig i dessa trakter, redan blifvit utrotade. För nya Californien håller Norden ännu ett rikt förråd af menniskor; men om man fortfar att hushålla så slösaktigt med dem, så skall en tid komma, då äfven denna källa uttorkar. Emedlertid skola Pueblos allt mer mångfaldiga sig, och framdeles gifva Californien en ny befolkning.

Sedan vi uppehållit oss tre dagar hos munkarna i St. Clara, hvilka man åtminstone måste berömma för gästfrihet, anträdde vi vår återresa med en laddning af grönsaker och frukter, som vi uppköpt för tämligen billiga pris, och som fördes till landningsstället på illa gjorda, tvåhjulade, tunga, med oxar bespända kärror. Hjulen på dessa kärror voro skifvor sammanfogade af tjocka bräder. Icke just cirkelrunda, och icke heller genomborrade just på midten, rörde de sig tungt omkring axlarna och gåfvo dessa en hoppande rörelse, hvaraf våra sköna meloner, arbuser, persikor, aprikoser, vindrufvor, fikon och de härliga äpplena, som icke hafva sin like i Europa, ledo mycket. Anlände till vår barkass, funno vi allt i ordning, för att intaga oss jemte vår laddning. Matroserne hade under vår bortovaro blifvit oroade om nätterna, såsom de sade, af ett slags stora hvita vargar.

Gynnade af ebben, lemnade vi stranden, och sågo snart en flodlik arm af hafvet sträcka sig ut åt öster, vid hvars ända Missionen St. Jose är uppbyggd år 1797 i en mycket fruktbarande trakt. Den är nu en af de rikaste i Californien, och i dess grannskap har äfven en Pueblo uppstått. Detta och det vid St. Clara voro hittills de enda vid bugten St. Francisco. Emellan St. Jose och St. Clara var nyligen en väg anlagd, den man till häst kunde lägga till rygga på två timmar.

Kort efter vår ankomst till skeppet, kom en munk, åtföljd af en dragon, ridande till stranden och gaf med sin stora hatt tecken att han önskade komma till oss. Han blef genast afhemtad, och den lilla magra, mycket lifliga och språksamma Spanioren sade sig vara Padre Thomas från Missionen St. Francisco, och tillböd oss att för god betalning dagligen förse oss med färska lifsmedel, hvartill äfven två buteljer mjölk skulle höra. Han skröt icke litet dermed, att han i hela bugten St. Francisco vore den enda, hvilken det efter undanrödjande af många svåra hinder lyckats att få någon mjölk af korna, änskönt han ägde en oräknelig hjord af sådana. Som Presidio icke kunde försörja oss, och Missionen St. Clara låg för långt bort, så måste vi gå in på Padre Thomas fordringar, och han böd mig nu till sig till följande middag.

Åtföljd af flera mina Officerare red jag således följande dagen till Missionen St. Francisco, hvilken jag redan beskrifvit i min förra resa och sedan förblifvit sig tämligen lik. Den muntra, glada Thomas var nu den enda munken i denna Mission, under hvars ensamma styrelse den således äfven stod. Vi blefvo på det mest vänskapsfulla sätt emottagne och rikeligen undfagnade. Bordet svigtade under en mängd rätter, starkt kryddade med

hvitlök och peppar, och ett alldeles icke dåligt vin, som Padre sjelf låtit pressa, skänktes flitigt i. Men jemte detta skulle måltiden äfven förhöjas af musik. Denna gafs dels af små nakna Indianpojkar, som flade på defecta violiner, dels af den ärevördiga Padre sjelf, som framlockade toner ur en gammal lyra som stod bredvid hans stol. Frukterna till deserten voro hemtade från Missionen St. Clara, emedan sådana icke väl trifvas här, för hafstöcknet, som ofta sträcker sig ända hit.

En morgon tillkännagaf ett kanonskott från Presidio, (en besparing af det krut jag gifvit till besvarande af vår salut), att Commendanten Don Ignatio Martinez återkomme till sin post, efter slutad congress i Monterey. Med honom följde, för affairens skull, äfven Commendanten på Presidio St. Diego, Don Jose Maria Estudillo, som jag ifrån äldre tider kände. De besökte mig, åtföljde af Sanchez, åto middag hos mig, och funno sig så väl om bord, att de först på natten lemnade skeppet.

Nödvändiga Ämbetsgöromål kallade mig till Rysk-Amerikanska Compagniets etablissement Ross, hvilket ligger ungefär 80 mil ifrån St. Francisco i norr. Redan någon tid hade jag haft i tankarna att göra resan dit landvägen härifrån; men svårigheterna tycktes vara oöfvervinliga. Endast genom Commendantens tillhjälp var det möjligt att besegra dem. Jag anhöll derföre om hans bevågenhet, och han var färdig att uppfylla min önskan. Vi behöfde en hop ridhästar och en militärisk escorte, som kunde tjena oss till vägvisare, och tillika hjälpa oss vid möjlig anfall af vilda folkstammar. Båda delarna blefvo genast bifallna. Don Estudillo beslöt att sjelf våga äfventyret med, och öfvertog commandot öfver den militaire, som blef utsedd till vår betäckning.

Mina kamrater på denna resan voro Herr Doctor Esch-scholtz, Herr Hofmann, två af mina Officerare, två ma-trosor, Don Estudillo och fyra Dragoner. Vi voro således tolf man starka. Dagen till afresan blef utsatt. Aftonen förut kom Estudillo med sina fyra i läderharnesk utrustade och väl beväpnade Dragoner till skeppet. Han sjelf, i fornspansk dräkt, med väldigt svärd och än väldigare sporrar, med dolk och pistol i bältet och en studsare i handen, gjorde en äfventyrlig figur, som tycktes tillhöra ett äldre århundrade. Han försäkrade, att man icke kunde vara nog försigtig, emedan vi skulle fara genom trakter, som hyste *Zos Indianos bravos*. Äfven vi försågo oss derföre rikligen med vapen, och den lilla, välrustade hären steg om morgonen, när första ljusskimret föll på bergstopparna, om bord på barkassen, med hvilken vi rodde åt nordost, öfver hugten St. Francisco vid full stültje, det skönaste väder och den mildaste luft, emedan vi ämnade företaga landresan först vid den på norra stranden af hugten liggande Missionen St. Gabriel. Indianen Marco, som Estudillo tagit med, var vår styrman. Härvarande Spaniorer kunna aldrig lära sig hitta en väg till sjös, om de än färit den flera gånger, eller finna det ock för besvärligt, och betjena sig derföre alltid af en erfaren Indian till Styrman.

Estudillo, en man redan till åren, var det oakadt ett ganska lustigt sällskap, och den mest bildade Spanior jag träffat i Californien. Han lät äfven af sina litterära kunskaper framskina, och nämnde för mig, utom Don Quixote och Gilblas, ännu tre böcker, som han hade läsit, då, såsom han i förtroende försäkrade, hans öfriga härvarande landsmän knappt sett någon annan bok, än Bibeln. Marco hade äldrats i en Mission; för hans användbarhet hade man framdragit och bättre behandlat honom.

Också talade han Spanska tämligen ledigt. Estudillo öfvade sin qvickhet på honom, men fann i den gamla Indianen en tapper motståndare, hvars svar mången gång satte honom i förlägenhet. Denne Marco är ett bevis, att, under gynnande omständigheter, förmår äfven en Californisk Indians själ höja sig; men säkerligen kan sådant endast ytterst sällan äga rum i Missionerna.

Don Estudillo talade med mycken frimodighet om ställningen i Californien, der han nu lefvat i 30 år. Han var, liksom största delen af hans embetskamrater, ingen vän af de andeliga. Han kallade dem Egoister, som tänka blott på sin egen fördel, rikta sig här af de omvändas tunga arbete och sedan draga till Spanien med sina skatter. Äfven beskref han omvändelse-sättet. Munkarne, sade han, utskicka ej sällan sina dragoner till bergstrakterna, på jagt efter fria otrogna, för att göra dem till christna slafvar. En sådan jägare är försedd med en af starka remmar förfärdigad, med ändan vid sadeln fästad, snara, den han förstår att kasta sju till åtta famnar från sig med sådan färdighet, att han sällan förfelar sitt mål. Lyckas det honom nu att smyga sig på en hop Indianer, så kastar han, innan de veta ordet af, snaran omkring hufvudet på en af dem, ger hästen sporrarna och rider derifrån till Missionen, dit han mången gång framkommer blott med ett lik. Jag måste intyga, att härvarande dragoner i själva verket höra till de modigaste och skickligaste ryttare jag någonsin sett, och deraf låter det förklara sig, att de fånga till och med björnar och vilda tjurar i sina snaror, när flera sätta sig tillsammans. Till att fånga en Indian är en dragon tillräcklig. Estudillo försäkrade vidare, att ingen Indian anmäler sig af egen drift hos Missionen, såsom munkarne gerna föregifva, utan att alla antingen fän-

gas på föreskrifna sätt, eller med list öfvertalas. Till den ändan höllos några i hvarje Mission alldeles utmärkt bra, såsom vår Styrman Marco. Dessa måste genomvandra de aflägsnare trakterna och anordnade hela sin vältalighet hos vildarna, för att locka dem till Missionen. Den som en gång kommit dit, blir strax döpt, och derigenom för evigt hemfallen till Missionen, ifrån hvilken han icke törs åter skilja sig, utan att en ryttare sätter efter honom med snaran, och han får plikta för sitt afvikande med piskslag, stryk och jernstänger på fötterna.

På min anmärkning, att mycket måtte väl nu blifva förändradt, sedan munkarnas öfvervalde tagit slut, och militairen icke mera stode i det gamla tryckande beroendet af dem, svarade Estudillo: "Californien skulle kunna blifva en mächtig stat. Naturen har med slösande hand gifvit det medel dertill; men vi måste hafva en kraftig man i spetsen för oss. Don Louis Arguello är icke den rätta, att upphjelpa våra alldeles förstörda financer, att införa en subordination, hvarförotan ingen stat kan äga bestånd, och att gifva oss en Constitution, som kan bygga vår ro och trefnad på en fast grund. Hos militairen råder blott en röst. Den som betalar hvad Spanien är oss skyldigt, honom följa vi! Stödjande sig på detta ofta högljudda yttlande, har Mexico börjat underhandlingar med oss, hvilka i synnerhet vid congressen i Monterey voro före, och det är ännu oafgjordt, om Californien skall blifva ett sjelfständigt land, eller underkasta sig en annan Makts beskydd."

Jag tillstår, att jag icke kunde tillbakahålla den tanken, huru lyckligt detta land skulle vara under vårt stora rikets beskydd, och hvilka fördelar det skulle kunna medföra för Ryssland. En outtömlig Spanmålsbod för Kamt-

schatka, Ochotzk och alla Rysk-Amerikanska Compagniets colonier, skulle Californien sprida nytt lif öfver dessa, of-
ta af tryckande brist lidande trakter.

Solen framträdde i full pragt öfver bergstopparna, just då vi rodde mellan de öar, som skilja södra delen af bugten ifrån den norra, och snart öppnades för oss utsigten öfver den stora vattenspegeln der vi endast på bergen i bakgrunden igenkände närmaste målet för vår färd, Missionen *St. Gabriel*. Det framföre liggande slätt-landet är så lågt, att det ännu låg under vår horisont. En annan helt nyligen anlagd Mission, *St. Francisco Solona* blefvo vi varse i nordvest. Denna och *St. Gabriel* äro ännu de enda Missionerne vid norra delen af bugten. För öfrigt ser man äfven här öfverallt lika så täcka landskap, med sina småningom högre stigande kullar, med de parkmäs-
siga trädgrupperna och vackra ängarna, som vid södra bugten. Vid nordvestra stranden, som vi behöllo till venster, men som jag sedermera flera gånger besökt, har Naturen bildat flera säkra hamnar, hvilka tätt invid stranden äro så djupa, att de största skepp kunna der med bekvämlighet kölhalas. Ifrån denna trakt intogo vi ock vårt vatten, då deremot det vid *Presidio* icke dugde. Hela bugten *St. Francisco*, i hvilken tusende skepp kunna ligga för ankar, är redan i sig sjelf en god hamn; men dylika små inbugter, som nordvestra kusten har, i hvilka skepp kunna komma tätt intill land, lemna stora förmåner för deras lagning, i synnerhet när det skönaste virke, de största mastträd icke undantagna, finnas i granskapet, såsom här är förhållandet. Hela den norra delen af Baien, hvilken, noga räknadt, icke mera hör till Californien, utan nu räknas af Geograferna till Nya Albion, har ännu icke blifvit undersökt af någon sjöfarande, och är till och med

föga känd af härvarande Spaniorer. Tvänne stora segelbara floder, som jag sedermera undersökt, falla här, den ena från norr, den andra från öster, ut i Baien. Landet ser öfver allt mycket bördigt ut, och det modererade klimatet är kanhända det skönaste och sundaste i verlden. Men det går med dessa negder, som med den stilla dygden, den blygsamma förtjensten — man gifver icke akt på dem. En rättvisare efterverld skall framdeles erkänna deras värde; denna ödemark skall prunka med städer och byar, detta nu högst sällan af en båt befarna vatten skall bära alla nationers flaggor, ett välmående lyckligt folk skall med tacksamhet emottaga hvad naturen här slösande tillbjuder, och skicka hennes skatter till alla verldsdelar.

En frisk, gynnande vind hjälpte oss öfvervinna den inträffade ebben, genom hvilken vi hade strömmen emot oss. De omnämnda begge flodernas gemensamma mynning, som utmärker sig genom branta stränder, hade vi till höger, och då solen redan var nära de blåa bergstopparna i vester; anlände vi genom en canal, som bildat sig i den sumpiga marken, till vårt landningsställe, hvarifrån vi hade ännu en god sjömil till den emellan gamla ekar framskymtande Missionen St. Gabriel. Flera, Missionen tillhöriga hästar betade på en skön äng vid stranden i stor enighet med en hjord små hjortar som här finnas i myckenhet. Våra dragoner, som icke hade lust att gå till fots hela vägen till Missionen, framtogo sina snaror, och snart voro så många hästar fasttagne, som vi behöfde. Sadlar hade vi fört med oss, och således gick det snart i fullt galopp öfver släta marken, mellan spridda ekar, fram till Missionen, der vi vänligen emottogos af den enda andeliga der finnes, och under hvars förvaltning den står.

Lokalen för denna år 1816 grundlagda Mission synes vara än bättre vald, än den så mycket berömda för S:t Clara. En hög bergsrygg skyddar den för den skadliga nordanvinden; men bakom detta bålverk bo, såsom munken sade, *Indianos bravos*, hvilka det redan en gång lyckats att vid ett anfall uppbränna Missionens hus, och emot hvilka han måste beständigt vara på vakt. I sjelfva verket har S:t Gabriel utseende af en förpost för de öfriga Missionerna emot fienden. Den af sex man dragouer bestående garnisonen är vid minsta alarm stridfärdig. Under natten, då jag måste för ohyra gå ur sängen, fann jag åt bergen till tvänne skildtvakter i full rustning. Hvardera hade gjort en eld åt sig och hvar tionde minut ringde de med en emellan tvänne stolpar upphängd klocka, förmodligen till bevis att de voro vakne, hvarpå de små räfartade vargarne, som hålla sig omkring Missionen, ständigt svarade med sitt skällande. Att likväl alldeles intet måtte vara af andra fiender att befara, bevisar den ringa militairen, och den fullkomliga försummelsen af alla försvarsanstalter för den på öppna fältet liggande Missionen. Modet hos *Bravos* tyckes endast bestå deri, att de icke underkasta sig godvilligt, fly, när de förföljas, till sina gömslen, och stjåla sig fram för att antända. Vi sågo här flera af dessa hjeltar, med jerustänger vid fötterna, tåligt arbeta, och de utmärkte sig på intet vis ifrån Indianerna i S:t Francisco och S:t Clara.

Solens första strålar träffade oss redan till häst, och sedan vi hade dalen, i hvilken Missionen ligger, på ryggen och några höjder voro passerade, tog vår vägvisare en nordvestlig riktning, som förde oss djupare in i landet. Markens jemnhet och renhet var här förvånande, och de sköna löfrika träden stodo delade i strödda grupper. Det

såg ut, som om smakfulla trädgårdsmästare hade gjort dessa anläggningar och underhöllo dem sorgfälligt. Huru lätt skulle detta land vara att uppodla, då det icke har några stenar, och huru bördigt måste det vara, då det här så yppigt gräs. Vi stötte beständigt på otaliga hjordar af förenämnde små hjortar, hvilka voro så örädde, att man måste rida in ibland dem för att drifva dem undan. Men då flydde de ock bort med pilens hastighet. Mera sällan stötte vi äfven på ett annat slag, stora som hästar, med stolta breda horn. Dessa betade gemenligen på sådana kullar, ifrån hvilka de hade fri utsigt åt alla sidor, och tycktes vara mycket försigtigare än de små. Det oakadt lyckas det Indianerna ganska väl att smyga sig på dem. De binda hornen af ett sådant dödadt djur på hufvudet och huden omkring kroppen, gå på alla fyra i höga gräset, och härma alla rörelser, som hjorten brukar göra med hufvudet, då han betar. På detta sätt rycka de allt närmare hjorden, som godtroget tager dem för sina likar, till dess förräderiet röjes genom de afskutna pilarna och det nederlag de åstadkomma.

Emot middagen blef hettan så besvärande, att vi gjorde halt på en med ekar beväxt kulle, lade oss i skuggan, och läto våra hästar beta, medan vi intogo vår måltid. Då blefvo vi varse långt bort bakom buskar en hop Indianer, hvarföre våra dragoner strax grepo till vapen. Men vildarne försvunno straxt, utan att hafva kommit oss närmare. Sedan vi hvilat ett par timmar, fortsatte vi resan, då jag måste beundra ortsinnet hos vår vägvisare, som blott en gång förut varit i denna trakt, der det just icke fanns några särdeles utmärkta föremål, efter hvilka man skulle hafva kunnat rätta sig lättare. Tvänne stora
lurf-

lurfviga hvita vargar jagade efter en hjord små hjortar,
 men flydde af skrämnel, när de sågo oss, och de täcka
 djuren voro för denna gången räddade. På flera ställen
 sågo vi små cylinderformiga hyddor af halm, som tycktes
 först för kort tid sedan hafva blifvit öfvergifna af Indianer-
 na, och ett par gånger stötte vi på nyss utbrunna eldar,
 efter hvilka kolen ännu glödgade. Vildar torde oftare
 hafva varit oss nära; men som de sannolikt genom sin
 skarpa syn alltid blefvo oss varse i god tid, så visste de
 så skickligt gömma sig undan de för dem så farliga snar-
 fångarena, att vi icke fingo se dem. På aftonen kommo
 vi till en liten ström, som slingrar sig fram ur en bergs-
 håla, och i Port-Romanzow eller Bonega faller i hafvet.
 Som det redan mörknade, tillbragte vi den kyliga och
 töckniga natten här tämligen obeqvämt. Om morgonen
 redo vi öfver den icke djupa strömmen och besunno oss
 nu i en trakt af helt annan character, än den vi hittills
 genomtågat. Ju mera vi nalkades kusten, desto större
 blef ock denna skillnad. De behagliga kullarna med sina
 täcka dalar försvunno, och i deras ställe kom en vild
 natur. Höga, spetsiga klippberg, starkt beväxta med ett
 slags lärkträd, och djupa, tvära afgrunder afväxlade med
 hvarandra. Vi måste taga många omvägar, och ändå kun-
 de vi icke undvika mångt brant berg, som vi blott med
 stor möda lyckades komma öfver. Emot middagen hade
 vi hunnit upp på en anseelig höjd, ifrån hvilken man hade
 en härlig utsigt. I vester sågo vi oceanen, hvars strand
 här bildar hamnen Romanzow, i hvilken blott små fartyg
 kunna inlöpa, hvarföre dervarande obetydliga Ryska colo-
 nie väl aldrig kan blifva så blomstrande, som den hade
 kunnat blifva vid S:t Francisco. Åt öster drog sig djupt

in i landet en dal, hvilken, efter hvad Estudillo sade mig, kallas de hvita människornas dal.

Det går en gammal sagn ibland dem, att ett skepp fordom strandat på denna kust, att de hvita människorna valt denna dal till boningsort och lefvat i vänskap med Indianerna. Men hvad det sluteligen blifvit af dem, känner man icke. I nordost reste sig ett högt, med tallskog starkt beväxt berg, som syntes otillgängligt, hvarföre Indianer i synnerhet der uppehölo sig, såsom de uppstigande rök-colonnerna utvisade. Våra soldater berättade, att der funnes en höfding, hvilken genom sin personliga tapperhet satt sig i respect så väl hos sina underhafvande, som hos Spaniorerna, och att denna stamm hörde till en särskild race, som utmärker sig genom sitt mod, och hellre väljer döden än ger sig under Missionerna, hvarföre icke heller någon af dem befundes i påfvarnas våld. Kanhända hafva de att tacka blandningen med de hvita för sin större raskhet och rådighet.

Vår väg gick nu dels så nära den sandiga stranden af oceanen, att bränningen ofta slog våra hästar på benen, dels öfver högder och ängar. Kort efter, sedan vi kommit förbi Port Romanzow, tredde vi öfver en grund flod, som Ryssarne kallat Slavianka. Längre in i landet skall den vara djupare och till och med segelbar. Ryssarne hafva farit 100 Werst uppåt densamma. Den kommer ifrån nordost. Dess stränder skola längre uppåt synas mycket bördiga, men talrika krigiska folkstammar skall der uppehålla sig.

Den negd vi genomföra blef nu, utan att förändra sin vilda character, verkligen romantisk, och den yppiga gräsväxten bevisade åter jordmånens bördighet. Vi kommo ännu en gång på toppen af ett högt berg, och sågo derifrån, till vår stora glädje, fästningen Ross nedanför. Vägen

utföre är tämligen beqväm. Vi sporrade våra trötta hästar till galopp och redo i firsprång in genom porten, väckande allas förundran. Förvaltaren af detta etablissement, Herr von Schmid, emottog oss på det vänligaste sätt, lät lossa några kanoner för att helsa vår ankomst på Rysk-Amerikansk jord, och inqvarterade oss gästfritt i sitt på Europeiskt sätt, af groft timmer uppförda, beqväma och snygga hus.

Colonien Ross, som ligger vid 38° 33' latitud på en högd utmed hafsstranden och vid en obetydlig ström, är anlagd år 1812, och det med samtycke af invånarne i denna trakt, hvilka äfven vid byggnadsmaterialiernas framskaffande och byggnadens uppförande gingo ganska beredvilligt och förekommande till handa. Afsigten med denna anläggning var att beqvämare fånga hafsuttrar på kusten af Californien, emedan detta djur började blifva sällsyntare vid de norra-colonierna. Spaniorerne, som icke befättade sig med denna jagt, tillät Ryssarne gerna, emot någon vedergällning, anställa den på den af dem intagna kusten der uttrarne då ännu funnos i myckenhet. Nu hafva de blifvit sällsynte också der, och man skulle kunna säga i hela världen. Emedlertid är den fångsten, som af Ryssarna idkas på Californiska kusten, ännu den mest lönande. Fästningen är en med höga tjocka stockar ompallisaderad fyrkant, med två torn, på hvilka femtio kanoner stå. När jag var der, bestod garnisonen af 130 man, af hvilka blott en mindre del voro Ryssar och de öfrige Aleüter. I början hade Spaniorerne ingenting emot denna coloni och försörjde sig ännu med oxar, kor, hästar och får; men då de förmärkte att den, trots den mindre bördiga jordmånen och det oblidare klimatet, hade bättre framgång än deras, vaknade afunden och fruktan att Ryssarne kunde blifva

farlige för dem. De begärde, att de skulle draga derifrån; påstodo att deras gräns på vestra kusten af Amerika sträckte sig ända till Ishafvet, och hotade att med vapen göra sin fordran gällande. Grundläggaren och dåvarande befälhafvaren på fästningen Ross, en insigtsfull, icke lättskrämd man, gaf det ganska bestämda svaret, att han nedsatt sig på sin öfverhets befallning i en trakt, som före honom icke varit intagen af någon Magt, och till hvilken endast infödingarne kunde hafva en rättighet, den de frivilligt afstått, till honom, att han således icke kunde gifva efter för en så ogrundad begäran, och att han skulle sätta våld emot våld. Spaniorerne insågo, att de torde icke vara Ryssarne vuxne, uppgåfvo sin löjliga fordran, började sjelfve vänskapliga underhandlingar, och nu råder den största enighet bägge nationerna emellan. Ross är för öfrigt Spanien till stor nytta. I hela Californien finnes ingen grof- eller klensmed. Alla sina redskap af jern låta Spaniorerne här för billig betalning förfärdiga eller laga. Äfven de oss åtföljande dragonerna hade medfört en myckenhet söndriga bösslås till lagning.

På det att Ryssarne icke måtte utsträcka sitt nybygge ända till norra stranden af S:t Francisco, skyndade Spaniorerne sig att der inrätta Missionerna S:t Gabriel och S:t Francisco Solona. Det är mycket att beklaga, att vi icke förekommit dem. Fördelarne af en besittning vid denna sköna Bai äro oberäkneliga, i synnerhet då vi äga blott den dåliga hamnen Bodega eller Port Romanzow.

Innevånarne i Ross lefva i största sämja med infödingarna. Indianerne komma talrikt till fästningen och arbeta för dagspenning. Om nätterna uppehålla de sig gemenligen utanför pallisaderna. De gifva gerna sina döttrar med Ryssar och Aleuter. Derigenom har en mängd släktskaper

uppstått, hvilka ännu mer befästa det goda förhållandet. Innevånarne i Ross gå en och en långt in i landet på jagt, för att skjuta hjortar och annat vildt, och tillbringa nätterna hos olika Indianstammar, utan att något ondt tillfogas dem. Det skulle Spaniorerne icke våga. Ju märkligare contrasten är emellan deras bemötande mot Indianerna och de härvarande, desto mera måste människovännen glädjas vid inträdet inom Ryska området. Den Rysk-Grekiska Kyrkan påtrugar icke sin lära med våld. Fri från fanatism, predikar den fördragsamhet och kärlek. Den tillåter sig till och med icke att öfvertala, utan lemnar helt och hållet åt en fri öfvertygelse, att förena sig med henne, och hvilken hon så upptager i sitt sköte, för honom blir hon en öm moder.

Huru helt ännorlunda hafva de catholska presterna och de protestantiska Missionärerna gått till väga!

Ross har ett mildt klimat. Qvicksilfret i Reaumurska termometern faller om vintern blott sällan till fryspunkten, men den ofta infallande dimman hindrar trädgårdsväxter att trivas. Deremot några werst djupare in i landet, dit dimman icke tränger, komma de flesta sydliga växter rätt bra fort. Trädgårdsväxterna uppnå en ofantlig storlek. Man finner rättikor på 50 skålpund, kurbiser på 65 skålpund, och i samma proportion de öfriga. Potates ger en hundrafaldig till tvåhundrafaldig afkastning, och skördas två gånger om året. Hungersnöd kan svårligen någonsin här inträffa. Fästningen är omgifven af hvete- och kornfält, hvilka väl för dimmans skull icke äro så gifvande, som de vid S:t Clara; men innevånarne i Ross, hvilka de med ägande-rätt tillhöra, belönas dock af dem för sitt arbete med daglig föda af hvetebröd och gryn. Också finna Alcuterne sig så väl här, att de, som eljest

så ögerna öfvergifva sitt hem; gerna kvarblifva, och icke längta tillbaka till sina öar.

Spaniorerne skulle i Ross taga undervisning i landt-hushållningen af Herr von Schmid. Han har bragt allt hvad som hör till detta yrke till en grad af fullkomlighet, som förtjenar beundran. Alla åkerredskap och verktyg förfärdigas här under hans tillsyn, och gifva icke efter för de bästa Europeiska. Våra Spanska reskamrater blefvo också intagne af beundran; men hvad som väckte deras högsta förvåning, var åsynen af en väderqvamn. En så konstig och möt sitt ändamål svarande machine hade de ännu aldrig sett.

Ross har öfverflöd af det bästa byggnadsvirke, hvilket Compagniet äfven använder sig till nytta. Redan hade två skepp här gått af stapeln. Hafvet ger de välsmakligaste fiskar, och landet vildbråd af de bästa slag i outhämlig mängd. Till alla dessa förmåner fattas blott en god hamn. Emedlertid skola, med en god förvaltning, denna brist oaktadt, de nordliga colonierna framdeles kunna härifrån förses med alla deras förnödenheter.

De Indianer, vi här sågo, liknade mycket dem i Missionerna, och man kan väl påstå, att de höra alla till samma race, fastän de äro skiljaktige i språk. Här voro de visserligen icke så dumma, och sågo gladare och nöjdare ut, än i Missionerna, der, ständigt den djupaste allvarsamhet hvilat öfver deras ansigten, och deras blickar alltid äro fästade på jorden; men detta är en naturlig följd af olikheten i deras öde. Utan stadiga boningsplatser vandra de äfven här omkring nakne, och deras enda selsättning, när de icke arbeta som dagsverkare hos Rysarne, är jagt. I valet af föda äro de icke kinkige. De förtära de vänjeligaste saker med god aptit, allahanda in-

secter och maskar ej undantagna. Blott för giftiga ormar veta de taga sig till vara. För vintren samla de sig ett förråd af ollon och af vild råg, som växer här i stort öfverflöd. När den sednare är mogen, tända de eld på den, halmen brinner upp, och de rostade kornen blifva qvar. Dessa sammansopas då och ätas, blandadé med ollon, utan all vidare tillredning. Af hazardspel, af hvilka de hafva uppfunnit flera, äro härvarande Indianer stora vänner. De öfva dem med sådan passion, att de ofta bortspela det sista de äga.

Om hyfsningen framdeles sprider sin välsignelse ibland dessa negders råa innevånare, så skall den utgå från de Ryska colonierna, och visserligen icke från de Spanska Missionerna. Bildadé folkslag skola här framdeles tacka Ryssarna för ett vaknadt förnuft, hvarmed Aleuterne redan hafva gjort början.

Efter två dagars vistande togo vi afsked af den aktningvärde Herr von Schmid, och foro samma väg ifrån Ross, som vi kommit dit, hvarunder ingenting anmärkningsvärdt föreföll. Herr Professorn Eschscholtz blef qvar, för några naturhistoriska undersökningar, som han ännu ville anställa, och ärnade sjöledes, på en Aleutisk Baidar, af hvilka flera skulle med första gå till St: Francisco på utterjagt, återvända till oss. Som Spaniorerne alldeles icke idka denna jagt, så öfverlåta de den gerna åt Ryssarna på sina kuster, hvaremot de erhålla sin betingade andel af fångsten. Mig var det ganska fägnasamt, att Baidarer skulle komma, medan jag ännu vistades här, emedan jag hade för afsigt, att använda någon tid på undersökningen af de ännu ganska okända floder, som utgjuta sig i St: Francisco-Baien, hvartill dessa små fartyg kunde

vara ganska nyttiga. Jag afbadade därför blott deras ankomst, för att ånyo begifva mig ut igen.

Hela sommaren igenom råder här nordvestvinden, och med den regnar det aldrig; men nu, i slutet af October, började sydliga vindar ofta blåsa, och medförde fullt väder och häftiga regnskurar. Detta var ock orsaken, hvarföre vi måste någon tid vänta förgäfvets på Baidarerna och Professorn Eschscholtz.

Under tiden kom en dag, till vår stora förvåning, en öppen båt med sex roddare, ifrån sjön in i bugten och lade till hos oss. Den tillhörde ett Engelskt skepp, som gått ut på hvalfiskfångst och nu i några dagar loverat utanför bugten, utan att kunna komma in för motvind. Som största delen af manskapet på detta skepp låg i skörbjugg, hade Capitainen beslutat skicka båten i land, för att hemta färskt kött åt de sjuka. Jag lät genast förse den rikeligen dermed och med grönsaker, hvarpå den åter for bort. Följande dagen kom sjelfva skeppet in i bugten och lade sig för ankar nära oss. På sättet att taga in seglen såg man, att det måtte äga blott få karlar kvar, som hade styrka att arbeta. Capitainen, som strax derefter besökte mig, var sjelf ytterst angripen. Hans Underbefälhafvare lågo till sängs. I sju månader hade skeppet hållit sjön vid Japanska kusten, utan att lägga i land eller stå i någon förbindelse med landet. Denna stora ansträngning hade icke blifvit belönt med fångst af en enda hvalfisk, änskönt sådana funnits i mängd der på kusten.

Att manskapet plågades af skörbjugg, måste jag tillskrifva endast den dåliga födan, af oförlätlig hushållning, och osnygghet, för hvilken man eljest just icke har skäl att beskylla Engelmännerna, men hvilken sluteligen är svår att undvika, när man ligger så länge oafbrutet på sjön.

På vårt skepp har under hela resan icke det minsta spår visat sig af denna förfärliga sjukdom, för hvilken i äldre tider så mycket sjöfolk blifvit offer.

Capitainen berättade mig, att ett stort antal Hvalfiskfångare uppehöll sig på Japanska kusten, och att många vände inom kort tid hem med rika laster. De största svårigheterna som dervid möta dem, äro de täta stormarna som der rasa, och det stränga förbudet att landstiga på Japanska kusten.

Såsom bekant är, vilja Japanesarne icke hafva något att skaffa med andra nationer, utom Chinesare och Holändare, och behandla dem som pestsmittade, hvilka icke få nalkas dem, vid lifsstraff. De anse detta såsom säkra-
ste medlet att bibehålla sina gamla seder oförfalskade, med hvilka de känna sig lyckliga. Jag har på min första resa med Amiralen von Krusenstern tillbragt sju månader i Japan, och kan försäkra, att hvar och en, som har tillfälle att lära känna detta folk, måste fatta aktning för detsamma, i anseende till den höga grad af förnufts-odling, som det blott af egen kraft, utan främmande inflytelse, har uppnått. Tilläfsventyrs är hela deras isolering en frukt af deras, visserligen ganska despotiska, regeringspolitik, som torde frukta att skadliga ideer skola ibland dem utspridas.

Alla lifsmedel och det friska vattnet hade tagit slut för en hvalfiskfångare, som för länge uppehållit sig på denna kust. Änskönt han kände det stränga förbudet emot landstigning, fattade han i sin nöd det dristiga beslutet att göra Japanesarne ett besök i sjelfva Kejsarens residence, och inseglade utan alla omständigheter i bugten Jedo, der han kastade ankar på kanonskotthåll ifrån staden. Man kan väl tänka, hvilken uppståndelse denna företeelse förorsakade ibland Judos inneväånare, som ännu aldrig hade sett ett

Europeiskt skepp. Stranden hvimlade genast af soldater, och beväpnade båtar omringade skeppet. Dessa krigiska anstalter ingåfvo manskapet fruktan att man skulle bemäktiga sig deras personer och kanske låta dem med lifvet plikta för sin vågsamhet. Likväl inträffade detta icke. Sedan Japanesarne fogat alla anstalter att skeppet icke skulle kunna komma ur stället, eller skicka någon båt ifrån sig, lade ett elegant fartyg sig utmed detsamma, och tvänne förnåma Bonjoser, klädde i siden, hvardera med två svärd vid sidan, åtföljde af en tolk, som talade något bruten Holländska, kommo derifrån upp på skeppet. De helsade på Capitaïnen med vänlig artighet, och sade att Kejsaren hade skickat dem, för att förnimma, af hvad orsak han kommit hit, och om han icke kände att man ej fick sätta sin fot på Japans kuster vid lifsstraff. Capitaïnen tillstod, att detta stränga förbud var honom ingalunda obekant, men tillade, att den yttersta nöd på lifsmedel hade förmått honom till detta förtviflade beslut. Bonjoserna genomsökte skeppet noga, och sedan de öfvertygat sig, att i sjelfva verket hvarken provision eller vatten fanns derstädes, togo de afsked af Capitaïnen med lika mycken höflighet, som de helsat på honom. En stor mängd båtar, med nyfikna af bägge könen, kommo nu ifrån staden, men hade blott tillåtelse att ro utomkring den ring, som vaktbåtarne slagit omkring skeppet, och derifrån roa sig med den nya anblicken af ett Europeiskt skepp. Redan samma dag kom tolken tillbaka till skeppet och medförde allahanda lifsmedel samt vatten för flera veckor, hvarjemte han förklarade, att Kejsaren låtit skicka alltsammaus för intet, emedan det skulle vara en skam för Regeringen, att taga betalning af nödlidande, och det vore en pligt att hjälpa sina medmenniskor; men Capitaïnen skulle nu ge-

nast, sedan han fått sina behof uppfyllda, gå till sjös och kungöra för sina landsmän, att ingen främling, utan yttersta nöd, skulle, vid lifsstraff, våga sig att nalkas Japanska kusterna; äfvensom att det vore ganska orättgjordt, att, utan Kejsarens tillåtelse, fiska på dessa kuster. Tolken åtföljdes af en hop folk, som snarligen buro lifsmedlen och valfnet om bord; ankaren måste strax derpå lyftas och de Japanska båtarna bogserade skeppet ut i sjön, sedan det legat knappt tolf timmar i bugten. Vid afskedstagandet ville Capitainen göra tolken en present; men denne blef så förskräckt deröfver, att han med största hast förfogade sig ifrån skeppet, med det yttrandet, att om han emottog det minsta lappri, skulle det kosta honom hufvudet. Så sträng är man icke i Europa.

En annan hvalfiskfångare skickade kort derefter, utan att veta af händelsen i Jedo, hundrade mil sydligare, en båt i land, för att inköpa färska lifsmedel i en liten på stranden liggande by. De landstigne matrosarne blefvo genast gripne och inspärrade, samt båten bragt i säkerhet. Skeppet väntade länge förgäfves på båtens återkomst, till dess det ändteligen af en häftig storm drefs långt ifrån kusten. Fångarne blefvo väl behandlade, fängelset var bekvämt, och maten de erhöilo mycket god. Inom 14 dagar fälldes deras dom, som förmodligen kom ifrån Jedo, men den utföll icke så menskligt, som Japaneserne eljest pläga gå till väga. Man satte dem i sin egen båt, och tvang dem att, utan proviant och utan afseende på väderlek, gå ut i öppna sjön, der de i 48 timmar irrade omkring, och då hade den lyckan att möta en hvalfiskfångare som emottog dem. Måtte dessa exempel tjena till varning för alla sjöfarande, som kunna få det infallet att vilja landstiga i Japan.

Nu inträdde vintern i Californien med all magt. Vi hade ganska ofta storm och regn; den 9 October blåste vinden ifrån Sydvest med de ost- och vestindiska orkanernas våldsamt, slet taken af husen, uppryckte de starkaste träd med rötterna, och åstadkom stor förödelse. Ett af våra tjockaste ankartåg brast, och om det andra, ännu tjockare, icke hållit, så hade vi blifvit drifna mot den klippiga stranden af kanalen, som förenar baien med hafvet, der en stark ström, i strid mot den häftiga stormen, förorsakade en förfärlig bränning. Lyckligtvis räckte stormens värsta raseri blott några timmar; men detta var ändå tillräckligt att åstadkomma många skador i trakten. Tillika inträffade en öfversvämning. Vattnet uppsteg öfver alla lägre ställen med en sådan hast, att vårt folk knappt hunno skaffa tältet med de astronomiska instrumenten i säkerhet. Genom noggrann jämförelse mellan tiden på dagen i St. Petersburg och i St. Francisco, i stöd af longitud-differencen är det funnit, att den stora öfversvämningen, som gjorde så mycken olycka i St. Petersburg, och denna i Californien, icke allenast inträffade på samma dag, utan ock började på samma timma. Äfven flera hundra mil längre i vester, på Sandwichöarna, hade vid samma tid en lika stark storm rasat, samt äfvensom hundra mil ändå längre bort, på Philippinerna, der den var åtföljd af jordbävning, hvarigenom flera hus instörtade. I bugten vid Manilla hade stormens våldsamt varit så förfärlig, att en Fransk Corvette, commenderad af Capitainen Bougainville, som till den namnkunniga sjöfararen, i den så säkra hamnen mistat masten, efter hvad man berättat oss på Sandwichöarna och i sjelfva Manilla. Denna orkan har således på samma tid omfattat en ganska stor del af vårt

jordklots norra hälft, och orsakerna, som frambragte den hafva väl derföre legat utom vår atmospher.

Som vår ankarplats under vintern icke var nog säker vid sådana stormar, så begagnade vi oss följande dagen af det goda vädret och seglade några mil längre åt öster, till en liten, af ett romantiskt landskap omgifven, bukt, i hvilken Vamorer äfven har legat och hvilken är fullkomligt säker alla årstider. Spaniorerna kalla denna bukt efter en välluktande ört, som växer på dess stränder, *Herba buena*.

Baidarerne från Ross med vår Doctor Eschscholtz utblefvo ännu, och med skäl fruktade jag, att någon olycka träffat dem under det elaka vädret. Desto större vardt min glädje, då de alldeles oskadde anlände den 12 October, 20 till antalet, och vi återsågo vår vän frisk och sund. Den lilla flottillen hade väl afgått ifrån Ross före orkanen, men lyckligtvis undkommit honom derigenom, att den, före dess utbrott, upphunnit en landningsplats vid Cap de los Regos och der i ro lät honom rasa ut. De resande måste under tiden bivakera på den höga kala klippan, med knapp kost, och utan skydd emot ovädret. Emedlertid hade de utståndna besvärligheterna icke betagit Doctor Eschscholtz modet, utan han var genast färdig att med mig anträda resan för att undersöka de redan omnämnda floderna.

Nu fogades alla anstalter till denna resa. Vi fingo äfven vår gamla lots Marco åter, jemte en soldat från Presidio, som sjelf erbjöd sig till ledsagare. Den 18 November var väderleken gynnande, och vi anträdde resan med barkassen och en slup, bägge väl bemannade och med alla förnödenheter försedda, beledsagade af den Aleutiska flottiljen.

Till en början togo vi den redan bekanta vägen till Missionen St. Gabriel. Vi genomskuro lugtens södra bassin, arbetade oss fram emellan öarna, och kommo in i den norra. Nu seglade vi åt öster, då vi fingo St. Gabriel i Nordost på betydligt afstånd till vänster, och emot middagen upphunno vi den gemensamma mynningen af de begge floderna, som här falla ut i Baien, sedan vi tillryggalagt 30 mil ifrån vårt skepp. Denna mynnings bredd gör halfannan mil, och dess stränder äro på båda sidorna höga, branta och föga skogbeväxta. Tvärs för dem ligger ett grund, med blott två till tre fots vatten öfver sig; men på dess östra sida är farvattnet tillräckligt djupt för fullastade skepp af medelmåttig storlek. Strömmen var så starkt emot oss, att våra roddare måste arbeta af alla krafter, för att komma förbi grundet. Vi läidstego på venstra stranden af mynningen, för att bestämma dess geografiska läge, hvars latitud vi funno vara $38^{\circ} 2' 4''$ och dess longitud $122^{\circ} 4'$. Efter detta arbete uppsteg jag på ett af de högsta ställena på stranden, som består af Skiffer med mellanlager af Quarz, och njöt en skön vidsträckt utsigt. I söder låg den afundsvärda omätliga Baien St. Francisco med sina många öar och inbugter, norr ifrån ormade sig den vackra, stora, här ännu odelade floden än emellan höga, branta klippor, än utåt angenäma, föga skogbeväxta ängar, på hvilka stora hjordar af flera slags hjortar betade. Åt alla håll voro landskapen förtjusande och röjde en yppig natur. Våra Aleuter spridde sig här med sina små Baidarer, och anställde jagt efter vildbråden, hvaraf vatten och land voro betäckta. I sådant öfverflöd hade de passionnerade jagtälskarena ännu aldrig sett det. Man hörde skott beständigt, och till och med med kastspjut fälldes vildt. Aleuterne äro så viga på sina

små skinnbåtar, som våra Kosacker på sina hästar. Med största snabbhet förföljande sitt rof åt alla håll; undkommer det dem sällan. Hvita och gråa Pelikaner, dubbelt så stora som våra gäss, funnos här i myckenhet. En Alen-ter gaf sig med sin Baidar in i en skock af dessa foglar, och dödade en med kastspjutet. Det togo de andra så illa, att de öfverföllu mördaren, och hade redan gifvit honom många örflar med vingarna, innan andra Baidarer kommo honom till hjälp. Att en sådan mängd Pelikaner hålla sig på denna flod, bevisar dess fiskrikhet, hvilket äfven vår lots bekräftade. Vi sjelfve observerade många stora fiskars springande rörelse på vattnets yta.

Sedan matroserne hvilat några timmar, fortsatte vi vår fart uppåt strömmen; men det var under ebb-tiden, och begge strömdragen, förenade, hindrade oss att komma långt. Vi lade dertföre i land, redan kl. 6, sedan vi farit blott några få mil, och uppslogo vårt nattläger på en behaglig äng. Floden, som ännu kom, likasom förut, beständigt ifrån nordn, var här en mil bred och tillräckligt djup för de största skepp.

Följande morgon bröto vi upp vid dagningen, och seglade, gynnade af flod och vind, raskt framåt nästan rakt i norr. Floden förändrade numera sitt utseende ofta. Dess bredd växlade om ifrån en till två och tre mil. Mången gång kommo vi ock i stora, runda bassiner, som hade många mil i omkrets och voro omgifne af härliga landskap. Äfven förbiseglade vi täcka, med höga, lummiga träd prydda öar, och öfverallt funno vi tillväckligt djup för stora skepp. De tvära stränderna afväxlade med förtjusande slätter, der hjortar betade i skuggan af eklundar. Det var onekligen, äfven i denna årstid, en ganska behaglig färd.

När vi hunnit 18 mil ifrån vårt nattläger och 23 ifrån mynningen, befunno vi oss på det stället, der de bägge floderna förenas. Den ena kommer ifrån öster, och den andra från nordn. Den förra kalla Spaniorerne Pescadores. Den upptager djupare in i landet tvänne andra floder i sig, hvilka, efter hvad vår lots sade, äfvenledes skola vara breda och djupa, och hvilka Missionnärerne gifvit namn af S:t Joachim och Jesus Maria. Ända upp i dessa floder, hvilkas stränder skola hafva varit ovanligt bördiga och tillföre starkt befolkade, hafva de andeliga Herrarne gjort färder, för att på sitt vis omvända Indianerna och skaffa sig arbetare för Missionerna. Nu, sedan en del blifvit omvänd, och den andra af fruktan för omvändelse flyktat djupare in åt landet, skola inga menniskor mera finnas der. Den trakt, der vi just nu befunno oss, skall hafva varit bebodd af en ganska talrik stam, kallad Korekines, men af hvilken, ur samma skäl, icke heller något spår finnes till.

Som floden Pescadores redan var befaren, så styrde jag åt den andra, som kommer ifrån Norden och fått namn af Sacramento. Sedan vi farit några mil uppåt den, tvang oss en häftig motvind emot middagen gå åt strand, och vi funno latituden här $38^{\circ} 22'$.

Vinden blef allt starkare, så att ingen utsigt var att komma längre i dag, hvarföre vi beslöto att kvarblifva här öfver natten, och uppslogo vårt läger på en behaglig äng på vstra sidan af floden. Jag uppsteg här åter på en högd, som gaf mig en vidsträckt utsigt. Vester ut bestod landet blott af kullar af medelmåttig högd, beväxta med få enstaka träd. I öster och sydost lyfte sig högt öfver horisonten den isbetäckta bergssträckan Sierra Nevada, da,

da, som genomskär hela Amerika ifrån norr till söder. Dess afstånd ifrån stället, der jag stod, kunde icke vara mindre än 40 mil. Den tycktes vara till halfva högden betäckt med snö och is. Emellan bergen och floden är landet slätt, mycket lågt, starkt skogbeväxt och genomskuret af en oändlig mängd större och mindre strömmar, som dela det i idel öar. Ännu hade vi på hela vår färd icke träffat någon enda Indian; men ur det sumpiga ölandet, åt Sierra Nevada till, uppstego en mängd rök-colonner, och gåfvo tillkänna, att de flytt undan sina omvändare dit, der dragonerna ingenting kunde uträtta med sina sparor.

Man kan väl med säkerhet antaga, att floden Pescadores, äfvensom S:t Joachim och Jesus Maria, som falla i den, hafva sitt ursprung i isbergen, då de komma ifrån öster och flyta genom det låga landet, der de upptaga en myckenhet mindre. Deremot kommer floden Sacramento ur en helt annan trakt norr ifrån, och skall, enligt hvad några Indianer i Missionerna sade, hafva sitt ursprung ur en stor sjö. Jag förmodar, att Slavianka, som i trakten af Ross utgjuter sig i hafvet, är en arm af den.

De många stora och små floder, som genomflyta detta bördiga land, skola blifva till stor nytta för framtida nybyggen i dessa negder. Det låga landet är här fullt tjenligt till risodling, och det högre skulle genom sin öfverallt starka jord gifva de rikaste skördar af det skönaste hvete. Vinstocken skulle trifvas synnerligen väl, emedan Naturen sjelf planterat den hit. Vi funno flodstranden öfver allt beväxt med vilda vindrufvor. Klasarne blifva mycket stora, men sjelfva bären äro små, som ärter, ganska söta och af angenäm smak. Vi äto mycket af dem,

och det bekom oss rätt väl. Indianerne skola äfven äta dem mycket gerna.

Vi fördrefvo tiden med jagt. Öfverallt på land betade hjortar, stora och små, i myckenhet, och gäss, ankor och tranor intogo flodens strand. Der var ett sådant öfverflöd på vildt, att en hvar bland oss, äfven om han förut icke älskat jagt, tog bössan i handen och blef ifrig jägare. Matroserne förlustade sig hufvudsakligen med hjortjagt, och fällde äfven några djur.

När det började mörkna, upptände vi en stor eld, på det att våra jägare, af hvilka några hade kommit vilse, måtte hitta till lägret. Om natten blefvo vi störde af en björn, som helt nära utmed våra tält jagade efter en hjort. Det var klart mänsken, och vi sågo hjorten springa i vattnet för att simma öfver floden. Björnen följde och simmade efter honom, till dess begge försvunno ur sigte.

Vid solens uppgång fortsatte vi vår resa, sedan vinden lagt sig något. På stranden funno vi en liten skallerorm, som lätteligen hade kunnat blifva farlig för oss. Den dödades och ökade Herr Professorn Eschschoitz's naturaliesamling. Floden kom nu ifrån en nordvestlig led. Dess bredd höll 250 till 300 famnar, men derutmed, på östra sidan, flöt ännu en mängd smalare armar, som bildade många öar. Landet på vestra sidan om floden var alltjemnt af medelmåttig höjd och det på den östra lågt. Strömmen var så stark, att vi kommo ganska långsamt framåt, fastän roddarne använde alla sina krafter. Med solens stigande tilltog nordanvinden åter, så att vi, med all ansträngning, knappast kunde komma ur fläcken. Detta nödgade oss att redan vid middagstiden gå i land, sedan vi denna dagen tillryggalagt blott tio mil. Latituden af

det stället på vestra stranden, der vi nu befunno oss, var $38^{\circ} 27'$ och longituden $122^{\circ} 10'$.

Detta var ock culminationspunkten för vår lilla upp-
täcktsresa. Den oblida väderleken tillät oss icke gå längre.
Äfven försäkrade vår lots, att det denna årstid, för
det myckna regnet, hvaraf floden stiger och strömmen
ökas, icke vore möjligt att komma mycket längre, emedan
vattnets våldsamt ständigt tilltoge. Den som ödet för
hit om sommaren, då dessa hinder försvinna, må dertfore
fortsätta våra undersökningar.

Indianer tycktes hafva kort förut uppehållit sig nära
vårt landningsställe. Vi funno en i jorden nedsatt stång
med en väderflagg af fjädrar, några ställen, der det varit
eld, och en tunn aska ännu betäckte kolen, samt två af
vassknippen hopsatta Indianska båtar. Lotsen nämnde för
mig tvänne folkstammar, Tschupukenes och Hulpunes,
som tillforene skola hafva bebott denna trakt, och kan-
hända ännu då och då göra ströftåg hit. Nu såg man
deras rökcolonner uppstiga på de sankt öarna. De högre
punkterna på dem nyttja de till boningsställen.

Här visade sig den majestätiska bergskedjan Sierra
Nevada som skönast. Hela östra horisonten var begränsad
af dessa höga ismassor, och framför dem låg det låga lan-
det utbreddt som ett grönt haf. Ifrån Baien St. Francisco
synes Sierra Nevada ingenstädes; men så snart man kom-
mer utom det stället, der Pescadores och Sacramento
förenas, ser man redan en del af denna bergssträcka.

Dagen förgick åter under jagtnöjen, och flera hjortar
skötes, hvilkas kött vi funno ganska välsmakande. Under
natten stördes vi af de små vargarna, som äfven här fin-
nas i myckenhet. De fränstulo oss några stycken hjort-
kött.

Tidigt på morgonen sätte vi oss i ordning till återresa, och lemnade snart dessa sköna bördiga trakter, der många tusende familjer skulle kunna lefva i öfverflöd, men som med all sin prakt och yppighet dock göra ett obehagligt rysligt intryck, genom den totala bristen på innevånare, hvilket ännu mera ökes genom tanken på Indianernas utrotande.

Under återresan undersökte vi floden slitigt, och funno djupet midti den ständigt 15, 17 till 20 famnar, men i mynningen endast 4 till 5 famnar.

Den 23 November anlände vi åter till vårt skepp, lastade med hjortkött för hela besättningen. Capitainen Lasaref hade under tiden ankommit med sin fregatt. Han hade under vägen från Nya Archangel till St. Francisco nästan oupphörligt haft att kämpa mot stormar. Jag hade bara väntat på hans ankomst, för att lemna Californien, emedan vi kunde genom honom skrifva till fäderneslandet. Derföre sattes nu genast vårt skepp i segelfärdigt tillstånd, lägret på land uppbröts och fördes tillika med astronomiska instrumenterna om bord. Under sista natten, som vårt folk tillbragte i land, dödade de en skunk, som smygit sig in i ett af tälten för att bortsnappa något. Detta djur, som till storlek och växt liknar en katt, sprider en sådan vidrig lukt, att det icke är möjligt att uthärda hans grannskap. Hundar, som stundom anfalla och bita detta djur, skola alldeles icke kunna slippa lukten, utan i största raseri borra med nosen så länge i jorden, att blod frustar ut. De äro Kaluscherne ibland djuren.

Den 25 November om morgonen, då eben utföll, loverade vi oss ut ur Baien St. Francisco, med nordvestvind, som här alltid medför vackert väder. Hafvet var

ännu mycket upprördt af de tätta sydvest-stormarna, som nyss blåst, så att det kastade höga vågor in i canalen, som förenar det med Baien; hvarföre skeppet, som af den ur kanalen löpande starka strömmen drefs emot dessa vågor, oroades så starkt, att verkan af styret upphörde, hvarigenom vi voro nära att kastas mot en klippa. Jag råder hvarje sjöfarande att endast då segla ut ur denna Baie, när vattnet i canalen är stilla, hvilket merendels inträffar, när vinden flera dagar å rad blåst från nordvest.

Efter af oss ånyo anställda observationer ligger Presidio St. Francisco på $37^{\circ} 48' 33''$ latitud och $122^{\circ} 22' 30''$ longitud. Magnetnålens variation var $16^{\circ} 00' 00''$ östlig.

Medlet af våra observationer uti Baien gaf för den höga flodens tid, i ny- och fullmåne, 11 timmar, 20 minuter. Största differencen på vattenhöjderna gick ända till 7 fot. Floderna, som utgjuta sig i Baien, hafva en stark inflytelse på tiden för ebb och flod, så att ebben räcker åtta timmar och floden blott fyra.

C A P. XII.

Sandwich-öarne.

Sedan vi förlorat Californiens kust ur sigte, ställde vi vår kosa åt söder, för att så snart som möjligt hinna passadvinden och sedan segla rakt på Sandwich-öarna. En förtfarande stark nordvest gynnade denna färd mycket, så att vi redan den 3 December på $133^{\circ} 88'$ longitud genomskuro kräftans vändkrets, vunno passadvinden, medelst den togo vår kosa åt vester, och inbillade oss att här i Tropregio

nen icke mer vara några stormar underkastade. Men deri hade vi för denna gången mycket bedragit oss. Redan den 5 började vinden blåsa med stor häftighet ifrån sydost, så att vi nödgades taga in alla seglen. Den 6 gick stormen med lika styrka öfver åt vester, och den 7 åt norr. Ifrån denna led kommo de aldrähäftigaste vindstötar; men nu uppklarnade himmelen snart och stormen lade sig. Den 8 mot aftonen inträdde åter den här vanliga rådande passadvinden. Jag nämner dessa stormar blott derföre, emedan de äro nästan utan exempel emellan vändcirkeln, på så långt afstånd ifrån land, isynnerhet de vestliga. Men detta år tycktes öfverhufvud hafva alldeles afvikit från den vanliga gången, och frambragte en myckenhet förstörande naturhändelser, öfver hvilka man klagade allestädes, hvar vi kommo.

Sedan vädret hade så rasat emot oss, blef det behagligt, och vår färd fortgick raskt och angenämt under den härliga tropiska himmeln. Det har verkligen ett eget behag, att segla mellan vändkretsarna, hvarföre det ock prisas så högt af alla sjöfarande. En gammal Engelsk Sjö-Capitaine, hvars bekantskap jag gjorde under denna resa, försäkrade, att han icke kunde tänka sig en högre lycka för sin återstående lifstid, än att äga ett godt snällseglande skepp, hafva ett läckert bord, och beständigt fara omkring emellan troperna, utan att någonsin lägga i land. Jag tillstår, att detta ägta sjömans-yttrande icke öfverensstämmer med mina tycken. För mig har under mina resor blotta åsynen af land alltid varit fägningsam. Om det ock icke var ointeressant för mig att föra ett skepp öfver aflägsna haf, i strid emot de ostadiga elementerna, så lockade mig dock i synnerhet begäret att göra bekantskap med främmande länder och deras innevånare, och jag har

alltid ansett sjöresorna som ett besvär för denna belöning. Tilläfsventyrs är jag icke heller född till sjöman. Åtminstone var min uppfostran icke rigtad ditåt, och endast händelsen bestämde mig i mitt femtonde år dertill.

Sedan vi under natten förbiseglat den förnämsta ön i Sandwich-gruppen, *O Wahi*, med dess verldskunniga jätteberg *Mou-na-roa*, upptäckte vi den 13 vid dagbräckningen den i vester derifrån liggande höga ön *Muwe*, och fortsatte vår kosa längs efter norra kusten och af nästföljande ön *Morotai*, till ön *Wahu*, der vi ärnade landa. Anblicken af ett tropland är alltid glädjande, om än dessa kuster alltigenom bestå blott af ganska höga lavaberg, stora, till det mesta kala klippmassor stapla sig vildt öfver hvarandra, och lemna den sjöfarande i tvifvelsmål om landets bördighet. Desto angenämare öfverraskas han, att på södra sidan af samtliga öarna i denna grupp, rakt i motsats mot den norra, finna ideligen högst behagliga nejder med en yppig vegetation.

Midti canalen emellan öarna *Muwe* och *Morotai* ligga två små obebodda öar, som icke blifvit upptagna på Vancouvers karta, det jag icke kan begripa. Vi bemödade oss, att bestämma deras läge så noga som möjligt.

Klockan 4 eftermiddagen lyftade sig den höga, af gula klippor bestående östra spetsen *Wahu* tydligt öfver vår horisont. På dess södra sida ligger den säkra hamnen *Hanaruro*, hvilken vi före mörkningen icke kunde upphinna, hvarföre vi tillbragte natten emellan öarna *Morotai* och *Wahu*. På morgonen foro vi längs södra kusten af *Wahu*, och sedan vi omkringseglat den udden, på hvilken det sockertoppformiga, så kallade diamantherget står, fingo vi i en hast se hamnen, i hvilken en mängd skepp af olika flaggor lågo med dess förtjusande omgifning.

Här måste jag inflicka ett par anmärkningar, hvilka torde kunna gagna sjöfarande, som icke äro nog bekanta med dessa vatten. Den nemligen, som är tvungen att i mulet väder eller nattetid segla mellan öarna *Wahu* och *Morotai* gifve akt på den starka ström, som här går hela året igenom åt nordvest; och den som omkringseglar östra udden af *Wahu*, för att fara till *Hanaruro*, skilje sig icke längre än tre mil ifrån kusten, emedan längre ut råder merendels stiltje, då deremot nära land blåser ordentligt om morgnarna en frisk landvind och från middag till afton en frisk sjövind.

Bortom den genom korallbankar emot hafsvågorna skyddade, säkra hamnen, som den ankommande seglaren den så kallade staden *Hanaruro* med oordentliga rader af boningar, ligga utbredd på en slätt. Emellan kojor af olika skapnad höja sig här och der på Europeiskt vis uppförda stenhus. De förra dölja sig blygsamt under svalkande skuggor af palmträd, de sednare framträda stolt i den brännande solen, och blända ögat med sin hvita rappning. Tätt invid stranden ligger den med kanoner planterade fästningen, en fyrkant med starka murar, och på den svajar Sandwich-öarnas flerfärgadt randiga nationalflagg. Utöfver staden höjer sig landet amphitheatraliskt och ger med sina planteringar af Tarrorötter, Sockerrör och Bananer, en angenämt förtjusande anblick, hvilken begränsas af den branta, ända upp i skyarna stigande, med stora träd tätt beväxta bergsträckan. Detta sköna panorama lemna icke heller något tvifvelsmål om ön *Wahus* stora bördighet, hvilken förvärfvat den namn af Sandwich-öarnas trädgård.

Då vi nalkades hamnen, lät jag genom vanligt tecken begära en lots. Strax derpå sågo vi en båt, hygd på

Europeiskt sätt, komma till oss. Den roddes af nakna *Kanackas*, såsom den lägsta folkklassen här kallas, lotsens satt vid styret och var till alla delar klädd på vårt vis. När han steg upp på skeppet, igenkände jag i honom Engelsmannen Alexander Adams, hvilken, då jag förra gången var här med Rurik, commenderade skeppet *Kahumanna*, tillhörigt Konungen *Tameamea*, och nu var Lots-directör. Vinden tillät oss icke strax inlöpa i hamnen; men efter några timmar blef han gynnande, och vi inkommo, med den skickliga lotsens tillhjälp, lyckligen genom den smala, slingriga canalen. Mycket stora skepp kunna ej passera den, och vårt var det största som hittills gått derigenom.

De skepp, som vi träffade i hamnen, voro dels Engelska och Amerikanska hvalfiskfångare, hvilka lagt till här, för att förse sig med färska lifsmedel, dels sådana, som ärnade sig till nordvestra kusten af Amerika för att upphandla skinn; eller kommo derifrån och här likaledes hvilade öfver. Några, med Chinesiska varor ifrån Cantou, voro bestämda till sjelfva Sandwich-öarna, der de fingo god afsättning. Äfven låg här ett fransyskt skepp, som, med en last af quincaillerier, gått ifrån Bordeaux till Chili, Peru och Mexico, och förde resten af sin last hit. Alla Capitainerna på dessa skepp helsade på mig, i hopp att få höra nyheter ifrån Europa; men flere hade rest derifrån sednare än vi; och meddelade oss sina Londonska Tidningar.

När man besinnar, att knappt femtio år förflutit, sedan dessa öar blefvo kända genom Cook, att deras innevanare då ännu voro helt och hållet hvad vi kalla vildar, det vill säga, att de icke hade något begrepp om våra seder, inrättningar och bruk, om våra uppfinningar, kon-

ster och vetenskaper, och att i följd deraf deras lefnads-sätt till alla delar afvek ifrån vårt: så blir man gladt för-vånad, att efter en så kort tidrymms förlopp kunna anse *Hanaruros* hamn för en fullt Europeisk, och af ingenting annat påminnas om nyheten af infödingarnas bekantskap med oss, än på sin höjd af deras något bristfälliga klädsel.

Det kan icke vara ointeressant för mina läsare, att genom en kort framställning af detta folks historia följa dess hastiga framsteg till bildning, hvarigenom det kan-hända skulle redan hafva ställt sig i bredd med Europe-erna, om icke oblida omständigheter inträffat, hvilkas in-flytelse skall hindra det derifrån, till dess åter en herr-skare, sådan som *Tameamea*, ställer sig i spetsen, och öf-verbinner dem.

De elfva öar, som Cook gifvit namn efter sin beskyd-dare Sandwich och som behållit detta namn, emedan de-ras innevånare icke gifva dem något sådant gemensamt, ligga, som man vet, emellan 19 och 22 grader nordlig latitud. De äro alla ganska höga och af vulkanisk natur. *O Wahi*, den östligaste, öfverträffar vida de öfriga i stor-lek. Den är 87 mil lång och 75 bred. På den finnas tre berg, som kunna mäta sig med de högsta i världen. Des-sa öars klimat är särdeles skönt och ytterst sundt. Anta-let af deras innevånare skattade Capitainen King till 400,000. Figur, färg, språk och seder, bevittnade deras släktskap med de öfriga öboerna i stora Oceanen, om hvilka de lik-väl icke hade någon kunskap mer.

Deras äldsta historia hestår af sagor, som uppstiga ända till dessa öars första befolkning, äro genomväfda med fabler och förekomma icke ännu i någon resebeskrifning. Jag har sorgfälligt samlat dem ur berättelser af min vän *Karcmaku*, en den mest ansedda och förståndiga man i

Hanaruro, hvarvid Spanioren *Marini*, som redan länge uppehållit sig här, biträdde som tolk.

Enligt dessa, från aflägsnaste tider tillbaka här allmänt trodda sagor, regrade den mächtige Anden *Etua Rono* öfver dessa öar, innan de blefvo bebodde af menniskor. Han kunde icke frambringa några, ehuru gerna han hade sett sitt land befolkadt. Detta gjorde honom ganska be-
dröfvad, och han utgöt strömmar af tårar på *Mou-na-roa*. Sjelfva hans ömma gemål, den sköna Gudinnan *Opuna*, var icke i stånd att trösta honom. Omsider bönhörde ödet honom. På sydöstra udden af *O Wahi* strandade tvänne båt-
ar med några hushåll, som medförde svin, höns, hundar och åtskilliga ätliga rötter. Man visar ännu det i klippan intryckta fotspåret efter den första landstigna mannen. *Rono* var då borta. Han fångade fisk vid norra öarna åt sin gemål. Af denna omständighet begagnade sig den hon-
nom underdåniga eldguden, som icke älskade menniskorna, till att göra ett försök att förjaga dem derifrån. Han gick emot dem med vreda åtbörder, och frågade dem hvarifrån de kommo. Svaret var: "Vi kommer från ett land, der det finnas svin, hundar, cocosnötter och brödfrukt i öm-
nighet. En häftig storm har drifvit oss ur vår kosa, då vi ärnade besöka våra grannar, och fem gånger har må-
nen haft sina skiften, innan vi anlände hit." De begärde nu tillstånd att få nedsätta sig här, hvilket eldguden ge-
nast nekade dem, och han förblef obeveklig, fastän de lof-
vade offra ett svin åt honom. Då kände *Rono* en ovanlig lukt ifrån *O Wahi*, vände hastigt om dit tillbaka, och blef icke litet öfverraskad af att se menniskor. Deras vän-
liga utseende ingaf honom förtroende. De vände sig om till honom med sin bön, och läto honom veta, huru obarm-
hertigt eldguden hade afslagit den. Då förgrymmades

Rono till den grad, att han kastade eldguden i Kratern *Kairuo*, som ligger på sidan om *Mou-nā-roa*, der han ännu i detta ögonblick rasar. Menniskorna, som nu lefde i ro på *O Wahi* och bemödade sig att genom stora offerfester bevisa sin skyddsgud *Etua Rono* sin kärlek och tacksamhet förökades mycket starkt. Snart instiktades äfven till *Ronos* ära de årliga högtidliga spelen, kallade *Makalihi*, som bestodo i åtskilliga kroppsöfningar, knytnäfskämpningar och krigiska evolutioner. Den som vann priset blef krönt och var vid måltiden festens kung. De öfriga öarne blefvo ock snart befolkade från *O Wahi*, och Gudarnas antal tillväxte, hvilka dock alla stodo under *Etua Rono*.

I långlig tid lefde människorna i frid och endrägt under *Ronos* välsignelserika beskydd, och ingenting tycktes kunna störa deras sällhet, då i hast en sorglig händelse timade. Gudinnan *Opuna*, *Ronos* sköna gemål, nedlät sig till att genom sin gunst göra en karl i *O Wahi* lycklig. Den af svartsjuka ända till raseri upptände *Rono* nedstörtade henne från en hög klippa, så att hon föll krossad på marken. Men knappt hade han gjort denna gerning, förrän han ångrade den, sprang omkring som en ursinnig, och gaf knuffar och örfilar åt alla han mötte. Folket, förvånadt öfver den förändring Guden undergått, frågade honom om orsaken dertill, och han utbrast under den smärtfullaste känsla: "jag har mördat det käraste jag ägde." *Opunas* lik bar han till *Marain* vid bugten *Karekakua* och qvarblef der länge, försänkt i djup sorg. Omsider beslöt han öfvergifva dessa öar, der allt påminte honom om den lyckliga tid han framlefvat med sin gemål. Folket, underrättadt om hans förehafvande, försattes derigenom i det djupaste bekymmer. Han sökte trösta dem genom det löf-

tet, att han ville en gång komma igen på en flytande ö, som vore i öfverflöd försedd med allt hvad menniskan kan önska sig, och genom de medförda skänkerna göra sina älsklingar lyckliga. Derpå satte han sig på ett fartyg af högst besynnerlig byggnad, och seglade till ett aflägsset, främmande land.

Med *Rono* försvann den gyllene tiden på dessa öar. Nu uppstodo stridigheter och krig. Gudarnas antal blef ännu vida större, men deras inflytelse var icke mer så lyckliggörande, som då de ännu stodo under den allmänt dyrkade öfverguden. På denna tid tilltogo äfven menniskooffer och andra ceremonier, som voro okända i det lyckligare förflytna. Dock röja sagorna intet spår, att *Sandwichöarnes* innevänare någonsin varit *Cannibaler*.

Nu visste *Karemake* ingenting att berätta om en lång tidrymd, till dess åter en märkvärdig händelse inträffade. En båt med fem hvita män landade i *Karekakua-Baien*, nära vid *Mara'n*, der *Opuna* hvilade. De syntes infödingarna vara väsenden af ett högre slag, och blefvo därför icke hindrade ifrån att taga besittning af *Mara'n*, på hvilken heliga ort de icke allenast voro säkra för förföljelse, utan ock hade öfverflöd på lifsmedel, då spisoffer dagligen buros åt de der uppställda afgudabilderna. På detta sätt lefde de ganska behagligt, och som de hade tagit sin väg rakt till *Mara'n*, samt *Opunas* historia, förevigad genom en sång, var allmänt bekant bland folket, så ansågos de snart för utskickade från *Rono*, åt hvilka han uppdragit vården om sin älskade gemåls graf. Denna tro förvärfvade dem ännu större dyrkan, än som bevisades sjelfva afgudarna. Presterne ensamt hade rättighet att förse dem med alla deras behof, och utöfvade denna pligt på det sorgfälligaste; folket tordes icke en gång komma *Ma-*

ra'i'n nära. Emedlertid blef tiden snart för lång för de hvita männen i deras enslighet. De knöto ett förtroeligare umgänge med presterna och förrättade gemensamt med dem de heliga ceremonierna i *Marai'n*. Sluteligen gingo de till och med ut ibland folket; och fastän detta nu öfvertygade sig, att de voro verkliga, blott till färgen ifrån dem skilda människor, så förblefvo de dock, genom sin klokhet och sina goda seder, i högt anseende. Man gaf dem de förnämsta flickorna till hustrur, och de fingo hvar sin ö att styra. Dessa främlingars efterkommande, sade *Karemake*, till hvilka de flesta *Jeris* (Adeln) höra, utmärka sig ännu i denna dag genom sin hvitare färg. Äfven skilja sig verkligen *Jeris* här, likasom i *Tahaïti*, ifrån den lägre folkklassen, genom större och fördelaktigare kroppsbyggnad, hvartill hos många kommer den mindre bruna färgen.

Det var också de hvita ankomlingarne som på dessa öar införde de hjälmor och korta kappor, som Cook och King hafva beskrifvit. I förstone visade sig endast Konungarne i denna dräkt; men på Cooks tid var den redan spridd ibland *Jeris*. Nu, då Europeiska mod hafva alldeles utträngt de inhemska, visar man dem blott ännu för främmande såsom minnen af en framfaren tid. Hjelmnen är af trä, helt och hållet betäckt af små gula och röda fjädrar, försedd med ett rörligt fällgaller, och prydd med en hög fjäderbuske, så att den, till formen, fullkomligt liknar dem från våra riddaretider. Likaså är den, i brist af väfdt tyg, af fjädrar konstigt sammansatta, korta kappan, en sann efterlikning af dem som våra riddare buro. Härigenom är väl tillräckligen bevist, att de på *O Wahi* landade hvita männerne verkligen voro Européer, och att vi äre närmare beslätade, åtminstone med en stor

del af de förnämre Sandwich-öboerna, än med Söderhafvets öfriga innevånare.

Först med dessa hvita människornas ankomst börjar ett slags tidräkning, och på *O Wahi* räknar man, ifrån den hvita Konungen till *Tameamea*, sju, som efterträdt hvarandra i styrelsen. Under denna period, likväl långt före Cook, skola två fartyg hafva strandat på nordöstra sidan af *O Wahi*. Hvad som blifvit af de på dem varande människorna berättat traditionerna icke lika. En säger, att de omkommit vid skeppsbrottet, en annan att de blifvit dödade af innevånarne; *Karemake* omtalade ännu ett skepp, som blifvit sedt på långt håll, och fastän man hittat jernankar så väl vid *O Wahi*, som vid *Meuve*, hvilka tillräckligt bevisa, att skepp måste hafva legat eller förolyckats der, så visste han dock icke något att säga om dem. För öfrigt är det ganska sannolikt, att Spaniorerne, som ofta gjorde en hemlighet af sina upptäckter i Söderhafvet, känt redan före Cook att dessa öar funnits till.

Med år 1778, då Cook upptäckte dem, och gaf dem, såsom redan blifvit anfördt, namn efter dåvarande förste Lorden af Amiralitetet, börjar först deras egentliga historia. Då lydde de icke, såsom nu, allesamman under en enda Konung, utan hvarje ö hade sin serskilda regent, som kallades *Jeri-rahi*, hvilka hade full magt öfver sina undersåtars lif och död, och åt hvilken de ibland dem, som besutto länderier, måste betala en skatt. På *O Wahi*, der Cook omkom, regerade då *Teraïopu*, af honom kallad *Terreobu*.

Cook's följeslagare, Capitainen King, gör följande målning af Sandwich-öboerna: "De äro i allmänhet af medelmåttig storlek *) och väl växta. Deras gång och rörelser

*) Det kan på sin höjd sägas om de lägre folkklasserna: *Jeri's* äro nästan allmänt så stora, som på Tahaiti.

äro vackra. De springa med mycken lätthet och kunna bära tunga bördor. Karlarne stå likväl något efter inneväarne på Vänskapsöarna i styrka och vighet, och kvinnorna äro icke så fiut byggda, som Tahaitierinnorna. Deras färg är något litet brunare, och de äro icke så vackra, som Tahaitierne; likväl hafva begge könens anletsdrag, hos större delen, något behagligt och öppet; i synnerhet intages man mycket för kvinnorna af deras sköna ögon och tänder, samt deras milda, känslofulla blick. Deras hår är svart-brunt, icke så rakt som på de vilda Amerikanarne, och icke så krusigt, som på Negrerna i Afrika, utan det varierar inom dessa gränsor, nästan såsom hos oss."

"Äfven här utmärka sig *Jeris* fördelaktigt, genom deras figur liksom på Söderhafsöarna. Alla, som vi sågo, voro fullkomligt väl byggde. Också äro de sällan behäftade med de svulster och sår, som vi ofta blefvo varse bland den lägre folkklassen, och tillskrefvo det myckna salt, hvarmed de laga kött och fisk; deremot gör det omåttliga bruket af Ava-drycken (hvilken läsarne torde påminna sig ifrån Tahaïti) dem mycken skada. På dem, som deraf mest besvärades, var hela kroppen mycket mager och betäckt med ett hvitt utslag. Ögonen voro röda och inflammerade. De darrade starkt och kunde knappt föra hufvudet rakt. Denna dryck förkortar ej lifvet hos alla; ty *Teraïopu*, *Kau* och några andra befälhafvare voro ganska gamla, men den medför alltid en tidig, sjuklig ålderdom. Lyckligtvis är förtäringen deraf en af Befälhafvarnes utslutande förmåner. *Teraïopus* son, en gosse om tolf år, skröt ofta dermed, att han fått rättighet att dricka Ava, och visade med mycken förnöjelse ett litet ställe på ena länden, der utslaget redan började visa sig."

"Oak-

"Oaktadt den stora, oersättliga förlust, som Sandwich-öboernas hastigt retade känslighet och våldsamt tillskyndat oss, (Cooks död), måste jag, för att låta deras uppförande i allmänhet rättvisa vederfaras, tillstå, att deras sinnelag är ganska mildt och välvilligt, och att de hvarken äro så lättsinniga och flygtiga, som Tahaitierne, eller så allvarsamma och slutne som Vänskapsöboerne. De tyckes lefva i bästa förstånd och på en ganska vänskaplig fot inom sig. Vi beundrade den ömhet och omsorg, hvarmed kvinnorna behandlade sina barn. Ofta hjälpte männerna dem i deras hushållssysslor med en förekommande beredvillighet, som gör deras hjertan heder."

"Ville man emedlertid, af den aktning, som kvinnökönet hos dem njuter, sluta till deras hyfsning, hvilket är det säkraste sättet att bedömma sådant, så skulle man icke kunna antaga, att de framskridit långt. Det är icke allenast förbudet för kvinnorna att äta tillsammans med karlarna, utan de bästa rätterna äro dem ock förment. De få icke förtära svinkött, sköldpaddor, flera slags fisk och några sorter Bananer, och man har sagt oss, att en stackars flicka blef grymt piskad, för det hon på vårt skepp hade ätit en af dessa förbudna rätter. Fruntimmerna tyckas vanligen lefva för sig sjelfva, och fastän vi aldrig sett dem blifva illa behandlade, är det dock säkert, att man hade ringa aktning för dem."

"Vi emottogos alltid med mycken vänskap och gästfrihet, när vi kommo i land. Nästan alltid uppförde man sig emot oss på det mäst älskvärda sätt. Så snart vi satte foten på land, täflade innevånarne med hvarandra, att bära till oss de första skänkerne, att tillaga mat åt oss och gifva oss bevis af deras aktning. De gamla utgöto glädje-

tårar, och voro mycket nöjde, om de fingo lof att handtera oss, då de anställde jemförelser emellan oss och dem, hvilka bevisade deras beskedlighet och ödmjukhet." "I själsförmögenheter tyckas Sandwich-öboerne i intet hänseende vara sämre än andra folkslag. Deras framsteg i åkerbruk och deras handarbetens fullkomlighet svåra alldeles emot deras belägenhet och de fördelar naturen gifvit dem. Den spända uppmärksamhet, hvarmed de sågo på vårt smidesarbete, och de särskilda medel, som de ännu före vår afresa påfunno, för att gifva det jern, de af oss erhöillo, behörig form efter deras behof, beviste oss nog samt deras läraktighet och industri."

"Vår olycklige vän, *Kancena* (han blef ihjälskjuten af Engelmännerna, emot hvilka han alltid uppfört sig högst vänskapligt), hade en stor håg att lära, ett beundransvärdt, naturligt förstånd och en liflighet, som man sällan träffar hos folk, hvilka ännu befinna sig i det tillstånd som hans. Han gjorde oräkneliga frågor om våra seder och bruk, vår Kung, vår regeringsform, vårt lands folk-mängd och producter, sättet att bygga våra hus och skepp. Han ville veta, om vi förde krig, med hvem och af hvilken anledning, på hvad sätt de fördes, hvilken Gud vi dyrkade, och ännu mycket annat, hvarigenom han röjde ett ganska omfattande förstånd."

Hvad King berättar om dessa öboers godsintet, vinner så mycket mera bekräftelse, om man betänker, att Engelmännerna, efter hvad deras egna berättelser innehålla, behandlade dem ganska hårdt, och Cook föll blott såsom ett offer för egen förskyllan. Äfven har King befriat dem ifrån den misstanken, att de voro Carnibaler, som Anderson och flere Cooks följeslagare hade kastat på dem.

Lust att stjåla hade de, eller rättare den lägre folkklassen ibland dem, likasom alla öfriga Söderhafsöboer, och detta var det, som föranledde Cook till hans obetänksamma stränghet, i det han alltid var domare sjelf och tillät sig de största våldsambheter. Om han hade varit en lika så stor människovän, som han var en stor sjöman, så skulle han icke hafva tillsatt lifvet på *O Whi* genom det nödvärn, hvartill han tvang innevånarne, såsom man skall se i det följande.

Bruket att tatuera sig var äfven antaget på Sandwichöarna. Man såg äfven ansigten tecknade med räta streck, som skuro hvarandra i räta vinklar, och några hade till och med låtit tatuera tungan på sig. På fruntimmernas händer och armar såg man vackra ritningar.

Båda könens vanliga klädsel bestod icke i något annat, än i ett om midjan vecklat stycke tyg. Fruntimmerna smyckade sig dessutom med halskedjor af snäckor, eller ett slags små, röda böror, som äro hårda och glänsande, eller buro de ett halsband af stora, konstigt sammansatta fjädrar. Äfven deras hår var prydt med de sednare och med blomsterkransar. Vackra armband af flerahanda slag satte kronan på deras prydnad.

Sandwich-öboerna bodde tillsammans i byar eller små köpingar om ett hundrade till två hundrade bostäder, hvilka stodo utan ordning nära hvarandra, förenade genom en krokig väg. Framför några af dessa bostäder fanns en gård, omgifven med stängsel.

De lägre folkklassernas föda bestod till det mesta af fisk, jams, söta potäter, tarrorötter, bannaner, sockerrör och brödfrukt. De förnämre åto dessutom svin- och hundkött, hvilket tillagades på samma sätt, som på Socie-

tetsöarna. Äfven vårt tama fjäderfä fann man här; men det var sällsynt och värderades ganska lite. Fisk och kött insalta de ofta, och tyckas finna det särdeles välsmakande. De voro öfverhufvud ganska renliga, och särdeles när de åto. Deras sätt att laga sin mat funno Engelmännerna vida smakligare än sitt eget.

Jeris sysselsatte sig med att bygga deras fartyg och förfärdiga mattor; früntimmerna bereda de papperlika tyg, som här i synnerhet färgas eller tryckas; så att de få utseende af våra kattun, och *Tautonernas* eller tienstfolkets (*Kanackas*) förnämsta arbeten voro åkerbruk eller trädgårds-skötsel och fiske. Sina lediga stunder upptogo de med nöjen af flerahanda slag, hvartill i synnerhet hörde dans, den de unga af båda könen högeligen älskade. Utom trummor af flera slag hade de inga musikaliska instrument, men deras sång var behaglig. Mycket ofta spelade de på ett bräde med små svarta och hvita stenar ett spel, som hade mycken likhet med vårt Damespel, men tycktes fordra ännu mera uppmärksamhet, för det större antalet af Rutor. Ett annat spel bestod deri, att en sten gömdes under ett stort stycke tyg, och man skulle gissa stället, hvar den låg. Äfven kapplöpningar, i hvilka till och med flickorna deltog, och, som det tycktes, ganska farliga simöfningar i bränningen, anställdes för nöjes skull. I brottande och knytnäfskamp visade de icke så mycken vighet och styrka, som Vänskapsöboerne. Barn förlustade sig ofta med ett spel, som bestod deri, att de kastade flera bollar efter hvarandra upp i luften och togo åter emot dem med mycken skicklighet.

Deras fartyg voro ganska bra byggde. Det största tillhörde *Teraïopu*. Det var däckadt, 70 fot långt, 12 bredt och $3\frac{1}{2}$ djupt.

Ibland deras kärl voro de förnåmas skålar till Avadrycken särdeles märkvärdiga. De höllo vanligtvis åtta till tio tum i diameter, voro fullkomligt runda och mycket bra polerade. Föten bestod af tre eller fyra små menniskofigurer i olika ställning. Ofta buro dessa skålen på hufvudena, ofta på axlarna, eller på händerna upplyfta öfver hufvudena. Dessa figurer voro ganska bra arbetade, proportionerna noga iakttagna, och till och med musklarnas spänning riktigt utmärkt.

Ibland de konster, som Sandwich-öboerna ägde inom sig, var förnåmligast den att bereda salt. Engelsmännen erhöillo sådant af dem i stor myckenhet och af synnerlig godhet.

Deras vapen bestodo i klubbor, lansar och dolkar af hårdt träd. De särskilda öarnas innevånare förde ofta krig med hvarandra. Slagtningarna levererades mest till sjös, genom äntring, och voro ganska blodiga. När *Jeri's* tågade i härnad, buro de alltid den redan beskrifna, fjäderprydda hjelmen, samt den af svarta, röda och gula fjädrar sammansatta kappan. Endast *Jeri-rahi's*, eller Konungarne, buro helt gula fjäderkappor. Hvar Konung hade Krigsgudens bild, en af trä skuren, faslig caricatur af människogestaltt, i hotande ställning, med öppen mun, i hvilken stora hundtänder vore insatte. Detta beläte togs hvarje gång med i striden och fiendens hufvudsyfte var att eröfra det, emedan kriget vanligen derigenom slutades. En del af fångarna offrades åt Gudarna, hvarvid intet blod fick utgutas. De blefvo derföre strypte, och sedan lagda i *Marai'n* framför Gudarna, med ansigtet vänt åt jorden.

De dödas begrafning var en af de heligaste förrättningar på dessa öar, och förenad med många ceremø-

nier. Liken lades i hålör, och när köttet öfvergätt till förruttelse, skildes det mycket noga ifrån benen, hvilka dels förvarades på heliga orter, dels utdelades ibland de bortgångnas slägtingar och vänner, som buro dem hos sig såsom reliquier. Också förordnade döende ej sällan, att deras ben skulle blifva kastade i den brinnande Kratern på *O-Wali*, hvilken den högt dyrkade Gudinnan *Pelai* bebodde.

Att flera rätter voro kvinnorna förbudna, är redan anfördt. De fingo vid lifsstraff icke heller gå in i det hus, der kärnarne äto, och voro alldeles uteslutna från att besöka *Mara's*. För öfrigt njöto de stor frihet, och afgåfvo till och med sin röst vid rådplägingar öfver krig och fred.

Den religiösa inrättningen med *Tabu's* eller förbud, som man träffar på flera Söderhafsöar, fann äfven här rum. *Tabu* förklarade personer vore heliga, ett *tabu* förklaradt stycke jord fick, så länge det varade, ingen beträda, ett *tabu* förklaradt djurslag fick ingen döda eller förfölja, förrän *tabu* åter var upphäfvat. Så hade *Tameamea* i sednare tider låtit förklara det omnämnda diamantberget *tabu*, emedan en Engelsman tog några bitar quartzkristall, som han der funnit, för diamanter, underrättade Konungen om deras stora värde, och denna trodde sig nu äga en ofantlig skatt i berget, till dess misstaget upplystes, då *Tabu* upphäfdes.

De skepp som Sandwich-öboerne kunna tillförene hafva sett, måtte dock hafva varit ganska små; ty när de fingo se Cook med sina, togo de dem för flytande öar, och trodde, att *Etua Rono*, som ännu var i dyrkad äminelse hos dem, omsider uppfyllde sitt löfte, och kom tillbaka. Glädjen deröfver blef snart allmän, och man beslöt

att med all tillbörlig vördnad emottaga den så länge saknade välgörande Guden, om hvilken man hoppades, att han skulle återföra den gyllene tiden till ön Cook sjelf och hans följeslagare synes icke hafva begripit, att man verkligen bevisade honom gudomlig dyrkan, utan togo alla de ceremonier, som med honom anställdes, blott för bevis af deras aktning, hvilka äfven gåfvos åt andra, högt ansedda personer. Äfven namnet *O Rono* (*Rono'n*) kunde icke gifva dem någon förklaring på den föreställning man hade om honom, då detta väsende var dem okänt, och de åtnöjde sig med att tro, att det var en äretitel, som betecknade en Befälhafvare eller Prest. Hade Cooks uppförande låtit de goda öboerna vara i sin inbillning, så skulle det goda förhållandet emellan dem och Engelsmännerna icke hafva blifvit stördt; men han sjelf tog dem snart ur den tron, att han var deras välgörare.

Några *Kanackas* trodde sig äfven töras hemligen lägga sig till något af de skänker, som *Rono* efter sitt löfte förde till dem. Detta lät Cook ganska hårdt bestraffa på stället. Den ertappade blef piskad och efter de flyende sköts det, hvarigenom flere, till en del äfven oskyldige, dödades. Så kunde icke *Rono* gå till väga. *Tute*, som de förvände Cooks namn, var icke *Rono*, utan sönk ned till en vanlig menniska. Man hade fruktan för honom, som för en mächtig befälhafvare, men ingen dyrkan mer. Det visade sig tydligt, när han kom tillbaka från sin resa åt nordn. Öboerne förhöllo sig helt annörlunda; de förde väl ännu ständigt svin och frukter till skeppet, men de hade sina gifna pris derpå, då de förut frambura allt såsom skänker eller offer, och ansägo hvad de erhöello i stället äfven såsom skänker. Då de, efter sin tro, alltid fingo sina lifsmedel högt betalta, så ansägo de nu Engels-

männerna för människor, som kommo från ett land der det var hungersnöd, för att hos dem äta sig riktigt mätta. Med den höga tanken var också lydnaden försvunnen, och det sämre folket fortsatte sina stölder desto dristigare. Likväl förblefvo Konungen, Presterna och många af de förnämsta *Jeri's* Engelsmännen tillgifne. En af de sednare, vid namn *Parca*, gaf ett ganska frappant bevis derpå och på sin gränslösa fromhet, hvilket Capit. King sjelf berättar. Några *Kanacka's*, som åter stulit, blefvo förföljde med bösskott. Fastän man redan fått igen sakerna, trodde dock en Engelsk Officer, att han måste bemäktiga sig en *Parca* tillhörig canot, som låg på stranden. *Parca* fordrade den tillbaka, då han var oskyldig i stölden. Officern vägrade att gifva den igen, och derigenom uppstod en strid, i hvilken *Parca* fick ett så häftigt slag af ett roder i hufvudet, att han föll sanslös till marken. Öboerne, som under tiden hastat i mängd till stället, men dittills förhållit sig helt stilla, blefvo så uppbragte öfver det förolämpande deras Befälhafvare vederfarits, att de kastade en mängd stenar på Engelmännen, som, lemmande sin båt i sticket, måste genom simmande rädda sig till en närbelägen klippa. Nu kastade öboerne sig på båten, och skulle hafva förstört den, om icke *Parca*, som åter kommit till sans, hållit dem derifrån. Han skingrade hopen, vinkade åt Engelmännen, att de skulle komma tillbaka, hvilket de också gjorde och satte sig i sin båt igen. *Parca* följde efter dem till skeppet, tog med sig en Midshipmans hatt och några småsaker, som voro stulna, betygade sin ledsnad öfver den förefallna striden och frågade, om *O Rono* skulle döda honom, och om han tordes nästa dag komma tillbaka till skeppet. (Han hade således icke kommit ur den tron, att Cook var *Rono*, eller låtsades åtmin-

stone så, för att desto snarare försona Engelsinnännerna.) Sedan man gifvit honom den försäkran, att han icke hade något att befara, och att man alltid skulle gerna se honom, vidrörde han, till tecken af förlikning och vänskap, samtliga Officerarnes näsor med sin och for så tillbaka i land.

Då *Parca* hade förhindrat sina landsmän att utöfva deras hämnd på den Engelska båten, stulo de om natten en annan, sedan de afskurit repet, hvarmed den var fastbunden vid skeppet. Cook vredgades deröfver till den grad att han beslöt föra Konungen sjelf till skeppet och behålla honom såsom gisslan, till dess båten vore återgifven. Ett steg, som han på andra öar vid dylika tillfällen redan med framgång försökt. Han gick således i land, sjelf väl beväpnad, och med soldater som hade laddat skarpt, sedan han gifvit befallning att icke släppa något fartyg ut ur bugten, emedan han ville förstöra dem alla, i fall lindrigare åtgärder icke försloge, hvarföre bägge skeppens samtliga båtar, väl bemannade och beväpnade, lades så att de kunde verkställa denna befallning.

Cook blef, efter Kings berättelse, emottagen med mycken vördnad på land. Folket kastade sig ned på jorden för honom. Han gick rakt till den gamla Konungen, som då låg och hvilade sig, och bød honom komma till skeppet, hvar till denne äfven var strax villig. Emedertid afstyrkte flere *Jeri's* honom att följa med och sökte afhålla honom derifrån, ehuru enträgen Cook ock var. Då fattade Cook Konungen i armen och ville med våld bortföra honom, hvarigenom folket, som samlat sig i stor myckenhet, blef ytterst uppbragt; och då derjemte en blödande *Jeri*, som var kommen ifrån andra sidan af bugten och blifvit sårad af ett Engelskt bösskott, störtade fram och ropade åt Konungen att han måtte blifva kvar, eme-

dan det säkert icke skulle gå honom bättre, sönderbröt folkets raseri de skrankor, inom hvilka det hittills hållit sig, och striden börjades, i hvilken Cook och några soldater stupade, men de öfrige togo till flykten.

Så berättade *Karemaker* denna händelse, hvilken han sjelf såsom ung hade öfver varit, och dermed öfverensstämma äfven berättelserna af Cook's kamrater i det hela. Särskilda omständigheter uppgifvas väl annorlunda af dem; men på *Wahu* var hvar människa öfvertygad, att allt tillgått så, som *Karemaker* försäkrade. Om man ock ville sätta full tro till Engelsmännen, måste man dock tillstå, att de voro den angripande delen, och att Cook's förmätenhet fick ett icke oförtjent straff af öboernas nödvärn.

Johann Reinhold Forster meddelar i företalet till den af honom utgifna upptäcktsresan i Söderhafvet åren 1776—1780, under Capit. Cook's, Clerke's, Gore's och King's anförande, Berlin 1781, ett bref som han fått från en Engelsman, i hvilket det säges om Cook: The Captain's character is not the same now as formerly. His head seems to have been turned. Öfver denna förändring hos Cook ger äfven Forster derstädes förklaring, då han säger: "på sin första resa, hade Cook med sig Herrarna Banks och Solander, som Konster och Vetenskaper bildat. På den andra voro jag och min son hans reskamrater, bordsgäster och dagliga umgänge. Han måste således för oss alla fatta ett slags vördnad samt aktning för sin egen caracter och sitt namn. Vårt tänkesätt, våra grundsatser, våra seder, inverkade på honom genom tidens längd och den dagliga sammanvaron, och tilläto honom icke att med grymhet fara fram emot de arma, oförargliga öboerna i Söderhafvet. Det finnes icke heller något exempel, att han i egentlig mening såsom befälhafvare, gått hårdt och grymt till

väga mot dem; då han för en liten stölds skull lät lossa kanonerne efter en flyktände och hans båt, hvarvid lyckligtvis ingen blef skadad. Men då han på denna resa icke hade med sig några sådana vittnen till sina handlingar, hvilka icke stodo under hans omedelbara befäl; då det endast var folk som lydde under honom, eller dock sådana, som voro utan uppfostran och ett visst anseende, hvilka ingifva vördnad och aktning, sjelfva Astronomen Herr Boicley och Örtsamlaren Herr Nelson icke undantagne, så var det icke underligt, att han glömde den aktning han var skyldig sig sjelf och sin character, och begick några högst grymma och omenskliga gerningar. Jag är derföre öfvertygad, att om Herrarne Banks och Solander, eller jag och min son och D:r Sparrman varit med Capit. Cook på denna resan, skulle han icke på det sättet hafva satt lifvet till."

De första skepp som efter Cook besökte Sandwichöarna voro Mure's Dikson's, Potlock's och Coxe's, åren 1786—89. De drefvo handel med skinn emellan nordvestra kusten af Amerika och China, och då lågo dessa öar väl till som hviloställe för dem. De funno ett godt bemötande och många af öboerna följde dem åt till Amerikanska kusten. *Tianna*, en af de förnämsta *Jeri's* på *O Tuai* gick med Mures till China. Sådana resor och ett fortsatt umgänge med Europeerna måste mycket utvidga dessa naturbarns ideer, och då de voro fria från den vanarten, som högt civilicerade Europeiska nationer dela med Grönländarne, nemligen att anse sig för det förständigaste folk på jorden, så tillegnade de sig snart främmande seder och vanor, hvartill de fingo rikt tillfälle genom pelsverks-handeln, som blef allt lifligare och ärligen förde flera skepp till dem. Vancouver fann derföre år 1792, att

sedan Cooks tid ganska öfverraskande förändringar föregått på dessa öar.

Konung *Teraïopu* öfverlefde icke Cook länge. Efter honom tillträdde hans son *Kawarao* regeringen öfver största delen af ön *O Wahi*. En mindre del tillföll hans nära släktning, *Tameamea*. *Kawarao* var en tyrann, och föröfvade grymheter, som hittills saknat exempel. Under mänskiftet gafs det tider, på hvilka han var särdeles *tabu*, eller helig: Då tordes blott prester se på honom, så länge solen var uppe på himmelen. Hade någon annan den olyckan, om ock blott af en händelse, att kasta en blick på honom, så blef han genast på det pinsammaste sätt af-rättad. Med sin grymhet förenade den ursinnige herrskaren äfven eröfringslystnad, och ville lägga hela ön under sitt valde, hvarföre han bekrigade *Tameamea*. Denna unga kraftfulla man utmärkte sig så genom ett öfverlägset förstånd och färdighet i vapenöfningar, att han blef ett ordspråk. Fastän hans vederparts här var till antalet vida öfverlägsen hans, blef han likväl icke öfvervunnen. Kriget, som då ännu icke fördes med eldvapen, varade länge, och blef oafgjordt. Då kommo begge herrskarena öfverens, att genom en duell göra slut på striden. Den som segrade i den skulle blifva herre öfver hela ön. Begge Konungarne rustade sig och ställde först sina krigsgudabilder, omgifna af prester, på stridsplatsen. Derpå börjades striden med kastspjut, hvari *Kawarao* trodde sig vara mycket skicklig. Men han hade funnit sin man i *Tameamea*. Denne var i stånd att afvädja flera spjut som från åtskilliga personer på en gång kastades emot honom, och förfelade deremot sjelf sällan sitt mål. Sålunda undgick icke heller den blodtörstige *Kawarao* ödets rättvisa.

Efter några fruktlösa kast från begge sidor, föll han, genomborrad af *Tameameas* spjut, död till jorden.

Denna duell, hvarigenom *Tameamea* blef Konung öfver öarna *O Wahi* och *Murve*, hvilken sednare äfvenledes hade tillhört *Kawarao*, föreföll år 1781. För att än mera befästa sitt välde, gifte *Tameamea* sig med den besegrades dotter och tillvann sig nu genom sin milda och insigtsfulla regering alla sina undersåtares kärlek i hög grad. Sjelf begåfvad med utmärkta egenskaper, anförtrodde han de viktigaste embetena i sina små stater endast åt sådana personer, som genom sin skicklighet voro dertill värdiga. Sålunda hade han gjort ett ganska lyckligt val i *Karemake*. Denna, då ännu unga man, som så helt och hållet fattade *Tameameas* vidsträckta planer, blef snart första personen näst honom, understödde honom allestädes i råd och i dåd, och blef hans trogna anhängare in i döden. Engelsmännen kallade honom Sandwich-öarnas Pitt.

Nu nedsatte sig äfven Européer på *O Wahi*, ibland hvilka Davis och John Jung blefvo de mest välgörande för den uppblomstrande staten. Under deras ledning blefvo hus och skepp byggda på Europeiskt sätt. De riktade ön med nyttiga utländska växter, hvilkas odling de spridde, och voro till och med i regeringsärenderna goda rådgifvare.

Med Vancouver's ankomst uppgick äfven en lycklig stjärna öfver dessa öar. Ibland det myckna goda han här stiftade, hafva de honom att tacka för sin rikedom på boskap och får. *Tameamea* förklarade dessa djur *tabu* för tio år, hvarigenom de ökades så starkt, att de nu som vilda uppfylla skogarna. Hade Vancouver varit i Cooks ställe, så skulle han icke hafva förstört den tron, att han varit *Rono*.

På hans tid regerade, *Tameamea* ännu blott öfver öarna *O Wahi* och *Murve*, men var då invecklad i krig med de öfrigas beherrskare, i hvilket han redan nyttjade skjutgevär och till och med kanoner, som han tillhandlat sig af främmande skepp. Han anförde sjelf sin armée i hvarje drabbning, både till lands och vatten, och *Karema-ku* var, såsom första Befälhafvaren näst honom, hans beständige följeslagare. *O Wahierne* måtte likväl då ännu icke hafva förstått rätt sköta eldvapen, då kriget räckte ännu tio år efter Vancouvers afresa, innan alla öar, undantagande *O Tuai*, den nordvestligaste, hade gifvit sig. År 1817 eröfrade *Tameamea* efter många misslyckade bemödanden äfven den, och herrskade nu öfver hela Archipelagen.

Ifrån denna tiden gick all hans diktan och traktan derpå ut, att hyfsa sin nation och befrämja handeln. Salt och sandelträd voro exportartiklarna. Detta sednare blef tämligen dyrt betalt af Nordamerikanska Fristaternas skepp som nästan uteslutande hade härvarande handel i sina händer, och såldes ändå åter i Canton med stor vinst. Man har sagt mig, att Amerikanarne årligen sålde i China af här hemtdadt sandelträd för 300,000 piastrar. *Tameamea* inköpte nu också af Amerikanarne stora handelsskepp för sandelträd, hvilka, äfvensom de i sjelfva landet byggda, bemannades dels med Europeer, dels med hans egna undersåtare, och med dem utskeppade han sina varor för egen räkning. Han förstod till och med att skaffa sig en liten örlogsflootta. Hans af sten uppförda Magasiner på *O Wahi* voro alltid uppfyllda med nyttiga Europeiska och Amerikanska alster. Han ägde en ansenlig skatt af silfvermynt och bohag af silfver. Hans fästningar voro planterade med kanoner af svår kaliber, och han underhöll en

armé af 15,000 man, alla beväpnade med gevär och skicklige skyttar. Genom Spanioren Marini lät han på sina öar utsprida bomullsbusken, som här trivdes mycket väl och ger en ovanligt skön bomull. Äfver det inhemska linet, som mycket öfverträffar Nya Seelands, sökte han föröka och göra till en handelsartikel. Öfverhufvud undföll detta ljusa förstånd ingen ting, som kunde medföra nytta för hans land, och han sträfvade med all magt att sätta det i bredd med de mest blomstrande stater han hört omtalas. Hvarje skepp som inkom i hans hamn, var der lika så säkert för öförrätter och förolämpningar som i någon Europeisk, ja långt säkrare, än i mången af dessa. Så snart något anlande, sprungo öfverallt ropare omkring, hvilka underrättade folket, att ankomlingarne voro vänner, skulle gästfritt bemötas, och att hvarje förolämpande emot dem skulle blifva strängeligen straffadt. Då *Tameamea* för första gången skickat ett eget skepp med sandelträd till Canton, och detta måste der erlægga en betydlig afgift för ankargrund, mente han, hvad man låter mig betala, kan jag ock med godt samvete låta andra betala; och hvart skepp måste nu erlægga i yttre hamnen 40, i den inre 80-piastrar. *Wahu*, den mest fruktbarande ön i denna grupp, och den enda som har en säker hamn, gjorde äfven de största framstegen i bildning ibland dem alla. Flera Europeiska och Amerikanska Handlande nedsatte sig i *Hanaruro*; bodar, fyllda med allahanda varor, uppstodo; många hus blefvo på Europeiskt vis uppförda, dels af trä, dels af sten; ibland de förra några färdigtimrade i Amerika och här blott sammanfogade. Genom Marinis verksamhet utspriddes vidare Europeiska trädgårdsväxter, vinrankan, som trivdes väl, och andra frukter. Han lade sig äfven till en hjörd af tama kor. Getter, får och Europeisk fjäderfä af

alla slag blefvo allmänna. Igenom de många resor, som Sandwich-öboerne gjorde, dels på *Tameamea's* skepp, dels ock på utländska, på hvilka de förhörde sig som matrosar, blefvo hyfsade folkslags seder mer inhemska ibland dem. Äfven började de bruka våra klädesplagg, men endast ungefär som Tahaïtierne. En fullständig klädning ansågo de för en öfverflödighet. *Tameamea* sjelf gick, som han är aftagen i min förra Resa, i skjorta, pantalonger, och en röd väst, utan rock, fastän han ägde flera rikt broderade uniformer, men dem nyttjade han blott vid högtidliga tillfällen. Äfven gjorde öboerne framsteg i Engelska språket, och många ibland dem kunna göra sig rätt begripliga derpå. *Tameamea* sjelf förstod det, men talade det icke.

Den som vill lära närmare känna denna utmärkta Regent måste jag hänvisa till Vancouver och min förra Resa. För dem, som icke vilja ömläsa den sednare, anför jag här blott ett par af hans yttranden ur densamma. Han lät tillställa mig en brokig, med mycken konst förfärdigad fjäderkrage, hvilken han sjelf hade burit i krig och vid högtidliga tillfällen, och sade: "Jag har hört, att eder Monark är en stor hjälte; jag älskar honom derföre, emedan jag sjelf är en sådan, och skickar honom denna krage såsom bevis af min kärlek." En gång då han omfamnade en af stoderna i hans *Marai*, sade han: "Dessa äro våra Gudar, som jag tillbeder. Om jag gör rätt eller orätt deri; vet jag icke; men jag följer min tro, som icke kan vara dålig, då den bjuder mig att icke begå någon orättvisa."

Den 8 Maj år 1819, nya stylen, ändade *Tameamea* sitt berömfulla lefnadslopp, till största sorg, så väl för

infödingarna, som för hitflyttade främlingar. Hans lik be-
 gröfs med alla ceremonier enligt den religion, han fört-
 för att bekänna. Sedan det stått en tid i *Marai'n* blefvo
 de renade benen utdelade ibland hans släktingar och för-
 nämsta tjenare. Enligt landets sed, voro långt förut tven-
 ne personer utsedde, som vid hans död skulle tillika med
 honom begrafvas. Han hade förordnat, att detta icke skul-
 le ske, och det blef icke heller verkställt. Hans äldsta son och lagliga efterträdare *Lio Lio*, eller
Rio Ria, såsom Engelsmännen uttala det, emedan det är
 svårt att hos Sandwichöboerna skilja L och R, tillträdde
 regeringen under namn af *Tameamea den Andra*. Thy vänn
 hade han icke ärfst sin faders förstånd, och hans passion
 att dricka gjorde honom redan oskicklig att styra den nya
 staten, som hade tagit en så rask lyftning till civilis-
 sation och behöfde en dugtig ledare, för att icke få en
 falsk riktning. På efterträdarens svagheter grundade re-
 dan under de sista åren af *Tameamea's* lefnad Befälhaf-
 varne på några öar, och i synnerhet den på *O Tuai*, sitt
 hopp, att efter hans död kunna göra sig sjelfständiga, och
 skredo nu till utförandet af sitt förehafvande. Men *Ka-
 remaku*, den afidna Konungens trogna vän och rådgifva-
 re, som ägde hela nationens kärlek, och hvars ljusa för-
 stånd lätt insåg, hvilka olyckliga följder magtens styckan-
 de på dessa öar skulle medföra, antog sig sin väns son med
 samma fosterlandskärlek, hvarmed han tjent den afidna
 Konungen. Genom styrkan af sin värtalighet, och, der
 den blef fruktlös, genom vapenstyrka, dämpade han upp-
 roret snart och återställde ordning; men kärlek för den
 nya Konungen kunde han icke ingifva folket, och fröet
 till framtida oroligheter tycktes ändå icke vara alldeles

förqväfdt. Derföre valde Konungen ön *Wahu* till sin vistelseort, emedan denna var satt i det bästa försvarstillstånd ibland alla, och han trodde sig der säkrast. Nu öfverlemnade han sig utan all besinning åt sina utsväfningar, och föll derigenom mer och mer i sina undersåtares omdöme. *Karemakū* var den skyddsanden, som vakade öfver landet, medan dess styresman fördref tiden med orgier, då han ofta tömde en hel butelj Rum i en dryck.

Med en så liderlig lefnad kunde Monarkens dessutom inskränkta förstånd just icke falla på nyttiga och dess undersåtares väl befrämjande inrättningar; emedertid ville han dock göra något för deras bildning, och åtminstone befria dem ifrån en fördom. Han var fritänkare, i ordets elaka bemärkelse. Han hatade sitt lands religion, emedan den ålade honom tvång, och beslöt att utrota den, icke för att i dess ställe införa en annan, bättre, hvartill hans matta själ icke kunde lyfta sig, utan för att befria sig och sina undersåtare ifrån inskränkningar, hvilka han höll allasammans för onyttiga, om ock Moralens föreskrifter voro under dem inbegripna, hvarföre hans fader hade ända till sin död villigt underkastat sig dem.

Redan i femte månaden af sin regering verkställde han på ett brutalt sätt denna föresats, oakadt alla *Karemakū's* föreställningar deremot. I hemligt förstånd med några höfdingar, som delade hans utsväfningar, lät han anställa en stor måltid, till hvilken de förnämsta öboerne blefvo budne. Sedan vin och rum gjort behörig verkan, blefvo äfven qvinnor hemtade och tvungna att deltaga i måltiden. Dessa arma varelser, som icke gissade till Konungens afsigt, måste begå ett brott, belagdt med dödsstraff. Emedertid hjälpte icke deras motsträfvighet. De måste icke allenast sätta sig bland karlarna, utan ock äta svinkött, hvar-

igenom, till stor häpnad hos de gäster, som icke voro med i hemligheten, ett dubbelt *Tabu* blef på Konungens befallning brutet. Ett knorr uppstod, men största delen af gästerna voro tagne af de hetsiga dryckerna, och nu förklarade Konungen högt hvad han egentligen hade i sinnet. Förskräckelse och fasa betogo en stor del af åhörarna. Man frågade honom, hvad ondt Gudarne hade gjort, efter han ville afsätta dem, och sökte beveka honom att icke yta deras vrede, hvilket skulle bringa olycka både öfver honom och hela landet. Då sprang Konungen upp, likt en ursinnig, och utbrast: "Jag ser, att vi redan brutit stränga *Tabu's*, och Gudarne hafva dock icke straffat det, följaktligen hafva de icke förmåga dertill; likaså litet, som de äro i stånd att göra oss något godt. Vår tro var villfarelse, och duger till ingenting. Kommen, låtom oss förstöra *Mara's*, och från denna stund må ingen religion finnas mer." Konungens anhängare följde honom strax; och som tygellöshet och utsväfningar hade genom det beständiga umgänget med främmande sjöfolk irritat sig i *Hanaruro*, så förstärktes snart den vilda hopen af en mängd människor, för hvilka ingenting mera var heligt. När de kommo till den Kongl. *Mara'n*, förskräcktes dock några vid åsynen af afgudabilderna, och blefvo rädda för dem; men då Konungen sjelf med några af sina anhängare började misshandla dem, och intet straff nu heller påföljde, så repade de snart åter mod, och i en hast voro samtliga *Mara's* i grund förstörde.

Om *Rio Rio* hade blott afskaffat missbruken i sin religion, och bibehållit hvad som är vördnadsvärdt i alla, så skulle hans regering hafva utmärkt sig genom en stor välgerning, i stället att han nu med våldsamt hand angrep

det heligaste hans folk ägde, och dermed blött stiftade oreda och föranledd blodsutgjutelse. Hans dåraktiga förfarande hade lätt kunnat medföra hans fall och de olyckligaste följder för landet, om icke *Karemaku* åter blifvit hans räddare.

Flera *Jeru's*, som icke delade Konungens åsigt, hade smygt sig bort ifrån måltiden och i förening med presterna uppmanat folket att med vapenstyrka försvara sina Gudar. De formerade ett parti, som, med sin krigsgud jemte sig, började fiendtligheter. Så snart underrättelse om Gudarnas förolämpande hann till de öfriga öarna, reste sig folket äfven der. *Karemaku*, som icke hade tagit någon del i *Mara's* förstöring, ogillade hvad som händt, men kunde icke göra det ogjort, och öfversåg följderna, som uppresningen kunde hafva, samlade hastigt en här, och stiftade fred öfverallt, hvar han kom. Blott på den stora ön *O Wahi* träffade han kraftigt motstånd, till dess det efter flera blodiga slagtingar lyckades honom att eröfra krigsguden. Som de upproriska hade i striden äfven förlorat sin anförare, så trodde de sig numera vara alldeles öfvergifne af Gudarna, skingrade sig, och *Karemaku* återvände till *Wahu*, sedan han äfven här återställt ordning.

Det är en öfverraskande företeelse, att ett folk, som med så stor vördnad varit fästadt vid sin tro och sina prester, hvartill jag sjelf i äldre tider ofta var vittne, fann sig så hastigt deri, att dess helgedomar blefvo förstörda, och dess öfvertygelser framställda som villomeningar, och att detta folk lät sig nöja, utan åtminstone alla yttre religionsöfningar. Emedlertid insåg *Karemaku*, att ett sådant tillstånd icke kunde räcka länge, och att en religion vore nödig för folket. Han beslöt derföre att föregå sina landsmän med ett godt exempel, och att så snart tillfälle der-

till yppade sig, efter kyrkans bruk antaga den christna religionen, hvartill han länge haft böjelse, och offentligen bekänna sig till den. Ännu samma år (1819) landade här Capitainen Freycinet, under sin resa omkring jorden. Han hade med sig en prest, af hvilken *Karemaku* och hans bror *Boki* läto döpa sig efter Catholskt bruk.

Just på samma tid bildades i de Nordamerikanska Fristaterna ett samfund Missionärer, som ärnade sig till Sandwich-öarna, för att der utbreda Christendomen, utan att de fått någon kändedom om den der timade bildbestörningen, hvilken måste mycket lätta utförandet af deras plan. De bestodo af sex familjer, och förde med sig två unga Sandwich-öboer, som redan voro förberedde i deras skola. Uti April 1820 anlände desse Missionärer till *Wahlu*; men Konungen, som förnam deras afsigt, tillät dem icke landstiga, utan yrkade att de skulle segla bort igen. Då lade *Karemaku* sig åter emellan, och sökte öfvertyga Konungen, att Christna religionen skulle blifva en af de största välgeringar för hans undersåtare, hvilka ändå måste bekänna någon. Nu sammankallade Konungen de förnämsta *Jeri's*, och förordnade, efter fjorton dagars rådpläging med dem, att ett stycke land skulle inrymmas åt Missionärerna, med tillåtelse att bygga en kyrka och predika sin lära, dock under vilkor att strax åter öfvergifva ön, i fall denna lära hade en skadlig inflytelse på folket. Missionärerne gingo in på vilkoret, satte sig ned på *Wahlu*, och derifrån sedan snart äfven på de andra öarna. Deras första bemödanden gingo ut på att vinna Konungen, hans familj och de förnämsta *Jeri's*, hvilket också lyckade dem. Då dessa snart bekände sig till deras tro, så hade de fått fast fot, och kunde med desto större tillförsigt börja utföra sina planer. De lärde infödingarnas språk hastigt

och grundligt, underviste dem i läsa och skriva, hvilket öboerne lätt lärde, och år 1822 utkom på *Wahu* den första bok som blifvit tryckt på dessa öars språk; hvilket, efter den största ibland dem, vanligen kallas det O Wahi-ska. Denna bok innehöll intet annat än andeliga sånger. Den Christna religionen utbredde sig mer och mer, utan tvång och blodsutgjutelse, liksom på *O Tahaiti*, och lofvade de lyckligaste följder. Missionnärerne voro protestanter; men Catholiken *Karemake* drog icke i betänkan- de att antaga deras lära, då han troligen hade föga be- grepp om de trossatser, som skilja dessa båda kyrkor.

Emedlertid var folket, oaktadt alla *Karemake*s bemö- danden, ännu icke fullkomligt tillfreds. Den gamla trön hade ännu hemliga anhängare, och Konungen förstod hvar- ken att tillvinna sig aktning eller kärlek. Upproriska rö- relser voro således alltjemnt att befara. Derföre ansåg *Rio* sjelf sig icke nog säker genom sina förskansningar på *Wahu*, utan beslöt, på några Européers inrådan, göra en resa till England, i hopp att under hans bortovaro skulle oroligheterna rasa ut. Regeringen anförtrodde han åt *Karemake* och sin faders favorit-gemål, *Kahumanna*, gemen- samt, och gick år 1824, på ett Nordamerikanskt skepp till England, åtföljd af sin gemål, af *Karemake*'s bror, *Boki*, och några andra af hans förnämsta undersåtare. Af den skatt, som hans fader efterlemnad, tog han 25000 Spanska piastrar med sig.

Kort efter Konungens afresa utbröt ett ordentligt uppror på ön *O Tuai*. Förra herrskaren öfver den, *Ta- mari*, var död, och hans son, en ung man, uppfostrad i de Amerikanska Fristaterna, der han likväl icke råkat just i de bästa sällskap, ville tillägna sig väldet öfver ön. *Karemake* och *Kahumanna* skyudade genast dit med en krigs-

här, och då vi anlände till *Hunaruros* hamn, fortfor snnu kriget på *O Tuai*. Man trodde dock, att det snart skulle blifva lyckligen slutat. Under Regenternas frånvaro förde en annan af *Tameamea's* gemåler, *Nomahanna*, regeringen på *Wahu*, biträdd af en *Jeri*, vid namn *Chinau*.

Morgonen efter vår ankomst for jag med några officerare i land, för att göra Drottning *Nomahanna* min uppvaktning. Vid landstigningsstället träffade vi Spaniorern *Marini*, hvilken följde oss såsom tolk till Hennes Majestät. Under vägen mötte mig flera bekanta ifrån min förra härvaro och ropade ett vänligt *Aroha!* åt mig. Utisättet att kläda sig hade de just icke gjort några framsteg. Hela deras klädsel bestod ännu i några enkla Europeiska plagg, i hvilka de omförde sig, belätne och sjelfförnöjde. *Nomahannas* boning låg nära fästningen vid stranden. Det var ett af plank på Europeiskt vis upptimradt snyggt mindre hus, om två våningar, med sköna stora fönster och en balcon, rätt vackert öfverstruket med oljefärg. På trappan emottogs jag af *Chinau*, Guvernören på *Wahu*, i djup negligé. Han hade på sig blott en tröja af rödt tyg, men som icke var gjord åt en colossal kropp, ty hon kunde ej igenknäppas. Sin gång hade han mycket försvårat för sig, genom skor, sådana som våra fiskare nyttja. Han räckte mig välvilligt handen, med upprepadt *Aroha!* och förde mig upp i andra våningen, der allting hade ett rätt snyggt och elegant utseende. Trappan var ända nerifrån upp till Drottningens kammardörr fullsatt med barn, fullväxta, och till och med gammalt folk, af båda könen, hvilka under *Nomahannas* egen ledning voro ifrigt sysselsatta att i Abcböcker öfva sig i läsa, och på tafkor i skrifva, hvilken philanthropi gör henne ära. Äfven Guvernören hade en Abcbok i handen, i hvilken låg en af

ben sirligt utarbetad pekpinne. Några gråhåriga hufvuden hade väl infunnit sig här mera för det goda exemplet skull, än af lust att lära, ty de höllo till en del sina böcker upp- och nedvända, men låtsades ändå, såsom de skulle läsa mycket ifrigt. Anblicken af dessa illa klädda disciplar, var just icke den mest tjenliga att gifva mig det högtidliga anseende, hvarmed jag skulle hafva bort visa mig för en Drottning. Dörrarne öppnades, jag steg in, och *Chinai* presenterade mig för Hennes Majestät såsom Capitaine på den ankomna Ryska fregatten. Rummet var möbleradt på Europeiskt vis, med stolar, bord och speglar. I ett hörn stod en väldigt stor säng, med siden-ombänge. Golfvet var belagdt med sköna fina mattor. Midt i rummet på golfvet låg *Nomahanna*, utsträckt på magen, med hufvudet vändt åt dörren, och armarna stödda på en sidenkudde. Två unga flickor, i lätta sitsklädningsar, sutto med benen korslagda under sig på ömse sidor om Drottningen och flägtade flugorna ifrån henne med stora, vid långa rörkäppar fästade fjäderbuskar. *Nomahanna*, på sin höjd 40 år gammal, netto 6 fot, 2 tum lång, och något öfver två alnar i vidd, hade på sig en blå sidenklädning efter något föräldrad Europeisk snitt. Det kolsvarta håret var sammanbundet i en fläta midt på det klotrunda hufvudet. Den platta näsan och de utböjda läpparna voro just icke förtjusande, men ändå uttryckte hennes ansigte något behagligt och intagande. Man måste tycka om henne. När hon fick se mig, sköt hon ifrån sig psalmboken, i hvilken hon nyss hade läst, förändrade, med tillhjelp af några tjenare, sin liggande ställning i en sittande, räckte mig, med ett vänligt *Aroha!* handen, och bød mig sitta ner på en stol utmed henne. *Nomahanna* hade bättre minne än jag. Hon igenkände strax i mig samma Ryska

Officer, som tillföre hade besökt den aflidna Konungen *Tameamea* på ön *O. Wahi*. Jag blef då äfven presenterad för Drottningarna; men som *Nomahanna* sedan den tiden lagt ut så mycket, så kände jag icke igen henne. Hon kände, huru högt jag hade värderat hennes aflidna Gemåt. Åsynen af mig återkallade äfven derföre hans minne lifligt för henne, och hon kunde icke återhålla sina tårar, då hon talade om hans död. "Folket, sade hon, har i honom förlorat sin far och beskyddare. Hvad dessa öars öde nu skall blifva, vet endast de Christnas Gud." Nu lät hon mig med mycken tillfredsställelse äfven veta, att hon vore en Christinna och dagligen ginge flera gånger i bönhuset. För att förnimma, huruvida hon verkligen kände Christendomen, gjorde jag henne genom Marini den frågan, af hvad orsak hon gäfvade vår religion företräde för sin förra. Hon svarade, att hon icke kunde egentligen uppgifva denna orsak, men att Missionnären Bingham, som kunde så ovanligt väl *pala pala* (läsa och skriva), sagt henne, att den christna tron vore den bästa; också såge hon sjelf, att Européer och Amerikanare, som besökte dessa öar, vida öfverträffade hennes landsmän i kunskaper, och då detta förståndigare folk allesammans voro Christne, så måste hon deraf sluta, att denna religion vore förnuftigare. "Men om vi skulle förmärka, tillade hon, att den icke duger för vårt folk, så skole vi antaga en annan." Man ser deraf, huru litet äfven härvarande Missionnärer varit i stånd att så framställa Christendomen, att den kunnat tillvinna sig den innerliga vördnad, som äfven det råaste sinne icke kan förvägra den, i sin rena gestalt. Slutligen anförde *Nomahanna* med ett slags triumph den förmånen, att qvinnokönet, som förr fått åtnöja sig blott med hundkött, nu äfven fuge stilla sin appetit med svinkött. Här förändra-

de en hastigt uppblixtrande tanke hennes anletsdrag och röst. Med en djup suck utbrast hon: "Hvad skulle *Tameaméa* säga, om han såge de förändringar, hos oss föregått! Inga Gudar, inga *Marai's* mer; allting förstörd! På hans tid var det dock bättre! Vi skole aldrig, mera få en sådan Konung!" Hennes tårar runno åter. Hon blotade sin högra arm och visade mig den. På den voro med latinska bokstäfver följande ord på *O Wahiska* språket tatuerade: "Vår gode Konung *Tameaméa* afled den 8 Maji 1819." Detta tecken till sorg öfver den allmänt älskade Monarken, hvilket icke kan afläggas, såsom våra florsbitar, utan följer den sörjande ända i grafven, träffar man mycket ofta bland Sandwich-öboerna, och det bevittnar, huru högt de värda hans äminnelse; men ett ännu starkare bevis af sin sorg öfver förlusten af honom gäfvo de derigenom, att på hans dödsdag slogo alla ut en framtand på sig, hvarigenom hela nation fått något pipande i uttalet. Flera hafva till och med låtit tatuera anförda ord på tungan, hvarom *Chinai* öfvertygade mig, i det han räckte ut sin, på hvilken de stodo. Det är förundransvärdt, att denna smärtsamma operation, som medför en stark svullnad efteråt, icke haft några elaka följder.

Nomahanna var alldeles entusiastiskt intagen för skrifkonsten. Förr, sade hon, var hon blott i stånd att tala med folk som voro henne helt nära; nu kunde de vara så långt borta de helst ville, och hon hviskade ändå sina tankar sakta i örat på dem. Här gaf hon mig ock det löftet, att skrifva ett bref till mig, på det att jag, såsom hon sade, måtte kunna i Ryssland visa hvar man, att *Nomahanna* kan skrifva.

Vårt samtal blef afbrutet af vagnsbuller och gälla människoröster. Jag såg ut genom fönstret, och fick se en

liten vagn, förspänd med en hop raska ynglingar, som voro vid bästa lynne. Jag frågade Marini, hvad det hade att betyda, och han sade mig, att Drottningen skulle fara i kyrkan. Kort derefter inträdde en betjent och anmälte, att equipaget vore i ordning. *Nomahanna* var så god och propo- nerade mig att åka med sig. Som jag fruktade, att ett vägran- de svar skulle kunnat sára henne, så emottog jag hennes nå- diga anbud med tacksamhet helt allvarsamt, ehuru löjligt red- dan på förhand det skådespel syntes mig, som vi skulle gifva.

Drottningen satte nu på sig en hvit Callico-hatt, prydd med många Chinesiska blommor, tog en stor Chinesisk sol- fjäder i handen, drog ett par grofva matrosstöflor på sig, och så begåfvo vi oss af. När vi gingo trappan utföre, gaf hon ett tecken, att skolan vore för denna gången slutad, hvilket tycktes icke vara obehagligt för disciplarna, i synnerhet för de äldre. Nedre vid porten väntade oss en stor hop nyfikna, som ville ha det nöjet att se mig åka med deras Drottning. Ynglingarna för vagnen gnäggade af glädje deröfver, och väntade på befallning att få sprin- ga; men det tålte något, innan vi hade behörigen inpas- sat oss på våra platser. Vagnen var något smal, och min reskamrat ganska bred, så att jag derigenom kom att sitta alldeles på kanten, der jag under färden hade lätt kunnat förlora jemnvigten. För att förekomma denna olycka, la- de Drottningen sin kraftfulla tjocka arm omkring mig och höll mig fast. Denna attitude och contrasten emellan vä- ra figurer måtte hafva gifvit en högst comisk anblick. Sedan vi sålunda jenikat ihop oss, satte sig Governören *Chinau*, i ofvan beskrifna klädsel, tillökt blott med en rund hatt, på en mager kamp, utan sadel, och gaf tecken till af- resan, hvarpå det bar af i fullt galopp, och Drottningen hade verkligen göra att icke tappa bort mig. *Chinau* an-

förde tåget. Folket strömmade till från alla kanter med utropet *Aroha Maita!* Vårt förspann ökades allt mera, och äfven bakom yagnen infunno sig en hop människor, som stridde om företrädet att få skjuta på. På detta sätt foro vi igenom hela *Hanaruro* längs efter, och framkommo efter ungefär en qvart välbehållne till Kyrkan, som låg på en obehaglig slätt, och så väl till byggnadssätt som inredning fullkomligt liknade den på *O Tahaiti*, hvilken jag redan beskrifvit. Den var ganska tom. *Nomahanna* och ett gammalt fruntimmer voro de enda personerna af kvinnekönet, och *Chinau*, jag och några få andra, de enda karlar, som utgjorde församlingen. Till och med de, som hade skjutsat oss, gingo icke in. Man såg, att Missionnärerernas inflytelse här var på långt när icke så stark, som på *O Tahaiti*, och att folket här icke drefs med käpp till bönehuset. Det skall öck svårligen lyckas, att här så fjättra sinnena, som der, dit främlingar blott sällan ankomma, hvilka på ett störande sätt ingripa i Missionnärerernas verksamhet. Här är en beständig communication med utländningar, som väl äro Christne, men hitkomma dels af nödvändighet att skaffa sig proviant, dels blott af vinningslystnad. De drifva handeln vanligen med stor liflighet, och det är af ingen vigt för dem, att befrämja religiösa idéer ibland öboerna. Tvärtom motarbeta de dem starkt. De utländska matrosarne äro, med få undantag, ganska ohysade och öfverflytta sina laster på öboerna. Sådana, som på skeppen hafva begått brott och rädas för straff, rymma derifrån och sätta sig ned på öarna, hvilket i *Tameameas* tid var strängt förbudet, men nu af christlig kärlek tales. För dessa är ingen ting mera heligt, sedan de engång upprest sig emot sin inre domare, och de bespotta derföre Missionnärerernas lära, hvilka å sin sida genom män-

ga besynnerliga grundsatser och föreskrifter, också gifva starka hugg på sig.

Sedan Herr Bengham hållit sin predikan, på *O Waihi*-språket, egentligen för tomma hånkarna, — ty tankarna hos de få åhörarne voro skenbarligen sysselsatta med andra saker — anträdde vi vår återfärd på samma sätt som vi foro bort. Hemkommen till Drottningen, tog jag strax afsked, och erhöll löfte att blifva i öfverflöd försedd med lifsmedel. Äfven befallte hon, på min anhållan, att till astronomiska observationer skulle åt oss upplåtas ett litet hus, som låg nära hennes boning, och af hvilket vår Astronom, Hr Preuss, också följande dagen tog besittning. Vår ankomst hade väckt mycken sensation på ön. Ett främmande krigsskepp måste här vara en öfverraskande företeelse, och att det till råga var ett Ryskt, väckte stort bekymmer, emedan den vansinnige Doctor Scheffer hade år 1816, utan vår Regerings vetskap, uppviglat ön *O Tuat* emot *Tameamea*, i afsigt att vinna den åt Ryssland, hvilket dumma strek, änskönt det blef högeligen ogilladt af Kejsaren Alexander, har här kvarlemnadt fruktan för dylika företag. Äfven hafva Engelmännerna, till och med i skrifter, utspridt den galna idéen, att Ryssland har för afsigt att sätta sig i besittning af Sandwich-öarna, samt att *Rio Rio* rest till England blott för att anropa denna magt om skydd emot Ryssland. Att döma af den beskyddareminé, som England redan i långlig tid antagit emot dessa öar, synes det mig deremot, att det sjelft i tysthet hyser en sådan föresats, och kanhända blott afvaktar ett gynnande tillfälle, för att utföra den, fastän Engelmännerna gifva sig utseende af att erkänna Sandwich-öarnas beherrskares souverainetet, och Konungen af England kallade *Tameamea*, i ett bref till honom, Eders Majestät. Dock

är jag långt ifrån att med säkerhet påstå detta. Hvad som ännu mer ökade fruktan för oss var ett, kort före vår ankomst, här utspriddt Mexikanskt tidningsblad, som uppvärmdet det Engelska pratet. Emedlertid räckte misstroendet emot oss icke länge. Mina vänskapsförsäkningar och hela besättningens särdeles goda uppförande, hvarigenom den så fördelaktigt utmärkte sig framför de öfriga här liggande skeppena, tillvunno oss snart förtroende och kärlek. Till mitt manskaps beröm måste jag säga, att jag under hela vårt vistande härstädes ingen gång haft orsak att vara missnöjd med dess uppförande, ehuru stark förförelsen till liderlighet än var, genom matroserna på handels skeppen och de här bosatta. Hvar söndag fick största delen af besättningen fara i land. Detta var allmänt känt i *Hanaruro*. Derföre väntade den dagen alltid en mängd båtar vid stranden på båten ifrån vårt skepp, för att genast emottaga sina vänner, och det var en glädje, att påse, huru vårt folk strax efter sin landstigning, tågade bort parvis arm i arm med infödingarna.

Vår tid förgick angenämt under våra göromål, hvar till det sköna klimatet mest bidrog. Beklagligen öfvertygade mig mina dagliga besök i *Hanaruro*, att *Wahuanerne* på det hela icke mera äro samma fromma, oskyldiga barn, som förr. De utskott af främmande nationer, som nedsatt sig ibland dem, och det ohyfsade sjöfolket, som komma till dem, hafva blifvit ganska skadliga för deras seder. Hvad man i *Tameamea's* tid aldrig hörde omtalas, bedraga, stjäla, nattetid undergräfvä och bryta sig in i hus, förefaller nu ofta. Det enda, hvartill förderfvarena ännu icke kunnat förmå de goda öboerna, är mord; emedlertid torde ett kort för vår ankomst här gifvet exempel till äfventyrs leda dem äfven derhän. Det liderliga mauskapet

på en Engelsk hvalfiskfångare reste sig upp emot sin Capitaine, och en matros gaf honom ett slag i hufvudet, hvaraf hufvudskålen så skadades, att den stackars karlen blef vansinnig och trots alla våra läkares bemödanden, icke kunde fullkomligt återställas. Väl kom han sig åter något före, så att han hade ljusa ögonblick, och förlikte sig äfven med manskapet, som åter emottog honom och såsom det föregafs afseglade till England; likväl har jag orsak att tro, att detta skepp icke ankommit dit.

Jag var ganska oangenämt öfverraskad af att finna öfningen i *Hanaruro* hafva stigit så högt, att redan på flera hus hängde skyltar, som inbödo de förbigående att supa. Vårdarne på dessa krögar äro förrymde matrosen, och man kan väl tänka, att de för vinstens skull använda alla medel att locka folket till liderlighet. Också finner man dessa ställen talrikt besökta. Det gifves äfven elegantare värdshus, der matrosen och *Kanacka's* icke få gå in, utan blott *Jeri's* och *Sjö-Capitainer* samlas. Här supes icke mindre, men derjemte spelas Billard och Whist. Det sednare älska *Wahuanerne* högeligen och äro mästare der. Man ser öfverallt, till och med på gatorna och på bara marken, Whistpartier göras, der penningar och effekter spelas bort. Ett sådant parti är alltid omringadt af en myckenhet åskådare, som efter hvarje spels slut falla sitt omdöme deröfver. De spelande sjelfva ådagalägga mycken ifver, och sällan aflöper det utan tråta. Äfven andra spel ser man ofta, och måste beklaga, att detta tidsfördrif här så inriktat sig. Nationen vänjer sig derigenom till en sysslolöshet, hvarför man förr icke kunde beskylla den. En stor del af de med konst odlade Tarro-fälten, som tillföre omgäfvat *Hanaruro*, äro igenlagda och bjuda blott en tom ödemark åt ögat. På stadens stora torg anställas dagli-

gen kappridningar och kapplöpningar, hvarvid stora summor vinnas och förloras. För kappridningar hafva Wahuanerne lika stor svaghet, som Malaierne för tuppfäkningar, och draga icke ofta i betänkande att på spelet våga hela sin förmögenhet, hvilken mången gång består blott i hästen. Som man här ännu icke lagt sig särdeles på hästafvel, så införas hästar ifrån Californien, och kosta två, tre, ja väl fem hundra piaster stycket. Mången *Wahuaner* hopspår året om sorgfälligt alla penningar han kan förtjena, till dess han kan köpa sig en häst, för att vid kappridning vinna med besked, och förlorar den ofta vid första försöket. Ryttarne äro ofta alldeles nakne, hafva inga sadlar, och lägga i stället för betsel, ett rep i munnen på hästerna. Likväl äro de ganska skicklige och styra de vildaste hästar, men förstå icke att handtera dem tillbörligen, utan derföre förderfva dem snart. Äfven vid skeppsspelet, såsom det här kallas, som man ofta ser och som förräder dessa öboers sjömansanda, blifva höga väd hållna. De spelande äro vanligen skickliga skeppsbyggmästare. De göra sig små rätta skepp efter alla konstens reglor, och förstå till och med att så skickligt forma den i vattnet liggande delen, att de blifva snällseglare. Dessa små skepp äro äfven fullkomligt tacklade, försedda med alla segel, och prydda med flaggor och vimplar. Deras ägare samlas på brädden af en stor dam, spänna upp seglen, fästa styret i behörig rigtning, och öfverlemna så den lilla flottan åt vinden. Det skeppet, som är bäst byggt och vid hvars utrustande alla fördelar äro behörigen beagnade, seglar förbi de öfriga, uppnår förr den andra stranden, och dess ägare har vunnit. I vaden deltaga äfven de många åskådarne, och ett stort glädjeskri uppstår all-

alltid, när ett af dessa fartyg segrar. Äfven barnen härma sina fäder i detta spel, bygga sig likaledes små skepp, så godt det låter sig göra; och släppa dem i vattenpussarna efter regn, för att låta dem segla.

Af Sandwich-öboernas håg för sjöväsende kan man förmoda, att de med tiden skola lägga sig till en stor flotta, hvartill äfven deras geographiska läge uppmanar dem. *Tameamea* har lemnat mer än ett dussin goda skepp åt sin efterträdare, hvilka äro allasammans bemannade med infödingar. Amerikanarne i de Förenta Staterna, hvilka som sjömän icke gifva vika för Engelmännerna, antaga gerna matroser härifrån till sina resor emellan Canton och Amerika, och gifva de bästa vitsord om deras skicklighet.

Luxen har stigit mycket i *Wahu*. Man får sällan mera se någon, ej en gång ibland de ringare folkklasserna, som icke nyttjar något Europeiskt klädesplagg. I synnerhet hafva fruntimmerna mycket begär efter dem. Hvad Drottningen brukar, anse de såsom nyaste modet, och fika efter detsamma. Männenne plågas för att tillfredsställa den kvinnliga fäfan, och om deras cassa icke lemnar medel dertill, så söka de att vinna sitt mål på orätta vägar. Tycket för utländska varor, isynnerhet sådana som höra till klädsel och prydnad, alstrar här de flesta bostreck. Bodarnas ägare göra sig all möda att på det mest lockande sätt till åskådande framställa och prisa sitt kram. Äfven lemna de på credit, då de skrifva sju för tu, fastän de i alla fall taga en ofantlig vinst. Jag har sjelf sett en ung flicka köpa ganska vanliga glasperlor, och bandet, som knäppt räckte om halsen, måste betalas med två pinst. Äfven äro de gamla bohagen alldeles aflagda. Till och med i de fattigaste *Kanacka's* kojor hafva tallrickar af

Chinesiskt porcellaine kommit i stället för Kurbits- och Cocos-skålarna, ur hvilka ingen mer ville äta. Om söndagarna tåga *Wahuanerne*, likasom *Tahaïtierne*, i all sin prakt till kyrkan, för att låta beundra sig, och fast de då icke äro alldeles så löjliga att påse, som desse, skicka de sig dock ganska narraktigt.

Fjorton dagar efter vår ankomst fick jag underrättelse om *Karemaku* från *O Tuai*. Han lät säga mig, att han gladdes sig mycket öfver min ankomst, och gifvit *Chinaiu* befallning att på bästa sätt förse mitt skepp med lifsmedel. Han sjelf hade lyckligen fulländat sin expedition, och skulle snart inträffa i *Hanaruro*. Under tiden hade vi icke haft att klaga öfver brist på lifsmedel. För penningar får man här allt, och *Nomahanna* öfverhopade oss med skänker af feta svin och den bästa fisk. Hon hade laggt beslag på alla fiskare, för att beständigt kunna rikeligen förse vårt bord. Öfverhufvud hade vi allt skäl att tacksamt erkänna hennes välvilja och uppmärksamhet, hvar för sig och gerna medgifva, att hon är icke blott den lärdaste och förståndigaste, utan ock den bästa Fru på *Wahu*, för hvilket hon anses i allmänhet, äfven hos de främlingar här nedsatt sig. Att hon också har den starkaste appetiten, dertill är jag ett ögonvittne. Jag besökte henne ofta, vanligen på morgnarna, och fann henne då ständigt liggande utsträckt på golfvet, och sysselsatt med brefvet till mig, hvilket tyktes göra henne mycket hufvudbråk. En gång hände det, att jag kom till henne just som hon skulle spisa middag. Jag steg in i matsalen, der hon låg på sin höghvälfdade mage, på sköna fina mattor, på golfvet, midt för en stor spegel. En mängd särskilda rätter på lockfat af Chinesiskt porcellaine formerade en halvcirkel framför den kongliga munnen, och de beställsamma

betjenterne sköto än det ena än det andra åt henne. Hennes Majestät tog i allting med fingerna och täcktes med verklig glupskhet sluka det, medan ett par gossar, som sutto hukade på ömse sidor om henne, flägtade bort flugorna med stora fjäderbuskar. Min ankomst störde på intet vis Drottningen i hennes ifriga sysselsättning. Med full mun ropade hon till mig ett vänligt *Aroha!* med en nådig vink böd mig sitta ner på en stol, och nu var jag åskådare till den sällsamaste måltid jag någonsin sett. Huru mycket redan gått in igenom den kongliga munnen, innan jag kom, vet jag icke; men hvad jag såg försvinna i densamma skulle hafva varit tillräckligt att mätta sex människor. Ehuru stor min förundran öfver denna matlust var, förestod mig dock en scene, som än mera väckte min häpnad. När appetiten småningom aftog och slutligen tycktes vara alldeles stillad, utbrast Drottningen efter ett par tunga andedrag: "jag har ätit dugtigt!" Dessa voro de första ord, som den träguna sysselsättningen hittills tillät. Derpå vände hon sig, med betjeningens tillhjälp, på ryggen, och vinkade med handen åt en lång och stark betjent, som, bekant med sin syssla, genast sprang henne på lifvet, och utan alla omständigheter knådade henne med knäna och knytnäfvorna så obarmhertigt, som om han haft ett deg-tråg för sig. Detta skedde, för att befördra matsmältningen; och sedan Hennes Majestät stänkat en stund under denna stränga behandling samt hemtat sig litet efter den, lät högstdensamma åter lägga sig på magen och började spisa ånyo. Berättelsen är bokstafligt sann, ehuru mycket öfverdrifven den må synas. Jag kan åberopa till vittnen derpå mina Officerare och de Herrar Lärde, som voro mig följaktige; Hr Astronomen Preus, som bodde i Drott-

ningens grannskap, har oftare åsett slika måltider, hvarföre han påstod, att *Nomahanna* och hennes tjocka sviu hörde till *Wahu's* största märkvärdigheter. Det sednare är Drottningens synnerliga älskling och fodras på lif och död. Det är svart, förvånande stort och fett. Tvänne *Kanacka's* äro antagne till dess uppässning, och det kan knappt röra sig utan deras tillhjälp.

Nomahanna tycker människorna i allmänhet vara för magra, och ger dem det rådet att röra sig mindre, för att blifva fetare. Så olika äro begreppen om skönhet. Här anses en famns-lång qvinnofigur af omåttlig vidd för intagande, då Europeiska fruntimmerna deremot snöra sig af all kraft, och dricka ättika, för att genom en onaturlig smalhet och blek hy röra hjertan.

Nomahanna gaf ett bevis, att hon jemte sin förfärliga matlust äfven hade fåfänga. En af våra Officerare fick tillåtelse att afmåla henne. Som denna konst är ännu något nytt här, så hastade en myckenhet förnäma personer att begära tillstånd att få åse, huru deras Drottning skulle sättas på papper, hvilket de äfven erhöilo. Redan vid första utkastet följde de med stor uppmärksamhet hvarje streck af ritstiftet, och yttrade högt sin förundran när deraf blef ett ansigte. Då de kände igen näsan, utropade de: nu kan *Nomahanna* lukta! När ögonen voro färdiga, skreko de: nu kan hon också se! Och när munnen var bildad, gladdo de sig så deröfver, att Drottningen nu också kunde äta, som om hon hade varit i fara att svälta ihjäl. *Nomahanna* sjelf var så förnöjd öfver denna underrettelse, att hon begärde genast se portraitet. Hon fann munnen för liten, och ville att den skulle göras större. När portraitet var färdigt, var hon icke nöjd dermed, utan

sade med liten förtrytelse: "säkert är jag ändå mycket vackrare!"

Den 17 Januarii anlände *Karemaku* på en escader, som bestod af flera två- och tremastade skepp, med många trupper, till *Hanaruro's* hamn, sedan han slutat kriget på *O Tuai* till sin fullkomliga tillfredsställelse. Vinden tillät icke skeppen komma in i hamnen, utan de kastade ankar utanför inloppet. Jag skickade genast en Officer med min slup, för att betyga Konungens Vicarie min glädje öfver hans lyckliga ankomst, och han samt hans unga gemål (den, hvilken jag omnämnt i min förra resebeskrifning, var död) kommo med den återvändande slupen till mig på skeppet. Jag emottog honom med några kanonskott, hvilket mycket fögnade den goda gubben, emedan, såsom han sade, denna af ett Ryskt skepp honom skedd ärebevisning skulle så mycket förr taga hans landsmän ur den misstanken, att Ryssland hade fiendtliga afsigter emot dem.

Karemaku var efter allt utseende mycket glad att återse mig. Efter de hjertligaste omfamningar presenterade han sin unga gemål, som för ingen del såg illa ut. Han lät visa sig skeppet, och betraktade allt med största uppmärksamhet. Öfver många, för honom nya, saker ytttrade han sitt välbehag, och slutligen utbrast han: "Det är dock en stor skillnad emellan detta skepp och våra. I sådant skick ville jag se dem. *O Tameamea*, du dog för tidigt!" I min cajuta talade han ännu mera om sin kungliga väns frånfalle, hvilket *Marini* förklarade vara oöfversättligt, emedan intet annat språk mäktade uttrycka en så djup tanka i förening med en så stark känsla. Jag tror väl, att *Marini*, såsom en ej synnerligt bildad man, torde icke vara fullt mäktig något språk, och derföre icke hel-

ter kunde återgifva *Karemakus* yttranden; dock försäkra äfven Missiönärerne, att *O Wahi*-språket i detta hänseende är svårt att öfversätta, och är i synnerhet tjenligt för poesi.

Karemakū talade öck om den religionsförändring, som här föregått. "Vår nuvarande troslära, sade han, är bättre än den förra; men de i bergen boende *Kanacka's* skola icke så snart inse det, och man måste vidtaga stränga åtgärder, för att afhålla dem från ett uppror. Konungen hade bort icke så plötsligen förstöra de gamla helgedomarna. Följden deraf är, att han måst resa till ett främmande land, emedan hans lif icke var säkert här. Huru allt ändå skall lyckta, vet Gud! Jag fruktar, icke väl. Mig älskar folket, och gör mycket för min skull; men jag är ganska sjuklig, och om jag doge, så kunde den med möda sammanhållna staten falla sönder. Då skulle mycket blod komma att rinna, och en hvar skulle taga hvad han kunde. Ön *O Tuai* har ju rest sig redan i min lifstid."

Det synes, som dessa farhågor vore grundade. De delas så väl af infödingarna, som af främlingar, och flera *Jeri's* säga för säkert, att det icke kan gå annorlunda, än att staten måste vid *Karemakus* död styckas, hvarföre mången befälhafvare tänker på hvad han skall lägga sig till, och gör ej en gång hemlighet deraf. Och ändå håller den enda gamla sjukliga *Karemakū* ännu allt i ordning, så att ingen vågar ostraffad sätta sig upp.

Vid mitt förra vistande härstädes hade Målaren *Chorris*, som då följde mig på resan och sedan förlorade lifvet i Mexico, afmålat *Tamēamea* och träffat honom fullkomligt. Nu skänkte jag ett kopparstick efter detta portrait åt *Karemakū*, och den glädje han deraf hade var verkeli-

gen rörande. Han betraktade portraitet med hänryckning, kysste det flera gånger, och stora tårar tillrade öfver hans kinder. Vid afskedstagandet bad han mig om läkarehjelp, emedan han länge känt sig illamående. Han tryckte min hand, och sade: "Också jag är en Christen, och kan läsa och skrifva." Att hjelten och Statsmannen berömde sig öfver det sednare företrädet, och icke nämnde något annat, bevisar, hvilket värde man här sätter derpå. Sandwich-öboerue se deri det band, som förenar dem med hyfsade nationer.

Karemaku och hans gemål voro, hettan oakadt, klädda fullkomligt på Europeiskt vis. Han hade en mörk syrtut, svart väst och svarta pantalonger af mycket fint tyg. Hans runda hatt var omlindad med svart flor. Han hade ännu icke aflagt sorgen efter den älskade Regenten. Äfven hon bar en svart sidenklädning.

På stranden hade en myckenhet menniskor af båda könen samlats, för att emottaga sin Befälhafvare, och väntade honom med otålighet. Knappt hade han satt foten i land, förrän folket vidrörde hvarandra med näsorna och på ett gifvet tecken började gråta högt. Det är här sättet att välkomna höga Befälhafvare. Några gamla förnäma fruntimmer omringade *Karemaku* under *Chinaus* ledning, gnuggade näsorna mot hvarandra, och söngo i en ömkelig ton en sång, hvars innehåll jag lät öfversätta åt mig, och var följande:

"Hvar har du varit så länge, älskade herrskare! Vi hafva alla dagar gråtit efter dig. Himmelen vare tack, att du är åter här. Känner du, huru jorden är glad, att du åter träder på henne? Hör du, huru svinen, som hafva lukt af dig, grymta af glädje! Känner du ej på oset, att den stekta fisken redan väntar på dig? Kom, vi vilje

undfägna dig, att du må tycka om att vara bland oss." Man måste tillstå, att *O Wahiska* språket, om det ock är förnämligast passande för poesi, här icke är särdeles väl tillämpadt.

Karemaku log öfver detta emottagande, och lät föra sig i stor procession till *Nomahanna*, som icke hade nedlåt sig att komma emot honom. Hela dagen igenom blefvo *Hanaruros* innevånare i stor rörelse. Man talade blott om *Karemakus* återkomst, om hans hjeltedater, och om rebellen, *Tamaris* sön, som *Karemaku* hade tagit till fånga och medfört. Han kallas här Prins Georg. Jag har sett och talat med honom flera gånger. Han är en ung man, om fem och tjugu år, af icke intagande figur. Han går klädd alldeles på Europeiskt sätt. Fastän han är uppfostrad i Amerikas Förenta Stater, har han icke hunnit större bildning än en vanlig matros. Deremot skall han utmärka sig genom flera laster, i hvilka han vid den höga skolan blifvit fullkommen. *Karemaku* släpper honom aldrig undan ögonen. Han har utnämmt tvenne *Jeris* att hafva uppsigt öfver honom, och från dem får han aldrig skilja sig. Äfven har man låtit honom veta, att vid första försök att rymma blir han strypt.

Kahumanna hade stannat qvar på *O Tuai*, för att befästa den återställda ordningen. Detta fruntimmer, som redan på *Vancouvers* tid spelte en betydande roll, har mycket förstånd, en manlig själ, och är född att herrska.

Karemakus ankomst var oss till mycken nytta. En stor del af den koppar, hvarmed vårt skepp var beslaget, hade lossnat omkring kölen, hvarigenom skeppsbottnen kunnat taga skada af mask. För att afhjelpa detta fel, skulle man hafva varit nödsakad att lasta utur och kölhala, om vår vän icke hade på ett lättare sätt hjälpt oss

ur vår förlägenhet. Han skickade mig tre ganska skickliga dykare, som med mycken lätthet arbetade under vattnet, och slogo nya kopparplåtar på botten. Två af dem voro försedde med hammare, för att slå in spikarna, och den tredje räckte dem materialet. Vi sågo efter på klockan, huru länge de kunde hålla sig under vattnet, och det befanns, att de uthärdade ända till 48 sekunder. När de kommo upp, voro deras ögon alltid mycket röda, spända och starkt utstående. Orsaken dertill är, att de icke kunna göra sitt arbete i vattnet efter känslan, utan måste äfven taga ögonen till hjälp, och detta fordrar en stark spänning i synnerverna. Ibland våra matrosar funnos ock ett par skickliga dykare, men som ändå icke kunde nyttjas till sådana arbeten. Emedlertid förmådde de dock att känna efter huru *Wahuanernas* arbete var gjordt, och öfvertyga sig att det var bra.

Några dagar efter *Karemakus* ankomst kom en utskickad ifrån *Nomahanna* till skeppet och önskade få tala vid mig. Jag lät honom komma till mig i cajútan. Han hade på sig bara en skjorta och en mycket bred halmhatt på hufvudet. Vid sidan hängde på ett bastnöre, som han fästat om halsen, en bred, af vass flätad väska. Karlen såg ganska slug ut och gjorde sig ytterst hemlighetsfull. Tala med hvarandra kunde vi icke, ty han kunde intet annat språk än sitt modersmål. Dertill lät han mig genom pantomimer förstå, att han hade i sin väska något som var ämnadt åt mig. Derpå tog han fram ur den ett paquet inlindadt i en hop papperstyg, som han afvecklade, till dess han ändteligen fick ut ett bref, hvilket han öfverlemnade med de orden: *Aroha Nomahanna!* (en helsning från *Nomahanna*). Sedan lät han mig vidare förstå, att Drottningen, ännu i dag ärnade göra mig ett besök, och att jag

mätte skicka min egen båt efter henne. Sedan han yttermera talat mycket om *pala pala*, gick han bort, och jag skickade efter Marini, som sålunda öfversatte det bref jag erhöll:

"Var helsad, Ryss! Jag älskar dig af hela hjertat, och mer än mig sjelf. Derföre känner jag en glädje af att se dig åter i vårt land, den vårt fattiga språk icke kan uttrycka. Du lär finna allting förändradt här. Medan *Tameamea* ännu lefde, stod landet i full blomm; med hans död äro blommorna affallna, och allting på öarna har kommit i oordning. Den unga Konungen befinner sig i London. *Karemake* och *Kahumanna* äro i detta ögonblick borta, och *Chinai*, som här är i deras ställe, har för litet välde öfver folket, för att så emottaga dig, som ditt stånd tillkommer. Han kan icke skicka dig så många svin, tarro och patater, som du behöfver. Med hvad hjertlig sorg begråter jag, att mina stora besittningar på ön *Murve* ligga så långt härifrån på andra sidan hafvet. Lågo de närmare, så skulle du dagligen vara omgifven af svin. Så snart *Karemake* och *Kahumanna* komma igen, skall man förse dig med alla förnödenheter. Konungens broder kommer äfven med dem; men han är ännu en gosse, utan all erfarenhet, och förstår icke skilja godt från ondt. Jag ber dig omfamna din Kejsare på mina vägnar. Säg honom, att jag skulle gerna göra det sjelf, om icke ett så stort haf låge emellan oss. Förgät icke att på det innerligaste anbefalla mig hela din nation. Då jag är en Christina och Du är en Christen, skall Du hafva öfverseende med min ringa skrifkonst. Hungern tvingar mig att sluta mitt bref. Jag önskar, att också Du måtte med lust och nöje förtära ett svinhufvud. Jag skall med konglig beständighet utan ända älska Dig — *Nomahanna*."

Detta originella bref var för öfrigt skrifvet med stadig hand och ganska snyggt. Bokstäfverna voro stora, tydliga och af vacker form. Utanskriften innehöll intet annat än de ord som började brefvet: *Aroha Rukkinis!* Det hade dröjt flera veckor, innan det blef färdigt. *Nomahanna* skref nästan alla dagar derpå, och hvad hon en gång hade satt på papperet blef stående. Det blad, jag erhöi, var detsamma, på hvilket hon hade börjat brefvet, som innehöll afbrutna tankar under en lång svit af dagar.

Det blef snart bekant i hela *Hanaruro*, att Drottningen hade skrifvit till mig, och som allt hvad hon gör skall härmas, så tänkte snart de fleste Honoratiores på att likaledes hedra mig med bref; men som de behöfde åtminstone lika så lång tid att sätta sina tankar på papper, som Drottningen, så skulle jag hafva måst vänta länge på undfäendet af deras bref.

Efter *Nomahannas* begäran hade jag skickat min slup med en Officer efter henne; men det dröjde ett par timmar, innan hon ankom, emedan hon, som Officeren sade, hade haft så mycket att göra med sin toilette. När hon äntligen var färdig, hade hon bedt Officeren gifva henne armen och föra henne till slupen. Detta var åter en af de många härmningarna af Europeiska seder, som man här finner.

För en qvinna på Sandwich-öarna var *Nomahanna* i dag högst elegant klädd. En persico-färgad klädning af skönt siden, garnerad nedantill med breda svarta spetsar, skylte Hennes Majestäts ofantliga kropp, som var afdelad i tvenne jemnt lika hälfter, genom ett brokigt, handbrett skärp, framtill försedt med ett stort spänne. Omkring halsen hade Drottningen en skön, af gula och röda fjädrar sammansatt krans, af inländsk fabrik. Hufvudet betäcktes

af en mycket fin Italiensk halmhatt, på hvilken prälade gjorda blommor från Canton, och kring kanten hängde svarta spetsar. Hennes barm-berg pryddes af en hel blomstersäng, bakom hvilken kinderna lågo dolda. Ett något starkt afbrott emot denna elegance gjorde Hennes Majestäts fotbeklädnad, som bestod blott i ett par grofva mansgalocher. Skomakare finnas ännu icke på Sandwich-öarna. Alla skor och stöflar måste föras in ifrån Amerika eller Europa. Då man nu i ingendera af dessa båda verldsdelar kunde förmoda, att ett par så stora fötter funnos till, så kunde Drottningen ej heller få några skor, som passade åt henne, utan måste taga sin tillflykt till dessa galoscher, om hon icke ville visa sig barfota, hvilket hon ansåg oskickligt. Med större skäl hade man kunnat förebrå henne, att hon icke tagit på sig några strumpor och att hon visade för mycket af sina bruna pelareformiga ben, emedan klädningen råkat blifva nog kort. Emedlertid trodde hon sig vara klädd med konglig pragt, ansåg denna obetydliga omständighet för ingenting, och man såg på henne, huru nöjd hon var med sig sjelf. När hon i denna ståt, med en parasol i handen, hade med mycken möda stigit uppföre skeppstrappan, vid hvilken jag med flera Officerare emottog henne, ville hon redan på öfversta steget gifva ett bevis af sin bekantskap med Europeiska seder och göra efter alla danskonstens reglor en nigning, hvarvid fötterna spelade en högst komisk roll. Men det ovanliga konststycket lyckades så mycket sämre, då det skulle lyckas som bäst, Hon förlorade jemnvigten, och skulle hafva fallit i vattnet, om icke ett par handfasta matrosar hade fattat henne i armarna. Allt hvad hon såg på skeppet vann hennes stora bifall, i synnerhet min cajuta, der dock soffan såg sin sista dag. Hon satt bottnen ur den. Kejsar Alexanders

portrait väckte hennes synnerliga uppmärksamhet. Hon satte sig midt för det på golfvet, för att icke åstadkomma en ny förstöring, betraktade det med mycket interesse, och sade: *Maitai Jeri nue Rukkini* (Ryssarnas stora beherrskare är vacker). Äfven berättade hon mig, att hon ganska väl kände, huru det ser ut i Ryssland. En Sandwichöbo, vid namn Lauri, som år 1819 reste dit med Capitainen Golownin på Ryska skeppet Kamtschatka, och återkommit till sitt fädernesland, hade, som hon sade, berättat henne mycket om Petersburg, och särdeles om Kejsaren. Hon försäkrade, att hon sjelf skulle gerna vilja göra en resa dit, om icke kölden afskräckte henne, på hvilken Lauri gjort henne en faslig beskrifning. Han hade sagt, att man insveper sig hel och hållen i djurs hudar, och ändå måste taga sig noga till vara, att icke mista näsa och öron. Äfven hade han berättat, att kölden förvandlar vattnet i glas, och att man åker öfver det i stora kistor, dragna af hästar, utan att spräcka det. Hus hade han sett höga som berg, och funnit så stora, att han gått i ett i tre dagar, utan att hinna till ändan. Man ser, att Lauri också skurit till litet; emedlertid satte *Nomahanna* full tro till honom. Hon berömde mycket vår uppfinning, att hålla rummen i våra hus varma genom eldning, och mente, att, om hon vore i Petersburg, skulle hon under den kalla årstiden icke gå ut, utan fara på promenad i huset. Hon ville nu äfven veta, hvarifrån det kommer, att det hos oss är varmt den ena årstiden och så kallt den andra. Jag sökte framställa orsaken dertill efter hennes fattningskraft, och hon var tillfredsställd. Med mycken vänlighet sade hon: "Lauri har nog rätt. Det ges ganska förståndigt folk i Ryssland." Jag var emedlertid icke glad öfver hennes erkännande af min lärdom, ty hon besvarade

mig med en mängd, till en del orimliga frågor, hvilka icke kunde annorlunda besvaras, än genom rättande af hennes föreställningar, hvartill lång tid hade behöfts. T. ex. huru mycket ved brinner upp i solen om året, för att värma alla jordens länder; om det icke kunde en gång regna så starkt, att all eld slocknade, och det blefve så kallt i *Wahu*, som i Ryssland o. dyl. Jag sökte affärda henne så kort som möjligt, och för att dissipera henne, bød jag vin, hvilket tycktes smaka henne rätt väl, hvarföre jag också skänkte henne en butelj; men hennes vetgirighet var under hennes två timmars besök i ständigt stigande, och jag blef derföre icke litet glad, när hon ändtligen bröt upp. Vid afskedstagandet sade hon: "Nu, då jag har vin, måste jag också hafva glas, ur hvilka jag kan dricka det." Vid dessa ord tog hon buteljen, hon fått, i ena handen, fattade med den andra, utan alla omständigheter, glaset, som stodo på bordet, och gick upp på däck. Der gjorde hon en djup nigning för alla, satte sig i slupen, och sålunda slöts det höga besöket med det egenmäktiga borttagandet af mina glas. *Nomahanna* hade emedertid ständigt visat sig så frikostig emot oss, att hon väl kunde förutsätta att jag gerna skulle låta henne behålla dem.

Karemakus sjuklighet hade mycket tilltagit efter hans ankomst till *Wahu*. Alla tecken till vattnot voro för handen. Likväl lyckades det våra läkare att någorlunda återställa honom. När jag derefter besökte honom, var han ganska tacksam för den erhållna hjälpen, och så munter, att han skämtade rätt hjertligt. Jag instämde i hans ton, och försäkrade, att vi skulle göra honom alldeles frisk, om vi ock måste skära upp magen på honom, taga ut inelfvorna, göra dem behörigen rena och åter inlägga dem. *Karemaky* skrattade derät, och sade, att han, för att blifva

alldeles frisk, ville gerna underkasta sig operationen. Några gamla qvinnor, som voro tillstädes, hade emedertid tagit saken allvarsammare och hastigt utspridt ibland folket underrättelsen om den förskräckliga behandling, hvarmed jag hotat deras vördade *Karemaker*, hvarigenom stor oro uppstod i *Hanaruro*. Man trodde att jag ville döda honom, och var ytterst uppbragt emot mig. *Karemaker* sjelf lät derom underrätta mig genom *Marini*, med begäran att jag icke måtte komma i land, innan han tagit folket ur sin narraktiga tro, hvilket visserligen skulle lyckas på ett par dagar. Huru ärofull var den känsla, som vid detta tillfälle visade sig, både för folket och för regenten!

Detta året gick på *Sandwich-öarna* en farsot, i hvilken många dogo, ofta inom få dagar. I *Hanaruro* såg jag lik bäras dagligen. Men ingenstädes är det heller så svårt för en sjuk att blifva frisk, som här. Så snart någon måste intaga sängen, samlas genast hans närmaste släktingar, i synnerhet de af qvinnokönet, omkring honom, tvinga sig att gråta, och uppstamma sorgesånger i en jemmerlig ton, hvarigenom de tro sig hota honom, eller åtminstone skaffa honom lindring. Ju mera sjukdomen tilltager, ju större blir samlingen och ju högre tjutet. Äfven vänner och bekanta tillströmma då, och hvad som icke kan rymmas inuti huset, omger det utanför. Allt jämrar sig, gråter och tjuter, till dess patienten aflidit. Naturligtvis måste detta oafbrutna oroande, den beständiga påminnelsen om döden, och luftens förpestande genom menniskomassan hafva skadlig verkan på den sjuka, och mången dör icke af sjukdomen, men af det yttrade deltagandet.

Kahumanna hade emedertid slutat sina ärenden i *O Tuai* och aulänt till *Hanaruro* med Konungens broder, en trettonårig vacker gosse. Jag aflade äfven mitt besök

hos henne, och blef mycket nådigt emottagen. Hon är mycket äldre än *Nomahanna*, äfven tämligen stor och tjock, men på långt när icke så, som denna. Hennes ansigte bär ännu spår af en försvunnen skönhet. Hon går alltid klädd fullkomligt på Europeiskt sätt, och har bättre förstått tillegna sig våra seder, än *Nomahanna*. Hennes till hälften af sten och till hälften af trä uppbyggda hus är större än det, i hvilken den andra bor, men just icke bättre möbleradt. Det har äfvenledes två våningar och en balcon. Nära derintill ligger Missionnären Benghams hus. Likasom *Nomahanna*, skall också *Kahumanna* bära datum af *Tameameas* död på armen. Eljest äro bägge aldeles otatuerade, hvilket man öfverhufvud här finner sällan, och blott hos de äldsta personerna.

Kahumanna hedrade mig flera gånger med sina besök på skeppet, och var äfven nådig att skriva ett bref till mig, om hvilket Marini försäkrade att det icke innehöll annat än ganska svulstigt uttryckta idéer, som han icke kunde fatta, och derföre icke heller öfversätta.

Tiden nalkades, då vi måste antråda vår återresa till Nya Archangel. Vårt skepp var med största sorgfällighet utrustadt, för att emotstå de häftiga och ihärdiga vinterstormarna i nordén. Jag väntade blott ännu på vår Mineralogs, Herr Hofmanns återkomst. Han hade på ett härvarande skepp gjort en färd till *O Wahi*, för att uppstiga på *Mou-na-roa*, hvilket icke lyckats honom. På Drottning *Nomahannas* befallning hade man väl der gifvit honom hjälp, men de begge öberne, som voro lemnade honom till ledare, vägrade gå längre, då de hunnit till 7000 fots höjd öfver hafsytan, således först ungefär halfva höjden af berget, der icke allenast ingen menniska mera bor

hör, utan dit högst sällan äfven de modigaste *O Wahier*
 våga framtränga, dels af fruktan för råna, som skola bebo
 bergets spets, dels, och säkert hufvudsakligen, för kölden, som
 vid denna höjd blir kännbar och förefaller de bortskämda
 tropinneväranne odräglig. Herr Hofmanns *Kanackas* lade
 sig ned på marken, och förklarade att de icke kunde gå
 ett steg längre, änskönt de visste att de skulle blifva straf-
 fade för denna olydnad. Herr Hofmann tilböd dem be-
 tydliga gåfvor, hotade ock med den laddade pistolen,
 men allt detta ändrade icke deras beslut, utan han måste
 taga sitt parti att vända om. Emedlertid gick han icke
 alldeles tomhändt ifrån sin expedition. Utom de minera-
 logiska observationerna, han gjorde, har han upptäckt en
 ytterst märkvärdig håla, som går flera hundra fot djupt
 in i berget, der en vattenyta möter, som sträcker sig
 längre, än sackelskenet tillåter en se i det rysliga mörkret.
 Det måste vara ganska intressant att på en båt befara
 denna underjordiska sjö. Mest förvånande är, att den in-
 nehåller sjövattnen, och att ebb och flod här omväxla li-
 ka ordentligt, som vid kusten. Förmodligen meddelar
 Herr Hofmann vidare underrättelse härom.

Den 31 Januari 1825 lemnade vi *Hanaruros* hamn,
 och hade det nöjet att se hos oss vår vän *Karemaku*, som
 kände sig så stärkt af våra läkares hjälp, att han vågade
 följa oss ut ur hamnen. Äfven hade han med sig flera
 kanoter, som bogserade skeppet. När vi voro så långt ute
 i sjön, att vi icke mer befärade att, genom den totala
 bristen på vind, blifva drifne i bränningen, tog *Karemaku*
 afsked af oss med de hjertligaste uttryck, önskade oss en
 lycklig resa, och försäkrade att han glädde sig högeligen
 åt att snart få se oss åter. På en signal af honom los-

sade fästningen fem kanoner, hvilket vi genast med lika många skott besvarade. *Karemake* på sin båt vistade med hatten, ropade ännu flera gånger *Aroha!* och försvann snart i hamnen. I detsamma uppsteg en frisk vind, hvarigenom vi snarligen förlorade ur sigte det sköna land, der vi lefvadt så gladt, för att börja den ingalunda roliga kampen emot Nordens vinterstormar. Jag valde kosan genom canalen emellan öarna *Wahi* och *O Tuai*, såsom den beqvämligaste att hinna öppna Oceanen för skepp som komma från *Hanaruro* och gå åt Norden. Vi hade redan följande dagen genomgått den och styrde nu vår cours rakt åt Nya Archangel.

Läsaren skall gerna efterskänka mig en utförlig beskrifning på denna besvärliga färd. Blott så mycket vill jag anföra, att vi den 14 Febr. vid ganska klar horisont förbiseglade under 35° latitud och 155° longitud en punkt, på hvilken, enligt några hvalfiskfångares påstående i *Wahu*, en ö skulle ligga, utan att finna minsta tecken till land, och att vår färd aflopp öfverhufvud lyckligare och fortare, än det i denna årstid var att vänta.

Våra astronomiska observationer hade gifvit följande resultat:

Latituden af <i>Hanaruro</i>	21° 17' 57''
Longituden —	158° 00' 30''
Longituden af ön <i>Muwe's</i> östligaste spets .	156° 13' 10''
— — — — — vestligaste spets	156° 48' 11''
Latituden af en bland de små öar öster om	
<i>Morotai</i> , som icke äro upptagna på	
Van Couvers karta	21° 13' 30''
Longituden af densamma	156° 49' 12''

Vårt vistande i Nya Archangel beskrifves i 10 Capitlet. Vid vår återresa till *Wahu* hade vi ständigt vac-

kert väder, men svag vind, så att vi först den 29 Aug. befunno oss på parallelen af 34° graden, der vi, en skön stjernklar natt, för första gången sågo den då synliga Kometen i grannskapet af Aldebarran, med sin $4\frac{1}{2}^{\circ}$ långa svans. Den 4 Sept. seglade vi öfver den punkten, som på Arrowsmiths karta är intagen af ön Laxara, utan att upptäcka det minsta märke af land; hvarföre det blir ganska tvifvelaktigt, om denna ö, som i äldre tider skall vara sedd af Spanska sjöfarande, verkligen finnes till.

När vi hade uppnått vändcirkeln, förde en frisk passadvind oss hastigt åt Sandwich-öarna, och den 12 September sågo vi redan *Mou-na-roa* på *O Wahi*, på 124 miles afstånd, helt tydligt som en väldig massa uppskjuten högt öfver horisonten. Följande morgonen, sedan vi åter seglat fram emellan öarna *Wahu* och *Morotai*, kastade vi ankar utanför inloppet till *Hanaruros* hamn, sedan vi varit 35 dagar i sjön ifrån Nya Archangel.

Som jag var sinnad att här bara intaga ett förråd af färska lifsmedel och vatten, och utan längre dröjsmål fortsätta resan, så ansåg jag det onödigt att inlöpa i hamnen, utan vi blefvo på redden, fastän den är alldeles öppen för sydliga vindar och dessa äro farliga för skeppen. Men sådana vindar inträffa här ytterst sällan, och blott på vissa årstider. Äfven gifva de sig alltid tillkänna förut genom en mulen himmel, och lemna tillräcklig tid att lägga ut ifrån kusten.

Morgonen efter vår ankomst föreföll här en märkvärdig naturhändelse, till hvilken vi voro ögonvittnen ifrån början till slut. Vid full klar himmel bildade sig öfver ön ett tjockt svart moln, som med sin nedre kant vidrörde några af de höga bergspetsarna. Mörkaste delen af

detta högst öfverraskande moln hängde öfver den lilla staden *Hanaruro*. Det var full stiltje; men plötsligt uppkom en häftig storm ifrån nordost. Tillika uppstod i molnet ett starkt brak, alldeles som om flera skepp affossat sina kanoner, och likheten dermed gick så långt, att man af de särskilda skottens olika styrka kunde tro sig höra än dem ifrån det åtvända, än dem ifrån det frånvända Batteriet. Detta då varade ett par minuter, och då det på en gång blef tyst, nedföllu ur molnet tvänne stenar på gatan i *Hanaruro*, och sprängdes genom det häftiga fallet ifrån den stora höjden i flera delar. Innevånarne samlade de ännu varma styckena, och att döma af dessa, måtte hvaidera af de nedfallna stenarna före splittringen hafva vägt ungefär 15 skålpund. Invändigt voro dessa stenar grå, och på ytan omgifne af en svart, förbränd skorpa, såsom bitarna likaledes utvisade. Vid kemisk undersökning befunnos de enahanda med de meteorstenar, som nedfallit i åtskilliga länder.

Under den korta tid vi varit härifrån, hade stora, ganska öfverraskande förändringar timat. Mina läsare torde känna, att Konungen och Drottningen öfver dessa öar, sedan de under sin resa uppehållit sig i Rio Janeiro, ankommo lyckligen till London, och blefvo med synnerlig uppmärksamhet bemötte af Engelska Regeringen; men snart dogo begge två, sedan de kort före sin död yttrat den önskan att blifva begrafne i sitt hemland. Denna önskan uppfyllde Engelska Regeringen. Liken blefvo balsamerade, lagda i prägtiga, med mycket guld prydda kistor, och en Lord Byron utsågs till att föra dem, jemte den kongliga sviten, på fregatten *Blond*, till *Wahu*. När han ankom hit, och underrättelsen om Konungens och Drottningens död hastigt spriddes, gjorde den en stor, men olikartad

sensation. De flesta gladda sig åt att vara qvitte en Konung, till hvilken de icke hade något förtroende; andra bedröfvades öfver denna förlust; i synnerhet syntes vår vän *Karemaku* känna djup smärta deröfver, tilläfventyrs af gammal tillgifvenhet för den kongliga familjen, eller af patriotism, att han hoppats, det Konungen skulle i England utbilda sig till Regent, och nu icke såg någon skicklig att på ett värdigt sätt fatta regeringstömmarna efter honom.

Den 11 Maj, några dagar efter Lord Byrons ankomst, blefvo de begge likkistorna med många ceremonier, under kanonernas dunder, både från den Engelska fregatten och från fästningen, satta i land och i stor procession förda från stranden till kyrkan. Folket skrek och tjöt, som bruket här vid dylika tillfällen fordrar, och beundrade derjemte likkistornas prakt. Några tyckte, att det måtte vara ett nöje att dö i England, der man blir lagd i så granna kistor. På likkistorna, som man visade mig, stodo följande inskrifter på O Wahiska och Engelska språken:

Tameamea II, Konung öfver Sandwich-öarna, afled i London den 14 Juli 1824, i en ålder af 28 år. Vi vilje hålla vår älskade Konung Jolanis åminnelse i ära.

(Jolani var ett tillnamn på Konungen.)

Tamehamelu, Drottning öfver Sandwich-öarna, dog i London den 8 Juli 1824 i en ålder af 22 år.

Processionen gick i följande ordning. Tolf Jeri's i nationaldrägt, såsom krigare, med sköna, brokiga fjäderkappor och hjälmor, gingo förut. Efter dem följde ett commando soldater ifrån fregatten *Blond*, med en chör Musikanter, som spelade sorgmarchen. Derefter gick presten på fregatten med Missionärerna, och efter dem kommo

likkistorna på tvänne likvagnar, hvardera dragen af fyratio Jeri's. Strax bakom likkistorna gick thronföljaren, Konungens broder, en gosse om tretton år, klädd i full Europeisk uniform. Näst honom följde den Kongliga Familjen med Lord Byron och hans Officerare. Slutet utgjorde folket, som, lockadt af detta så högtidliga, för dem nya skådespel, hade tillströmmat i stor myckenhet. Allt bar sorgtecken af flor, eller, i brist deraf, af svart Tapa. I kyrkan, som var aldeles svartklädd, förrättade Engelska fregattens prest jordfästningen. Efter dess slut begaf sig processionen i förenämnde ordning till ett litet sten-capell, der likkistorna inställdes, och der de stå ännu.

Kort derefter lät *Karemake* utropa thronföljaren, under namn af *Tameamea III*, till Konung öfver Sandwichöarna, och förbehöll sig samt Drottning *Kahumanna* regeringen under hans minderårighet.

Således voro väl regenterna ännu desamma, men *Karemake* var så sjuk, att han kunde föga deltaga i regeringen, och Missionnären Bingham hade fullkomligen bemägrigt sig den herrsklystna *Kahumanna*, och genom henne fått ett så stort inflytande på hela nationen, att *Wahuanerna* efter sju månader icke mer voro sig lika. Vi skulle verkligen hafva kunnat tro oss vara bland ett helt annat folk. Bingham har upphäft sig till den unga Konungens uppfostrare, och håller honom under sträng uppsigt. Han blandar sig i alla regeringsärender, och alla nya förordningar äro hans idéer, uttalade genom *Kahumanna*, och till en del genom sjelfva *Karemake*. Synnerlig uppmärksamhet fäster han på allt som rör handeln, för hvilken han är mycket intresserad. Han har aldeles glömt sitt stånd och första orsaken till sin hitkoust, och finner det

roligare att styra, än att predika. Man skulle ändå kunna förlåta honom detta, om han ägde förmåga att bilda folket och bereda dess sällhet, om han förstode konsten att slipa den råa diamanten, det den oförderfvade Sandwich-öboen verkligen är, och derigenom öka dess inre värde och yttre glans; men så är icke förhållandet. Han går så oskickligt till väga, och förenar dermed bialsigter, som ännu mera afleda honom ifrån rätta vägen, att man ej annat kan än med innerlig oro se detta godlynta folkets andeliga och lekamliga väl uti en sådan fantast's fuskarehänder.

Herr Stewart, likaledes Missionnär, men senare hitkommen än Bingham, är en ganska förståndig och mångsidigt bildad man. Han skulle stifta oändlig nytta; men Bingham, som äfven tillegnat sig öfverväldet i andliga mål, och vill nödvändigt att allt skall gå efter hans nycker, har förstått så inskränka honom i hans verksamhet, att han är ur stånd att uträtta något för dessa öboer, hvar till hans ljusa förstånd och vaksamma nit uppmåna honom, och derföre äfven vill fara sin väg igen.

På det att Bingham's bialsigter icke må kunna lätt igenomskådas, måste Religionen öfverallt tjena till täckmantel. Derföre drifves nu dess utbredande och den strängaste kyrkodisciplin med rastlös verksamhet. I *Hanaruro* finnes intet hus och ingen koja, der det icke, på högre befallning, bedes oändligt mycket. Sjelfva de hitflyttade främlingarne måste nyttja täckmantel, för att kunna ostördt idka sina ofta spetsbofviska yrken. De förr så lifliga gatorna äro nu tomma; alla spel, äfven de allraoskyldigaste, äro strängt förbudna; sjunga är ett brott, som hårdt bestraffas, och sträckte man öfverdådet ända till att dansa, skulle man under intet vilkor finna förbarmande hos sina

stränga domare. Om söndagarna får man hvarken koka eller ens göra upp eld. Hela dagen igenom göres intet annat än bedjes, man kan föreställa sig med hvad andakt. Några personer ibland den ifrån London återkomna kongliga sviten hafva i början satt sig emot dessa stränga förordnanden, och påstått, att Engelmännerna, som ändå voro goda christne, ålade sig icke sådant tvång; men *Kahumanna*, förtrollad af sin Rådgifvare, tål ingen motsägelse, och då det står i hennes godtycke att låta tillsnöra strupen på den uppstudsige, så höjer sig allt under denna gamla, herrsklystna frus jernspira.

Kort för vår ankomst var befallning utfärdad till alla på landet boende, att föra alla barn, som uppnått 8 års ålder, till *Hanaruro*, för att der blifva underviste i läsa och skrifva. De arma landtboerna voro ganska missnöjde dermed, men vågade dock icke sätta sig emot, utan lmnade tåligt sina landarbeten för att skynda till *Hanaruro*, der vi sågo många familjer på gatorna, i små kojor sammansatta af qvistar, bivuakera med Abcboken i handen. Sådana, som redan kunna läsa, plågas oafbrutet med utanolxor ur Bibeln. På hvarje gata i *Hanaruro* finnes ett par skolhus. Det är långa vasshyddor, utan afdelning inuti. Uti hvardera undervisas ungefär hundra disciplar af en enda infödd lärare. Han står då på en upphöjning och uppnämner högt hvar bokstaf särskildt, hvilken för hvarje gång skrikes efter af hela samslingen. Dessa anstalter höras redan på långt håll. Eljest är allting tyst, och man ser få menniskor, utom när skolbarnen, med lärarne i spetsen, tåga till kyrkan. All glädtighet är förjagad. Lord Byron hade medfört ifrån England allahanda lekverk, Marionetter, skuggspel o. dyl. för att roa öboerna. Då på hans befallning anstalter gjor-

des på land att gifva folket detta skådespel, understod sig Bingham att förbjuda det, emedan, som han sade, det icke passade gudfruktiga Christna att roa sig med sådana verldsliga saker. Lorden, som icke ville inlåta sig i någon strid, öfvergaf sitt välmenta förhåfvande. Att det af naturen muntra, lifliga folket så fogligt underkastar sig det anbefallda hufvudhängeriet, är ett bevis, huru mycket det i sin godsintet vant sig att lyda sin beherrskares vilja, och huru lätt det derföre skulle för en vis regering blifva, att föra det till en förnuftig civilisation. Man må med *Karemaku* utbrista: *Tameamea, du dog för tidigt!* Om denna Monark hade uppnått en dubbel menniskoålder och Stewart fått arbeta under hans beskydd, så skulle Sandwich-öboerne hafva förvärfvat sig alla öfriga nationers aktning, i stället att de nu stiga tillbaka i odling och tvingas till skenhelighet och hyckleri.

Under en spatsergång, som jag gjorde med en här bosatt Amerikansk köpman, mötte oss en naken gubbe, med bok i hand. Min följeslagare förvånades deröfver, emedan han kände honom såsom en afgjord fiende till de nya ordningarna. Han gaf derföre gubben tillkänna sin förundran, och frågade honom, huru länge sedan han beslöt studera Abc. Med ett skalkaktigt löje, hvori dock en bitter känsla sågs blanda sig, svarade gubben, sedan han förut sett sig omkring, om han kunde höras af andra: "tro dock icke, att jag vill lära läsa. Jag har bara köpt boken, för att se i den, på det att *Kahumanna* skall tro, att jag följer de öfrigas exempel. Gjorde jag icke det, så skulle jag icke mer få tillträde till henne, och då stode det illa till med mig gamla, bräckliga stackare. Hvertill gagnar också det fördömda B, a, ba? Gör det, att jams och tarrorötter växa bättre? Tvärtom, måste landtfolkét

låta sina åkrar ligga, knappt hälften deraf odlas efter hvad nöden fordrar. Hvad skall blifva deraf? Hungersnöd blir följden, och *pala pala* skall icke mätta oss."

Så berömligt det är, att staten sörjer för folkundervisningen, så skadlig är visserligen all oförnuftig öfverdrift deri, och gubben hade så till vida ganska rätt.

Med hvad stränghet *Kahumanna* följer sina åsigtter i denna punkt, derpå hade vi ett annat förvånande bevis. En sjuttioårig gubbe bodde såsom arrendator på en henne tillhörig, flera mil ifrån *Hanaruro* belägen egendom, och hade alltid noggrannt betalt sina utskylder, men trodde sig, i anseende till sin höga ålder och det långa afståndet, kunna fritaga sig ifrån att gå i skolan och kyrkan. *Kahumanna* körde derföre bort honom. Nu infann han sig bönfällande hos Drottningen, sökte väcka hennes medlidande med sitt behof af hjälp, och föreställde henne, att han vid sin höga ålder icke mera vore i stånd att lära läsa. Allt fåfångt! *Kahumanna* skrek åt honom med häftiga åtbörder: "om du icke vill lära läsa, så gå och dränk dig."

Ända till sådana tyrannier har Bingham förmått Drottningen, och han anser sig kanhända redan såsom oinskränkt beherrskare öfver alla sinnen. Men han spänner bågen för starkt, att den icke skulle brista, och jag spår honom, att hans anseende skall en gång plötsligen försvinna. Många missnöjda finnas redan. Genom landtfolkets inkallande till *Hanaruro* hafva lifsmedlen mycket stigit i pris och skola stiga allt mer och mer, dels för sammanhopandet af consumenter, och dels äfven derföre, att för det myekna läsandets och bedjandets skull kan föga jord mera odlas. Denna tryckande brist kommer till sjässlafveriet, och retar så mycket mera att bryta bojorna. Jag har hört flera Jeri's yttra sitt missnöje, och landtfolket,

som anser Benthams religion för källan till alla deras lidanden, satte nu en natt eld på kyrkan, men hvilken snart, och utan att hafva gjort stor skada, blef släckt. Gerningsmännen blefvo icke upptäckte.

Karemaku har vattusot i hög grad. Lord Byrons läkare har tappat honom; men vi funno honom i ett tillstånd, att en ny tappning var nödig, den våra läkare äfven förrättade, och efter hvilken han befann sig bättre. Emedlertid kan han icke lefva länge, och hans död skall blifva signalen till allmän resning, hvilken isynnerhet Benthams förvända åtgärder föranleda.

Så angenämt vårt första vistande i *Hanaruro* var, så oangenämt var detta andra. Till och med våra bästa vänner, den goda *Nomahanna* icke undantagen, hade blifvit helt och hållet förändrade. De emottogo oss allvarsamt, kallt och färdigt. Vi voro derföre glada, när vi intagit nödigt vatten och färska lifsmedel, att kunna lemna ett land, der det lyckats ett förvridet hufvud att bannlysa all lefnadsgladje.

Flere hvalfiskfångare lågo i hamnen, och ibland dessa äfven den, med hvilken vi voro tillsammans i St. Francisco, och hvilken det då gått så illa. Nu hade lyckan gynnat honom, och han var hitkommen ifrån Japanska kusten, med en last Spermacet, den Capitainen skattade till 25000 pund Sterling, för att förse sig med proviant till återresan till England.

En annan berättade mig något som händt en af hans Colleger, och som ger ett exempel på de faror, för hvilka hvalfiskfångare äro blottstälde, äfvensom på en räddning, der ingen utsigt dertill kunde upptäckas.

Nordamerikanske Capitainen Smith seglade år 1820 med ett tremästadt skepp, kalladt Albatross, till Söder-

hafvet, för att fånga Spermacet-fisk. I grannskapet af Linien, öster om Washington-öarna, mötte han en sådan, som var ofantligt stor. Alla båtar sattes ofördröjligen ut, för att fånga honom säkert och snart, och hela besättningen togs med. Endast kockspojken blef kvar vid styret på skeppet, som under få segel var lagdt bi. Fisken, som framsimmade stilla och långsamt på vattenytan, blef nu ifrigt förföljd och harpunerad. Knappt kände han sig sårad, förrän han svängde sin kraftfulla stjärt med sådan styrka, att han skulle hafva krossat de båtar, som voro honom närmast, om det icke lyckats dem att hastigt komma undan. Nu ville fisken utöfva sin hämnd på skeppet, sammfnysande och tjutande till detsamma, gick omkring det ett par hvarf och gaf det så ett slag emot förn, så att kockspojken försäkrade, att skakningen liknat en jordbäfning. Fisken var försvunnen, och läcket på skeppet så stort, att det inom fem minuter sänk med allt hvad deri fanns, och blott kockspojken kunde med möda räddas. Nu befann sig besättningen på fyra små båtar gifven till pris åt det vida hafvet. Till närmaste land hade de flera veckors resa, och hela deras provision bestod i litet skorpor, som de tillfälligtvis tagit med sig. Sedan man en stund hållit råd, hvart man skulle vända sig, och icke kunde blifva ense derom, togo tvänne båtar vägen åt Washingtons- eller Marquesas-öarna, och de begge andra, der äfven Capitainen befann sig, styrde åt söder, i afsigt att uppnå ön Juan Fernandez. Om de förra har man icke fått någon underrättelse; de sednare blefvo fjorton dagar efter upptagna af ett skepp. Blott Capitainen och fyra man funnos ännu vid lif. De öfriga tio hade förgåtts af hunger, och de kvarlevande hade tagit sitt uppehälle af liken.

Den 19 September, då de första solstrålarna förgyll-

de *Wahus* romantiska berg, spände vi våra segel och sade farväl åt dessa öar, önskade dem en annan *Tameamea*, icke blott till namnet utan till förstånd och handlings-sätt, den de så väl behöfva.

C A P. XIII.

Pescadores-, *Rimski-Korsakoff*-, *Eschscholtz*- och *Bronus*-öarna.

Ifrån *Sandwich*-öarna styrde vi kosan åt sydvest, och det var min afsigt att segla till *Radackkedjan* genom hittills obefarna trakter. Flere *SjöCapitainer* i *Hanaruro* hade sagt mig, att under $17^{\circ} 32'$ latitud och $163^{\circ} 52'$ longitud låge en ö. Den 23 September seglade vi öfver denna punkt. Vål syntes sådana foglar, som verkeligen icke skilja sig långt ifrån land, men sjelfva landet kunde vi ej en gång ifrån masttoppen upptäcka, fastän horisonten var klar. Så litet kan man förlita sig på *Coopvaerdiefarares* uppgifter.

Den 26 befunno vi oss, enligt middagsobservation, på $14^{\circ} 32'$ latitud och $169^{\circ} 38'$ longitud. Hela dagen igenom syntes stora skaror af sådana vattenfoglar, som uppehålla sig nära kuster, och till och med några landfoglar, så att det var otvifvelaktigt, att vi i denna trakt på nära håll förbiseglat en hittills obekant ö, hvars upptäckande emedlertid blir senare sjöfarande förbehållen. Öfverhuvud hade vi på denna färd oftare märken af nära land, men aldrig så många, som i dag.

En *Sjö-Capitaine*, som flera gånger rest emellan *Sandwich*-öarna och *Canton*, vill på $14^{\circ} 42'$ latitud och $170^{\circ} 30'$ longitud hafva träffat ett grund. Jag kan hvarken

bekräfta eller vederlägga detta påstående, och anförer det blott, på det att sjöfarande, som passera detta ställe, må taga sig till vara.

Den 5 October upphunno vi den nordligaste af Radack-kedjans ögrupper, *Udirik*. Vi förbiseglade, på tre mils afstånd, dess södra spets, och rättade vår longitud-räkning efter chronometer, hvarföre jag hade önskat se en noga bestämd punkt af Radack, för att, i fall vi upptäckte kedjan Ralick, kunna noga uppgifva longitud-differencen emellan den och Radack. Derpå fortsatte vi vår färd rakt åt vester, åt den trakten, der Pescadores-öarna måste ligga, för att med egna ögon öfvertyga oss, att denna ögrupp och Udirik icke är en och densamma; hvilken mening ännu hyses af några, emedan de tro, att den förras upptäckare har blott orätt uppgifvit dess geographiska läge.

Vid det skönaste väder höllö vi hela dagen under alla segel noga vår vester-cours, och oafbrutet stod en man på vakt i masttoppen. Om natten lyste fullmånen. Vi foro under färre segel; men vid dagens gryning den 6 sattes åter alla toppsegel till, och skeppet flög hastigt öfver vågorna. Mot middagen ropade vaktens uppfifrån, att rakt i vår courslinie syntes land. Vi upphunno det snart, och funno en grupp af låga, starkt skogbeväxta korallöar, hvilka, som vanligt, bildade en cirkel omkring en vattenbassin. Klockan i eftermiddagen befunno vi oss endast tre mil ifrån denna, helt och hållet med cocosträd skylda grupp, och hade från masttoppen tydlig utsigt öfver hela dess utsträckning. Medan vi sysselsatte oss med dess uppmätande, dublerade vi dess södra udde på en half mils afstånd ifrån bankarna, och funno, att denna grupps längsta sträckning är emellan öster och vester, i hvilken riktning den intager 10 mils rymd. Åsynen af

det gröna landet var ganska angenäm, och efter allt utseende kunde det tillfredsställa en icke öfvermåttan stor folkmängds behof; men fastän vi förbiseglade alla dessa öar helt nära, och äfven togo våra tuber till hjälp, kunde vi icke upptäcka något spår af menniskor.

Enligt noggranna astronomiska observationer ligger midten af denna grupp under $11^{\circ} 19' 21''$ latitud och $192^{\circ} 25' 3''$ longitud. När man jemför Capitainen Wallis uppgifter om de af honom upptäckta Pescadores-öarna med våra, så skall man svårligen tro, att det är samma grupp. Emedlertid har jag låtit den behålla namnet Pescadores, emedan ortbestämningarna dock slå nära in. Sedan vi seglat rundt omkring hela gruppen, befunno vi oss på eftermiddagen klockan 4 på så kort afstånd ifrån dess nordvestra spets, att man skulle hafva kunnat med blotta ögonen se hvarje rörelse af en menniska på land; men äfven här visade sig icke ringaste spår af innevånare, med hvilka dock Wallis, om vi anse dessa öar för Pescadorerna, var i beröring. De måste således långt tillbaka vara utdödde, då icke ett enda märke af deras förra tillvaro hibeållit sig till närvarande tid.

Sedan afmätningen var slutad, ställde vi åter vår cours åt vester, och knappt hade vi seglat en half timma, då utkiken åter ropade från masten, att land syntes rakt framför oss. All undersökning deraf var för sen för i dag; skeppet lades derföre bi under få segel, för att under natten icke komma de farliga korallbankarna för nära, att kunna följande morgon hörja afmätningen. Vid daggroningen sågo vi de öar, som vi ville taga för Pescadorerna, ligga på ett afstånd af sex mil i öster; deremot voro de, som vi senare hade sett, helt och hållet försvunna för oss. Vi hade under natten kommit ifrån dem, men en frisk passad

förde oss inom en timma så långt åter, att vi sågo dem tydligt. Klockan 8 på morgonen voro vi blott tre mil ifrån dem, då vi började mätningen, i det vi seglade parallelt med landet. Det var åter en grupp af genombankar förenade korallöar omkring en bassin. Också här var vegetationen yppig, och höga cocosträd lyfte sina stolta hjessor, men intet spår af menniskor. Vi voro dem så nära, att vi kunde med blotta ögonen urskilja hvarje föremål på land, och hade således visserligen blifvit varse, om de varit bebodda, hvarföre vi måste förklara dem för obebodda. Gynnade af en frisk vind, hade vi ända till nattens början seglat utmed öarna vesteråt, utan att hinna slutet på denna långa grupp. Endast med stor möda och mångahanda manövrer lyckades det oss att under mörkret behålla vår plats, emedan vi, för en häftig vind, som uppkom, kunde blott ligga under refvade mässegel, så att vårt läge mellan bankarna och i ett okänt vatten skulle hafva varit belänkligt, om vi icke lyckligtvis, ifrån öarna taget, befunnit oss under vinden, och till någon del varit skyddade af dem. Så mycket större var därför vår glädje, då vi på morgonen, i skönt väder, sågo åter för oss de föremål, efter hvilka vi aftonen förut sigtat, och kunde med beqvämlighet fortsätta vårt arbete.

Denna ögrupp gaf jag namn efter vår andra Lieutenant, Rimski-Korsakoff. Dess största utsträckning är ifrån nordost till vestsydvest, i hvilken riktning den intager 54 mil. Dess största bredd håller blott 10 mil. Under det vi förbiseglade de öar, som lågo öfver vinden, kunde vi ifrån masten alltjemnt äfven tydligt se de på andra sidan om bassinen under vinden liggande.

Efter

Efter slutad mätning fortsatte vi vår cours, i hopp att finna ännu mera land. Vi hade seglat raskt hela dagen, utan att blifva något varse. Mot natten lades bi. Följande morgon den 9 October, innan vi knappt voro åter under fulla segel, upptäcke utkiken på toppen några låga öar i norr, som vi redan seglat litet förbi, och nu lågo i lovart om oss. Jag lät likväl genast ändra cours, och vi försökte genom lowering komma till dem; men råkade i en stark ström öster ifrån, hvilken gjorde vårt sträfvande nästan alldeles om intet, och ju närmare vi nalkades landet, tilltog i hastighet. Likväl lyckades det oss att komma den vestligaste spetsen af denna ögrupp så nära, att vi hade den blott $11\frac{1}{2}$ mil ifrån oss. Den utmärker sig ifrån det öfriga landet genom en rund kulle på en liten ö, och låg om middagen rakt i öster för oss; då vi efter observation funno latituden $11^{\circ} 30' 32''$ och longituden $194^{\circ} 34'$. Ifrån denna punkt sågo vi äfven tydligt gruppen sträcka sig åt sydost och nordost ända till horisonten. Vi gjorde ännu några försök att komma den närmare; men då det icke lyckades, så måste vi åtnöja oss med att bestämma dess vestliga gräns under $11^{\circ} 40' 11''$ latitud och $194^{\circ} 37' 35''$ longitud, hvarifrån dess sträckning åt öster icke kan vara obetydlig, och fortsatte vår färd åt vester. Förmodligen ligga äfven dessa korallöar omkring en bassin. Af befolkning hafva vi icke upptäckt något spår, fastän den synes väl kunna vara bebodd. Jag gaf den namn efter vår värdiga Doctor och Professor Eschscholtz, som nu gjorde andra resan med mig.

Det enda jag vill tillägga rörande dessa tre ögrupper, är, att ingendera af dem har minsta likhet med de af Wallis beskrifna Pescadorerna. Han var icke i stånd att

behörigen uppgifva longituderna, emedan man den tiden ännu icke hade alla de hjälpmedel dertill, som stå oss till buds. Hans Pescadores kunna således väl ligga på något annat ställe. Emédertid är dock så mycket afgjort, att på sin höjd blott en af dessa grupper kan vara Pescadorerna, och att vi kunna med full rätt tillägna oss upptäckten af de bägge andra. Den har så till vida något värde, som dessa grupper utan allt tvifvel äro den nordligaste delen af kedjan Ralik samt deras läge och afstånd ifrån Radack är noga bestämdt, så att det numera skall vara lätt, att upptäcka alla strödda grupper af kedjan Ralik.

Ifrån Eschscholtz-öarna styrde jag skeppets kosa så, att vi måste få Bronus-öarna i sigte. Min önskan var, att pröfva rigtigheten af deras geographiska longitud och latitud, och att öfvertyga mig, om trymden emellan dessa bägge grupper vore frifrån öar. Den 11de Middagen den 11de Octóber, på 11° 21' 39" latitud och 196° 35' longitud blef Bronus-öarne synliga från vår masttopp, på 20 mils afstånd. Sedan vi efter några timmars förlopp nalkats södra spetsen af denna grupp på 1½ mil nära, och kunde öfverse en stor del af dem, visade det sig, att den, likasom alla andra af koraller bildade, består af en igenom bankar förenad ö-cirkel. Likväl tyckes denna grupp vara af en äldre formation, än de öfriga, hittills af oss sedda, korallöar. Landet är något högre, än det eljest brukar vara på dem, och träden äro vida större och gröfre, än på de öfriga. Äfven den tyckes vara obebodd.

En hastigt infallande stiltje satte oss i fara att genom strömmen, som med betydlig styrka flöt åt vester, blifva drifne mot bankarna; men, som vi voro nära bränningen,

ändrade den sitt lopp och gick parallelt med kusten åt söder. På detta sätt dublerade vi gruppens södra spets, der ett svagt luftdrag förde oss på säkert afstånd ifrån land. Efter vår observation ligger denna södra spets under $11^{\circ} 20' 50''$ latitud, och $197^{\circ} 28' 30''$ longitud. Det var min afsigt, att noga uppmäta hela gruppen, hvarföre vi försökte att under natten qvarhålla skeppet nära den; men vid daggroningen sågo vi, att strömmen fört oss så långt bort under vinden, att landet knappt var synligt mera från masttoppen. Som vi nu omöjligt kunde åter hinna dessa öar emot den starka strömmen och passadvinden tillika, så måste jag gå från min plan, och kosan ställdes nu rakt på *Ladron-* eller *Marianer-öarna*, der jag var sinnad intaga färsk proviant.

Det är en öfverraskande och icke lätt förklarlig företeelse, att på parallelen af 11° nordlig latitud, räknadt ifrån kedjan Radack, förbi Bronusöarna finnes en ström, som gör halfannan mil på timmen.

CAP. XIV.

Ladronerne eller Marianerne och Philippinerne.

Som jag i min förra resebeskrifning handlat utförligt om dessa öar, så har jag här blott litet att tillägga.

Frisk vind och vackert väder gjorde vår färd hastig och behaglig. På morgonen den 19 October sågo vi redan den till Ladronerna hörande ön *Sarpani* ligga framför oss, på 25 miles afstånd, och kort derefter syntes äfven den förnämsta ibland dem, *Guahani*, dit vi ville. Longituden af *Sarpanis* östligaste spets funno vi $214^{\circ} 38' 00''$.

Anblicken af Guahanis östra kust, som är blottställd för en oupphörlig passadvind, ger den ankommande seglaren föga högt begrepp om denna öns fruktbarhet; desto angenämare blir han öfverraskad, så snart han omkringseglat den norra udden, och befinner sig på öns vestra sida under vinden, der naturen är så frikostig, och man blott har att beklaga innevånarnes utrotande när Spaniorerne togo denna Archipelag i besittning, och dessas omilda sätt att införa den catholska religionen. Öfverraskande är det, att jordmånen på Guahani under svartmyllan består af korallblock, som till en del icke ännu äro söndervittrade, hvaraf man skulle kunna förmoda, att fordom en dylik grupp af låga korallöar, som de öfriga äro, tillika med bassinen, som den inneslöt, blifvit genom en underjordisk eld skjuten upp i höjden, och öen Guahani på sådant sätt uppkommit. Denna hypotes synes bekräftas deraf, att Herr Hofman fann der en krater, i hvars djup elden ännu icke utslocknat.

Fästningen på den här såkallade djefvulsspetsen, som skall försvara staden Agadua, funno vi i ett så fredligt tillstånd, att ingen af dess kanoner var brukbar. Uti hamnen Caldera de Apia lågo till min förvåning flera skepp under Engelsk och Amerikansk flagg, då Spaniorerne eljest icke insläppa utländska fartyg. Af Capitainerna på dessa skepp fick jag veta, att hvalfiskfångarne, som idka sitt yrke på Japanska kusten, nu ofta välja Guahani till hviloställe och till intagande af färsk proviant. Med stor fägnad hörde jag äfven af dem, att de utan undantag begagna sig allesamman af den utaf vår Amiral von Krusenstern utgifna kartan öfver Japanska kusten, om hvilken de försäkrade, att den är den bästa, och med största noggrannhet uppgifver till och med föremål af mindre betydighet.

Huru många skäl hafva icke sjöfarande att välsigna utgifvaren af en sådan karta! Huru ofta beror icke deras lifs räddning af den! Man kan tryggt påstå, att det är bättre vara alldeles utan karta, än hafva en felaktig.

Som jag ville dröja bara ett par dagar här, och hamnen just icke är den säkraste, så beslöt jag att alldeles icke löpa in, utan hålla skeppet under segel nära staden, och skickade en officer till Gouverneuren med anhållan att förse oss med färska lifsmedel, på hvilka jag medsände en lista. Andra morgonen for jag med några officerare i land, och vi blefvo emottagne af Gouverneuren öfver dessa öar, Don Gango Errero, som redan vidtagit alla erforderliga åtgärder, för att skyndsamt förse oss med lifsmedel, visserligen vänligt, men dock icke utan något af den Spanska grandezzan. Han har gifvit ny bekräftelse på den gamla erfarenheten, att en dålig regering kan på få år göra om intet hvad blott genom långa mödor en god styrelse kan stifta. För åtta år sedan, då Medenilla var Gouverneur här, rådde trefnad och på sitt sätt, välmåga ibland Guahanis innevånare; nu är det tvärtom, och dertill är en enda menniska skuld. Så mycken vigt ligger på valet af den, åt hvilken väldet anförtros på så långt afstånd, hvarifrån de förtrycktas klagomål blott högst sällan kunna hinna till högsta magten. Errero har till och med gjort sig skyldig till Engelska och Amerikanska Skeppares mord, hvaröfver deras kamrater, ifrån Manilla, icke förgäfves anropade Spanska rättvisan; ty, såsom jag sedermera fick veta, var redan befallning gifven om Erreros häktande, då han i ljufligaste ro söng för mig lustiga visor, med accompagnement af guittare. Medenilla var åter utnämnd till Gouverneur, för att bota det onda Errero vållat.

Af mina förra bekanta såg jag nu här blott den vär-
diga Don Louis de Torres, Carolinernas vän, som medde-
lade Herr von Chamisso de interessanta underrättelserna
om dessa älskvärda öboers seder och bruk. Han hade ef-
ter vår afresa på Rurik åter gjort en tour till Caroliner-
na, och der förmått flera familjer att flytta till Guahani.
Carolinernas årliga besök på Guahani fortsättas åter or-
dentligt, och under vårt vistande här var här äfven en
liten flottille derifrån. Såsom skickliga sjömän förhyras
Carolinerne af Spaniorerna, som i detta hänseende äro all-
deles okunnige, till färderna till de öfriga Marian-öarna,
med hvilka dem förutan ingen communication skulle äga
rum. Vi hafva sjelfve sett tvänne deras canoter ankom-
ma hit ifrån Sarpana under häftig vind och hög sjö, och
beundrat den skicklighet, hvarmed de blefvo styrde.

Spanska coloniernas uppresning har icke sträckt sig
ända hit. Guahanis innevånare hafva förblifvit trogne, oak-
tadt Gouverneurens tyranni, och hafva icke låtit förleda
sig af ett här nyligen gifvit exempel. Ett Spanskt linie-
skepp och en fregatt kommo från Peru med flyktade, tro-
faste undersåtare, och lade till här under sin färd till Ma-
nilla, der manskapet på båda skeppen reste sig, satte of-
ficerarne och passagerarne i land och vände om till Peru,
för att göra gemensam sak med insurgenterna.

Sedan vi tillbragt fyra dagar under segel utanför Aga-
dua och försett oss med lifsmedel, hvilka vi måste betala
tio gånger så dyrt, som för åtta år tillbaka, lemnade vi
Guahani den 22 October och styrde kosan åt *Bashi*-öarna,
emellan hvilka jag ville komma in i Chinesiska hafvet och
så segla rakt på Manilla.

Den 1 November visade middagsobservationen oss
20° 15' latitud och 236° 42' longitud, så att vi således

nu befunno oss i grannskapet af *Bashi-* och *Babyan-öarna*. Innan solens nedgång hade vi seglat så raskt framåt, att vi måste icke vara på långt afstånd ifrån land, men åt den led, som öarne lägo för oss, hade svarta moln skockat sig, hvilka dolde dem för våra ögon och spådde stormigt väder. Vi vågade derföre icke segla vidare under natten, utan loverade med refvade segel, afbidande dagens ankomst. Vid midnatten kommo häftiga vindstötar från nordn. Vågorna gingo högt, men det blef dock icke storm. Knäppt hade den uppgående solen upplyst horisonten, då vi fingo se de tre höga *Richmondklipporna*, som ligga midt i sundet emellan *Bashi-* och *Babyan-öarna*, kort derefter syntes oss äfven ön *Bantan*, hvars höga bergsrygg ännu icke var fri från moln. Luften blef nu klar, vinden blåste starkt ifrån nordn, och vi fortsatte under så många segel, som de häftiga vindstötarne tilläto oss nyttja, vår väg rakt åt det sundet, som bildas af de södra *Bashiöarna* och de tre *Richmondklipporna*. När vi befunno oss midt i sundet, hade vi skäl att befara förlusten af våra stänger, kanske till och med af masterna. Vinden blåste mycket häftigt från nordost och dref sjön ytterst högt. Vågorna tornade sig hastigt på hvarandra, och mötte här en stark ström, som från *Chinesiska hafvet* faller igenom detta sund i *Oceanen*. Dessa inbördes stridande krafter åstadkommo på hafsytan ett uppror, som liknade den starkaste bränning, och kastade skeppet oregelbundet med så förfärlig styrka fram och åter, att jag verkligen förundrade mig att master och want höllo. Tvänne timmar tillbragte vi i denna kritiska belägenhet; men sedan vi uppnått *Chinesiska hafvet*, befunno vi oss i stilla vatten, och begagnade oss af denna omständighet för att uttaga longituderna af vissa punkter. Vi funno

longituden af den östliga bland de tre Richmondklipporna	237° 50' 2"
— — — vestligaste bland dem . .	237° 52' 00"
— — — östligaste spetsen af ön	Bantan . 237° 55' 32"
— — — vestligaste spetsen af Ba-	buyanerna . 238° 00' 56"
— — — vestligaste spetsen af	Bashi-ön . 238° 4' 47"
latituden af östligaste spetsen	20° 15' 47"

Alla dessa longituder hafva blifvit bestämde efter chronometrar, hvilka pröfvades strax efter vår ankomst till *Manilla*. De differera med dem, som äro antagna på *Horsbourg's* karta, på blott $3\frac{1}{2}$ minuter. Så mycket äro våra longituder vestligare.

Med gynnande vind fortseglade vi nu åt söder, med vestra kusten af *Lucon* i ögnasigte, till dess vi upphunno *Cap Bajador*, der vi blefvo några dagar uppehållne af stiltje, så att vi först den 7 November fingo se *Manilla*-bugten. Här blåste en häftig vind emot och hindrade oss löpa in; men som den kom ifrån land, så kunde den icke häfva några höga vågor, och det lyckades oss att genom loivering rycka betydligt framåt, så att vi ändteligen kunde inlöpa i bugten genom dess sydliga öppning emellan stranden och ön *Coregidor*. En Spansk Brigg, som lovede tillika med oss, förlorade bägge stängerna, genom en häftig vindstöt, som plötsligen öfverföll oss.

Om morgonen den 8 November kastade vi ankar för staden *Manilla*. Jag uppvaktade genast General-Gouverneuren öfver *Philippinerna*, *Don Mariano Ricafort*. Han emottog mig vänligt och beviljade mig genast på min anhållan tillåtelse att segla till *Cavite*, en vid bugten, blott

ett par mil ifrån staden, belägen by, der det finnes ett godt skeppshvarf och skepp kunna med beqvämighet företaga reparationer, hvaraf vårt var i behof. Vi gingo derföre redan följande dagen dit och började våra arbeten.

Äfven i detta sköna tropland förgick vår tid angenämt. Huru rikeligen har naturen utrustat dessa öar, och huru litet erkänner Spanien den skatt, som det i dem äger! Staden Manilla har det förmånligaste läge för handel med hela verlden, i grannskapet af Asiens rikaste trakter, nästan midtemellan Europa och Amerika. Spaniorernas afundsjuke på alla deras utländska besittningar förböd äfven den att handla med något annat land; men efter Amerikanska Coloniernas affall är Manillas hamn öppnad för alla nationer, och snart skola Philippinerne icke mera vara så obetydliga som hittills. Ännu inskränker sig utförseln förnämligast till socker och indigo till Europa, och de kostbara fogelbona och Trepangs till China. De sednare äro ett slags hafssnäcker utan hus, hvilka lika mycket eftersökas härifrån till Ladronerna, Carolinerna, Peleu-öarna och till och med till Nya Holland, som hafsuttern på nordvestra kusten af Amerika, emedan de vällustiga Chinesarne anse dem, likasom fogelbona, för ett medel, att uppriska fallna krafter, och derföre betala dem ganska dyrt. Men huru oändligt många flera handelsartiklar skulle icke dessa öar kunna lemna. Caffé af utmärktaste godhet, Cacao och två slags Bomull, den ena på träd, den andra, utomordentligt skön, på buskar, växa här vildt, och skulde genom odling med lätt möda kunna mycket mångfaldigas. Dessa artiklar äro emedlertid ännu så värdslösade, att ingen ordentlig handel kan drivas med dem. De skönaste Sagoträd finner man på Luçon i öfverflöd, men de stå der, likasom hela skogar af canel, oanvända. Muskot,

kryddneglikor och allt hvad Moluchérne frambringa, växer äfven här; och det behöfves blott någon industri, som ty värr ännu fattas, för att göra allt detta till en källa till rikedom. Utom detta finner man här Perlor, Ambra, Conchenille; och Guld, Silfver och andra Metaller gömmer jorden i sitt sköte. I århundraden har Spanien lemnat dessa skatter obegagnade och på köpet funnit sig i nödvändighet att till ämbetsmännernas aflöning skicka hit guld.

Så väl härvarande reguliera trupper, som Milicen, äro formerade af de bruna infödingarna. Officerarne äro Spaniorer, till största delen här födde, och, med ganska få undantag, högst okunnige. Man säger, att soldaternas skola vara tappra, i synnerhet när de blifva uppmuntrade af Presterskapet och fått dess välsignelse. Så långt jag haft tillfälle att observera härvarande Militaire, måste jag likväl tro, att den icke skulle försvara sig väl emot Europeiska trupper. Utom det att den är illa beväpnad, råder inom den så godt som ingen disciplin, hvarom sjelfva Cheferne tyckas hafva föga begrepp. Officeren är skiljd från soldaten genom intet annat än uniformen, och är i det hela ingenting bättre än han. På precision i manövrer är ej att tänka; och om en skiltdtvakt sofver roligt med musköten på armen, så gör det ingenting. Man har sagt mig, att på Luçon skola finnas 8000 man reguliera troppar, och genom Milicens uppådande 20,000 man kunna sammanbringas. Det ärans fält, hvarpå Luçons hjeltar utmärka sig, äro de södra, till Philippinerna räknade, men ännu icke underkufvade öar, som bebos af muhamedanska Indianer, hvilka ligga oafbrutit i fejd med Spaniorerna, och såsom sjöröfvare utbreda förskräckelse och stundom äfven härja på alla kuster af delta ö-haf, der Christne bo. Man skickar tid efter annan dit några väl

bemannade kanonbåtar, som skjuta bort mycket krut, utan att kunna kufva sjöröfvarena.

Man räknar sex tusen Chineser i Manillas förstäder, till hvilka de äro inskränkte. De flesta äro skickliga och arbetsamma handverkare, de öfriga handlande, och ibland dessa några ganska rika. De äro Luçons Judar, men ännu mera fallna för bedrägeri och nedrigheter än dessa, och med ännu färre, kanske alldeles inga, undantag. De åtnjuta icke allenast inga företräden för den sämsta folkklassen, utan blifva tvärtom föraktade, förtryckte, orättvist behandlade och icke sällan öfver förskyllan straffade. Deras girighet gör att de tåligt fördraga detta allt, och som hederskänslan är alldeles förqväfd hos dem, så tröstar dem lätt en liten vinst genom ett lyckadt bedrägeri öfver en liden skymf. Hvar Chines betalar i årlig afgift, för det att han får andas luften i Manilla, sex Piaster, och vill han idka något yrke, så måste han ytterligare erlägga fem Piaster, hvaremot en infödd Indian öfverhufvud betalar blott fem Realer (3 Rubel), som han lätt förtjenar.

Icke heller Philipinerne följde de Amerikanska insurgenernas exempel; ty en orolig rörelse bland härvarande Indianer, som förefallit ett par år före vår ankomst, syftade icke åt Regeringen, och en kort derefter försökt resning emot densamma fann få anhängare. Den förra föranleddes af ett par oskyldiga Botanici, som genomtågade ön för att samla örter. Ibland Indianerna blef en epidemisk sjukdom gängse, i hvilken många dogo, och hastigt uppkom det ryktet, att de utländska Örtsamlarne förgiftat brunnarna, för att utrota Indianerna, hvilka nu, härigenom uppbragta till raseri, tågade omkring i skaror, mördade flere främlingar, och i sjelfva Manilla plundrade och

förstörde husen för några utländningar, som lång tid varit der bosatte. Man tror, att några Spaniorer hafva varit sjelfva de egentliga orolighetsstiftarne, och genom det af dem utspridda ryktet uppviglat folket, för att fiska i grumligt vatten. Den dåvarande Gouverneuren beskylles allmänt för att icke hafva tagit nog kraftiga steg emot oordningen. Denne förståndiga och älskvärda man, men kanske för milda Gouverneur öfver ett ohyfsadt folk, blef ett år derefter mördad nattetid i sin säng, af en Mestizer, som tjente såsom Officer vid ett härvarande regemente, och hade förmått en del deraf till myteri. De upproriske hade samlat sig på torget, men blefvo snart skingrade af ett i sin trohet bestående regemente, och inom få timmar var lugnet fullkomligen återställt, hvilket sedermera icke blifvit brutit: I den olyckliga Fulgeros ställe blef den nuvarande Gouverneuren Ricofort hitskickad ifrån Spanien.

Konungen, rörd af staden Manillas trohet, i en tid, då de andra Spanska Colonierna afskakade moderlandets tunga bojer, skänkte den, till ett tecken af sin synnerliga välvilja, sin bröstbild: hvilken den nye Gouverneuren förde med sig. För denna bild betygades här en vördnad, som bevisade det höga värde man satte på den Kungliga skänken. Den blef för det första uppsatt i ett hus, som tillhörde Kronan i förstaden, hvarifrån den skulle i stor ceremoni hålla sitt intåg i staden och intaga den för densamma utsedda platsen i Gouverneurens slott. Den 6 December var utsatt till denna, för Manillas innevånare vigtiga högtidlighet, och tre dagar förut gaf den målade Konungen hvar afton stor Cour i förstaden. Huset var grannt eclairerad; utanför detsamma stod en piquet välklädda soldater, vid alla dörrar sattes poster, och rummen voro fulla med Kammartjenare, Pager och Dujour-Officerare af

alla grader, i full gala. Man sökte på allt sätt efterlikna Spanska hofvets etikett. Den som genom sin rang hade rättighet att blifva presenterad för Konungens portrait, blef af en DejourÖfverste införd i Audienssalen, hvilken var praktfullt prydd med de dyrbaraste Chinesiska siden-tyg. Här hängde på en upphöjning af några slag, emellan tvänne guldprydda colonner, portraitet bakom en sidengardin. Öfversten gjorde Kammarherre-tjenst, förde den som skulle presenteras fram för portraitet och drog bort gardinen. När den presenterade fick se Konungen, som var målad i hermelinmantel och med krona på hufvudet, måste han göra en djup bugning; Konungen såg stumt och vänligt på honom, gardinen drogs åter för, och audiencen var slutad.

Redan vid dagsgryningen den 6 December var den ofantliga folkmassa, som ifrån alla provinser strömmat till Manilla för att åskåda denna högtidlighet, i full rörelse. En stor del af de lägre folkklasserna såg man klädd i allahanda komiska costumer, till en del ganska caricaturaktigt; raketer uppfyllde luften, och på många ställen på gatorna afbrändes Chinesiska fyrverkerier, som på ljusa dagen gjorde blott larm och rök. Eleganta equipager korssade gatorna och kunde blott med mycken svårighet bana sig väg emellan de brokiga raderna af eleganta eller maskerade fotgängarne. Klockan 9 dundrade kano-naden ifrån fästningen, och klockan 12 började processionen, i hvilken Asiatisk och Spansk prakt voro blandade om hvarandra. Jag stod i ett hus, der den måste gå förbi under fönstren, och kunde se långt öfver densamma. Tåget börjades af Chinesare. Först kom en Chör af 24 Musikanter, af hvilka en del slogo med käppar på stora, runda kopparplåtar, och derigenom frambragte ett slags

dofva klockljud, och en annan pep gement på klarinett-
 lika instrument. Tonerna af kopparplåtarna skrällde för
 mycket in i hvarandra, så att ingen takt kunde urskiljas,
 hvarom detta kapell öfver hufvud tycktes vara föga be-
 kymradt. Efter Musikanterna kom ett tåg Chinesare med
 sidenfanor, på hvilka deras afgudabilder och drakar af oli-
 ka skapnad, omgifna med hieroglypher, voro afbildade.
 Derefter bars i ett slags stol, rikt utsirad och med den
 mest lysande lackering öfverdragen, en ung Chinesiska,
 som höll en vågskål i handen, och, såsom man sade mig,
 skulle föreställa Rättvisan, öfver hvilken hennes landsmän
 här just icke hafva mycket att glädja sig. Några Musi-
 kanter omgäfvö Gudinnan och gjorde ett så förfärligt bul-
 ler på sina kopparplåtar, som om de velat förqväfva hvar-
 je klagoton, som skulle kunna hinna till henne. Efter
 Rättvisan följde resten af Chinesarne, allt efter deras sär-
 skilda yrken, hvilkas sinnebilder prunkade på fanorna. Nu
 kommo fyra något bedagade Bachantinnor, öfver höfvan
 blottade. Deras långa, svarta, kringfladdrande hår gaf
 dem utseende af Furier; endast af vinlöfskransarne om de-
 ras hufvuden och dryckesskålarna, som de höllo i händer-
 na, kunde man gissa till hvad de skulle föreställa. Efter
 Bachi Tambourin, hvilken snarare liknade en harlekin,
 gäfvö de en högst oanständig, pantomimisk dans, för att
 roa den af glädje stojande pöbeln; och som processionen
 skred ganska långsamt, och ofta gjorde halt, så vunno
 de tillräcklig tid att på det äckligaste sätt visa sin skam-
 lösa talent. Hvarföre pompen skulle besuddas med denna
 skamfläck, var icke lätt att inse. Men det fanns mycket
 obegripligt i den. Nu följde en trupp af Indianer, på oli-
 ka sätt och besynnerligt kostymerade, föreställande vildar,
 utrustade med spjut och sköldar, i oupphörlig strid med

hvarandra. Derefter marcherade en Bataillon Infanteri, bestående af gossar, med musköter af träd och patronkök af papper, och efter dem en escadron Husarer, likaledes gossar, med dragna sablar af träd och hästar af papp, hvilka, i stället för att bära ryttarne, blefvo burne af dem, på det sätt, att der sadeln skulle ligga var ett hål, igenom hvilket husarens ben gingo, så att hästen icke behöfde sina. Fastän kamparna voro mycket ystra, stegrade sig och slogo fram- och bakut, förblef dock escadronen i ordning och leder. Häruppå följde ett sällskap jättar, två famnar långa, hvilkas öfre kroppar bestodo af papp, med lika så stora Damer, jemte några mycket små dvärgar, hvilka förlustade folket med komiska åthäfvor och dans. Efter dem kommo allahanda djur, lejon, björnar, oxar o. dyl. likaledes af jette-storlek, så att i hvar ben gick en menniska, hvarföre de ock framskredo gravitetiskt. Sedan följde Don Quixote, i all sin värdighet, beledsagad af sin trogne Sancho. På tillfrågan, hvad den hedervärde Riddaren af den sorgliga figuren ville här, mente någon, att han föreställde Manillas innevånare, hvilka likaledes ansågo en väderqvarn för en jätte. Bakefter honom, likasom han vore anföraren, marcherade en verklig Militaire med skön musik, hvaruppå följde två hundra unga flickor ifrån Philippinernas samtliga provinser, klädda rikt och fördelaktigt i sina särskilda landsdräkter. Femtio af dessa Gracer drogo den präktiga, med rödt sammet och mycket guld utsirade triumphvagnen, på hvilken Fernandos porträt prunkade. Icke nöjde med den målade manteln, hade man tillika omhängt honom med en verklig, af purpursammet, broderad med guld. Midt emot, något på sida, satt på en jordglob en hög, hvit figur, som höll i ena handen en uppslagen bok och i den andra

en staf, hvarmed hon pekade på bilden. Hon föreställde Historien. Mätte hon framdeles också kunna med välbehag peka på originalet! Efter triumphvagnen red en afdelning Dragoner, och slutet af tåget utgjorde en mängd vagnar, i hvilka härvarande mest ansedda personer åkte. Flera tornlika, Chinesiska äreportar prydde vägen, som processionen tog genom de vidlöftiga förstäderna till staden. De voro hopsplagna af bräder, intogo nedtill gatans hela bredd, och voro — efter Chinesarnes smak, hvilka, för att smickra Spaniorerna, vid detta tillfälle icke spart någon kostnad — på det präktigaste och brokigaste sätt decorerade.

Då portraitet anlände till staden, blef det emottagit af Gouverneuren och hela Presterskapet i Manilla, och i stället för de unga flickorna drogo nu borgare triumphvagnen, under ett beständigt rop af: Viva el Rey Fernando! Från alla vallar lossades kanonerna, en skön militairemusik uppstämde, och trupperna som voro uppställda i hay ifrån stadsporten till storkyrkan, skyldrade gevär, hvarunder de instämde i folkets Viva. Vid kyrkan gjordes halt, portraitet bars in, och efter gudstjensten, som förrättades af Biskopen, blef det åter satt på vagnen och fördt till Gouverneurens hus, der det ändteligen kom till ro.

Högtidligheten fortfor ännu i tre dagar. Ifrån solens uppgång till dess nedgång ringdes i klockorna och sköts med kanonerna. Om aftnarna voro hela staden och förstaden präktigt illuminerade. På många hus funnos transparenter, som intogo hela framsidan af dem, så att man ej såg husen åt gatan. Likväl öfverträffade illumination på de Chinesiska triumphportarna i förstaden allt det öfriga. Drakarna, hvarmed de voro prydda, sprutade eld, öfver-

allt

allt vände sig mångfärgade lågor blandade om hvarandra, och stora eldkulor uppstego likt fullmånan långsamt i höjden, till dess de förlorade sig ihland stjernorna. Hvar och en af dessa byggnader hade tre afsatser, omgifna af galerier, på hvilka Chinesarne hade allahanda spektakel till att förlusta folket. Der såg man Taskspelare, Lindansare, Luftspringare, Skuggspel, och till och med dramatiska representationer, hvarföre folket strömmade dit och genom högt jubel gaf sin fågnad tillkänna. Jag såg ett sorgespel gifvas på ett sådant galeri. En välfödd Mandorin blef på Monarkens befallning strypt, och denna operation föregeck under många upptåg. Folket gick nu aftnarna maskeradt omkring på gatorna, kastade upp raketer och afbrände chinesiska fyrverkerier. På flera platser i staden voro ställningar uppsatta, der det likaledes visades allahanda saker till folkets förlustande. Ifrån alla ställen hördes musik. Afven gäfvos offentliga baler med fri förtäring.

Denna exempellösa glädjeyra öfver Konungens yttrade tillfredsställelse tyckes bevisa, att Philippinerna nog förblifva trogna, och icke tänka på något affall, isynnerhet, när moderlandet icke är något styfmoderland för dem.

Den 10 Januari 1826 var vår fregatt segelfärdig, och vi lemnade Mabilla utan att hafva en enda sjuk om bord.

CAP. XV.

S:t Helena och Hemkomsten.

Gynnade af en frisk nordostmansån, genomkuro vi redan den 21 Januari Äkvatorn på $253^{\circ} 38'$ longitud, och kommo den 25 emellan öarna Sumatra och Java ut i Oceanen, sedan vi lyckligt genomseglat chinesisiska hafvet ifrån dess norra gräns till den södra. Nu styrde vi vår kosa åt Goda-Hopps-Udden, af hvilken äfven vi hoppades någon vederqvickelse.

När vi kommit på 256° longitud och 12° sydlig latitud, förvandlades, emot all regel denna årstid, östliga vinden i vestlig, och blef stark storm. Hela himmeln var betäckt med svarta moln, ur hvilka regn nedstörtade likt skyfall. Vid midnatt, då stormen ännu rasade häftigt, sågo vi, i det fullkomliga mörker som omgaf oss, det fenomen, som är känt under namn af Castor och Pollux, och har sin grund i luftens elektricitet. Det var tvänne lysande klot, så stora, som Venus synes för oss, och af lika så klart sken. De visade sig tvänne gånger tätt efter hvarandra på samma ställe, några tum under yttersta spetsen af vårt längsta rå, och voro blott en half fot skilda från hvarandra. De syntes hvardera gången i flera minuter, och gjorde ett djupt intryck på manskapet, som icke kunde förklara sig dem. Jag måste tillstå, att det äfven för mig hade något rysligt, i det fullkomliga mörkret, under stormens tjut och vågornas ras.

Motvind uppehöll oss. Den 22 Februari passerade vi meridianen af *Isle de France* på 340 mils afstånd ifrån ön. Vi hade mycket stormig väderlek och fingo veta på *S:t Helena*, af skepp, som kommo från *Isle de France*, att en förstörande orkan der rasat på samma tid, hvarigenom

flera skepp, som lägo nära ön, lidit stor skada och till en del förlorat masterna. Tilläfventyrs hade det ock gått oss illa, om vi tagit vår väg blott hundrade mil närmare Isle de France eller Bourbon. Jag måste varna hvar sjöfarande, att ifrån medlet af Januari till medlet af Mars icke utan trängande nödvändighet nalkas dessa öar, emedan detta är den tiden, då de häftigaste orkaner rasa der, hvilka till och med på land årligen åstadkomma stora förstöringar.

Följande dagen upphunno vi den Engelsk-Ostindiska Compagniet tillhöriga stora fregatten Bombay, på hvilken Gouverneuren öfver Batavia, Baron van der Kapellen, samt hans Friherrinna befunno sig som passagerare, och hvilkas interessanta bekantskap vi gjorde på S:t Helena.

Den 15 Mars omseglade vi Goda-Hopps-Udden. Det var min afsigt att ankra i Tafel-Baien, men en dugtig storm ifrån nordvest erinrade i god tid, huru farlig denna Bai är denna årstid, och vi togo derföre vägen åt S:t Helena.

Den 25 Mars hade vi, ifrån öster till vester, tillryggalagt 360 longitudsgrader, och derigenom förlorat en dag; hvarföre vi måste förvandla den fredag vi i dag hade till lördag.

Den 29 kastade vi ankar vid S:t Helena, utanför den lilla staden S:t James. Hela besättningen var frisk och glad, men vår munterhet blef snart förstörd genom underrättelsen om Kejsar Alexanders död, som vi här erhöilo.

Den värdiga Gouverneuren på S:t Helena, Herr Brigadieren Alexander Walker, måste jag här ännu en gång förklara min förbindligaste tacksamhet för hans utmärkt vänliga bemötande och oafbrutna bemödande att göra vistandet på denna ö angenämt för mig och samtliga mina

reskåmrafer. Han gaf Diner och Baler för att roa oss, och var städe färdig att uppfylla alla våra önskingar. Derföre erhöilo vi äfven den tillåtelsen, som eljest är så svår att få, nemligen att bese det så namnkunnigt vordna Longwood, der Napoleon slöt sin lysande lefnadsbana, i glädjetom, ödslig ensamhet.

En skön morgon anträdde vi resan dit till häst. Sedan vi lemnat den vackra lilla staden St: James, som ligger i en håla mellan två mycket höga, branta, på all vegetation blottade Lavaklippor, och gör genom sitt behagliga utseende den dystra omgifningen ännu frappantare, förde oss en slingrig, i klipporna uthuggen väg uppföre de branta, af naturen otillgängliga sluttningarna. Denna väg, der man på ena sidan ständigt har det nästan lodrätt uppstigande berget, och på den andra en lika så nedsjunkande afgrund, är ganska smal och håller på några ställen knappt tre favnar i bredd; men är till de resandes säkerhet försedd med ett vänn af sten, så att den endast då blir farlig, när, såsom stundom händer, stora stycken lossna ur berget, och rulla ned i afgrunden, då de rycka med sig allt som möter dem i fallet.

Sedan vi med något besvär hade uppnått högsta regionen af ön, der den nedre traktens tropiska hetta förvandlades, till vår vederqvickelse; i en måttlig temperatur, och vi fingo en vidsträckt utsigt, syntes landet oss helt annorlunda, än det förefaller en ankommande sjöfarare. Denne ser endast höga, svarta, kantiga, ödeklippor, lodrätt uppstigande ur hafvet, öfverallt sköljda af den förfärligaste bränning, så att ingenstädes är möjligt att landa utan största fara, utom på den enda punkten St: James. Förgäfves söker dess öga efter en grön fläck. Här tyckes ingenting kunna växa, och naturen sjelf hafva bestämt

Set Helena till ett rysligt fängelse för statsbrottslingar. Helt annorlunda ser denna ö ut, när man skådar den ofvan ifrån. Då bilda behagliga landskap den frappantaste contrast mot den kala utsidan, lik en rik själ, som genom smärtsamma erfarenheter blifvit nödsakad att omgifva sig med en fränstötande köld.

Likväl gäller detta icke om hela den öfre delen af ön, utan endast om den vestra, som icke är utsatt för passadvindens inflytande. Östra sidan, der Napoleon bodde, är så kal och död, som den yttre klippväggen. Den beständigt på denna trakt blåsande skarpa passadvinden, drifver oupphörligt töcken och moln för sig, som blifva hängande vid bergens toppar, utgjuta sig i störtregn, hvilka ofta förorsaka öfversvämningar och under största delen af året göra luften fuktig och osund. Derföre är marken här alldeles oduglig till odling, och ett slags Gummiträd, de enda man upptäcker i grannskapet af Longwood, bevisa med sin krympligväxt, som knappt håller en famn, och genom sin lutning i en skarp vinkel, efter Passadvinden, huru förstöriskt den verkar här på all organism.

Ju närmare vi kommo gränsorna för det område, inom hvilket den nämnkunnige fången hade tillstånd att röra sig, ju mera försvann negdens behag, och ju hårdare vardt klimatet, till dess vi befunno oss, ungefär en Tysk mil ifrån staden, på den omskrifna ofruktbara marken. Här bär en smal stig utföre slutningen ned i en liten af kullar omringad, kittelformig dæld, som, skyddad för vinden, ger med sin vackra vegetation en rätt behaglig anblick. "Der hvila Napoleons kvarlevor," sade vår ledsagare, som Gouverneuren hade gifvit med oss. Vi stego af, och gingo till fots till grafven. En gammal invalid, hvars koja stod nära utmed, och som har vakt öfver den, kom emot

oss och förde oss till den af ett lågt jerngaller omgifna, oprydd, släta grafstenen, som fem tårpilar beskugga, sannolikt planterade af den olyckligas sista anhängare. Det är med en djupt ingripande känsla man nalkas denna prunklösa graf. Denna enkla sten betäcker hyddan af den, som en gång skakade hela Europa, och som långt ifrån sitt fädennesland, på en enslig klippa, midt i Oceanen, slöt såsom fånge sitt på bedrifter öfverrika lif. Ingen inscription utmärker denna grafsten, hvar och en kan tänka sig den efter sitt eget omdöme. Efterverlden först skall uppsätta en rättvis grafskrift åt den som grep så mäktigt in i nationernas öden; vi stå honom ännu för nära. Tilläventyrs fattades honom, för att vara sin tids största man, intet annat än — redlighet.

Invaliden hemtade ur en närliggande källa i en simpel stenskål ett skönt klart vatten och böd oss det med det tillägget, att Napoleon, under sina promenader hit, brukat vederqvicka sig med detta kalla vatten ur samma kärl.

Denna lilla dal var den enda fläck, der han kunde andas frisk luft och njuta naturen. Derföre gick han ofta dit, och yttrade vid flera tillfällen, att han en gång måtte blifva här begrafven. Ehuru litet afseende man eljest gjorde på hans önsknningar, har man åtminstone uppfyllt denna.

Sedan vi dröjt en stund vid den märkvärdigaste minnesvård af menskliga ödens omväxling och skrifvit våra namn i en dertill inrättad bok, satte vi oss åter till häst, och redo till det hus, som beboddes af den öfvergifna, allt inflytande beröfvade fången, hvilken det oakadt här ännu alltid spelade Kejsare och lät dem, som frivilligt deltagit i hans landsflykt kalla honom Sire och Majestät. När vi hade lemnat den lilla, täcka, trögårdslika dalen bakom oss, återtog landet sin ofruktbara, vilda character, och se-

dan vi tillryggalagt vid pass en Tysk mil i denna obeboeliga negd, der ingen blomma blomstrar och ingen fogel sjunger, fingo vi se på en af de högsta kullarna en alldeles kal, liten slätt, midt på hvilken stod ett litet hus, insvept i tjock dimma, så att det knappt syntes. Vår ledsagare sade, att det var Longwood, och huset Napoleons fordna boning. Vi voro snart framme vid det, och trodde oss finna det ännu i samma skick, som det var vid hans död. Huru interessant skulle det icke vara för hvarje ditkommande, om man icke hade förändrat, icke borttagit något. De Engelska ämbetsmännerna hafva icke gjort afseende härpå. Det eländiga huset är skiljdt i två delar. Den mindre, Napoleons sängkammare, har blifvit ett stall, och den större ett magasin, der fårskin, talg och andra öns producter förvaras.

Napoleon hade, såsom man redan i staden berättade oss, utmed sin boning anlagt en liten trädgård, i hvilken han sjelf arbetade; hvarvid äfven Generalinnan Bertrand ofta var honom behjplig. Efter många fåfänga bemödanden och mångahanda försök lyckades det ändteligen att uppdraga några blomster och till och med att plantera unga ekar, som gingo till. Ett af dessa träd hade Napoleon planterat med egen hand, och Madame Bertrand ett annat. Som intet spår af trädgården kunde upptäckas, så frågade jag vår ledsagare, hvar den legat, och med ett sarcastiskt löje pekade han på en öde, af svin uppbökad plats, sägande: "Här har Napoleon med lika lycka dragit upp blommor, som han förr stiftade riken; men de äro ock lika hastigt åter försvunna." Vid en förfallen gärdsgård stå ännu några ekar; men ingen kan uppgifva hvilkendera är planterad af Napoleon sjelf.

Än ett litet vackert hus visades oss, hvilket Konungen hade låtit uppbygga åt Napoleon och kort före hans död blef färdigt. Han ville icke inflytta i det, fastän det var vida bättre och bekvämare inredt, än det han bebodde. Tilläfventyrs kände han redan dödens annalkande och gjorde inga anspråk mer på lifvet.

Emot det otrefliga, öde Longwood sticker härvarande Gouverneurens sommarnöje anseeligt af. Det ligger en half Tysk mil ifrån staden vid Sandy-Bai, på vestra stranden af ön. I det sköna, sunda klimatet här frodas nästan alla tropiska växter. Vi blefvo gästfritt emottagne i det vackra, mycket rymliga och bekväma Plantationshus. Det är omgifvet af en ganska vidsträckt Park, der Natur och Konst räckt hvarandra handen för att öfverraska och förtrolla. När man finner sig så väl i denna förtjusande trakt, i denna rena luft, och tänker tillbaka på Longwood, så kan man icke neka sitt medlidande åt den som ödet dit förviste. I Det fattas omgifningarna kring Sandy-Bai blott isberg, för att fullkomligt föreställa ett litet Schweiz. Högst förtjusande landskap omväxla med rysliga wildmarker, der naturen kastat ofantliga klippmassor om hvarandra. Öbornas flit har ock mycket förskönat denna negd. Bekväma vägar kröka sig uppåt tvära sluttningar mellan sprängda berg och lämna ömsom behagliga utsigten öfver bördiga fält, smakfullt uppbyggda hus, merendels omgifna af parklika anläggningar, och vackra små paktateboningar, med deras pätta trädgårdar. Allt yttnar om önnévånarnes flit och välmåga. Också gåde i allmänhet mycket bra klädd och hafva ett friskt och öfret utseende. Som man försäkrade oss, känna de sig så lyckliga på sina inskränkta besittningar, att de skilja sig blott högst sällan ifrån dem,

och är mycket af Napoleon själv.

och många åldras, utan att hafva sett staden. Till deras många älskvärda egenskaper hör också en stor gästfrihet. De inbödo oss ganska vänligt i sina boningar, och fram-satte för oss det bästa de hade, hvarjemte de yttrade sin glädje öfver att kunna undfägna de första Ryssar, som besökt deras lilla land. Vi blefvo budna till middag hos en af de rikaste possessionaterna, hvilken, ehuru öfver sjuttio år gammal, ännu var rask och hade ungdomens liflighet. Denna spirituella och bildade man hade det till hans sex-tiononde år icke fallit in att lemna sitt vackra hem, utom det att han ibland, dock ganska sällan och ständigt bara på kort tid, farit till staden. Genom sin beläsenhet och genom berättelser af till S:t Helena ankomna främlingar var han tillräckligt bekant med Europa, utan att någonsin hos honom uppstått den önskan, att se denna verldsdel, för hvars kultur han hade hög aktning; men nu kom plöts-ligen på honom den nyfikenheten att lära närmare känna det så högt prisade England, och han beslöt att göra en resa dit. Vid sin ankomst till London, vardt han, som han uttryckte sig, alldeles förbländad af denna stadens storlek och prakt. Hvimlet på gatorna, hvilket han för-liknade vid myrstäckar, hade vida öfverträffat hans vän-tan. Han besökte Fabrikerna, och förvånades öfver full-komligheten af maskinerna i dem; Theatern roade honom, och han försäkrade, att han genom detta dusa, för honom nya intryck beständigt lefvat i ett slags yrsel. Detta be-hagade honom dock icke på längd, och redan efter en månad började han längta tillbaka till sitt stilla, sköna Sandy-Bai. Han iakttog nu första tillfälle att vända hem till sin egendom för att aldrig mer öfvergifva den.

Vi framlefdé nio rätt glada dagar på S:t Helena, af hvilka vi förvara de angenämaste hägkomster, genom de älskvärda innevånarnes förekommande vänlighet. Vårt man-skap, som väl var friskt, men likväl angripet af nästan tre års navigation, sökte jag så vidt möjligt var stärka ge-nom färska lifsmedel, fastän de här voro ganska dyra, då

vi hade att passera Linien ännu en gång, och det i en trakt, som plägar hafva skadligaste verkan på helsan.

Den 7 April afseglade vi från S:t Helena, och genomskuro redan d. 16 Ækvatorn på 22° 37' longitud. Här, i stiltjernas region, blef den fuktiga hettan oss ytterst besvärlig. Oaktadt mina försigtighetsmått, utbröt Nervfeber ibland manskapet, och gaf oss anledning att, efter alla hittills lyckligt öfverståndna faror, frukta det sorgligaste slut på vår resa.

Sannolikt hade vi ådragit oss denna sjukdom genom smitta. Engelsk-Ostindiska Compagniets till Europa hemfarande skepp, som nästan alla lägga till vid S:t Helena, hafva blott en hastig öfverfart och den dermed förenade vinsten till ögnamärke. Få ibland dem, hvarom jag sjelf haft tillfälle att öfvertyga mig, fästa tillbörlig uppmärksamhet vid besättningens föda, och renlighet, hvarigenom smittsamma sjukdomar ej sällan uppkomma. Äfven under vårt vistande på S:t Helena lågo flera skepp, som kommo från Ostindien, på reddan derstädes med sjuka om bord. Enligt gällande förordning skall väl intet skepp ankra vid S:t Helena, förrän en läkare undersökt besättningens helsotillstånd; men Capitainerne förstå gömma sina sjuka, eller åtminstone att bedraga med sjukdomens art; och sålunda kunna till och med de, som ännu äro friska, meddela frö till sjukdom.

Halfva vår besättning låg till sängs, och till stor olycka var äfven vår skicklige och trägne läkare ibland de sjuka. Då uppstack en vind, som förde oss hastigt in i en kallare och torrare region, hvarigenom våra patienter snart frisknade. Vi undgingo äfven denna fara, med förlust af en enda matros.

Den 12 Maji, när vi omkringseglade Azoriska öarna, var hela besättningen åter vid bästa helsa. Den 3 Juni kommo vi till Portsmouth, der vi dröjde några dagar. Den 29 berörde vi Köpenhamn och kastade den 10 Juli ankar på Kronstads redd, sedan vi varit härifrån tre år på tre dagar när.

I N N E H Å L L.

Inledning.

Cap. I.	Resa till Brasilien	pag. 3.
— II.	Rio Janeiro	— 16.
— III.	Omseglingar af Cap Horn och vistan- det i Chili	— 35.
— IV.	Den farliga Archipelagen	— 61.
— V.	O Tahäiti	— 71.
— VI.	Pitcairnön	— 136.
— VII.	Navigator-öarna	— 150.
— VIII.	Ökedjan Radack	— 172.
— IX.	Kamtschatka	— 205.
— X.	Nya Archangel	— 219.
— XI.	Californien och Ryska Colonien Ross . .	— 244.
— XII.	Sandwich-öarne	— 293.
— XIII.	Pescadores, Rimski-Korsakoff, Esch- scholtz och Bronus-öarna	— 365.
— XIV.	Ladronerne eller Marianerne och Phi- lippinerne	— 371.
— XV.	S:t Helena och Hemkomsten	— 386.
